

Auli Pekkala

Mestaruus pääomana
Huippu-urheilun tuottama
pääoma yrittäjäksi ryhtymisen kannalta

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN BUSINESS AND ECONOMICS 107

Auli Pekkala

Mestaruus pääomana

Huippu-urheilun tuottama pääoma
yrittäjäksi ryhtymisen kannalta

Esitetään Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi Helsingin yliopiston Viikin kampuksen A-rakennuksen salissa B2
joulukuun 2. päivänä 2011 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2011

Mestaruus pääomana

Huippu-urheilun tuottama pääoma
yrittäjäksi ryhtymisen kannalta

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN BUSINESS AND ECONOMICS 107

Auli Pekkala

Mestaruus pääomana

Huippu-urheilun tuottama pääoma
yrittäjäksi ryhtymisen kannalta

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2011

Editors

Tuomo Takala

Jyväskylä University School of Business and Economics

Pekka Olsbo, Ville Korhakangas

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

URN:ISBN:978-951-39-4521-3

ISBN 978-951-39-4521-3 (PDF)

ISBN 978-951-39-4520-6 (nid.)

ISSN 1457-1986

Copyright © 2011, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2011

ABSTRACT

Pekkala, Auli

Mastery as Capital – How Growth into the Elite Athlete and Mastery Capital Advances the Growth into Entrepreneurship

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2011, 184 p.

(Jyväskylä Studies in Business and Economics, ISSN 1457-1986; 107)

ISBN 978-951-39-4520-6 (nid.)

ISBN 978-951-39-4521-3 (PDF)

This study analyzes and interprets the growth to mastery in the elite athlete's career and its significance to his or her growth into entrepreneurship. The key concepts of the study are the growth to elite athlete and to entrepreneurship, as well as career growth and the mastery capital. The main research problem is: What kind of capital the growth to mastery is generating to the elite athlete's entrepreneurship? The sub questions are: 1) What is the significance of the family and growth environment to the growth of the elite athlete? 2) What is the significance of the family and growth environment to growth into entrepreneurship, and 3) How does the athlete's growth to the mastery, (the mastery capital), support his or her entrepreneurship?

The study examines the elite athlete and entrepreneurship from a new point of view. The study constitutes a multidisciplinary interaction of physical sciences, behavioral sciences and economic sciences. The growth to mastery is approached through the capital perspective, the capital lense. It is a question of a triangulation of separate life spheres – the new knowledge emerges from mastery capital, its forms, its manifestations and its applicability to new contexts.

The frame of reference of the study consists of the elite athlete and entrepreneurship. The theoretical foundation of the study is the capital theory. The main forms of capital in the study are: social, human, financial, natural, physical, cultural, emotional, symbolic and political capital. Mastery capital has been illustrated by different forms and new expressions.

The study is a qualitative case study which has been carried out as in-depth interviews of elite athletes who have become entrepreneurs. The informants were selected among female and male athletes and of individual and team sports, encompassing both summer and winter sports.

The most important result of the study is that the growth to mastery generates resources, the mastery capital. In the study, the mastery emerges in three forms: master's capacity, excellence and championship. Persistence, sense of direction and strong conation are distinctive in the elite athlete and entrepreneurship. The growth to mastery in the elite athlete's career produces several forms of visible and latent capital. This capital can be utilized after the elite athlete's career and particularly in his or her entrepreneurship. The study produces knowledge in terms of how the capital can be used, especially in entrepreneurship. The study strengthens understanding regarding the elite athlete as entrepreneur – an entrepreneur in a broader sense. The results of this study can be utilized in study and career counselling and in entrepreneurship education and counselling.

Keywords: Elite athlete, entrepreneurship, career, mastery, capital

Author's address Auli Pekkala
HAAGA-HELIA University of Applied Sciences
tel. +358 50 545 5888
e-mail: auli.pekkala@haaga-helia.fi

Supervisors Professor Matti Koiranen
University of Jyväskylä
School of Business and Economics

Adjunct Professor Tarja Römer-Paakkanen
University of Jyväskylä
School of Business and Economics

Reviewers Adjunct Professor Mika Aaltonen
Aalto University
BIT Research Centre

Professor Lauri Laakso
University of Jyväskylä
Department of Sport Sciences
Faculty of Sport and Health Sciences

Opponent Adjunct Professor Mika Aaltonen
Aalto University
BIT Research Centre

ESIPUHE

Tämä tutkimus koskee kahden maailman, huippu-urheilun ja yrittäjyyden, rajapintaa. Sekä huippu-urheilua että yrittäjyyttä – ja niistä syntyvää mestaruutta – siivittää intohimo ja tahto onnistua. Intohimoa ja tahtoa tarvitaan erityisesti asioiden loppuun saattamisessa ja rajojensa ylittämässä. Intohimolla on kaksi puolta: eteenpäin vievä voima, ”draivi” ja tahto voittaa vastoinkäymiset ja yrittää aina uudelleen ja uudelleen. Tämän väitöskirjaprosessin jälkeen olen vakuuttunut siitä, että ”draivia” ja tahtoa tarvitaan myös tieteellisessä tutkimustyössä.

Olin pohtinut jatko-opiskeluvaihtoehtoja ja innostuin yhdistämään aikaisemmat liikuntatieteen opintoni yrittäjyystutkimukseen, kun Jyväskylän yliopisto, silloinen HAAGA Instituutin ammattikorkeakoulu¹, Helsinki Business College ja Liiketalousinstituutti Helsinki-Malmi aloittivat yhteisen tohtorikoulutusohjelman vuonna 2004. Tästä tohtorikoulutusohjelmasta alkoi matkani huippu-urheilun, yrittäjyyden, mestaruuden ja tieteellisen tutkimuksen maailmaan.

Matkaani kohti tieteellisen tutkimuksen etsimistä ja löytämistä ohjasivat professori Matti Koiranen ja dosentti Tarja Römer-Paakkanen, joita kiitän monesta. Arvostan tapaanne toteuttaa tutkimustyön ohjausta: Osaamisenne ja innostuksenne avaavat näkemään mahdollisuuksia ja uskomaan tekemiseensä. Kiitän myös KTT Mari Suorantaa, joka on osallistunut jatko-opiskelujoukkomme tukemiseen.

Tutkimukseni esitarkastajia professori Lauri Laaksoa ja dosentti Mika Aaltona kiitän kannustavista kommentteista. Rohkaisevien esitarkastuslausuntojen avulla innostuin syksyllä palaamaan käsikirjoitukseni ääreen selkiyttämään ja tiivistämään tekstiäni.

KTT Hely Westerholmia, joka opiskelujoukkueestamme ensimmäisenä sai väitöskirjansa valmiiksi, kiitän sitkeästä rohkaisemisesta: Missä mennään? -kysymys on aina tavatessa käyty läpi.

Ymmärrykseni on karttunut huippu-urheilijoiden, yrittäjien ja tutkijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Kollektiivinen kiitos kaikille teille, jotka olette antaneet tähän tutkimukseen oman tärkeän osanne. Erityiskiitos kuuluu luonnollisesti tutkimuksen haastateltaville, jotka ovat avanneet oven mestaruuteen kasvun maailmaan ja näin edistäneet omalta osaltaan huippu-urheilun ja yrittäjyyden tutkimusta.

Kiitos urheiluakatemiaopiskelijoille sekä opiskelijayrittäjille, joiden opinto- ja urapolkuja koskevat keskustelut ovat inspiroineet tutkimustyötäni. Kiitos pääkaupunkiseudun urheiluakatemiaan, Urhean, toiminnanjohtaja Simo Tarvoselle ja huippu-urheilukoordinaattori Juha Dahlströmille pohdinnoista ja kannustuksesta. Erityiskiitos kuuluu Suomen Olympiakomitean opinto-ohjaajana toimineelle Tuuli Merikoskelle, joka on auttanut tutkimuksen käytännön toteut-

¹ Vuodesta 2007 lähtien HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu

tamiseen liittyvissä asioissa ja on innostuksella ja sydämellä pohtinut aihetta kanssani.

Tiedonhaun asiantuntemuksesta ja avusta kiitän informaatikko Kaisa Korpisaarta ja kirjastonhoitaja Matias Laurilaa. Maria Nevalaa kiitän asiantuntija-avusta työn julkiasun toteuttamisessa ja tutkimustyöni kannustamisesta. Heini Liesvirta-Vuorikiveä ja Graham Hill'iä kiitän asiantuntemuksesta ja kannustavasta avusta englanninkielisissä osioissa.

Tutkimukseni taloudellisesta tuesta kiitän Jenny ja Antti Wihurin rahastoa, Yksityisyrittäjien säätiötä sekä työnantajaani HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulua, joka tarjosi mahdollisuuden tutkimusvapaaseen, jonka aikana pääsin keskittymään tutkimukseni tulosten raportointiin.

Tutkimustyö ja työn ohessa opiskelu ovat vaatineet aikaa, energiaa ja kypsymistä. Siinä on tarvittu fokusointi- ja sisuresurseja, uudelleen yrittämistä ja elämänhallintaa. Tutkimusmateriaali ja pohdinnat ovat kulkeneet mukana niin lomilla kuin matkoillakin.

Kiitos on sanana pieni, mutta merkitykseltään suuri. On monia, joita haluan kiittää. Ottakaa siis kiitos omaksenne: lähisuku, ystävät, opiskelutoverit ja työyhteisöni jäsenet.

Perhe ja läheisimmät osoittivat kiinnostusta ja rohkaisivat eteenpäin. Siitä te kaikki tarvitsette ison halauksen ja kiitoksen. Jukka kiitos niistä monista keskusteluista ja tuesta, mitä olet aidosti halunnut antaa. Rauhallisen myönteinen suhtautumisesi on auttanut minua jaksamaan tämän matkan maalia kohti. Teitä Meri, Niklas, Elias, Hanna, Tuuli ja Patrick, kiitän jopa huumorinkin sävyttämästä kannustuksesta ja käytännön avusta. Ja Vapulle: Olet tuonut mukanasilon, tuoreen energian ja oppimisen ilon. Omistan työni erityisesti sinulle, uudelle sukupolvelle ja yrittävyydelle, jota ei koskaan saisi vaimentaa.

Äidilleni Kaija-Liisalle ja hiljattain edesmenneelle isälleni Pertille olen monesta kiitollinen. Olette mahdollistaneet ja innostaneet oppimiseen, tekemiseen ja yrittämiseen. Sisaruksiani Maijaa ja Pekkaa kiitän kanssakulkemisesta – teille toivotan myötätuulta yrittäjyyteen!

Tästä eteenpäin on haastateltaviani lainaten ”hyppy uuteen”. Mitä se on, emme kukaan elämässämme tarkalleen tiedä, mutta sitä siivittää joka tapauksessa tämä vaiheikas matka.

Heinolassa syyskuussa 2011

Auli Pekkala

KUVIOT

KUVIO 1	Tutkimuksen poikkitieteellinen asemointi.....	19
KUVIO 2	Tutkimuksen yleinen viitekehys.....	21
KUVIO 3	Tutkimuksen pääomateoreettinen tarkastelupohja [Koiranen (2009) mukaillen].	22
KUVIO 4	Tutkielman rakenne.....	23
KUVIO 5	Huippu-urheilusysteemin osatekijät ja tasot [Digel ym. (2006, 6) mukaillen].	26
KUVIO 6	Urheilijan uran vaiheet (Huippu-urheilutyöryhmä 2010, 16)..	27
KUVIO 7	Nuoreen urheilijaan kohdistuvat odotukset ja hänen valinnan mahdollisuutensa (Metsä-Tokila 2001, 13).....	29
KUVIO 8	Toiminnan konatiivinen perusta. [Snow ym. (1996, 247) mukaillen].....	32
KUVIO 9	Urheilijan valmentautumisprosessi [Koiranen & Peltonen (1995, 13) mukaillen].	38
KUVIO 10	Korkeakoulutuksen ja huippu-urheilun yhdistämisen edistäminen. (Aquilina & Henry 2010, 32).	41
KUVIO 11	Urheilu-uran siirtymävaiheita (Merikoski-Silius 2006, 11).	48
KUVIO 12	Nuorten urheilijoiden ammatillinen neuvonta ja elämänhallinnan tuki (European Commission 2004a, 68).....	49
KUVIO 13	Huippu-urheilija yrittäjänä urheilu-uran aikana ja sen jälkeen.	51
KUVIO 14	Kuvaus yrittäjyysuuntautuneisuudesta (Lumpkin & Dess 1996, 135-150).	57
KUVIO 15	F-PEC-asteikko ja perheyrittäjyyteen vaikuttavat tekijät (Astrachan ym. 2002, 52).	63
KUVIO 16	Yksilölliset tekijät mahdollisuuksien hyödyntämisessä (Shane 2003, 62).	64
KUVIO 17	Yrittäjäksi ryhtymisen prosessimalli (Huuskonen 1992, 147)...	65
KUVIO 18	Yrittäjäksi kasvu ja yrittäjyysshenkisyys [Koiranen (2004) mukaillen].....	66
KUVIO 19	Uuden yksilöllisen oppimisympäristön luominen (Römer- Paakkanen ym. 2011, 14).	67
KUVIO 20	Yrittäjyyteen kasvun urateoreettinen malli (Dyer 1994, 9).	70
KUVIO 21	Yrittäjän toiminnan kasvun edellytykset [Kettunen ym. (2003, 52) mukaillen].	74
KUVIO 22	Tutkimuksessa käytetty pääomien luokittelu.....	77
KUVIO 23	Pääoman laajeneminen kilpailuetuna (Luthans ym. 2004, 46).	79
KUVIO 24	Tutkimuksen tarkempi viitekehys.....	90
KUVIO 25	Haastatteluteemojen yhteys tutkimuskysymyksiin ja pääomateoriaan.	92
KUVIO 26	Tutkimusprosessin analyysin spiraalimalli [Dey (1993, 53) mukaillen].....	99
KUVIO 27	Haastatteluprosessin kuvaus ja eteneminen.	100

KUVIO 28	Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2006, 111).....	103
KUVIO 29	Haastatteluaineiston analyysiprosessin kulku.	104
KUVIO 30	Haastatteluteemojen ja case kuvausten cross-case- analyysista nousevat pääomatekijät.	105
KUVIO 31	Huippu-urheilun tuottama mestaruus-pääoman kehä.....	132
KUVIO 32	Huippu-urheilun tuottaman mestaruuden pääomista nousevia ulottuvuuksia.	136
KUVIO 33	Huippu-urheilijan kasvu yrittäjyyteen.	141

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Sisäisen yrittäjyyden terminologiaa (Kansikas 2004, 57-58).	58
TAULUKKO 2	Yrittäjyyskasvatuksen opetuksen sisällön, tavoitteiden ja painopisteiden vertailu (Kyrö & Ripatti 2006, 24).	72
TAULUKKO 3	Casekuvausten taustatiedot.	101
TAULUKKO 4	Huippu-urheilun mestaruuspääoman ilmeneminen pääoma- ja mestaruusmuodoittain.	133
TAULUKKO 5	Mestaruuspääoman alueiden ja niiden tuottamien tekijöiden luonne.	136

SISÄLLYS

ABSTRACT
TIIVISTELMÄ
ESIPUHE
KUVIOT, TAULUKOT JA LIITTEET
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
1.1	Tutkimuksen taustaa.....	11
1.2	Tutkimuksen keskeiset käsitteet.....	15
1.3	Tutkimuksen asemointi tieteen kentässä.....	18
1.4	Tavoitteet, rajausta ja yleinen viitekehys.....	20
1.5	Tutkielman rakenne.....	22
2	HUIPPU-URHEILU ILMIÖNÄ.....	25
2.1	Huippu-urheilu.....	25
2.2	Huippu-urheilijaksi kasvamiseen vaikuttavat tekijät.....	28
2.2.1	Sosiaalistuminen.....	34
2.2.2	Valmennus ja urheilijan verkostot.....	37
2.2.3	Koulutus.....	39
2.3	Huippu-urheilu urana ja ammattina.....	42
2.3.1	Ura tutkimuksen valossa.....	43
2.3.2	Siirtyminen huippu-urheilusta työuralle.....	46
2.3.3	Kaksois- ja kolmoisura.....	50
2.4	Yhteenveto huippu-urheilun polusta.....	51
3	YRITTÄJYYS ILMIÖNÄ.....	53
3.1	Yrittäjyyden määrittelyä.....	53
3.1.1	Ulkoisen yrittäjyyden.....	55
3.1.2	Sisäinen yrittäjyys.....	57
3.1.3	Omaehtoinen yrittäjyys.....	60
3.2	Perheyrittäjyys.....	61
3.3	Yrittäjyyteen kasvaminen.....	63
3.4	Yhteenveto yrittäjyydestä.....	74
4	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	76
4.1	Pääomateoreettinen tarkastelu.....	76
4.1.1	Inhimillinen- ja osaamispääoma.....	80
4.1.2	Sosiaalinen pääoma.....	81
4.1.3	Taloudellinen, fyysinen ja luonnollinen pääoma.....	85
4.1.4	Kulttuurinen ja emotionaalinen pääoma.....	85
4.1.5	Symbolinen ja poliittinen pääoma.....	87
4.2	Pääoman dynaamisuus ja piilevä potentiaali.....	88
4.3	Teoretisointi: Huippu-urheilijan kasvaminen yrittäjyyteen.....	90

4.4	Haastatteluteemojen yhteys tutkimuskysymyksiin ja pääomateoriaan.....	91
5	METODOLOGISET VALINNAT JA TUTKIMUSMENETELMÄ.....	94
5.1	Tieteenfilosofiset perusteet ja metodologiset perusvalinnat	94
5.2	Tutkimusmenetelmä	96
5.3	Tutkimuksen toteutus	100
5.3.1	Aineiston hankinta ja kuvaus	101
5.3.2	Haastatteluaineiston käsittelyprosessi	101
5.3.3	Haastatteluaineiston analyysiprosessi	102
5.4	Tutkimuksen arviointi	105
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	107
6.1	Case-kuvaukset	107
6.2	Tutkimusteemojen analyysi tutkimuskysymyksittäin	109
6.2.1	Perheen ja kasvuympäristön yhteys huippu-urheilijaksi kasvuun	110
6.2.2	Perheen ja kasvuympäristön yhteys yrittäjäksi kasvuun....	112
6.2.3	Kasvu mestaruuteen	115
6.3	Pääomakohtainen tarkastelu.....	119
6.3.1	Inhimillinen ja osaamispääoma.....	119
6.3.2	Sosiaalinen pääoma.....	124
6.3.3	Fyysinen, luonnollinen ja taloudellinen pääoma	125
6.3.4	Kulttuurinen ja emotionaalinen pääoma	127
6.3.5	Symbolinen ja poliittinen pääoma	129
6.4	Pääomatekijät suhteessa taituruus-mestaruuteen (master's capacity), loistavuus-mestaruuteen (excellence) ja voittamis-mestaruuteen (championship)	130
6.5	Synteesi tutkimustuloksista	134
7	MESTARUUS PÄÄOMANA YRITTÄJYYTEEN.....	137
8	POHDINTA	145
8.1	Yhteenveto	145
8.2	Tutkimuksen merkitys ja käytännön sovellutukset	148
8.3	Jatkotutkimusaiheet.....	150
	TIIVISTELMÄ	152
	SUMMARY	153
	LIITTEET.....	179

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Huippu-urheilu on ilmiö, joka herättää tunteita ja tarjoaa onnistumisen ja yhteenkuuluvuuden juhlahetkiä niin urheilijalle kuin yleisöllekin. Se on pitkä itseenäisen, sitkeän työn polku, jonka vivahteisiin ja kokonaisuuteen perehtyminen on antoisa matka. Se on myös matka oppimiseen ja uudelleen yrittämiseen.

Huippu-urheilijaksi kasvamista voidaan kuvata kymmenestä yli kahteenkymmeneen vuoteen kestäväksi prosessiksi, joka etenee tavoitteellisesti askel askelelta. Urheilija tähtää saavuttamaltaan portaalta seuraavalle. Eteneminen huipulle edellyttää näiden portaiden rakentamista ja askeltamista oikeassa järjestyksessä. Huipulle pääseminen edellyttää edeltävien vaiheiden ja hyvän harjoittelun varaan rakentamista. Siinä tarvitaan harjoittelun ja tekemisen lahjaa ja osaamista. Matkalla sattumatekijöillä ja onnella on osuutensa.

Huippu-urheilija asettaa pitkän tähtäimen tavoitteen usein jo hyvin varhaisessa vaiheessa uraansa. Saavutettuaan tietyn tavoitteen, hänellä on näköpiirissään jo uusi idea tai uudet tavoitteet. Merikoski-Silius (2009, 17-19) nostaa esille urheilijoiden polun johtotekijät, joita ovat oma vastuu, usko itseen, johtajuus, tasapaino, oma polku huipulle, nauttiminen, suunnittelu, aktiivisuus, verkostoituminen, yksilöllisyys, talous ja urheilu-uran päätös. Päätös on siirtymä uuteen. Huipulla kilpailemista seuraa siirtymävaihe, jota tämä yrittäjyyden tutkimus erityisesti koskee.

Huippu-urheilua ja yrittäjyyttä kuvaavat pitkäjännitteiset ajanjaksot ja prosessit. Eteneminen tapahtuu päämäärätietoisesti. Brunerin, Munroe-Chandlerin & Spinkin (2008, 247) mukaan menestyksekkään huippu-urheilun edellytyksiä ovat työn tekemisen lahja sekä oikeanlainen ja oikein ajoitettu valmennus. Kasvun pohja on prosessin ja toiminnan edeltävissä vaiheissa aina lapsuudesta ja nuoruudesta lähtien. Huippu-urheilun ja yrittäjyyden yhtenevyyttä kuvaa näkemys:

”Urheilija on oman laivansa kapteeni, eräänlainen yritysjohtaja”. (Alaja 2009, 13).

Aamulehdessä (5.10.2009) jääkiekon osaajat kuvaavat niitä tekijöitä, joita urheilu on tuonut omaan yrittäjyyteen:

”Kiekkoilija on tottunut olemaan kovissa paikoissa ja vastaamaan itsestään”, Raimo Helminen.

”Tavoitteellisuus, sosiaaliset taidot, paineen sieto.”, Rauno Korpi.

”Urheilija on tottunut ottamaan vastuuta ratkaisuhetkillä.”, Sami Kapanen.

”Yrittäjiksi on lähtenyt johtavia pelaajia.”, Timo Peltomaa.

Petri Kokko kuvaa lehtihaastattelussaan yksilöllistä työuraansa seuraavasti (Riikonen 2010, 25.):

”Työurani on kaikkea muuta kuin perinteinen, mutta en minä pelkää luistellut. Olimme yrittäjiä kaikki urheiluvuodet. Hankimme sponsoreita, suunnittelimme, tuotimme ja pyöritimme vuosittain satoja näytöksiä, esiinnyimme sekä teimme musiikkivideoita ja televisio-ohjelmia.”

Mikael Forssell kuvaa asennettaan pelaamiseensa. (Forssell & Alaja 2007, 9). Kuvaus vastanee pitkälti huippu-urheilijan suhtautumista työhönsä ja suoritukseensa:

”Odotan itseltäni eniten, asetan tavoitteeni korkeammalle kuin kukaan muu. Etsin täydellistä suoritusta, täydellisyyttä. Siksi jokainen maali maistuu paremmalle kuin muut.”

Ajassa-lehden (Ekholm 2009, 32) haastattelussa huippuhyökkääjä Aino-Kaisa Saarinen kuvaa tavoitettaan ja onnistumistaan seuraavasti:

”Se, että tein omasta lapsuuden unelmasta totta voittamalla maailmanmestaruuden henkilökohtaisella matkalla. Onnistuin juuri sillä matkalla, johon olin tähdännyt.”

Muutamalla lainauksella haluan vielä kiteyttää tutkimukseen liittyviä ajatuksia:

”Menestyvissä yrityksissä työhyvinvoinnista huolen pitäminen on yrityksen sydäimestä huolehtimista. Samalla tavalla urheilujoukkueessa pitää olla kollektiivinen sydän, jossa kukaan ei pihtaa intohimoaan.” kirjoittaa Hjallis Harkimo Helsingin Sanomissa 11.4.2010.

Teemu Selänne toteaa huippu-urheilu-urastaan Helsingin Sanomien (Miettinen 2010, 8) haastattelussa:

”Olen tehnyt pikkupojasta asti tätä ja intohimo on ollut vahva. Vaikea luopua siitä, mistä nauttii”.

Sana intohimo, passion, on siivittänyt työskentelyäni koko tutkimusprosessin ajan. Haasteellisissa vaiheissa olen päässyt eteenpäin tämänkaltaisten kannustusten avulla:

”Jokainen askel (kirjoitettu sana) vie lähemmäksi maalia.”, Haastateltava E

Huippu-urheilijan siirtyminen siviiliuralle on ollut tutkimuksen kohteena sekä kansallisissa että kansainvälisissä hankkeissa (Lavallee 2005, 194; Aquilina 2009; Aquilina & Henry 2010, 32). Urheilijoilla on korkeat tavoitteet urheilussa ja uran jälkeisessä elämässä. Menestyäkseen urheilijan tulee keskittää aikansa ja voimavaransa valmentautumiseen sekä kilpailuihin. Urheiluun vaikuttavat entistä enemmän kaupalliset tekijät. Ammattimaisten ja puoliammattimaisten urheilijoiden määrä on lisääntynyt. Edelleen on haasteena se, jos urheilija lopettaa uransa ilman koulutusta tai ammatillista pätevyyttä. (European Parliament 2003, 7; Feng 2005, 71; Merikoski-Silius 2006, 4.)

Suomessa kehitetyn urheiluakatemiatoiminnan päätavoite on huipulla olevan ja sinne tähtäävän urheilijan urheilun, opiskelun ja työuralle siirtymisen tukeminen ja edistäminen. Urheiluakatemit toimivat paikallisina urheilun osaamiskeskuksina ja vaikuttajina. Valtakunnallisesta koordinoinnista vastaa Suomen Olympiakomitea. (Suomen Olympiakomitea 2007, 10.)

Urheilijan tavoitteiden asettaminen ja matka lapsuuden ja nuoruuden urheiluaktiviteetista huippu-urheiluun on mielenkiintoinen ja tutkimisen arvoisen prosessi. Urheilijan siirtyminen työelämään on haasteellinen vaihe. Kuten Söyring (2004, 136) on todennut, tutkimusta tarvitaan myös yritys- ja elinkeinoelämän toiminnasta ja mahdollisuuksista tukea huippu-urheilijan kasvua ja matkaa huipulle ja erityisesti siirtymistä työelämään. Tietoa tarvitaan urheilijoiden yksilöllisistä koulutusmahdollisuuksista ja -järjestelyistä, oppimisympäristöistä sekä urheiluakatemiatoiminnan vaikutuksista. Urheilua koskevat muutokset edellyttävät uutta tietoa siirtymisestä urheilu-uran jälkeiseen vaiheeseen.

Tässä prosessissa yrittäjyydellä on tärkeä merkityksensä. Yrittäjyys on otettu esiin mahdollisuutena huippu-urheilu-uran jälkeisenä työnä. Esimerkiksi Ranskassa huippu-urheilijoilla on mahdollisuus saada valtion lainaa yrityksen perustamiseen. Edellytyksenä ovat yksilöidyn liiketoimintasuunnitelman sekä kolmen vuoden rahoitusarvioiden laatiminen. (European Parliament 2003, 35.) Osa huipputasoisten urheilijoista ryhtyy yrittäjiksi jo urheilu-uran aikana.

Tämän tutkimukseni pääkysymys keskittyy huipputasoisten urheiluun ja yrittäjyyteen. Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa siitä, millaista pääoma huippu-urheilun mestaruuteen kasvu ja mestaruus, mestaruuspääoma, tuottaa yrittäjyyden tueksi. Tarvitaan tietoa siitä, mitkä tekijät vaikuttavat mestaruuteen kasvuun ja miten karttunut pääoma on hyödynnettävissä varsinkin huippu-urheilu-uran jälkeen – tässä tapauksessa erityisesti yrittäjyydessä.

Tutkimuksen tuloksia voidaan soveltaa yrittäjäksi kasvun tukemisessa, urheilijoiden oppimis- ja valmennusprosesseissa sekä yrittäjyysopintojen kehittämisessä. Huippu-urheilijaa tarkastellaan yrittäjyyden laajassa kuvassa. Yrittäjyysnäkökulma laajentaa huippu-urheilun tarkastelua ja yrittäjyyden hyödyntämistä urheilussa ja muussa elämässä. Kiinnostava näkökulma on urheilijan perheen ja kasvuympäristön merkitys yrittäjäksi kasvussa. Tämän näkemyksen pohjalta urheilijan perhettä voidaan tarkastella myös yrittäjäperhenäkökulmasta.

Tarvitaan tietoa siitä, millaisia tukimuotoja urheilija tarvitsee kasvuympäristössään, koulutuksessa sekä aktiviteeteissa kasvaakseen myös yrittäjäksi. Tällä

tiedolla on merkitystä urheilujärjestelmien valmennus- ja tukitoiminnoille sekä urheilijoiden koulutuksen ja opiskelun suunnittelulle ja toteutukselle. Tutkimuksesta saatavalla tiedolla on merkitystä yksittäisen urheilijan urasuunnittelussa, elämänhallinnassa ja työelämään sijoittumisessa.

Kiinnostus tutkimusaiheeseen on noussut kolmen alueen yhteisvaikutuksesta: liikuntatieteellinen alue, opintoja ja uraa koskeva ohjaus sekä yrittäjyys. Olen koulutukseltani liikuntatieteiden maisteri ja liikunta ja urheilu ovat olleet oleellinen osa työ- sekä arkielämää. Kouluttauduttuani opinto-ohjaajaksi ja tehtyäni ohjaustyötä eri kouluasteilla sekä ohjauksen alueen hankkeissa näkemykseni opiskelijan omien vahvuuksien löytämisen ja niiden vahvistamisen merkitys on kasvanut. Henkilökohtaisen opintojen ja uran suunnittelun merkitys on korostunut. Ohjaus on jatkuva henkilökohtainen prosessi, jolla on korkeat laadulliset tavoitteet. (OKM 2011; European Commission 2004b; Vuorinen 2006, 32; Nurmio & Turkki 2010, 47.) Ohjauksen henkilökohtaisuus, yksilölliset valinnat ja minäpystyvyystekijät ovat tärkeitä uran suunnittelun lähtökohtia. Nämä perustekijät koskevat erityisesti huipulle tähtäävän tai huipputasolla urheilevan opiskelun, elämänhallinnan ja uran ohjausta.

Olen ollut mukana urheiluakatemiatoiminnassa opinto-ohjaustyössäni ensin HAAGA ammattikorkeakoulussa ja sittemmin HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa. Tässä toiminnassa on ollut mahdollisuus osallistua huipulle tähtäävien ja huipputason urheilijoiden opintojen edistämisen suunnitteluun ja työhön. Käytännössä työ on kiinnostavaa, haasteellista ja vastuullista. Siinä tulee ottaa huomioon useita tarkasteluja sekä urheilijan henkilökohtaisella että elämänympäristötasolla unohtamatta taloudellisia tekijöitä. Ohjauskeskusteluissa asioita pohditaan, analysoidaan ja aikataulutetaan. Urheilija suunnittelee ja tekee ratkaisunsa urheilun, opiskelun ja työuran suhteen. Pohdinta on jatkuva, joka koostuu säännöllisistä ohjaustapaamista ja reflektoinneista. Kannustaminen on tärkeää.

Yrittäjyyden tieteelliset jatko-opintoni ovat tuoneet uuden näkökulman opinto- ja uraohjaukseen sekä yrittäjyyden edistämiseen laajassa merkityksessään. Kiinnostus tutkimusaluetta kohtaan on noussut kolmen alueen yhteisvaikutuksesta: opinto-ohjauksen, uraohjauksen ja yrittäjyyteen ohjaamisen triangulaatiosta. Yrittäjyyden opintojeni edetessä kiinnostus huippu-urheilun, koulutukseen liittyvän ohjauksen sekä yrittäjyyden edistämiseen kasvoi edelleen. Tutkimuksen käsittelemää mestaruuteen ja yrittäjyyteen kasvua ja siihen rohkaisemista kiteytän tutkimuksen haastateltava C:n kannustamisen ydintä kuvaavalla lauseella: *"Sä pystyt siihen, uudestaan vaan ja just do it!"*

1.2 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat huippu-urheilu, yrittäjyys, mestaruus sekä pääoman eri muodot: inhimillinen, sosiaalinen, taloudellinen, fyysinen ja luonnollinen, kulttuurinen, emotionaalinen, symbolinen ja poliittinen pääoma.

Huippu-urheilu

Huippu-urheilu tarkoittaa olympia- ja maailmanmestaruustason urheilua ja urheilijoita koskevia tekijöitä. (Green 2004, 376). Huippu-urheilu voidaan määritellä urheiluna, jonka tavoitteena ovat parhaat mahdolliset tulokset ja arvostetuimmat saavutukset. (Raevuori 2005, 68). Huippu-urheilu ja kansainvälisen menestyksen saavuttaminen edellyttävät runsaita henkilökohtaisia aika- ja työmääräresursseja. (Conzelmann & Nagel 2003, 259).

Huippu-urheilustrategiassa ilmiö on määritelty seuraavasti:

”Huippu-urheilu on aikuisten ja 16 - 18 -vuotiaista alkaen myös nuorten maajoukkue- ja kansainvälisissä urheilutapahtumissa ja arvokilpailuissa, sekä kansainväliseen menestymiseen tähtäävää vammaisurheilua.” (Suomen olympiayhdistys, 2001, 6).

Huippu-urheilu on systemaattisen harjoittelu- ja kilpailuprosessin aikana elämän tärkeä tavoite, useimmiten päätavoite. Sen vaikutukset yltyvät vahvasti myös urheilijan muuhun elämään. Huippu-urheilu on moniulotteinen ja monivaiheinen ilmiö. Suomessa huippu-urheilijat on jaettu taloudellisen asemansa ja julkisen tuen näkökulmasta viiteen ryhmään: nuoret lahjakkuudet, taloudellista tukea tarvitsevat huippu-urheilijat, joukkuelajien urheilijat kansallisella tasolla, urheilusta saatavilla tuloilla toimeentulevat huippu-urheilijat ja huomattavia ansioita saavat kansainväliset ammattuurheilijat. (OPM 2004, 21–22.)

Huippu-urheilijaksi kasvaminen, sen edellytykset ja edistäminen valmennuksen, koulutuksen ja olosuhdetekijöiden osalta ovat ajankohtainen haaste globaalissa urheilussa. Ilmiön keskiössä on nuori urheilija kasvussaan kiitettävälle, excellence-tasolle. (EESE 2004, 3; Green & Oakley 2001, 263.)

Tässä tutkimuksessa huippu-urheilulla tarkoitetaan yksilö- ja joukkuelajin kansainväliselle tasolle edennyttä, menestyksekkästä urheilua.

Yrittäjyys

Shanen (2003, 4) määrittelemänä (vrt. Shane & Venkataraman 2000) yrittäjyys on toimintaa, jossa luodaan uusia tuotteita, palveluja, toimintatapoja, markkinoita, prosesseja ja raaka-aineita mahdollisuuksien havaitsemisen, arvioinnin ja hyödyntämisen prosessin tuottamina.

Nykyinen yrittäjyyskäsite jaetaan viiteen perusmuotoon. Vanhin ja perinteisin muoto on yksilön yrittäjämäinen toimintatapa, niin sanottu omaehtoinen yrittäjyys. Se on vastuullisuutta omasta työllistyvyydestä ja toimeentulosta.

Yleisimmin tunnistetuin yrittäjyyden muoto on ulkoinen yrittäjyys, yrityksen omistaminen ja kokonaisvaltainen johtaminen. Kolmas muoto on sisäinen yrittäjyys, jolla kuvataan yksilön toimintaa työyhteisössä. Organisaatioyrittäjyys on organisaation tietoista tai tiedostamatonta yrittäjämäistä toimintaa. Viides muoto on yhteiskunnallinen ja sosiaalinen yrittäjyys. Yrittäjyyden määritelmät ja muodot eivät ole erillisiä, vaan ne ovat toistensa kanssa vuorovaikuttavia. Ilmiöön liittyy inhimillisen toiminnan keskeisyys. (Kyrö 1997, 225-226; Kyrö & Carrier 2005, 22; Kyrö 2011.)

Gibbin (2005, 45, 53) mukaan yrittäjyyttä määritellään yksilön tai ryhmien toimintoina, ominaisuuksina ja taitoina, jotka synnyttävät muutosta ja luovuutta, edistävät elämässä selviytymistä ja siitä nauttimista. Yrittäjyyden määrittely nousee laajemmasta näkökulmasta kuin liike-elämän näkökulma, ydintaidot tai hyödynnettävät taidot – se on laajempaa kuin nämä yhdessä. Yrittäjyys on tulevaisuussuuntautunutta. Yrittäjyydelle ja yrittäjämäiselle toiminnalle, taidoille ja ominaisuuksille on enenevässä määrin tarvetta.

Tässä tutkimuksessa yrittäjyys-käsite ymmärretään laajassa merkityksessä. *Yrittäjyyttä tarkastellaan yksilön toimintoihin ja valintoihin liittyvänä ilmiönä sekä yritystoiminnan virittämiseen ja toteuttamiseen vaikuttavina tekijöinä. Yrittäjäksi kasvuun tarkastellaan kasvuympäristön ja yrittäjäksi kouluttautumisen näkökulmista.*

Pääoma

Collins Cobuild English Language Dictionary for Advanced Learners (2001, 218, 1319) määrittelee pääoman isona rahamääränä, erilaisiin kohteisiin käytettävänä sijoituspääomana sekä tietopääomana. Pääomaa voi karttua tilanteisiin tarttumisesta, kuten poliittisen pääomaan kartuttamisessa on mahdollista. Perinteisesti pääoma määritellään varallisuutena, joka tuottaa lisää vaurautta, karttunutta pääomaa. Pääoma tuottaa ja ilmenee erilaisina resursseina. Alkuperäisessä merkityksessään pääoma on tarkoittanut pelkästään aineellisia resursseja. Perinteisesti resurssilla kuvataan uudelleen käytettävää voimavaraa, *resource*.

Pääomaa jaotellaan sen materiaalisen ja immateriaalisen luonteen mukaan. Taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman voidaan katsoa olevan pääoman perusmuotoja. Luonnollinen, fyysinen ja taloudellinen edustavat pääoman materiaalista ilmenemismuotoa ja sosiaalinen, inhimillinen ja kulttuurinen immateriaalista pääomaa. (Bourdieu 1986, 46–47.) Luthans, Luthans ja Luthans (2004, 45, 48) laajentavat pääoman käsitettä positiivisen psykologian pääomalla. Pääomaan liittyy vahva positiivinen luottamus omaan tekemiseen ja pystyvyyteen (vrt. Bandura 1997; Bandura 2002). Se on tavoitteellisuuden energiaa ja tavoitteeseen etenemistä ja väylien hakemista. Se on lannistumattomuutta, uudelleen yrittämistä ja uudelleen aloittamista.

Tässä tutkimuksessa pääomaa tarkastellaan huippu-urheilun tuottamina resursseina ja pääomatekijöinä, mestaruuspääomana, yrittäjyyden näkökulmasta. Pääoman dynaaminen luonne ja piilevän pääoman käsitteet ovat myös tutkimuksen tarkastelunäkökulmia. (vrt. Koiranen 2009.) Piilevällä pääomalla tarkoitetaan tietyllä alueella syntyneen pääoman kehittymistä resurssiksi ja resurssien käyttämistä uudessa kontekstissa. Sosi-

aalisen pääoman kannalta erityishuomio on perheen ja muun kasvuympäristön kontekstuaalisella vaikutuksella.

Mestaruuden (mastery) muotojen määrittely

Taituruus-mestaruus, (master's capacity)

Taituruus-mestaruus, master's capacity, tarkoittaa taitoa, hallitsevuutta ja mestariutta. Tässä yhteydessä mestaruutta tarkastellaan persoonallisuuden piirteenä. Tässä merkityksessä mestaruus on korkealuokkaista hallintaa tietyssä taidossa tai tietyllä alueella sekä voimaa tai mestaruuden hallintaa. (Collins Cobuild English Language Dictionary for Advanced Learners 2001, 953.) Mastery-termi sisältää vahvan hallinnantunteen (self-efficacy) tiedollisella ja taidollisella ulottuvuudella. (vrt. Bandura 1997; Bandura 2002). Tällä on merkitystä yksilön tavoitteiden asettamiselle, valintojen tekemiselle ja elämänhallinnalle. (Berry & West 1993, 352). Mestaruus on tietojen ja taitojen kartuttamista ja henkistä kehittymistä.

Loistavuus-mestaruus, (excellence)

Loistavuus-mestaruutta, excellence, ilmentävät loistokkuus ja erinomaisuus. Excellence-mestaruutta tarkastellaan tavoiteltuna osaamisena ja tasona. Se kuvaa laadullisesti sitä, mitä on olla todella hyvä, paras jossakin. Excellence voi kuvata erinomaisuutta, parhaimman asemaa, edelläkävijyyttä tai asennetta tällaisen aseman saavuttamiseen. (Collins Cobuild English Language Dictionary for Advanced Learners 2001, 531.) Huippu-urheilussa loistavuusmestaruuden saavuttaminen edellyttää täydellistä sekä henkistä että fyysistä sitoutumista ja tavoitteellisuutta. Huipulle pääsemiseen tarvitaan aiemmista suorituksista ja virheistä oppimista. Se edellyttää valmennusprosessissa urheilijan ja valmentajan molemminpuolista luottamusta. (Orlick & Partington 1988, 121-122, 129.) Erinomaisuuden mittaamisessa on vähintään kaksi näkökulmaa: ulkopuolelta tapahtuva mittaaminen ja suorittajan itsearviointi. Itsearvioinnilla on tärkeä merkitys suoriutumistahtoon, tulosten parantamiseen ja loistavuuden saavuttamiseen. (Ross 1988, 62.)

Mäkirintalan (2011, 14, 92) mukaan huippusuoritus edellyttää kehon ja mielen virittämistä optimaaliseen tilaan. Suorituksen toistaminen ja tilan saavuttaminen yhä uudestaan vaatii ainakin osittaista tietoista virittäytymisen taitoa. Intohimon syntyminen tekemistä kohtaan on edellytys huippusuoritukselle. Mäkirintala painottaa, että edelläkävijyys syntyy uusien ajatusmallien, toimintatapojen, luovuuden ja riskinottamisen kautta. Loistokkuus ilmentää myös mestaruuden ympäristöön heijastuvaa kerrannaisvaikutusta. (Mäkirintala, 2011, 25-26.) Urheilijan erityisosaajaksi kasvu perustuu biologisten, psykologisten ja sosiologisten tekijöiden yhteisvaikutukseen, johon vaikuttavat valmennuksen laatu ja intensiivisyys sekä ympäristö- ja olosuhdetekijät. (Baker, Horton, Robertson-Wilson & Wall 2003, 1).

Voittamis-mestaruus, (championship)

Voittamis-mestaruutta, championship, tarkastellaan kilpailun tuloksena, voittamisena ja saavutuksena. Se kuvaa tavoiteltua voittajan asemaa, statusta kilpailussa. (Collins Cobuild English Language Dictionary for Advanced Learners 2001, 241.) Voittaminen on moniulotteinen ilmiö. Andersson (2008, 41-42) kuvaa voittamista tilana, jossa keskitytään suoritukseen ja taitojen automaattiseen toimintaan tavoitteen saavuttamiseksi. Voittamiseen pohjana ovat keskittyminen, taitojen hyödyntäminen ja kaikkensa tekeminen. Voittamisen asenne on mentaalinen malli, joka hioutuu prosessin kuluessa. Asenteen lisäksi huippusuorituksen edellytyksenä on henkinen sitkeys ja kestävyys. Onnistuneen suorituksen edellytyksenä on tietoinen vaatimisen voima, taistelutahto, jonka avulla voi voittaa pelot ja esteet. Voittamisessa on kysymys luottamuksesta itseensä, taitoihinsa ja kykyihinsä (vrt. self-efficacy, Bandura 1997; Bandura 2002). Voittamisen tahto liittyy persoonallisuuteen ja huippu-urheilun instituutioon. (Heikkala & Vuolle 1990, 97).

Tässä tutkimuksessa mestaruutta tarkastellaan kolmen mestaruuden alueen yhteisvaikutuksena ja kokonaisuutena. Taituruus-mestaruus, (master's capacity) on tie, jonka tavoitteena on loistavuus-mestaruus, (excellence), joka mahdollistaa voittamis-mestaruuden, (championship).

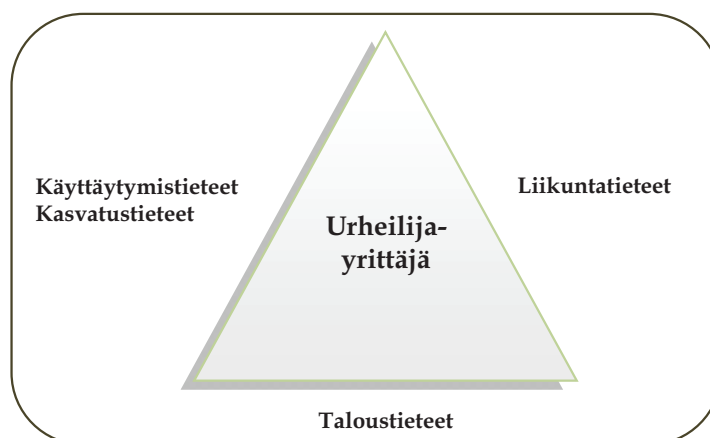
1.3 Tutkimuksen asemointi tieteen kentässä

Urheilijaa ja yrittäjää yhdistävät sisäinen motivaatio, proaktiivinen katsanto- ja toimintatapa sekä korkea vastuu onnistumisestaan tai toimintansa loppumisesta. Tutkimuksessaan Neck, Neck, Manz ja Godwin (1999, 5, 10, 25) ovat käyttäneet urheilupsykologista vertailupohjaa yrittäjyyteen liittyvän itsensä johtamisen mallin rakentamisessa. Malli koostuu itsearvioinnista, mentaalisisistä mielikuvista, uskomuksista, ajattelumalleista ja yksilön tietoisuudesta omasta minäpystyvyydestään. Huippu-urheilussa ja valmennuksessa käytettävää mentaalisen harjoittelun kognitiivista strategiaa voidaan hyödyntää itsensä johtamisessa, päätöksen teossa ja strategioiden suunnittelussa. Nämä ovat keskeisiä kasvutekijöitä yrittäjyydessä. Mentaalinen visualisointi on proaktiivista toimintaa, jonka avulla on mahdollisuus kohottaa itsetuntoa ja antaa rohkeutta mahdollisuuksien toteuttamisessa. Yrittäjälle mentaalinen harjoittelun hallitseminen voi tuottaa työväliseen ennakoita tulevia ongelmia, tarpeita tai muutoksia. Mahdollisuusajattelu pohjautuu positiiviseen ajattelumalliin, joka koskee mahdollisuuksien näkemistä, haasteisiin suhtautumista ja selviytymiskeinojen löytämistä ja rakentamista. Tämän kaltainen itsensä johtamisen kokonaisuus edistää yrittäjäksi kasvun prosessia.

Yrittäjyyttä ja huippu-urheilua voidaan tarkastella liikunnallisen osaamisen ja kokemusmaailman kontekstista. Urheilussa mukana olleelle ja olevalle uravaihtoehdona voi olla liikunta-alan yrittäjyys, joka on kasvava toimiala. Li-

kunta-alan yrittäjyyden kehittämisstrategian yhtenä tavoitteena on yrittäjyyden tuominen esille olennaisena uravaihtoehtona liikunta-alalla. (Liikunta-alan yrittäjyyden kehittämisstrategia 2020, 2010, 31.)

Tutkimuksen perusta muodostuu yksilön kasvusta yrittäjäksi, tarvittavan koulutuksen merkityksestä sekä yrittäjyyttä edistävästä tekijöistä. Tutkimuksessa tarkastellaan yrittäjyyttä laajassa merkityksessä, sen eri muodoissa, ulkoisena, sisäisenä ja omaehtoisena yrittäjyytenä sekä yrittäjämäisenä toimintana. Urheilun ja yrittäjyyden sosiaalistumisprosessit ovat keskeisiä. Yrittäjäksi kasvamisen perustekijät ovat laaja liiketoimintaosaaminen, tietyn alan syvälinen yrittäjyysosaaminen, substanssiosaaminen sekä yrittäjähenkisyys. Seuraavassa kuviossa (kuvio 1) on kuvattu tämän tutkimuksen poikkitieteellinen asema tieteen kentässä. Liikuntatieteellisen tutkimuksen osuus koskee erityisesti huippu-urheilua ja huippu-urheilijaksi kasvua. Käyttäytymistieteiden ja kasvatustieteiden tutkimus tuo tietoa koulutuksen ja ohjauksen alueilta. Taloustieteiden alueen tutkimustieto valottaa yrittäjyyttä ja yrittäjyyteen kasvua.

KUVIO 1 Tutkimuksen poikkitieteellinen aseointi.

Tämä tutkimus lähestyy yrittäjyyttä ja yrittäjäksi kasvua pääomateoreettisesta näkökulmasta. Oleellista on huippu-urheilijan uran jälkeinen toiminta, siirtymävaihe työelämään. Urheilupiireissä ja yrityselämässä tuodaan esille urheiluralla opittujen asioiden, tietynlaisen pääoman, siirtyminen yksilön työelämän toimintaan ja taitoihin. Muodollinen koulutus on tärkeä uratekijä huippu-urheilu-uran jälkeisessä työelämään sijoittumisessa. Suomalainen yritys- ja työelämä edellyttävät muodollista koulutustaustaa.

Urheilijat eivät välttämättä tuo esille tai tule painottaneeksi tarpeeksi syvällisesti huippu-urheilu-uralla karttunutta osaamista ja kokemuksia työnhakutilanteissa. Huipputasen urheilijan on tarpeen pohtia osaamistaan ja vahvuuksiaan myös työelämän kannalta ja oppia hyödyntämään urheilu-uralla opittuja asioita opiskelussa ja työelämässä. (Mayocchi & Hanrahan 2000, 101). Urheilijoiden opiskelua ja uraa koskevissa pohdinnoissa tulee esille, että urheilu-uralla saavutettu oppiminen ja vahvuus ovat joskus piilossa turhan vaatimattomuus-

den verhon takana. Huippu-urheilu-ura tuottaa liiketaloudellista markkinoinnin, talouden hallinnan ja vuorovaikutusosaamista, joka voi olla hyvinkin suuri osa urheilijan uran aikaista työtä. Oikea-aikainen ja oikein suunnattu ohjaus voi edistää yrittäjyyttä. Yrittäjämäinen asennoituminen ja toiminta edistävät urheilijan opintojen ja uran suunnittelua.

1.4 Tavoitteet, rajausta ja yleinen viitekehys

Huippu-urheilua kuten yrittäjyyttä voidaan pitää elämäntapana ja huippu-urheilijaa voidaan tarkastella yrittäjänä. Urheilijoilla on mestaruuteen kasvuprosessin tuottamaa osaamista ja pätevyyttä, jota on mahdollisuus hyödyntää työ- ja liike-elämässä ja erityisesti yrittäjyydessä. Tutkimuksen pääkohteena ovat mestaruuskokonaisuuden tuottama pääoma ja sen eri muodot.

Tutkimuksen pääkysymys on:

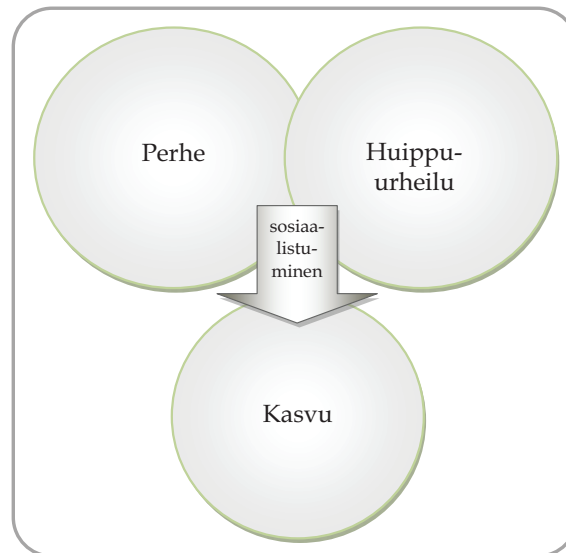
Millaista pääomaa huippu-urheilussa syntynyt mestaruus tuottaa huippu-urheilijan yrittäjyyden tueksi?

Tutkimuksen alakysymyksiä ovat:

1. Kuinka perhe ja kasvuympäristö ovat yhteydessä huippu-urheilijaksi kasvuun?
2. Kuinka perhe ja kasvuympäristö ovat yhteydessä yrittäjäksi kasvuun?
3. Kuinka urheilijan kasvu mestaruuteen, mestaruuspääoman luominen, tukee yrittäjyyttä?

Tutkimuksessa tarkasteltavat pääoman muodot ovat inhimillinen, sosiaalinen, taloudellinen, fyysinen, luonnollinen, kulttuurinen, emotionaalinen, symbolinen ja poliittinen pääoma. Mestaruus-ilmiötä tarkastellaan mestaruuden eri näkökulmista määritellen ja tulkiten taituruus-, loistavuus- ja voittamis-mestaruutta. Tutkimuksessa käsitellään suomalaisten kansainvälisen tason huippu-urheilijoiden yrittäjyyttä. Informanttien aktiiviset urheilijaurat ajoittuvat 1980 – 2000-lukujen ajalle.

Tutkimuksen yleinen viitekehys rakentuu kolmen pääalueen triangulaatiosta: kasvu ja sosiaalistuminen urheilija- ja yrittäjäperheessä, huippu-urheilijaksi kasvamisen prosessi sekä yrittäjyyteen kasvaminen. Viitekehys on kuvattu seuraavassa kuviossa (kuvio 2). Poikkitieteellisellä triangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että eri tieteenalojen tiedon hyödyntäminen ja yhdistäminen antaa tutkijalle mahdollisuuden laajentaa metodologista ja tutkimuksellista ymmärrystään. Perheyrittäjyystutkimus on yksi esimerkki poikkitieteellisestä ilmiöstä, jota tarkastellaan eri teorioiden ja tieteiden lähtökohdista. Triangulaatiolla voidaan tarkoittaa myös tutkimusaineiston, tutkimustiedon tarkastelun, metodologian ja teorian triangulaatiota. (Römer-Paakkanen 2002, 62–63.)

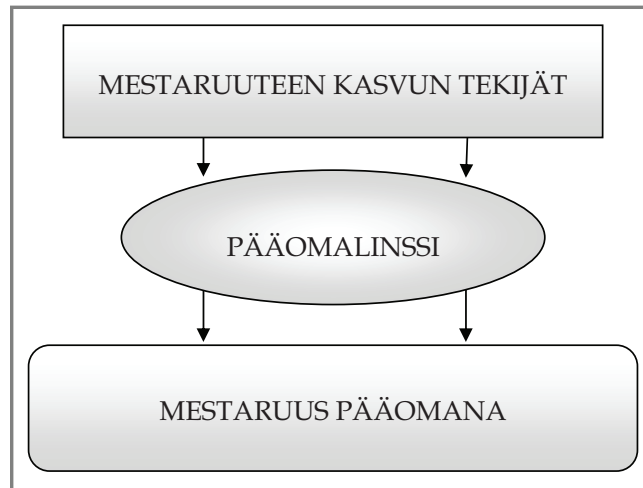

KUVIO 2 Tutkimuksen yleinen viitekehys.

Ammattikorkeakoulun yrittäjyyden esihautomotoimintaan osallistuneille opiskelijoille suunnatussa focus group -haastattelututkimuksessa (Römer-Paakkanen & Pekkala 2008, 358) nousivat esille yksilöllisten opiskeluaikataulujen merkitys sekä mentoroinnin, valmentamisen ja ohjauksen tarve. Tutkimus kohdistui liiketalouden ammattikorkeakouluopiskelijoihin, jotka rakentavat yrittäjyyttään omasta harrastuksestaan tai aktiviteetistaan nousseista yrittäjyysideoista. Tulokset osoittavat, että yrittäjyyden opintojen pitää olla mahdollisimman käytännönläheisiä ja oikea-aikaisia. Edetäkseen opiskelijayrittäjä tarvitsee viiveetöntä tietotaitoa eikä tietyn opintojakson odottaminen ole mahdollista ja prosessin kannalta otollista. Opintojen on tärkeä tukea uutta yrittäjää yksilöllisesti. Omatoimisuus ja itseohjautuvuus opintojen löytämiseksi nousivat selkeästi esille. Esihautomo-opiskelijoiden yrittäjäksi kasvun triangulaation kolme tärkeintä aluetta olivat sosiaalistuminen yrittäjäperheessä, yrittäjyyden opinnot sekä vapaa-ajan intensiivisen aktiviteetin tuomat kokemukset. Yrittäjähenkisyys kasvaa eri ympäristöissä, kuten perheessä, koulutuksessa ja vapaa-ajan aktiviteeteissa. Ohjaus, valmentaminen ja mentorointi ovat tärkeitä kasvun katalysaattoreita.

Tämän tutkimuksen lähtökohdat ovat pääosin pääomateorioista nousevat tekijät. Urateoreettinen lähtökohta tulee esille yksilön elämänkaaren aikaisissa valinnoissa. Motivaatio- ja attribuutioteorioista nousevat tekijät yksilön tavoitteellisessa toiminnassa. Urheiluhenkisen perheen sekä yrittäjäperheen sosiaalistavat vaikutukset muodostavat yhden tarkastelunäkökulman: mitä ja millaista pääomaa huippu-urheilu-uralla kasvu sekä yrittäjäperheessä sosiaalistuminen tuottavat urheilijan elämään ja erityisesti yrittäjänä toimimiseen. Tutkimus painottuu mestaruus-ilmion sekä sen huippu-urheilijalle tuottaman pääoman tar-

kasteluun. Tutkimuksen päämateoreettinen tarkastelupohja on esitetty seuraavassa kuviossa (kuvio 3).

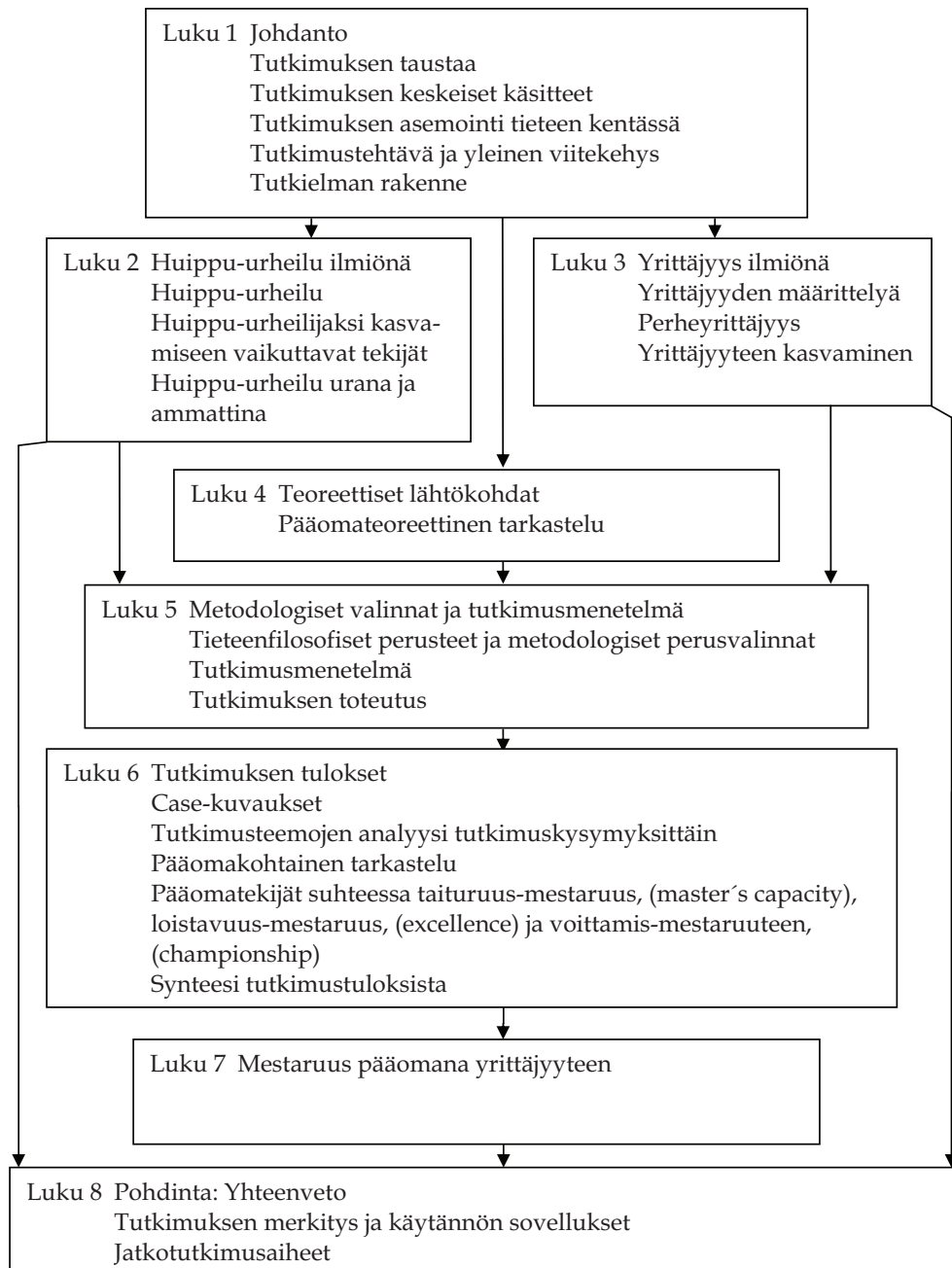

KUVIO 3 Tutkimuksen päämateoreettinen tarkastelupohja [Koiranen (2009) mukaillen].

Tutkimus perustuu mestaruuteen kasvun tarkasteluun pääomateorioiden kautta; mestaruuspääomaan, sen muotoihin ja hyödynnettävyyteen. Sekä huipputaason urheilussa että yrittäjyydessä tarvittavista ominaisuuksista on tiettyjä ennakkonäkemyksiä. Intensiivinen valmentautuminen edellyttää urheiluun keskittymistä. Urheilijan elämää koskettavat urheilun, opiskelun, uransuunnittelun ja elämänhallinnan yhteensovittaminen. Entistä haasteellisempaa huipulle tähtääminen on, kun tavoitteellinen ja tarkkaan ajoitettu valmennus- ja kilpailutoiminta yhdistetään opiskelun ja mahdollisesti myös työuran kanssa. Tämä koskee urheilijoita, jotka aloittavat yritystoiminnan jo urheilu-uransa aikana.

1.5 Tutkielman rakenne

Vaikka tämä tutkimus on tehty abduktiivisesti, on tutkimusraportti rakenteellisesti perinteisen kaksiosainen, eli teoriapainotteinen alkuosuus ja empiriapainotteinen loppuosuus. Tutkielman teoreettinen osa koostuu aiempaan tutkimustietoon ja sen analysointiin, jonka pohjalta muodostuu käsitelmä huippu-urheilijan kasvusta yrittäjyyteen, erityisesti ulkoiseen yrittäjyyteen. Tutkielman empiirisessä osassa kootun ja analysoidun tutkimustiedon tuloksia verrataan aiempaan tutkimustietoon ja teorioihin. Tutkimuksessa luodaan teoreettinen malli huippu-urheilijan kasvusta yrittäjäksi sekä nostetaan esille huippu-urheilun ja yrittäjäperheen kasvuympäristöjen tuomia pääomatekijöitä, joilla on merkitystä urheilu-uran jälkeisessä työelämävaiheessa. Tutkielman rakenne kuvataan seuraavassa kuviossa (kuvio 4).

KUVIO 4 Tutkielman rakenne.

Tutkielma koostuu kahdeksasta luvusta. Johdannossa tarkastellaan tutkielman taustaa ja tavoitteita sekä esitellään tutkimustehtävä. Siinä luodaan kuva tutkielman prosessimaisesta etenemisestä ja tutkielman rakenteesta sekä määritellään keskeiset käsitteet. Luvuissa 2 ja 3 tarkastellaan huippu-urheilun ja yrittä-

yyden ilmiöitä aiemman tutkimuksen valossa. Luku 4 sisältää tutkielman pääomateoreettisen tarkastelun ja pohjan. Luvussa 5 perustellaan tutkielman metodologiset valinnat ja tutkimusmenetelmä. Luku 6 sisältää empiiristen tutkimustulosten tarkastelun tutkimusteemoittain ja pääomamuodoittain. Luku 7 on yhteenvetoluku huippu-urheilun tuottaman mestaruuden tarkastelusta yrittäjyyteen kasvun näkökulmasta. Luku 8 koostuu tutkimuksen yhteenvedosta, merkityksestä ja jatkotutkimusaiheiden pohdinnasta.

2 HUIPPU-URHEILU ILMIÖNÄ

2.1 Huippu-urheilu

Huippu-urheilun kiinnostavuus koostuu sosiaalisista, poliittisista, taloudellisista tekijöistä ja erityisesti voiton ja mitalien tuomasta itsetunnosta. Poliittiset ja yhteiskunnalliset rakenteet vaikuttavat huippu-urheiluun, sen asemaan ja taloudelliseen tukeen. Huippu-urheilun merkitystä ja asemointia voidaan tarkastella laajempaan aktiivisen kansalaisuuden, yritteliäisyyden sekä yksilöllisen kyvykkyyden edistämisen näkökulmista. (Green 2004, 379, 390–392.)

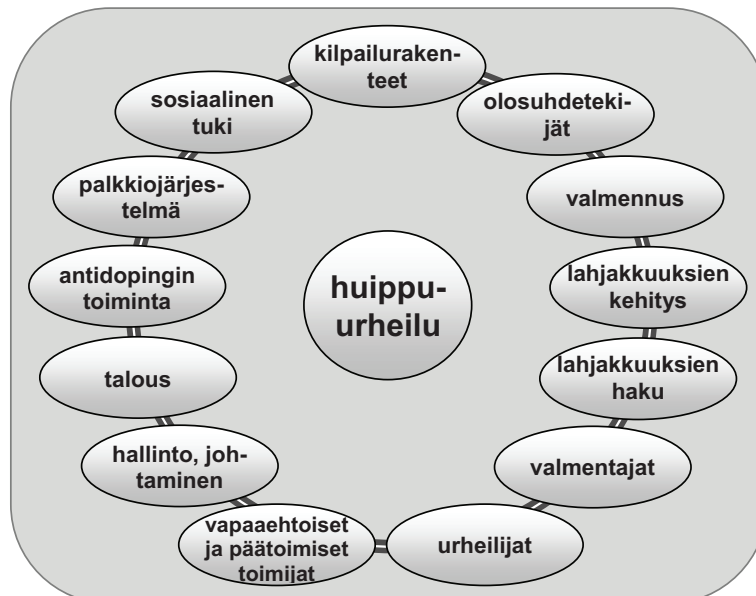
Huippu-urheiluilmiön monimuotoisuus ja muuntuvaisuus luovat haasteen sen määrittelemiselle. Huippu-urheilun määrittely alkaa vuosisadan alun urheiluidoleista ja päättyy tähänhetkiseen viihteelliseen ja kaupalliseen urheilutoimintaan. Pohjoismaissa huippu-urheilun määrittelyyn ovat vaikuttaneet sekä kansalliset perinteet että olympialiike ja olympiakelpoisuus. Suomessa huippu-urheilu on osa pohjoismaisen hyvinvointivaltion liikunnan ja urheilun kansainliikettä. Liikuntalaissa huippu-urheilu määritellään osaksi liikuntaa. Kansainvälistyminen ja median merkitys ovat 1900-luvun lopulta lähtien tehneet huippu-urheilun entistä näkyvämmäksi. Nykyisin huippu-urheilua kuvaavat kansainvälisyys, ammattilaisuus ja julkisuus. Huippu-urheilu siirtyi 1990-luvun aikana ammattilaisurheilukauteen. Sen myötä urheilusta tuli hyväksytty ammatti ja olympialaisiin osallistumista ei rajoiteta. Tämänhetkinen huippu-urheilua koskeva eettinen keskustelu liittyy voittamiseen ja millä keinoilla voitto on luvallista saavuttaa. Median ja reaaliaikaisen tiedon siirron avaamat mahdollisuudet vaikuttavat urheilun tulevaisuuteen. Median, sähköisen viestinnän, sponsoinnin ja manageroinnin merkitykset kasvavat entisestään. (Huippu-urheilu pohjoismaissa 2004, 8, 12, 70; Opetusministeriö 2004,12–13, 34 –35.) Perinteiset ongelmat ovat liittyneet dopingiin, vilppiin, kaupallistumiseen, ammattilaistumiseen ja politisoitumiseen. (Heikkala & Vuolle 1990, 113). Uusimmat riskitekijät löytyvät vedonlyöntivilpin tuomasta ongelmastiikasta.

Heinilän (2010, 26) mukaan huippu-urheilun erottaa muusta kilpaurheilusta sen ammattimainen tai puoliammattimainen harjoittelutapa. Strählmanin

(1997, 26–28) mukaan huippu-urheiluun liittyvät fyysisyys, kehollisuus, harjoittelu, kilpailu ja rajojen hakeminen. Urheilija testaa ja hakee suorituksensa rajoja. Suoritusten paraneminen ja menestyminen perustuvat intensiiviseen harjoitteluun, keskittymiseen ja valmistautumiseen. Huippu-urheilijan voittamisen tahto on voimakas ja hän hakee suorituksensa rajoja fyysisten vahvuus- ja taitotekijöiden ja suorituksen onnistumisen alueilla. Fyysisten tekijöiden lisäksi urheilijan suoriutumiseen on hyötyä itsesääteilykyvyn kehittymisestä, vaikeuksista selviämistä sekä vaara- ja riskitilanteiden käsittelykyvystä. Urheiluun liittyy vahvasti myös esteettinen puoli lajin liittyvänä tai yksittäisenä suorituksena. Voiton ja kunnian janolla on sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia. Edellä mainittujen tekijöiden vaikutus huippu-urheilu-uran jälkeiseen uraan on kiinnostava kysymys.

Digel, Burk ja Fahrner (2006, 1-4) nostavat esille huippu-urheilun muutoksen sekä motivaatiotekijöiden että taloudellisten tekijöiden osalta. Urheilun tavoitteet ovat aiemman kaltaisia, mutta niitä värittävät erilaiset ideologiset vaikuttimet. He vertaavat huippu-urheilua koneiston tuottamaan tuotteeseen. Huippu-urheilusta on tullut osa maailmanlaajuista vuorovaikutusta ja kaupallista toimintaa, jotka tekevät ilmiöstä entistä monimutkaisemman, muuntuvamman ja vaikeammin hallittavan. Vaihtuvuus näkyy sekä eri maiden urheilumenestyksessä että lajien suosiossa.

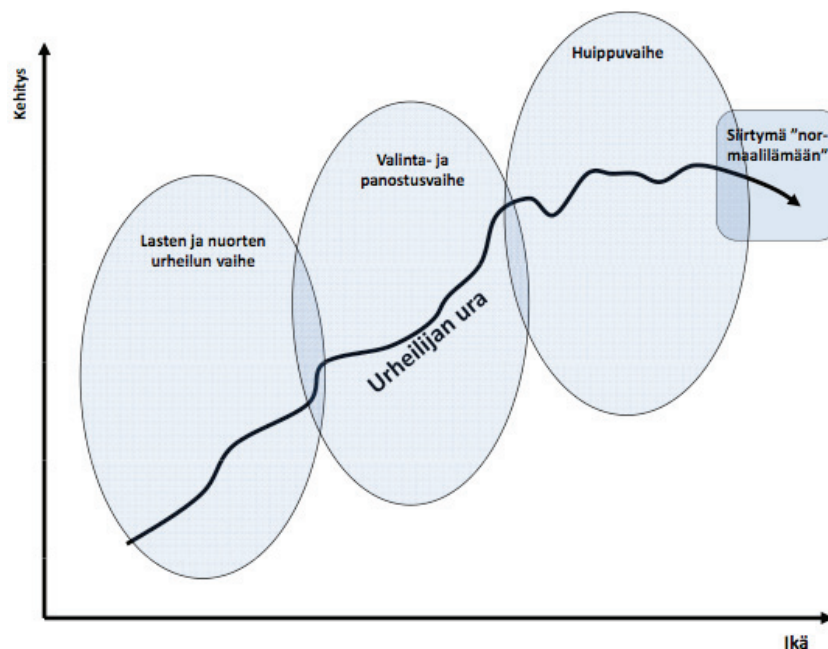
Huippu-urheilu on sidoksissa ympäröivään kulttuuriin. Tulevaisuuskeskustelu kohdistuu urheilun toimintaan ja rakenteisiin. Tähän keskusteluun liittyy huippu-urheilun ja koulutuksen integrointi ja yhteistyö. Seuraavassa kuviossa (kuvio 5) on koottuna osatekijöitä, jotka oleellisesti liittyvät organisoituun huippu-urheiluun ja sen resursseihin.

KUVIO 5 Huippu-urheilusysteemin osatekijät ja tasot [Digel ym. (2006, 6) mukailen].

Opetusministeriön asettaman huippu-urheilutyöryhmän (2010, 11, 14, 25) tavoitteena oli selvittää suomalaisen huippu-urheilun olemusta, merkitystä ja arvostusta tavoitteena huippu-urheilun kehittäminen. Huippu-urheiluun kuuluvat kilpailu, itsensä kehittäminen, kansainvälisyys sekä yhteisöllisyys. Urheilun yhteisöt ovat symbolisia rakennelmia, jotka perustuvat erilaisten ihmisten kykyyn nähdä urheilussa yhteisiä merkityksiä. Työryhmän näkemyksessä tulee esille huippu-urheilu uravaihtoehtona. Urheilijan kokonaiselämänhallinta ja tulevaisuuden suunnittelu korostuvat. Huippu-urheilun erityisyyttä kuvaavat sen mitattavuus, universaali ymmärrettävyys ja suosio.

Huippu-urheilijan toimintaa kuvaa konkreettisesti pitkä ja vaativa tie, jonka edellytyksenä ovat lahjakkuustekijät, sitoutuminen, sitkeys ja tahto. Suuri joukko tavoittelee huipulle ja kuitenkin pieni osa yltää aivan korkeimmalle huipulle. Tutkimukset osoittavat, että hyväksi tullaan harjoittelemalla ja että tarvitaan vähintään kymmenen vuotta lahjakkuuden jalostamiseksi huippusuurituksiin. Huipulle pääsemiseen, on sitten kysymys urheilusta tai muista luovista aloista tai huippuosaamisesta, katsotaan edellyttävän vähintään 10 000 tuntia harjoittelua. (Ericsson, Krampe & Tesch-Römer 1993, 400; Baker ym. 2003, 2; Gladwell 2010, 28–29.) Urheilu on elämän keskipiste, jonka ympärille urheilijan muu elämä rakentuu. Uran kesto vaihtelee keskimääräisesti viidestä viiteentoista vuoteen. Huippu-urheilutyöryhmä painottaa urheilijan opiskelun, työnteon ja urheilun suunnitelmallisen vuorottelun mahdollistamista. (Huippu-urheilutyöryhmä 2010, 15.) Alla olevassa kuviossa (kuvio 6) on työryhmän esittämä polku urheilijan uran vaiheittaisesta etenemisestä.

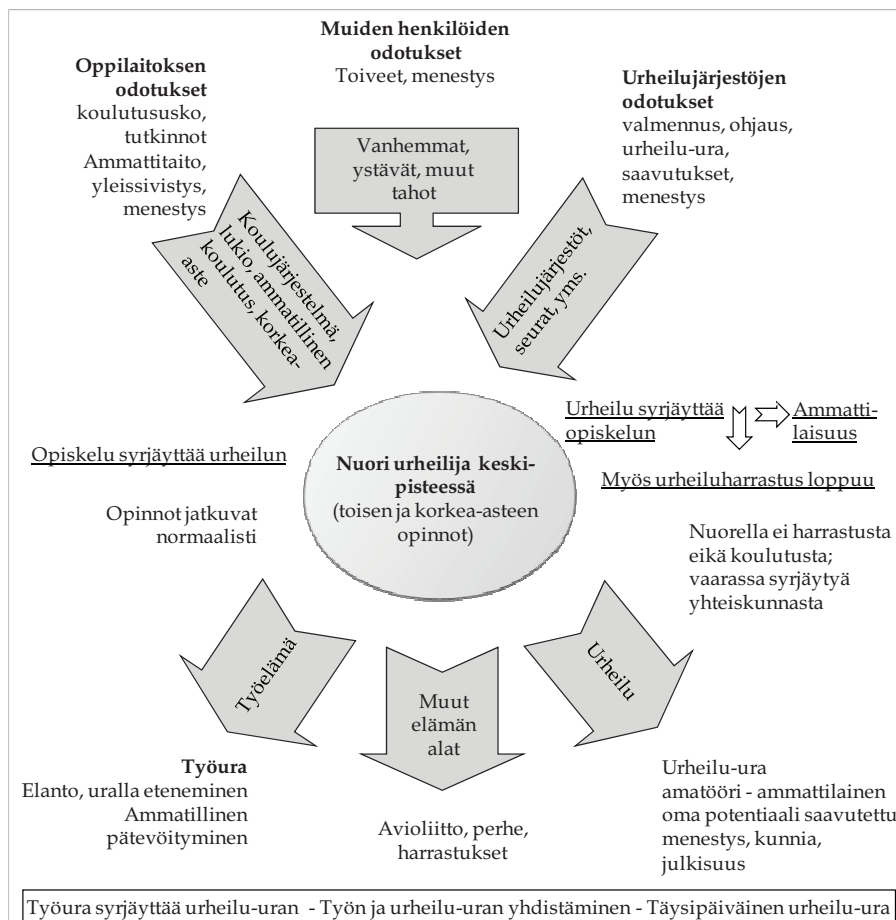
KUVIO 6 Urheilijan uran vaiheet (Huippu-urheilutyöryhmä 2010, 16).

Vain huippu-urheilija tietää, mitä on olla huippu-urheilija. Muu on tulkintaa siitä, mitä se merkitsee huippu-urheilijan subjektiiviselle elämäntodellisuudelle. Tutkimuksella voidaan konstruoida uutta ymmärrystä ilmiöstä. (Heikkala & Vuolle 1990, 90.) Stråhlmanin (1997, 16, 20) mukaan huippu-urheilijalla on vahvan liikkumisen, itsensä ilmaisemisen ja erityisesti voittamisen ja kilpailemisen tarve. Urheilutalouden näkökulmasta urheilussa ja liike-elämässä kilpailulla on paljon samankaltaisuutta. Kilpailua mitataan urheilussa voittoprosentteina ja liike-elämässä taloudellisenä tuottona. Urheilujoukkueiden välinen kilpailu on taloudellisen kilpailun kaltaista. Paremmuus tuo kannattajia, näkyvyyttä ja taloudellista hyötyä. Voitto voi merkitä sekä kilpailullista voittoa, championship, tai taloudellista, rahassa mitattavaa voittoa. (Shmanske 2007, 11, 13-14.)

2.2 Huippu-urheilijaksi kasvamiseen vaikuttavat tekijät

Huippu-urheilu edellyttää erinomaisia teknisiä taitoja, fyysistä kyvykkyyttä sekä vahvaa psyykkistä osaamista. Se edellyttää ja kasvattaa henkistä kestävyttä, keskittymiskykyä, luottamusta, tavoitteellisuutta, urheiluymmärrystä, positiivista tai muuntautuvaa perfektionismia, valmennettavuutta ja positiivisuutta. (Dieffenbach, Gould & Moffett 2008, 63.) Huipulle tähtäävän urheilun katalysaattorina on intohimo, passion. Tällä sanalla on kaksi ulottuvuutta: se on voimakas intohimoinen tunne ja se kuvaa myös kipua ja kärsimystä. Lisäksi se kuvaa voimakasta haluamista ja haluamansa tavoittamista. (Linstead & Brewis 2007, 352.) Onnistuminen ja menestyminen edellyttävät tuskaa ja kärsimystä – niistä hyötymistä ja nauttimistakin. (Heikkala & Vuolle 1990, 100). Tekemisen intohimo, rajojen hakeminen ja tavoitteeseen tähtääminen ovat olennaisia tekijöitä huippu-urheilijana kasvamisessa.

Söyringin (2004, 50-51) mukaan huippu-urheiluun kuuluvat tavoitteellisuus, kurinalaisuus ja monesta arkipäivään liittyvästä asiasta luopuminen. Lajikohtainen intensiivinen harjoittelu- ja kilpailutoiminta aikatauluttavat elämää. Huippu-urheilu rakentuu eri osa-alueista: henkilökohtaisista ominaisuuksista, toimintaympäristöllisistä, kulttuurillisista ja taloudellisista tekijöistä. Persoonallisuus-, motivaatio- ja ympäristötekijät vaikuttavat uran kehitykseen. Sisäinen motivaatio ilmenee haluna tehdä, toteuttaa, kilpailla ja voittaa. Päästäkseen huipulle ja kohti tavoitettaan urheilija tekee toimintaansa koskevia päätöksiä. Tämä prosessi alkaa usein nuorella iällä. Urheilijan siviilielämän uraa määrittelevät koulutustausta ja urheilu-uran kokemukset. Metsä-Tokila (2001, 13) on kuvannut urheilijan valintoja ja valintoihin vaikuttavia tekijöitä seuraavan kuvion (kuvio 7) mukaisesti.

KUVIO 7 Nuoreen urheilijaan kohdistuvat odotukset ja hänen valinnan mahdollisuutensa (Metsä-Tokila 2001, 13).

Huippu-urheilussa menestyminen koostuu useiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta: menestykseen tähtäävän urheilijan, olosuhteita muokkaavien ympäristötekijöiden, valmennuksen ja erityisesti motivaatiotekijöiden kokonaisuudesta. (Baker ym. 2003, 1; Barić & Bucik 2009, 181). Tutkimukset viittaavat siihen, että se missä vaiheessa vuotta nuori urheilija on syntynyt, vaikuttaa urheilijaksi kehittymiseen. Alkuvuodesta syntyneillä ja loppuvuodesta syntyneillä voi olla isoja eroja kasvussa ja kehitysvaiheissa. Ympäröivällä kulttuurilla on vaikutuksensa lajivalintaan. (Baker ym. 2003, 3, 6.)

Aktiivisen toiminnan takana ovat motivaatio liikkeelle panevana voimana ja erilaiset minäpystyvyystekijät. Motivaatio määritellään pääosin yksilön tarpeina ja pyrkimyksinä. Tarpeet ovat enemmän yksilöllisiä ja sosiaalisia kuin psykologisia. (Hayes 2000, 421.) Kysymys on sisäisistä voimista ja tilasta, jotka aktivoivat ja suuntaavat yksilön tai yhteisön tavoitteellista, tarkoituksellista ja suotuisaa toimintaa. (Koiranen 2007, 120). Nykyiset motivaatioteoriat pohjau-

tuvat olettamukseen, että ihmisen havainnot kyvykkyydestään ovat keskeinen motivaatiotekijä. (Numminen 2005, 77).

Motivaatiotutkimuksen merkittävimpiä alueita on suoritusmotivaatio ja siinä ilmenevät yksilölliset erot. Motivaatio on tavoitteeseen suuntautuva toistuva kiinnostus. David McClelland (1961, 43, 60) on tutkinut suoritusmotivaation merkitystä käyttäytymisessä. McClellandin tarveteoria (Acquired Needs Theory) perustuu näkemykseen, että aiemmat kokemukset määrittelevät elämänaikaisia tarpeita. Näkemys perustuu siihen, että motivaatio voidaan ymmärtää muina kuin psykologisina tarpeina. Hän painotti sosiaalisten tarpeiden merkitystä: suoriutumis- ja saavutustarve (need for achievement), liittymis- ja läheisyystarve (need for affiliation) ja valta- ja voimatarve (need for power). Suoritusmotivaatio selittää yksilölliset erot yksilön halussa tehdä hyvä suoritus. Yksilölliset erot tulevat ilmi suorituksen onnistumisen tärkeydessä. McClelland loi motivaatiotutkimukseen metodologian, jolla hän pyrki mittaamaan suoritusmotivaation tasoja. Lisäksi hän löysi selkeän yhteyden yksilöiden suoritusmotivaatiossa erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä - sosioekonomisen ympäristön vaikutuksen.

Kerckhoffin (1956, 196) mukaan suoritusmotivaation kehittyminen alkaa varhaisessa lapsuusvaiheessa. Tutkijoiden näkemykset kuitenkin eroavat siinä, missä ikävaiheessa yksilön suoritusmotivaatio alkaa kehittyä ja mihin ikään saakka kehitys nuoruusvaiheessa jatkuu. Kehittymisen pohjana on lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutus.

Niitamon (2002, 44-45) mukaan itsearvioituja motiiveja aktivoivat yhteisön vahvasti arvostamat ja normittavat kannustimet. Tämä ilmenee urheilun kilpailusuoritusta ja onnistumista koskevinä odotuksina. Urheilija tiedostaa odotukset ja asettaa ne tavoitteekseen. Lähiympäristö, kuten perhe ja kasvuympäristö, vaikuttavat oleellisesti itsearvioitujen motiivien kehittymiseen ja arvojen muodostumiseen.

Motivaatio ja tahto kulkevat rinnakkain. Urheiluun liittyvät vahvasti tahto, toiminta ja tekeminen. Urheilussa suoritusmotivaatio kuvaa urheilijan harjoitteluun ja kilpailuun sitoutunutta työtä ja siihen käytettyä aikaa suhteessa muuhun tekemiseen. Suoritukset ovat riippuvaisia yksilön tulevaisuuteen suuntautuvasta motivaatiosta ja tavoitteellisesta halusta menestyä. Urheiluran menestyksen pohjana ovat motivaatiotekijät, asenne ja urheilu-uran kokemukset. (Halvari & Thomassen 1997, 343.)

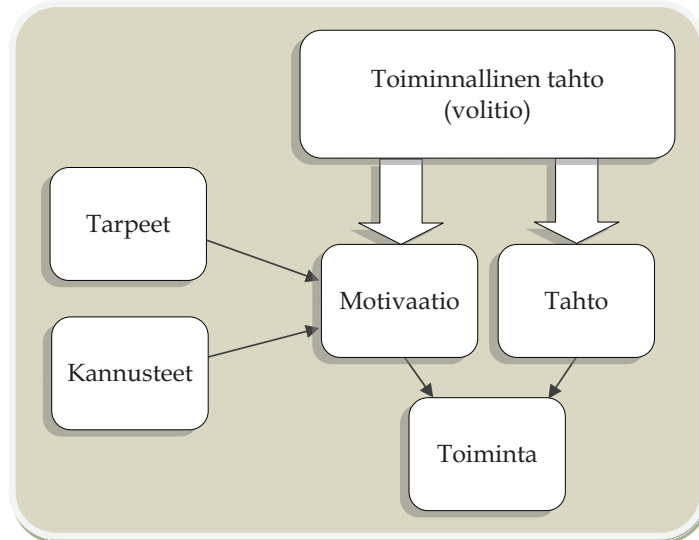
Liikuntapsykologisessa tutkimuksen taustalla on useita motivaatioteorioita, joista keskeisiä ovat tavoiteorientaatio- ja itsemääräämisteoriat. Tavoiteorientaation ja itsemääräämisteorioiden vaikutus liikuntasuorituksiin on tutkimusalue, johon kohdistuu laajaa kiinnostusta. Tavoiteorientaatioteorian mukaan yksilö kokee motivaation taustalla olevaa pätevyyttä tehtävä- tai kilpailusuuntautuneesti. Henkilökohtaiset tavoitteet, yhteistyö ja tasa-arvoinen rooli vaikuttavat pätevyyden ja onnistumisen kokemiseen. Tehtävorientaatiolla on positiivinen yhteys ohjattavien hyvinvointiin vaikuttaviin kognitiivisiin, affektiivisiin ja käyttäytymiseen liittyviin tekijöihin. Kilpailuorientaatioon liittyy suorituksen paremmuus ja normatiivinen vertailu. Tavoiteorientaation muutokset edellyt-

tävät pitkän aikavälin vaikuttamista. (Jaakkola, Liukkonen & Kokkonen 2003, 33-34.) Opettajilla, ohjaajilla ja valmentajilla on merkittävä vaikutus motivaation suuntaamiseen ja vaihtoehtojen löytämiseen. Itsemääräämisteorian tavoitteena on kuvata motivaation suuntaamiseen, tilannekohtaisten tekijöiden ja vuorovaikutteisten havaintojen vaikutuksesta motivaatioon ja käyttäytymiseen. Teoria antaa hyvän pohjan liikuntamotivaatiota ja -käyttäytymistä koskevaan tutkimukseen. Teoria perustuu, yhdistää ja hyödyntää muita lähekkäisiä motivaatioita ja käyttäytymistä koskevia teorioita. Motivaatioilmapiirillä on tärkeä merkitys tavoite- ja kilpailuorientaation myötä. (Hein & Hagger 2007, 149-150, 157; Hagger & Chatzisarantis 2008, 79-80, 92; Boyce, Gan-Overway & Campell 2009, 383.)

Snowin, Cornon ja Jacksonin (1996, 243-244) oppimisen, persoonallisuuden ja älykkyyden kokonaistaksonomia jakaantuu kognitiivisiin, konatiivisiin ja affektiivisiin prosesseihin. Oppimisen tahdonalaiset toiminnot, affektiiviset tekijät ja oppimisen metaprosessit tuovat uutta näkemystä erityisesti yrittäjyyden oppimiseen. (Kyrö, Mylläri & Seikkula-Leino 2008, 270; Westerholm 2007, 130). Urheiluun sitoutuminen edellyttää affektiivista sitoutumista – se tuottaa iloa ja antaa paljon. (Heikkala & Vuolle 1990, 95). Metaprosessit ja erityisesti metatason itsesääätelytaidot vaikuttavat oppimaan oppimisen prosesseihin ja valmiuksiin. Itsesääätelyprosessit ovat oleellinen tekijä. (Kyrö ym. 2008, 275).

Toiminnallisella tahdolla (volitiolla) tarkoitetaan tahdon ja tekemisen yhtäaikaisuutta. Se liittyy tekemisen suuntaamiseen, toiminnallisen kyvyn voimakkuuteen. Kuviolla (kuvio 8) kuvataan toiminnan konatiivista rakentumista ja perustaa. Toiminnallinen tahto liittyy motivaation ja tahdon, jotka viritävät näkyvää toimintaa. Yksilön tarpeet ja kannusteet katalysoivat motivaatiota. Konaatio määrittelee yksilön toiminnan suuntaamista ja toiminnan tason vireyttä. Se vaikuttaa yksilön saavutusorientaatioon. Sen ulottuvuuteen kuuluu toiminnan kontrollipremissit, kuten hallintakäsitys (locus of control), yksilön tulkinta toimintansa vaikuttamista. (Koiranen & Ruohotie 2001, 104.)

Toiminnalliseen tahtoon ja konatiiviseen voimakkuuteen vaikuttavat tunteet (affekti) jotka lisäävät, vähentävät, auttavat tai estävät yksilön toimintakykyä ja näkyvää fyysistä toimintaa (vrt. Spinoza). Pyrkimyksellä (conatus) yksilö ylläpitää olemistaan. Tätä voidaan kuvata synnynnäisenä ja myös ajankohdasta toiseen vaihtelevana elinvoimana. (Pietarinen 1996, 46-47.)

KUVIO 8 Toiminnan konatiivinen perusta. [Snow ym. (1996, 247) mukaillen].

Huippu-urheiluun liittyy onnistumiseen ja epäonnistumiseen suhtautuminen ja erityisesti uudelleen yrittäminen. Voittamiseen tähtääminen edellyttää vahvan uskon omiin kykyihin ja täydellistä tavoitteeseen keskittymistä. Yksilölliset erot syntyvät kyvyssä pysyä huipulla ja suoriutua muita paremmin kilpailutilanteissa. Voittaminen ja mestaruus luovat uusia sekä yksilökohtaisia että ulkoisia odotuksia ja vaatimuksia. (Kreiner-Phillips & Orlick 1993, 47.)

Attribuutioteorialla kuvataan käyttäytymiseen liittyviä kausaalisia suhteita, erityisesti ihmisten välisiä eroja käyttäytymisen attribuutioiden osalta. (Pervin 2003, 94.) Attribuutioteorian kehittäjä on Bernard Weiner (1984). Subjektii-visilla kausaalisilla suhteilla selitetään onnistumista tai epäonnistumista sekä niiden seurausvaikutuksia. Kausaaliin attribuutioihin, jotka vaikuttavat onnistumiseen tai epäonnistumiseen liittyvät tekijät ovat: kyvyn ja soveltuvuuden taso, yrittämisen taso, suoritusten vaikeustaso, onni, strategian tehokkuus sekä toisilta saatu tuki. Attribuutiot jaetaan sisäisiin attribuutioihin, kuten kyvykkyys ja yrittäminen sekä ulkoisiin, kuten onni, tehtävien vaikeustaso ja ulkopuolinen tuki. Osa tätä sisäisen motivaation teoriaa on yksilön suoriutumiseen, onnistumiseen ja epäonnistumiseen vaikuttava sosiaalinen ympäristö, jonka muodostavat ystävät, vanhemmat ja opettajat asennoitumisellaan ja toiminnallaan. (Weiner 2000, 7.)

Ruohotie, Nokelainen ja Korpelainen (2008, 11) kuvaavat tutkimuksessaan attribuutiotulkintojen merkitystä. Jos oppija tulkitsee epäonnistumisensa johtuvan vähäisestä yrittämisestään ja ponnistelusta, hän saattaa lisätä yrittämistään. Jos hän mieltää epäonnistumisen johtuvan omista kyvyistään, se voi johtaa negatiivisiin reaktioihin.

Minäpystyvyydellä (self-efficacy) kuvataan yksilön käsitystä omista kyvyistään suoriutua tehtävästä tai tilanteesta. Banduran (1997, 3) minäpystyvyyys-

määrittelyt edustavat kognitiivista näkemystä motivaatiosta. Minäpystyvyyteen liittyy kaksi osa-aluetta: suoritusten edellyttämät taidot sekä yksilön oletukset kompetenssistaan. Korkea minäpystyvyys johtaa yksilön korkeaan motivaatioon. Banduran mukaan ilman riittävää minäpystyvyyttä yksilön on vaikeaa ja jopa mahdotonta motivoitua. Teorian mukaan yksilön käyttäytyminen on verrannollinen yksilön tietoisuuteen omista kyvyistään selvitä haasteista. Pystyvyyssuskomukset vaikuttavat yksilön ajattelumaailmaan, tunteisiin, itsemotivoituneisuuteen ja toimintaan. (Bandura 2002, 2.)

Yksilön minäpystyvyys vaikuttaa siihen, mihin ihminen ryhtyy, kuinka paljon hän panostaa yritykseen, miten hän suhtautuu epäonnistumiseen ja missä määrin hän yrittää uudelleen. Tähän liittyvät oleellisesti sekä ajattelumallien tuki toiminnalle että tilanteissa koettu stressin taso. (Numminen 2005, 80.) Itensä johtamisen prosessissa yksilö tarvitsee sekä itseohjautuvuutta että motivoituneisuutta tehtävää kohtaan. Tutkimuksessaan Neck ym. (1999, 2, 10) tuovat esille myönteisten ajattelutapojen merkityksen yrittäjän minäpystyvyydessä.

Urheilupsykologiassa minäpystyvyyttä on tutkittu suhteellisen paljon. Sitä ei käsitellä ainoastaan yksilön toimintana, vaan myös toimintana urheilun verkostoissa ja sosiaalisissa suhteissa. Jacksonin, Knappin ja Beuauchampin (2008, 513) mukaan Lent ja Lopez (2002) ovat painottaneet minäpystyvyyden kehittymistä vuorovaikutteisissa suhteissa. He ovat laajentaneet minäpystyvyyden tutkimista yksilöiden välisellä tarkastelulla other-efficacy ja relation-interred self-efficacy (RISE) määrittelyin, joilla tarkoitetaan yksilön uskoa parin tai joukkueoverin kykyihin suoriutua tehtävästä sekä yksilön arvioita partnerin luottamuksesta yksilön suorituskyykyihin.

Jacksonin ym. (2008, 534-535) tutkimuksessa painottuvat Banduran ja Lentin ja Lopezin tutkimustietojen kanssa yhdenmukaisesti urheilijoiden minäpystyvyystekijät. Minäpystyvyys perustuu aiempiin yksilö- ja parisuorituskokemuksiin, psykologisiin ja emotionaalisiin tekijöihin, verbaalisiin kokemuksiin, yksilön luottamukseen oman suorituksensa suhteen sekä arvioon partnerin yksilön suoritusta koskevaan tiedostamiseen. Urheiluun liittyvä minäpystyvyys nousee myös urheilun ulkopuolisista luottamukseen liittyvistä kokemuksista ja tiedostamisesta. Harjoitteluun käytetty aika ja tavoitteellinen harjoittelu edistävät yksilöllistä hallintaa ja yksilön käsitystä omasta pystyvyydestään ja voimavaroistaan.

Rovion (2009, 135-136) mukaan pystyvyyden tarkastelunäkökulmat ovat yksilön sekä ryhmän pystyvyys. Myönteisiä pystyvyystekijöitä urheilussa ovat prosessitavoitteiden painottaminen lopputulostavoitteiden sijasta, toisen suorituksesta oppiminen välillisenä tekijänä, palaute ja tukeminen, myönteiset mielikuvat, hyvä fysiologinen tila sekä pystyvyyden kokemusta edistävä yksilöllinen tunnetila. Lopputulostavoitteella tarkoitetaan kilpailun tai mestaruuden voittamista. Suoritustavoite liittyy suoritukseen lopputulokseen, joka voidaan saavuttaa ilman muiden kilpailijoiden suoritusta. Prosessitavoite tarkoittaa yksilön ylläpitämää suorituksen muotoa, tekniikkaa tai strategiaa urheilusuori-

tuksessa. Lopputulos- ja suoritustavoite motivoivat ja antavat toiminnalle suunnan. (Rovio 2009, 132-133.)

Stephan ja Brewer (2007, 67-68) tuovat tutkimuksessaan esille huippu-urheilijan vahvan identiteetin merkityksen. Minuus ja identiteetti ikään kuin kasvavat urheilun kautta. Identiteetti on yhdistelmä elämänhallinnallisia taitoja, itsetuntemusta ja itsetunnon tasoa. Se joutuu koetukselle mahdollisen loukkaantumisen ja urheilu-uran loppumisen yhteydessä. Vahvasta identiteetistä on hyötyä korkeiden tavoitteiden saavuttamisessa. Se vahvistaa motivaatiota ja kurinalaisuutta tavoitteiden eteen tehtävässä työssä ja suorituksissa. Tutkijat jakavat identiteetin huippu-urheilijan julkiseen identiteettiin ja yksityiseen identiteettiin. Julkinen identiteetti on urheilijan tunnettuutta urheilijana. Tunnettuus tulee urheilijan roolista ja julkisuudesta. Maine muodostuu osaksi urheilijan identiteettiä. Yksityinen identiteetti on urheilijan itsensä kokemus ja sisäistävä identiteetti ja hallitsevuuden taso. Siitä voi muodostua yksilön elämässä hyvin hallitseva muut identiteetit varjoon jättävä tekijä. Identiteetin vahvuuteen ja kasvuun vaikuttavat myös urheilijan tukijoukot tekemällä työtä yhteisen tavoitteen suuntaan ja antamalla psykologisen tuen.

Huippu-urheilija joutuu mittamaan osaamistaan säännöllisesti uransa aikana. Huipulle tähtääminen tekee urheilijasta yhtä lajinsa kanssa. Huippu-urheilu ja sen tuottama identiteetti ovat elämän keskiössä. Stephanin ja Brewerin (2007, 76) tutkimuksen mukaan fyysinen suoritus näyttäisi olevan päätekijä urheiluajan identiteetissä. Fyysisyyden kautta huippu-urheilija kokee ainutlaatuisuutensa ja erityisyytensä.

2.2.1 Sosiaalistuminen

Sosiaalistuminen on vuorovaikutteinen oppimisen, itsetuntemuksen ja sosiaaliseen ympäristöön kuulumisen prosessi, jossa yksilö oppii taitoja, asenteita, arvoja ja sosiaalisessa yhteisössä tarvittavaa käyttäytymistä. Sosiaalistuminen on elämänaikaisten vaiheiden ja roolien jatkuva prosessi. Urheilu kuuluu perheen, ystävien, koulun, yhteiskunnan ja median kaltaisiin sosiaalistumistekijöihin. Urheiluun sosiaalistuminen on monitahoinen, kulttuuri- ja yhteiskuntasidonnainen kokonaisuus. (Svoboda & Patriksson 1995, 92.) Urheiluseurassa toimiminen on kulttuurisidonnainen sosiaalistumiseen vaikuttava tekijä.

Heinilän (2010, 29) mukaan liikuntasosialisaatiolla tarkoitetaan kehitysprosessia, jonka tuloksena on pysyvä liikunnan harrastaminen. Liikuntaan kannustavia tekijöitä ovat leikki, koti ja perhe, päiväkotit ja koulu, vertaisryhmät, harrastusseurat ja yhdistykset. Medialla on oma vaikutuksensa. Lisäksi nuoren liikuntaan sosiaalistumiseen vaikuttavat merkitykselliset ihmiset, kuten opettajat, sisarukset ja valmentajat. Perheen sosioekonominen tausta vaikuttaa urheiluun sosiaalistumiseen. (Feng 2005, 64, 69.) Sisarusten vaikutus urheiluun osalistumiseen voi olla edistävä tai vaikeuttava tekijä. Urheilevien sisarusten toimintaan liittyvät kilpailullisuus ja yhteistyö. (Côté & Hay 2008, 514-515.)

Wuerthin, Leen & Alfermannin (2004, 23) mukaan urheiluun sosiaalistumisen vaiheet etenevät urheilun aloitusvaiheesta kehittymisen vaiheeseen ja

tavoitteellisen harjoittelun, mestaruuteen kasvun vaiheeseen. Vanhemmilla on merkittävä tehtävä aloitusvaiheessa urheilun pariin liittymisessä ja sosiaalistumisessa. Sosiaalistavia tekijöitä ovat vanhempien antama malli, harrastuksiin ohjaaminen sekä tuki ja kannustus. Kehittymisen vaiheessa valmentaja tulee mukaan sosiaalistumiseen. Tässä vaiheessa vanhemmilla on taloudellisen ja sosiaalisen tukijan rooli. Mestaruuteen kasvun vaiheessa urheilulla on keskeinen merkitys nuoren elämässä. Tavoitteena on huipulle pääseminen. Tätä vaihetta kuvaa urheilijan vastuu, itsenäisyys ja harjoittelun intensiivisyys. (Lally & Kerr 2008, 42, 53.)

Perheen merkitys lapsen ja nuoren urheiluun sosiaalistumisprosessissa, kilpaurheilu-uran kehittämisessä ja huippu-urheilijaksi kasvussa on osoitettu useissa tutkimuksissa. (Stein, Raedeke & Glenn 1999, 592; Baker ym. 2003, 1; Wuerth ym. 2004, 22; Feng 2005, 53). Vanhempien tiivis osallistuminen lastensa urheiluharrastukseen voi synnyttää vanhempien voimakkaan sitoutumisen urheilutoimintaan. Vanhemmat osallistuvat päivittäiseen urheiluun kuljetustehävissä, vapaaehtoistoinnassa, taloudellisin tuin ja aikatauluttamalla omaa ajankäyttöään. Vanhempien vapaaehtoistyö on merkittävä osa urheiluharrastusta. (Lally & Kerr 2008, 42, 47.) Yrittäjäperheen tavoin voidaan puhua urheilijaperheestä. Urheilijaperheen jäsenillä on erilaisia ja erivahvuisia tehtäviä ja rooleja. Howard ja Madrigal (1990, 255) ovat tutkineet harrastustoimintaa koskevia valintoja. Tässä tutkimuksessa tuli esille perheen ja erityisesti äidin vahva rooli harrastustoiminnan suunnittelussa, valinnoissa ja käytännön asioiden hoitamisessa.

Lasten ja nuorten urheiluharrastusten pysyvyys ja urheilu-uran jatkuminen ovat riippuvaisia vanhempien sitoutumisesta sekä taloudellisesta tuesta. Lapsen ja nuoren urheiluharrastukseen ja tavoitteelliseen kilpaurheiluun osallistuminen ja sitoutuminen luovat vanhemmille uuden sosiaalisen verkoston. Samoin osalle vanhemmista syntyy uusia urheiluun liittyviä rooleja, kuten vanhemman ja lapsen välinen valmennussuhde. (Wuerth ym. 2004, 21–22.)

Côté ja Hayn (2002, 507) mukaan vanhempien tuki ilmenee emotionaalisenä, tiedollisena, konkreettisena ja aineellisena tukena sekä yhdessä olona urheilun ja sen seuraamisen parissa. Perheen jäsenet antavat suhtautumisellaan ja toiminannallaan mallin, jota lapsi ja nuori mallintaa ja siirtää urheilutoimintaansa. Tähän vaikuttavat vanhempien oma urheilu-, koulu-, työ-, perhe- ja harrastustausta. Vanhempien odotuksilla nuoren menestymisestä on merkitystä. Alhainen kiinnostus voi vähentää lapsen ja nuoren motivaatiota ja liian korkeat tavoitteet varhaisessa vaiheessa voivat aiheuttaa stressiä. (Côté & Hay 2002, 511, 513.)

Liiallinen vaikuttaminen on stressitekijä, mikäli lapsi kokee painostusta tai liiallista suorituspainetta. On tärkeää havaita yksilölliset erot, miten lapsi tai nuori kokee vanhemman osallistumisaktiivisuuden. Sosiaalistumiseen voi liittyä sisäisiä ja ympäristön tuottamia stressi- ja rooliristiriitetekijöitä, joita urheilija joutuu tasapainottamaan. Urheilijan sosiaalinen maailma muodostuu sisäisten ja ulkoisten arvo- ja normitekijöiden yhteisvaikutuksesta, jossa vanhemmil-

la, valmentajilla, urheilutoimijoilla ja managereilla on merkityksensä. (Stein ym. 1999, 592; Feng 2005, 70.)

Vanhempien tuella, erityisesti emotionaalisella tuella, on tärkeä merkitys myös urheilijan siirtymävaiheiden kohtaamisessa ja niistä selviämisessä. (Lavallee & Wylleman 2000, 145). Lavallee ja Wyllemanin (2000, 157) mukaan vanhempien tuella näyttäisi olevan suurempi merkitys urheilijan uraan kuin valmentaja - urheilija suhteella. Gladwell (2010, 28-29) nostaa esille vanhempien vahvan merkityksen harjoitteluun kannustamisessa. Maailmanluokan asiantuntijuus edellyttää harjoittelua valmennuksessa sekä intensiivistä, omatoimista harjoittelua.

Urheilijaksi kasvuun vaikuttavat valmennukselliset resurssit, olosuhteet sekä kannustetekijät. (Baker ym. 2003, 1). Lapsen kilpaurheilu sävyttää koko perheen toimintaa ja voi aikaansaada jännitteitä perhesuhteissa sekä taloudellisissa ratkaisuisissa. (Lavallee & Wylleman 2000, 148). Vanhempien vahva osallistuminen ja sitoutuminen nuoren urheilu-uraan voi vaikuttaa perheen sisäiseen roolijakoon ja dynamiikkaan. Urheilu-uran päättyminen on myös vanhemmille uusi pohdinnan vaihe - mitä tämän jälkeen? Urheilu-uran lopettaminen on murrosvaihe myös vanhemmille, joiden tulisi löytää uutta toimintaa kilpaurheiluun sitoutumisen jälkeen. Lapsen ja nuoren kanssa vietetty yhteinen aika on tärkeä urheilijaperhetekijä, jonka merkitys kiteytyy usein urheiluharrastuksen päättyessä. Yhteinen aika ei jatku samanlaisena tiiviinä kuljetuksiin, huoltoon, harjoituksiin ja kilpailuihin liittyvänä ajankäyttönä. (Lally & Kerr 2008, 46-47.) Urheilu ja lajikiintymys kiinnittävät myös urheilijan lähipiirin urheilutoimintaan ja sen seuraamiseen.

Valmennus, valmennettavan ja valmentajan ohjauksellinen ja kasvatuksellinen prosessi ja vuorovaikutus sekä vertaisurheilijat ovat vahvasti sosiaalisia tekijöitä. Hämäläinen (2008, 17, 20) on väitöskirjatutkimuksessaan kuvannut valmentajan merkitystä ja osallisuutta urheiluun kasvamisessa. Valmentajalla on useimmiten hyvin läheinen suhde urheiluun ja kyseiseen lajiin. Hän on kasvanut oman aikansa urheilun maailmassa. Urheilu ja valmentaminen ovat osa urheilukulttuuria ja yhteiskunnallista toimintaa.

Urheilututkimuksessa, erityisesti nuorten urheiluun sosiaalistumista koskevassa tutkimuksessa, pohditaan urheilua suhteessa nuoren muuhun maailmaan. Muuta maailmaa edustavat median käyttö ja viihdekulttuuri, jotka kilpailevat vapaa-ajasta. Salasuon ja Kosken (2010, 5-7) mukaan koulun, opiskelun ja työelämän vaatimukset lisäävät paineita nopeassa yhteiskunnallisessa muutoksessa. He ottavat esille sen, että nuorten merkitysmaailmassa vain ammattimaisesti harjoitteleva voi saavuttaa huippu-urheilun statuksen, mikä voi vaikuttaa myöhemmin kehittyvien lahjakkuuksien hävikkiin. Lajivalintaan vaikuttavat oleellisesti vanhempien ajatukset, toiveet ja käytännön toimenpiteet.

Nuoruusiän liikunnallinen aktiivisuus, henkilökohtaiset ominaisuudet ja terveysasenteet määrittelevät aikuisiän liikunnallista aktiivisuutta. (Yang, Telama, Laakso, Keltikangas-Järvinen & Pulkki 2007, 142). Sosiaalinen ilmapiiri vaikuttaa jo varhaisessa vaiheessa elinikäisen liikunnallisen aktiivisuuden syntymiseen. (Côté & Hay 2002, 503). Salasuon ja Kosken (2010, 7-8) mukaan nuor-

ten vaihtoehdot nousevat 2000-luvulla kuluttajapositiosta, liikunta on kulutusvaihtoehto. Aiemmillä vuosikymmenillä liikunnallinen harrastuneisuus muodostui pihaleikeistä, eri liikuntalajeista ja ulkona olosta. Huippu- ja kilpaurheilun aikaansaama liikunnan kenttä eriytyy edelleen. Liikkuminen ei ole samassa määrin lisäarvon tuottaja kuin aiemmillä sukupolvilla. Urheiluun sitoutumiseen vaikuttaa myös se, että osa lajeista edellyttää vanhemmilta suhteellisen mittavaa taloudellista tukea. Vahvat liikuntasuhteen mahdollistamat pääomat ja motivaatiotekijät edesauttavat harrastuksiin kiinnittymistä. Tutkijat kuvaavat vahvasti sitoutuneita urheilijoita sisäpiiriläisiksi, insaidereiksi. Huippu-urheilijan ammattimaiseen uraan liittyvät myös taloudelliset haasteet sekä urheilun riskit. Liikunta kuvastaa aikansa yleistä kulttuuria ja sosiaalisia tekijöitä, mikä näkyy esimerkiksi lajien suosiossa. Feng (2005, 68) ottaa esille urheilijaroolin suhteessa muihin rooleihin. Vaikka urheilija ei kokisikaan sitoutumista uhrauksena, vahva urheilurooliin sitoutuminen vaikuttaa muihin rooleihin ja niihin käytettäviin aikaan ja voimavaroihin.

2.2.2 Valmennus ja urheilijan verkostot

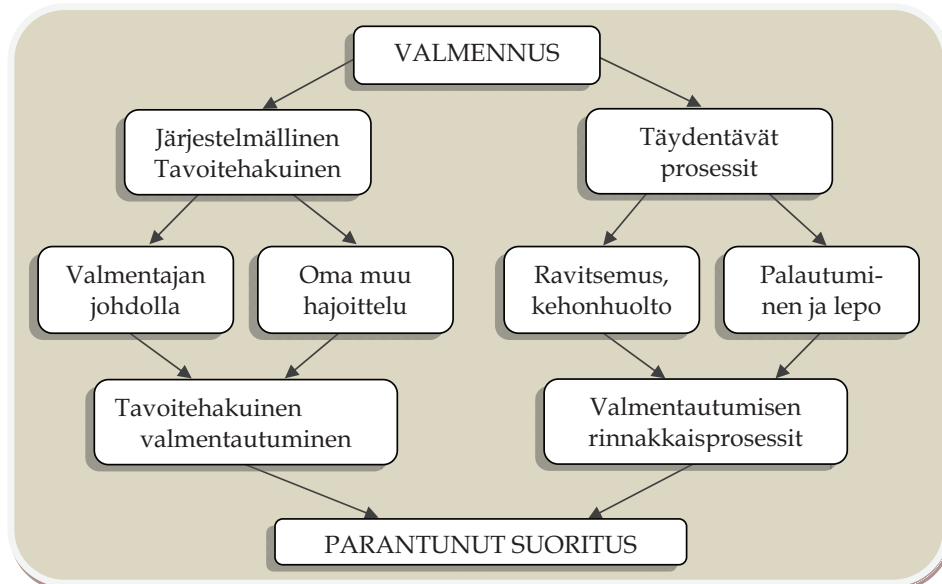
Valmennuksen ja valmentajan merkitys on tärkeää urheilijan suoritusarpeen ja motivaation suuntaajana ja positiivisen valmennusympäristön kasvattamisessa. Valmentajan ja urheilijan tai joukkueen vuorovaikutus ja yhteensopiva toimintatapa ratkaisevat. Onnistuneen valmennusyhteistyön osatekijöitä ovat ohjauksen, tuen ja palautteen antamisen luonne, tasot ja tavat. (Barić & Bucik 2009, 181, 194.)

Valmentaja on urheilijan kanssakulkija kohti huipputasoa. Urheilijan, joukkueen ja valmentajan välinen suhde on yhteispeli, jossa tavoitteet, tehtävät ja vastuut ovat selkeästi ja dynaamisesti suunniteltu ja toteutettu. Valmentaminen on muuttunut ammattimaisemmaksi, joskin suuri osa valmentajista tekee työtä oman toimensa ohessa. Valmentaja on urheilijan läheisin yhteistyökumppani, kasvattaja sekä tuloksenteon varmistaja. Hän on myös tärkeä urheilijan ja urheilujärjestelmän välinen linkki. (Huippu-urheilutyöryhmä 2010, 18–20.)

Huippu-urheilutyöryhmän (2010, 12–13) mukaan suomalaisen urheiluvalmennuksen perusta on ihmisen ja urheilijan kokonaisvaltainen kehittäminen. Henkinen valmennus on osa jokapäiväistä valmennusta, jonka pohjana on jatkuva ja aito vuorovaikutus. Tärkeä lähtökohta on, että urheileminen perustuu urheilijan omaan tahtotilaan. Keskipisteessä on urheilija, ydintoimija, jonka ympärille ja ehdoilla valmennusta toteutetaan.

Valmentautumisprosessi on oppimisprosessi. Kuviossa (kuvio 9) kuvataan oppimisprosessin kanssa yhteneviä tekijöitä. Prosessi on jaettu tukimuotoihin ja täydentäviin prosesseihin, joiden kokonaistavoitteena on urheilijan suorituksen parantuminen. Suorituksen parantumisen osatekijät voidaan jakaa vielä tarkemmin fysiologisten ja urheilupsykologisten tekijöiden suhteen. Valmentautuminen on kokonaisvaltainen prosessi, jossa yhdistetään tieto ja valmennuksen

fysiologisten erityisalojen ymmärrys sekä terveyteen, ravintoon, henkiseen tasapainoon ja elämänlaatuun liittyvät tekijät.

KUVIO 9 Urheilijan valmentautumisprosessi [Koiranen & Peltonen (1995, 13) mukailen].

Lallyn ja Kerrin (2008, 49) mukaan valmentajan suhtautumisella ja ajatuksilla on painokas merkitys urheilijan arjessa ja elämässä. Hyvä valmennus edellyttää paljon sekä valmentajalta että urheilijan perheeltä ja urheilijan arjen yhteensovittamiselta. Stephanin ja Brewerin (2007, 73) tutkimuksessa nousee esiin valmentajan ja tukihenkilöstön merkitys erityisesti siinä, että urheilijan ajatukset ja fokus keskittyvät tavoitteisiin ja mestaruuden saavuttamiseen.

Hämäläinen (2008, 68, 163) on ottanut esille valmentajan roolierot eri kilpalajeissa. Roolin painotukset vaihtelevat ennakoivan valmennuksen ja kilpatilanteen aktiivisen valmennuksen välillä. Laji määrittelee pitkälti painotuksen ennakoivan valmennuksen, valmentajan kilpailutilannetoiminnan sekä valmennuksen tai kilpailusuoritusten häiriötekijöiden eliminoimisen osalta. Lajin ja kilpailun luonne ja perinteetkin määrittelevät toimia. Valmentajalla on vahvasti kasvattajan rooli. Valmentaminen on asiantuntijuutta, vuorovaikutteisuutta ja johtamista. Johtajuus tulee esille erityisesti huippu-urheiluvalmennuksessa. Dieffenbachin ym. (2008, 63) mukaan menestyvä valmentaja ymmärtää urheilijaa yksilönä ja yksilöi urheilijan tarpeiden mukaisen valmentustavan. Valmentajan luotettavuus ja kokeneisuus ovat urheilijoiden arvostamia vahvuustekijöitä.

Huippu-urheilijoiden henkilökohtaiset taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa valmentajien ja urheilijoiden kanssa harjoittelu- ja kilpailutilanteissa. Taitojen kehittyminen liittyy myös lajioinaisuuksiin, tehtäviin ja rooleihin urheilussa. (Lavalley & Wylleman 2000, 99.) Verkostoilla on merkittävä osuus urheili-

jan kaksoisuran (urheilun ja opiskelun yhdistäminen) onnistuneessa toteutumisessa. (Aquilina 2009, 304). Urheilija kehittää taitojaan myös vuorovaikutuksessa median, sponsoreiden ja yhteiskunnallisten päättäjien kanssa. Verkostoissa kehittyviä ihmissuhdetaitojen kaltaisia taitoja ovat tiimityö- ja johtamistaidot, hallinnolliset taidot, kuten talouden hallinta, asiayhteyksien ja kehittymisen ymmärrys, omien rajojen tuntemus, tahto onnistua, voittaa ja saavuttaa tavoite. (Mayocchi & Hanrahan 2000, 98–99.)

Stephanin & Brewerin (2007, 75) tutkimuksen mukaan urheilijat kokevat vertaisverkostojen edistävän urheilijan huippu-urheiluidentiteetin kehittymistä. Reesin ja Hardyn (2000, 344) tutkimuksessa tulee esille verkostojen, urheilijalle tärkeiden henkilöiden, antaman tuen merkitys. Tukimuodot voidaan jakaa emotionaalisiin, kannustaviin ja arvostaviin, tiedollisiin ja käytännöllisiin tukitoimiin.

Huippu-urheilun verkostot mahdollistavat urheilijalle sekä kansallisen että kansainvälisen kontaktit, joita urheilijan on mahdollisuus käyttää urheilun jälkeisillä työurillaan. (Stråhlman 1997, 21). Urheilijat painottavat urheilun verkostojen ja vertaisryhmien merkitystä. Verkostot ja verkostoissa kasvaminen kartuttavat sosiaalista pääomaa. (Metsä-Tokila 2001, 23.) Urheilijan verkostot koostuvat paljolti kanssaurheilijoista. Vertaisverkostot ovat urheilijan aktiiviuralla tärkeitä ja aikatauluun voi olla vaikea sovittaa muita verkostoja. Verkostot ovat joka tapauksessa hyödyllinen tekijä työuran kannalta. (Lally & Kerr 2008, 49; Hemingway 2006, 347.)

Yhteiskunnallista ja poliittista toimintaa voidaan pitää yhtenä verkostoitumisen muotona. Urheilutoiminnalla on oleellinen merkitys osana yhteiskuntaa ja kokonaisyhyvinvoinnin edistämistä. (Heinilä 1998b, 33, 42). Poliitiikka liittyy perinteisesti urheiluun ja se on jopa jakanut urheiluväkeä. Poliitiikka ilmenee yhteiskunta- ja järjestöpoliittisena toimintana. Päätöksenteko ja kiinnostus kohdistuvat urheiluun osana yhteiskuntaa ja hyvinvoinnin edistämistä. Osa urheilijoista vaikuttaa aktiivisesti yhteiskunnassa ja politiikassa. Huippu-urheilijoita kysytään mukaan politiikkaan. (Heikkala & Vuolle 1990, 135).

2.2.3 Koulutus

Yhteiskunnan, urheilun ja koulutuksen alueilla on nostettu esiin vastuu urheilijoiden koulutuksen ja urheilun yhdistämisestä ja työelämään sijoittumisesta. Yhteinen tahtotila on vahva. Toiminta-alueen laajuus, urheilun statuskysymykset, paikallinen toimintakulttuuri ja historia sekä sosiopoliittiset tekijät luovat työlle haasteita. (European Commission, 2007, 6.)

Urheilu-ura on elämänkaareen suhteutettuna rajallinen jakso ja urheilijan on syytä suunnitella elämäänsä myös uran jälkeen. Noin 70 prosenttia Euroopan Unionin jäsenmaista on kehittänyt erityistoimiaan tukeakseen huippu-urheilijoiden opiskelua korkeakoulutasolla. Pääsääntöisesti urheilijoiden tulee saavuttaa tietyt kriteerit täyttääkseen pääsyvaatimukset ja saadakseen tukea. Tyypillisimminkin edellytyksenä on urheilijan sijoittuminen kolmen parhaan joukkoon Olympiakisoissa, maailmanmestaruuskisoissa tai Euroopan mesta-

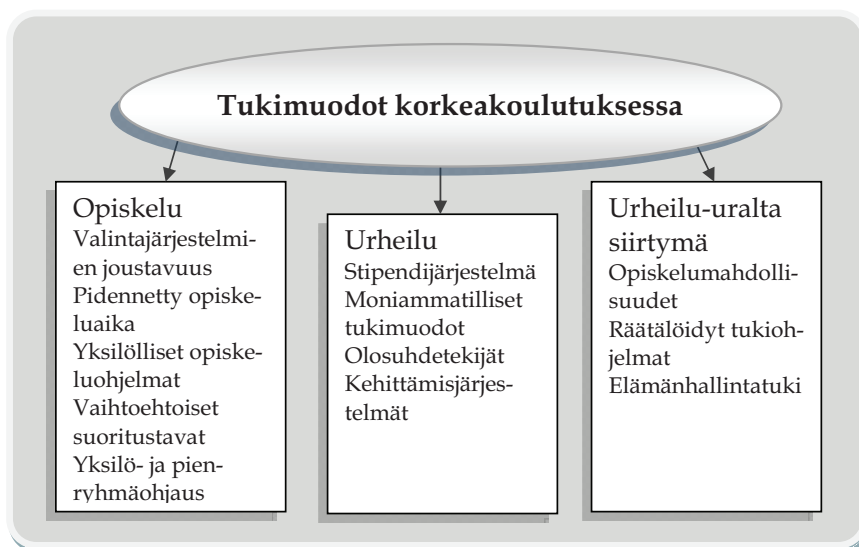
ruuskisoissa. Useilla mailla on oma pääsyedellytysten bonuspisteytysjärjestelmä. Yli puolet jäsenmaista tarjoaa taloudellista koulutustukea korkeakoulutason urheilija-opiskelijoille. Opintojen edistämistoimia ovat urheilijan henkilökohtainen opintojen ohjaus ja seuranta, yksilölliset opiskeluohjelmat, etä- ja verkko-opiskelumahdollisuudet, laajat opintomahdollisuudet eri toimipisteissä, opiskeluaikataulujen joustavuus sekä luvalliset poissaolot leirien ja kilpailujen vuoksi. Kouluttautumisen tuki ulottuu yliopistotasolle ja EU:n alueella löytyy urheilijoiden kouluttautumisesta erityisesti vastaavia yliopistoja, kuten Alankomaiden Johan Cruyff University. (European Commission 2004a, 16-17; European Commission 2007, 11.)

Tukitoiminnot koostuvat neuvonnasta, ohjauksesta, uraohjauksesta, työllistymiseen liittyvästä ohjauksesta, taloudellisista tuista, lainoista sekä mahdollisuuksista jatkaa opintoja. Tukimuodot ja niiden määrä vaihtelevat eri maissa. Tutkimusten mukaan elämänhallinnan ja ammatinvalinnan ohjaus on syytä sisällyttää psyko-sosiaalisten paineidenkin vähentämisen vuoksi urheilijoiden uran edistämishjaukseen. (European Parliament 2003, 51.) Suomen huippu-urheilujärjestelmän tavoite on taata lahjakkaille urheilijoille huipulle pääsemisen ohessa mahdollisuus opiskeluun. Urheilijoiden yhteiskuntaan sijoittuminen on oleellinen osa valmennusprosessia ja sen tavoitteita. Urheilun erityispiirteet on tärkeää huomioida ja integroida opiskelujärjestelmissä. (Suomen olympia-yhdistys, 23.)

Vertailevan tutkimuksen (European Commission 2004a, 140) mukaan urheilun ja opiskelun välisen tasapainon vaihtelu on yksilö- ja urheilulajikohtaista. Tutkimustulokset osoittavat, että urheilijat joutuvat tekemään paljon työtä saavuttaakseen urheilun, opiskelun ja henkilökohtaisen elämän välisen tasapainon. Tasapainon saavuttamisen tekee haasteelliseksi erityisesti urheilijalle asetetut valmennus- ja kilpailuvaatimukset. Fyysiset vaatimukset voivat olla hyvin stressaavia eikä urheilija halua tehdä kompromisseja urheilun alueella. Kompromissialueita sitä vastoin ovat usein koulutus ja sosiaaliset aktiviteetit. Monien tekijöiden yhteisvaikutus korostuu nuorten urheilijoiden tukemisessa saavuttaa järkevää tasapaino elämässään. Näitä tekijöitä ovat yhteistyö ei-urheilijoiden kanssa sekä lähipiirin ymmärrys urheilijaan kohdistuvista monitahoisista vaatimuksista. Perheen ja kanssaopiskelijoiden tuki ja kannustus on tärkeää. Sopivien valmennuspaikkojen ja eri koulutusasteiden saavutettavuus ja läheisyys helpottavat urheilijan ajankäyttöä.

Euroopan komissiossa (European Commission 2004a, 193-194) on tuotu esille tutkimuksen tarpeellisuus. Ohjauksen merkitys on oleellista uralla opittujen taitojen tuomisessa näkyväksi erityisesti työelämään siirryttäessä. Urheilija ei välttämättä arvosta ja tunnista koko fyysistä ja psyykkistä osaamistaan, josta on hyötyä työelämässä. Kannustava työelämään ja työelämän ohjaus ja reflektointi edistävät taitojen käyttöä. (Mayocchi & Hanrahan 2000, 101, 104.) Mentoroinnista, jonka tavoitteena on ohjata ja tukea urheilijaa valinnoissaan, on tutkimusten mukaan hyötyä erityisesti työelämään siirryttäessä. (Lavallee, Nesti, Borkoles, Cockerill & Edge 2000, 109).

Aquilina ja Henry (2010, 32) ovat koonneet Euroopan Unionin jäsenmaita koskevassa tutkimuksessaan urheilun ja opiskelun yhdistämisen ydintekijät. Ne on kuvattu seuraavassa kuviossa (kuvio 10). Koulutusta koskevat erityisesti valintajärjestelmät, opiskeluaikajärjestelyt sekä henkilökohtainen opintojen ja uraohjaus. Urheilun tukimuotoja ovat taloudelliset tukijärjestelmät, olosuhteiden takaaminen ja kehittäminen sekä moniammatilliset tukimuodot. Urheilu-uralta siirtyminen edellyttää siirtymävaiheen räätälöityjä tukiohjelmia ja elämänhallinnan reflektiota.

KUVIO 10 Korkeakoulutuksen ja huippu-urheilun yhdistämisen edistäminen. (Aquilina & Henry 2010, 32).

Aquilinan ja Henryn (2010, 32, 40) mukaan huippu-urheilun, opiskelun ja urheilu-uran jälkeisen elämän tukimuodot vaihtelevat Euroopan Unionin alueiden maissa riippuen erityisesti koulutuksen ja urheilun ohjaus- ja johtamisjärjestelmistä. Kehittämistyötä tehdään yhä enemmän. Rooleja, oikeuksia ja vastuita pitää jakaa urheilijoiden, korkeakoulutusjärjestelmien, jäsenmaiden ja EUn välillä. Toiminta edistää elinikäisen oppimisen ja ohjauksen tavoitteiden toteuttamista.

Suomen Olympiakomitean mukaan (2007, 3-4, 6-8) 75 prosenttia nuorista urheilijoista on halukkaita jatkamaan opintojaan korkeakoulutasolla. Suomen Olympiakomitea koordinoi kansallisella tasolla nuorten huipputaso urheilijoiden opintojen, urasuunnittelun ja valmennuksen yhteensovittamista. Kehittämistoiminnan perusta on urheilujärjestöjen, koulujen, opetusministeriön, Opetushallituksen ja muiden tahojen hyvä yhteistyö.

Huippu-urheilijan urheilu-uran aikainen ja sen jälkeinen siviiliuran edistäminen on haasteellinen prosessi. Urheilu itsessään on intensiivistä ja aikataulutettua toimintaa. Yksilötasolla vaatii paljon saavuttaa huipputaso, pysyä huipulla ja samanaikaisesti opiskella ja edistää työuraansa. Se edellyttää fyysistä,

psykkistä ja ohjauksellista tukea. Urheilijalta ja urheilujärjestelmältä edellytetään toimia, jotka edistävät urheilijoiden opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia. (Merikoski-Silius 2006, 5–6.) Urheilu-uran, opiskelun ja siirtymävaiheiden edistämiseksi tehdään työtä, josta Suomessa kehitetty urheiluakatemiatoiminta on hyvä esimerkki. Keskuksia on perustettu eri puolille maata edistämään nuorten urheilijoiden valmentautumismahdollisuuksia, kouluttautumista sekä sujuvaa siirtymistä työelämään. Suomessa toimii kymmenen urheiluakatemiaa, jotka ovat saaneet Suomen Olympiakomitean huippu-urheilustatuksen. (Huippu-urheilutyöryhmä 2010, 37.) Näiden lisäksi Suomessa toimii yli kymmenen pienimuotoisempaa urheiluakatemiaa. Koulut vastaavat opetuksesta, opetusjärjestelyistä sekä opintojen ohjauksesta ja ovat halukkaita osallistumaan lahjakaiden urheilijoiden tulevaisuuden suunnitteluun ja urheilu-uran jälkeiseen työllistymisen edistämiseen. Kouluissa on urheiluakatemiatoimintaan nimetty yksi tai useampi koordinaattori, jotka toteuttavat urheilijoiden ohjausta. Ohjaus toteutuu henkilökohtaisena ja verkostoissa. (Suomen Olympiakomitea 2007, 3–4, 6, 8.)

2.3 Huippu-urheilu urana ja ammattina

Huippu-urheilu urana ja ammattina on luonnollisia, materiaalisia ja henkisiä resursseja edellyttävä elämän jakso. Ura on vaativa ja korkeimpiin tavoitteisiin yltää vain osa. Huippu-urheilu-uran päätös ajoittuu useimmiten 30 – 35 vuoden ikävaiheeseen. (Heinilä 1998a, 160.) Urheilu-ura on aktiivisten urheiluvuosien vaiheittainen jakso toimintaan liittymisestä uran päätymissiirtymään. (Feng 2005, 49). Tutkimusten mukaan huippu-urheilu-ura tukee ja vauhdittaa ammatillista uraa jatkossa. (Conzelmann & Nagel 2003, 260).

Strählmanin (1997, 33, 36, 85, 279-280) mukaan huippu-urheilu urana on haastava yhdistelmä huipulle tähtäävää harjoittelua ja valmennusta, mahdollista ammattiin valmistavaa opiskelua sekä muita yksilöllisiä uratekijöitä. Urakehitykseen vaikuttavat olosuhdetekijät. Uralta toiselle siirtymä on yhdistelmä positiivisia ja negatiivisia tunteita ja seuraamuksia. Uran päätyminen voi innostaa uuteen, esimerkiksi haaveissa olevan oman yrityksen perustamiseen. Urheilun kompetenssitekijöillä voi olla merkittävä vaikutus ammatti- ja uravalintoihin. Hyödyllisiä tekijöitä ovat tavoitteellisuus, kurinalaisuus, ryhmähenki, itseluottamus, avoimuus ja ongelmanratkaisukyky, joita urheilu-ura voi kasvattaa. Kansainvälisyys ja verkottuminen ovat sekä työntekijän että työnantajan etu. Huippu-urheilijan itsetuntemus ja itsevarmuus kasvavat urheilu-uran aikana. Valmistautuminen, suorituskyky, valmentautuminen, synnynäiset tekijät, kannustus, kokemus, kilpailumenestys, itsetunto ja luottamus kasvattavat itseluottamusta. (Hays, Maynard, Thomas & Bawden 2007, 424).

Huippu-urheilua voidaan verrata ammatilliseen huippuosaamiseen. Sitä voidaan tarkastella ja jaotella yksilön kognitiivisiin kykyihin (kyvyt, tiedot ja taidot) ja affektiivisiin ja konatiivisiin valmiuksiin (motivaatio, persoonallisuus-

den piirteet ja minäkäsitys). Affektiivis-konatiivisten tekijöiden vaikutusta voidaan kuvata osaamispolun tahtopolkuna. (Ruohotie ym. 2008, 6, 9.) Ruohotie ym. (2008, 5) kuvaavat huippuosaamista vahvana tietämyksenä ja sen käytännön soveltamisen taitoina. Osaamiseen liittyvät metakognitiiviset taidot sekä korkea ajattelun taito. Ajattelun taitoihin liitetään kriittisen analysoinnin kyky, luovuus tiedon käytössä sekä ennakointi ja positiivisuus tulevaisuuden suhteen. Osaajalla tulee olla itsesäätelytaitoa ja uskoa omiin kykyihin. Huippuosaajaa on taitaja, joka pystyy tekemään asian hyvin, ymmärtää kokonaisuuksia ja osaa soveltaa omaa osaamistaan uusissa tilanteissa ja uusissa yhteyksissä. Vahva ammattispesifi tausta on asioiden soveltamisen perustana. (Ruohotie & Honka 2003, 23.) Helkaman (2005, 77) mukaan liike-elämän huippuosaaminen pohjautuu yksilöön, tilannetekijöihin ja näiden vuorovaikutukseen.

Huippu-urheilua voi tarkastella asiantuntijuuden näkökulmasta. Tynjälä (2010, 83-84) määrittelee asiantuntijuuden koostuvan teoreettisesta ja käsitteellisestä tiedosta, käytännöllisestä ja kokemuksellisesta tiedosta, toimintaa koskevasta säätelevästä ja itsesäätelytiedosta sekä sosiokulttuurisesta tiedosta. Tasokas osaaminen on näiden tekijöiden integraatio. Käytännön tieto ilmenee myös hiljaisena tietona (tacit knowledge), joka on mahdollista tarvittaessa muuttaa eksplisiittiseksi tiedoksi.

Huippu-urheilu-uralle ominaista ovat riski- ja epävarmuustekijät. Riski liittyy loukkaantumis- ja vammautumisriskin ohella kilpailumenestyksen tuotamiin rajoitteisiin. Menestys tuo jatkuvuutta ja toimeentuloa, joskaan kaikki eivät saavuta menestystä ja huippua panostuksesta ja yrittämisestä huolimatta. (Heinilä 2010, 85; Feng 2005, 50.) Huippu-urheilussa menestymistä koskevissa tutkimuksissa tärkeimmiksi tekijöiksi nousevat yksilön fyysiset ja psyykkiset ominaisuustekijät, ympäristölliset sekä kulttuurilliset ja taloudelliset tekijät. Kaikkia näitä tekijöitä urheilija ei itse voi kontrolloida. (Metsä-Tokila 2001, 19-20.)

2.3.1 Ura tutkimuksen valossa

Ura syntyy yksilöiden suhteista organisaatioihin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Uratutkimus on poikkitieteellistä tutkimusta, joka saa vaikutteita organisaatio-psykologian, ohjauspsykologian, sosiologian, työmarkkinatalouden ja johtamisen alueen tutkimuksesta. (Collin 1998, 413.) Perinteisesti persoonallisuuspiirteitä on pidetty uranvalinnan lähtökohtina. Siihen liitetään yksilön sisäiset itsetuntemus- ja identiteettitekijät sekä ulkoiset, kuten asemaan liittyvät merkitykset. Nykyinen urakäsitys korostaa uran muuntumisen prosessia, työskentelyympäristöjen ja toimintamuotojen muutosta sekä kokemusten merkitystä. Uraa voidaan pitää jatkuvana prosessina, johon yksilö vaikuttaa valinnoillaan. Uralla on sekä persoonallinen että sosiaalinen puolensa. (Mignot 2004, 468.)

Redmanin ja Wilkinsonin (2006, 278, 280) mukaan ura-käsitettä voidaan tarkastella psykologisista tai sosiologisista lähtökohdista, objektiivisina todellisuuksina, subjektiivisina tulkintoina sekä yksilön että organisaation näkökulmista. Puhekielessä uralla on erilainen merkitys puhuttaessa esimerkiksi jalka-

palloilijan, virkamiehen tai poliitikon urasta. Ura voi olla elinaikainen ammatillinen ura tai lyhytkestoinen, kuten ammattimaisen urheilijan ura. Huolimatta uran perinteisistä näkemyksistä yhteisymmärrys lisääntyy uran muuttumisesta hierarkkisesta, lineaarisesta ja organisatorisesti sidotusta mallista vaihtelevampiin ryhmytyksiin, kuten taitojen ja tiedon pääoman kasvuun sekä yksityis- ja työelämän integraatioon. Uran tarkastelussa on oleellista erottaa sen objektiivinen ja subjektiivinen luonne, yksilöllinen urahistoria tai yksilölliset urakokemukset. (Lavallee & Wylleman 2000, 172).

Wilenskyn (1961, 523) klassisen rakenteellisen määritelmän mukaan ura on läheisten töiden peräkkäinen arvovaltapohjainen hierarkia, jossa yksilöt siirtyvät säännöllisesti ja enemmän tai vähemmän ennustettavilla aikaväleillä. Derrien & Laurentin (1989, 454) mukaan uran psykologisen näkemykseen perustuen ihmiset luovat uria ja sosiologisen näkemyksen mukaan urat muokkaavat yksilöä. Sosiologinen käsitykseen pohjaten ura on organisatorisesti rakennettu, suunniteltu, kasvutavoitteellinen ja perustuu yksilön rationaaliseen toimintaan. Urat ovat yksilölle objektiivisia ja ulkoisia. Taloustieteilijät määrittelevät uran välineenä, jonka avulla inhimillinen pääoma karttuu elämänaikaisessa koulutuksessa ja kokemuksissa. (Adamson, Doherty & Viney 1998, 253).

Kanter (1989, 509-511, 515-516) erittelee uran kolme muotoa: byrokraattinen, ammatillinen ja yrittäjämäinen ura. Byrokraattinen ura on looginen urateenemisen prosessi. Ammatillinen ura muodostuu ammattitaidosta, ammattistatuksesta ja yksilön ammatillisesta maineesta. Yrittäjämäisessä urassa ilmenevä kasvu on uuden luomista tai uutta organisatorista kapasiteettia, jossa on uratutkimukselle paljon tarkasteltavaa.

Takanen-Körperich (2008, 97-98) keskusteluttaa väitöskirjassaan kolmea urateoreettista mallia: Brouseaun pluralistista, Hallin ja Goodalen ammattiurakehityksen ja Superin holvikaari-mallia. Brouseaun teoriassa esiintyvät perinteinen lineaarinen urakäsitys, tiettyyn ammattialaan sitoutunut asiantuntijaura, ammattien ja koulutuksen vaihtelun spiraaliura sekä tietyin vuosisyklein vaihtuva siirtymäura. Hallin ja Goodalen urateorian mukaan ura on läpi elämän kestävä eri vaiheita sisältävä työtehtävien sarja. Superin malli perustuu elämänvaiheajattelun elämänkaareen ja urakehitykseen liittyvinä elämänjaksoina sekä yksityiselämässä että yhteiskunnassa.

Nykyisen urateoreettisen lähtökohdan mukaan urakehitykseen vaikuttavat yksilön toiminta sekä ulkoiset instituutiot ja yhteiskunnalliset rakenteet. Hierarkkisesta rakenteesta siirrytään joustavampaan organisaatiokehitykseen. (Inkson 1995, 183-184.) Oleellisia tekijöitä ovat yksilön kyky toimia elämän siirtymävaiheissa ja tämän prosessin tukeminen. Elämään ja ympäristöön liittyvät tukimuodot ja prosessit tuottavat parhaimman tuloksen. Yksilön henkilökohtaisen ja työelämän uraprosessien ydintekijät ovat uravalinta, työtilanteisiin integroituminen, osaamisen kehittäminen sekä siirtymävaiheissa onnistuminen. Toimintateorian näkökulmasta ura perustuu kulttuurista riippumatta yksilön toimintaan ja tavoitesuuntautuneisuuteen. Uran määrittely sinänsä liittyy ympäröivään kulttuuriin. Kulttuuri muodostaa yli sukupolvien jatkumon, joka

vaikuttaa yksilön valintoihin, toimintaan ja uraan. Ura ilmentää ympäröivää kulttuuria. (Guichard & Lenz 2005, 18-19.)

Inksonin ja Amundsonin (2002, 101, 103-105) mukaan nykyinen uranäkemyks perustuu yksilölliseen uran rakentamiseen eikä niinkään valmiisiin uramalleihin kouluttamiseen. Ura voidaan nähdä matkana, tienä, jossa edetään urapolkua eteenpäin. Sitä kuvaavat eteenpäin menevä liike tai portaalta toiselle siirtyminen. Ura voidaan nähdä myös perittyinä urana perheen, kasvuympäristön tai sosiaalisen luokan mukaan. Se voi olla myös niin sanottu itselle ominainen työ, joka vastaa yksilön ominaisuustekijöitä suhteessa tehtävään. Ura vaihtelee vaihtekijöiden, kuten iän tai muu elämäntilanteen mukaan. Siihen liittyy kasvunäkökulma, tavoitteellinen urakehitys. Joustava uranäkemyks laajentaa uran uutta luovaa luonnetta. Verkostoituminen tuo uraan hyötyä ja riippuvuutta. Uran resurssiluonne ilmenee organisaatioiden toiminnassa ja johtamisessa. Uratarinallinen luonne ilmenee yksilöllisen uran narratiivisina kertomuksina. Postmodernin urateorian mukaan yksilö konstruoi aktiivisesti elämänsä ja uraansa aiempien kokemusten pohjalta ja kasvattaa yksilöllistä identiteettiään ympäröivissä sosiaalisissa systeemeissä. (McMahon & Watson 2006, 28).

Walsh (2008, 3) ottaa esille työn ja persoonallisuuden yhteensopivuuden. Tutkimusten mukaan ihmiset voivat sitä paremmin, mitä paremmin työ ja yksilön persoonallisuustekijät sopivat yhteen. Tutkimukset viittaavat tavoitteellisen pitkäntähtäimen suunnittelun ja tavoitteiden saavuttamisen yksilön työtyytyväisyyttä ja hyvinvointia edistäviin vaikutuksiin. Sosiaalis-kognitiivinen urateoria (social cognitive career theory, SCCT) perustuu yhdistelmään, jossa vaikuttavat yksilölliset vaihtelut minäpystyvyydessä, saavutusodotuksissa ja tavoitteissa ja miten ne suhteutuvat ympäristöolosuhteisiin yksilön ammatti- ja uravalinnoissa. (Lent & Brown 2008, 7).

Yksilön uravalintoja koskevat pystyvyysodotukset ja -arviot perustuvat aiempiin kokemuksiin, joihin vaikuttavat kannustus-, ympäristö- ja syrjäytymistekijät. (Cunningham, Bruening, Sartore & Fink 2005, 124). Teoria perustuu yksilön urakiinnostuksiin, tavoitteisiin ja valintoihin, joihin vaikuttavat yksilön pystyvyydentuntemukset ja toteutumistavoitteet. Teoria yhdistetään erityisesti yrittäjäksi ryhtymiseen. Minäpystyvyydentuntemus ja -uskomus ja tavoitteellisuus edistävät yrittäjäksi ryhtymistä. Uravalinta on kognitiivinen päätöksentekoprosessi, jossa yksilö pohtii ominaisuuksiaan, tavoitteitaan ja pystyvyystekijöitään suhteessa palkkatyöhön tai itsenäiseen yrittäjyyteen. (Segal, Borgia & Schoenfeld 2002, 47-49.)

Guichard & Lenz (2005, 22-23) tuovat esille Schlossbergin (2004) siirtymävaiheita koskevia näkemyksiä. Elämään liittyvät siirtymävaiheet ovat yksilöllisiä. Siirtymät voidaan jakaa kolmeen luokkaan: 1) elämänkulkuun liittyvät ennakoitavat elämänvaihetapahtumat, 2) ennakoimattomat, yllättävät siirtymät sekä 3) odotetut siirtymät, jotka eivät onnistu. Siirtyminen on yksilöllinen prosessi uuden roolin, toimintatapojen, uuden omaksumisen ja uudistumisen suhteen. Siirtyminen voi tapahtua nopeasti tai olla useiden vuosien prosessi. Yksilötasolla tietty siirtymä voi tapahtua nopeasti ja toinen olla hyvin vaativa. Onnistumi-

sen avaintekijät ovat tilannetekijät, kyky ja asenteet, tuki sekä selviytymisstrategiat.

Cohen ja Mallon (1999, 340-346) tuovat tutkimuksessaan esille rajattoman uran, portfoliotyöskentelyn. Portfoliotyöskentely on itsenäistä työntekoa, aiemman osaamisen hyödyntämistä ja erilaisista työtehtävistä koostuva työura, joka perustuu syklisiin työn, koulutuksen, yritysten ja ammatinvaihtojen vaiheisiin. Työtä kuvaa itsenäisyys ja työn ja muiden elämän alueiden tasapainoon tähtääminen. Identiteetti rakentuu kumulatiivisista työkokemuksista ja urasävytyksistä ja eri rooleista puolisona, vanhempänä ja yhteiskunnan jäsenenä.

Joustavalla työuralla palkkatyö ja yrittäjyysmahdollisuudet vaihtelevat. Urheilu, palkkatyö ja yrittäjyys voivat toimia joustavana urana yhtäaikaista tai vaihdellen. Metsä-Tokilan (2001, 18) mukaan huippu-urheilijoista kasvava osa toteuttaa urheilua ammattimaisesti ja saa siitä lajista riippuen hyvin toimeentulon ja taloudellisen turvan. Hän tuo esille, että aika harvalle urheilusta tulee varsinainen työ ja ammatti. Tähän vaikuttavat erilaiset lajiriippuvaiset tekijät. Urheilulajin luonne vaikuttaa myös liiketoiminnallisiin jatkomahdollisuuksiin ja ansiotasoon urheilu-uran jälkeen.

2.3.2 Siirtyminen huippu-urheilusta työuralle

Urheilu-uran päättämiseen liittyy paljon emotionaalisia, sosiaalisia, taloudellisia ja ammatillisia tekijöitä. Uran päättymisen voi tapahtua tahtomatta tai vapaaehtoisesti. Se on sitä ongelmallisempaa, mitä nuorempana uran äkillinen päättäminen tapahtuu. Useissa maissa on toteutettu siirtymävaiheen tukiohjelmiä. Erityinen tarve on pitkäntähtäimen urasuunnittelulle. (North & Lavalley 2004, 78, 83-84.) European Commissionin (2004a, 68, 141) mukaan haastavin vaihe on 16 – 19 vuoden ikävaihe, jolloin urheilija joutuu pohtimaan opiskelua, tulevaa työuraa ja urheilun jatkamista, erityisesti sen tasoa. Urheilu-uralla on useita urasiirtymävaiheita, joiden yhteydessä urheilijat kohtaavat paineita sekä mahdollisia ristiriitatilanteita. Näissä vaiheissa urheilijat tarvitsevat tukea epäonnistumiskokemuksissa sekä selviytymisessä urheilu-uran lopettamisesta. Siirtymävaiheissa onnistuminen vaikuttaa urheilijan kokonaisyhyvinvointiin ja menestymiseen. Hyvin toteutettu valmistaminen, opastaminen ja tukijärjestelmä edistävät onnistumista. Useiden nuorten urheilijoiden identiteetti rakentuu lähes täysin urheilun kautta. Urheilu-uran päätyttyä psyykkinen vaikutus voi olla erittäin suuri. Uran lopettaminen voi tapahtua vammautumisen tai sopimusteknisistä syistä. Negatiiviset tunteet, hylätyksi tuntemisen tunne ja selkeän suunnan puuttuminen ovat mahdollisia. Koko Euroopan aluetta ja taloutta ja työmarkkinoita koskeva kilpailu on haastava myös urheilijan kannalta.

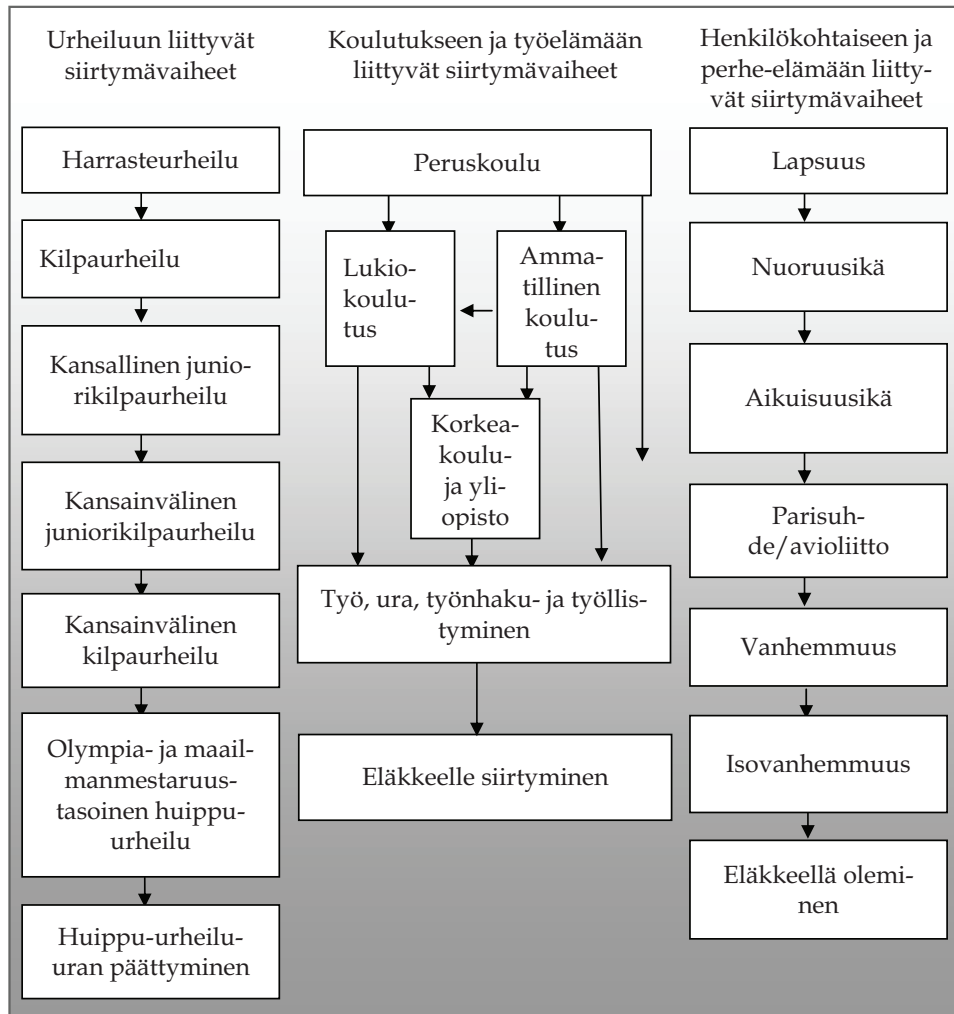
Lavalley ja Wylleman (2000, 89) tuovat esille urheilijan imagoon ja identiteettiin liittyvät haasteet työelämään siirtymisessä. Osalle on ongelmallista löytää oma paikkansa ja työelämän taso, joka vastaisi urheilu-uran haastavuutta, tunnettuutta ja asemaa. Itsensä ja paikkansa hakeminen voi kestää vuosia. Tämä tulee esille Lallyn ja Kerrin (2008, 48) tutkimuksessa. Kyseisen tutkimuksen

mukaan kolmesta viiteen vuotta kilpavoimistelun lopettamisen jälkeen urheilijat etsivät itseään ja kokivat elämänhallinnallisia haasteita.

Lavalleen ja Wyllemanin (2000, 20, 39, 56) mukaan hyvä siirtymisen suunnittelu ja valmistautuminen edistävät urheilu-uralta työelämään siirtymistä. Mitä paremmin urheilijaidentiteetti muuntuu ja uudet itsetuntemuksen lähteet tulevat hyödynnetyksi, sen sujuvampia ovat siirtymäprosessi ja sopeutuminen. Suurin osa urheilijoista selviytyy hyvin siirtymävaiheessa. Ohjauksesta ja neuvonnasta on erityisesti hyötyä urheilijoille, joille siirtymä aiheuttaa tunne-elämän ja selviytymisen ongelmia. Urheilun jälkeisen uran suunnitteluun ja valintoihin vaikuttavat tiedostettujen ja tiedostamattomien tekijöiden yhdistelmä, sosiaalinen ympäristö ja erityisesti myös urheilijalle merkitykselliset henkilöt. (Feng 2005, 47).

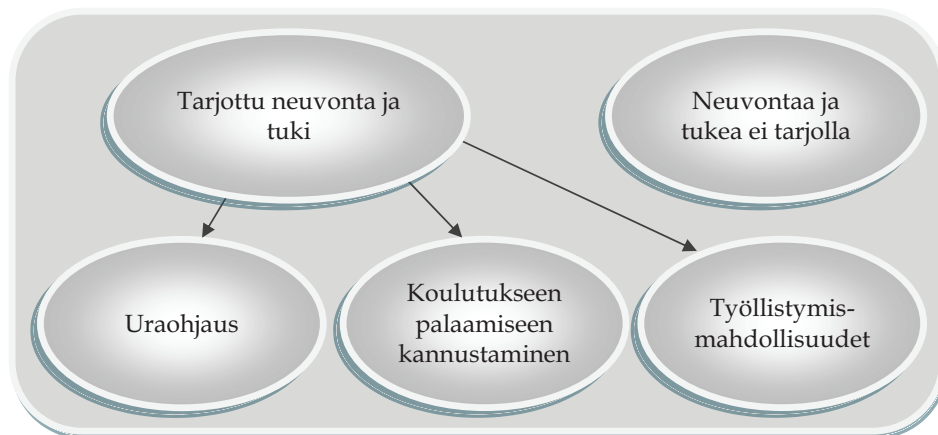
Vuolle (1977) on tehnyt Suomessa edelläkäyvää huippu-urheilijan elämänuraa koskevaa tutkimusta. Tutkimuksen yhtenä lähtökohtana on huippu-urheilijan asema ja rooli yhteiskunnan osallistuvana jäsenenä. Tutkimuksen perusteella huippu-urheilijoiden koulutustaso ja ammatillinen asema ovat keskimääräistä korkeampia ja yhdistystoiminta-aktiivisuus voimakkaampaa verrattuna koko maata koskevia vastaavia ikäryhmiä edustavaan miespuoliseen väestöön. Taustalla vaikuttavina tekijöinä ovat kaupunkimainen kasvuyhteisö, kodin sosioekonominen asema ja urheilun ammattiuraa edistävä vaikutus. Urheilu tukee ammatillista kehitystä, mutta on kuitenkin vaikeuttanut koulunkäyntiä ja opiskelua. Urheilun vuoksi koetut uhraukset koskettavat urheilijan kokemia henkilökohtaisesti läheisiä elämänalueita. (Vuolle 1997, 124-125.)

Huippu-urheilua, koulutukseen liittyvää ohjausta sekä yrittäjyyttä yhdistävää tieteellistä tutkimusta ei ole paljonkaan. Tarvitaan tutkimustietoa, jolla voidaan edistää urheilijoiden opiskelua ja siirtymistä uran jälkeiseen vaiheeseen. Merikoski-Silius (2006, 11) on mallintanut erilaisia urheilijan elämän siirtymävaiheita, jotka on kuvattu seuraavassa kuviossa (kuvio 11). Merikoski-Silius painottaa, että eri vaiheet eivät kosketa kaikkia urheilijoita eivätkä vaiheet etene lineaarisesti. Kuvio ilmentää urheilun monivaiheisuutta. Huipulle kasvaminen tapahtuu portaittaisen prosessin kautta, jossa on useita kriittisiä siirtymävaiheita. Yhtäaikaaisesti urheilun siirtymien kanssa kulkevat koulutuksen portaat aina työelämään siirtymiseen saakka. Urheilijat tekevät yksilöllisiä ratkaisujaan. Ratkaisuihin vaikuttavat tavoite- ja lajitekijät, talous ja elämäntilanteen kokonaisuus. Kolmannen tärkeän siirtymävaiheiden jatkumon muodostavat elämänkaaren vaiheet, siviilielämän tärkeät siirtymät ja tapahtumat.

KUVIO 11 Urheilu-uran siirtymävaiheita (Merikoski-Silius 2006, 11).

Nuorille urheilijoille tarjottava tuki- ja neuvontatarjonta vaihtelee EUn jäsenmaissa. Osassa maita ei ole lainkaan erityisiä tukiohjelmiä. Parhaimmillaan tarjottava tuki koskee laajassa mitassa ammatillista neuvontaa ja/tai elämänhallintatukea, joka tähtää elämäntaitojen ja sosiaalisten taitojen edistämiseen. Ammatillinen ohjaus voi sisältää myös uraohjausta. Tukimuotojen tavoitteena on edistää ja kannustaa urheilijoiden opiskelua ja siihen palaamista sekä tarjota uransa päättäneille urheilijoille työllistymismahdollisuuksia. (European Commission 2004a, 68–69.) Seuraavassa kuviossa (kuviokuva 12) on koottuna urheilijan tukimuotojen kokonaisuus.

KUVIO 12 Nuorten urheilijoiden ammatillinen neuvonta ja elämänhallinnan tuki (European Commission 2004a, 68).

Osaaminen ja erinomaisuus tietyillä alueilla, tässä yhteydessä huippu-urheilun alueella, voi siirtyä yksilön muuhun toimintaan. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan prosessia mestaruuteen kasvun kautta. Söyringin (2004, 49–51) mukaan urheilijoilla on tarve siirtyä urheilu-uran jälkeen itselleen merkitykselliseen työhön. Urheilu-ura antaa mahdollisuuden sosiaalisten taitojen oppimiseen, yhteistyötaitoihin, itsensä johtamiseen ja kurinalaiseen tavoitteelliseen toimintaan. Useilla urheilijoilla on vahva työetiikka ja oikeanlainen ja -asteinen nöyryys. Yrityselämä arvostaa kärsivällisyyttä, paineensietokykyä ja kykyä kohdata haasteita. Urheilijan valmennusprosessi on systemaattinen oppimisprosessi. Tässä prosessissa urheilijat tarvitsevat tukea ja ohjausta löytääkseen omat vahvuutensa ja tulevaisuutensa työelämässä. Koulutuksen tarjoamat yrittäjyyden opinnot ovat väylä löytää yksilöllinen tie ja taloudellinen toimeentulon urheilu-uran jälkeen.

Huippu-urheilijan erityisosaaminen, joka on kehittynyt urheilijaksi kasvamisen prosessissa, on osaamista, joka on mahdollista soveltaa ja käyttää elämän ja uran uusissa tilanteissa. Käytännössä ongelma liittyy siihen, miten huippu-urheilija soveltaa ja siirtää erityisosaamistaan opiskeluprosesseihinsa sekä toimintaansa työelämässä. (Söyring 2004, 51–55.) Formaalin oppimisen lisäksi on syytä kiinnittää huomio informaaliin ja non-formaaliin oppimiseen, jotka vaikuttavat ammatilliseen kasvuun. Urheilussa oppiminen ja urheilujärjestelmän vastuu oppimisesta nousee uuteen valoon ja yhteistyö koulutusorganisaatioiden kanssa on tärkeää.

Kuten Conzelmann ja Nagel (2003, 259–260) painottavat, nykyinen huippu-urheilu edellyttää kokonaisvaltaista sitoutumista. Huipulle pääseminen on mahdollista täydellisen panostuksen ja työn kautta. Urheilu vastaa päätoimista työtä. Huippu-urheilu on kuitenkin määräaikaista työtä, mikä lisää huippu-urheilijan uran tarkastelun kiinnostavuutta: missä vaiheessa ura muuttuu toiseksi ja mikä vaikutus huippu-urheilulla on myöhempään uraan? Tutkimusten

mukaan urheilu-ura ei kuitenkaan vaikeuta myöhempää uraa vaan vauhdittaa myöhempää urakehitystä.

Stephanin ja Brewerin (2007, 75–76) mukaan työroolissaankin urheilija saattaa kokea olevansa enemmän huippu-urheilija, kuten olympiatason saavuttanut, tunnettu henkilö. Huippu-urheilijan identiteetti näyttäisi olevan vahvana identiteettinä urheilu-uran jälkeisessä työroolissa. Kun urheilija siirtyy työelämään, uralla kehittyneiden hyödyllisten taitojen siirtäminen edellyttää motivaatiota ottaa ne käyttöön. Motivoiva työ edistää taitojen hyödyntämistä. (Mayocchi & Hanrahan 2000, 102.)

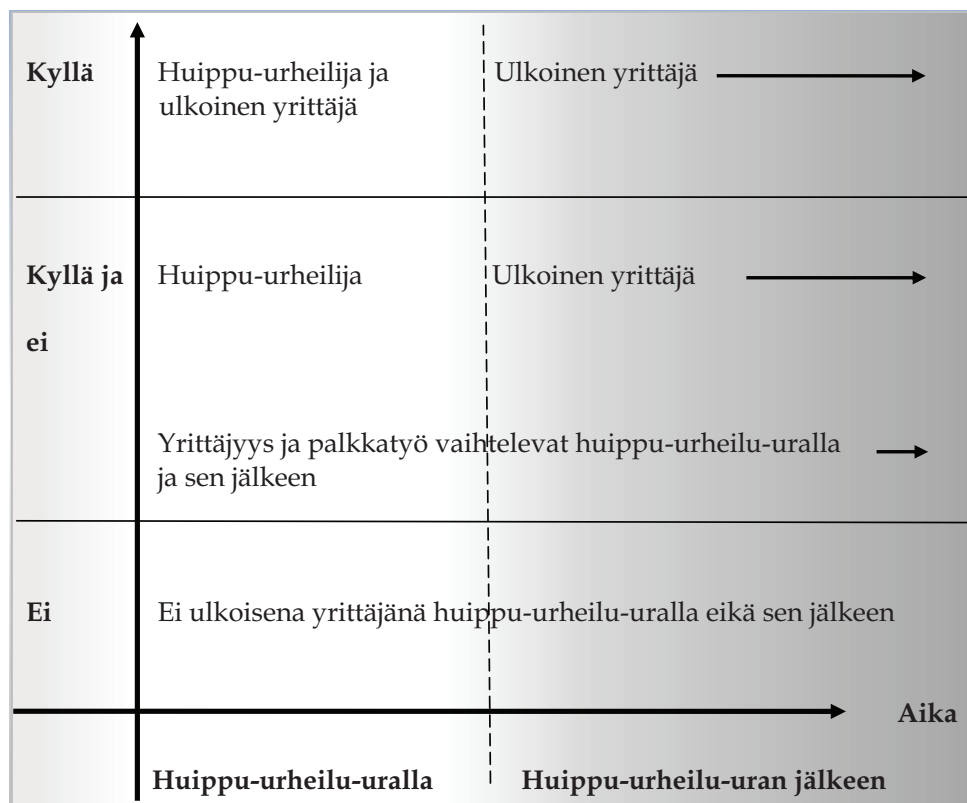
2.3.3 Kaksois- ja kolmoisura

Conzelmannin ja Nagelin (2003, 262) mukaan urheilu-uran kanssa yhtäaikaaisesti kulkevat ammatillisen uran valmistelu ja takaaminen sekä mahdollisen työuran aloittaminen. Huippu-urheilijan elämään kuuluu useita rooleja, niiden yhdistelmiä ja vaihtelua uran aikana. Opiskeleva huippu-urheilija kehittyy ja kohtaa haasteita opiskelijana, urheilijana ja yksilönä. Kokonaisuus on yksilöllinen usean roolin yhdistelmä. Ajankäyttö, intensiivinen keskittyminen urheiluun, mahdollinen sosiaalinen eristyneisyys ja negatiivinen stereotypia sekä taloudelliset tekijät luovat haasteita. Roolien yhteensovittaminen voi olla vaikeaa. Yhteensovittamiseen vaikuttavat urheilijan ja muiden asettamat odotukset. (European Commission 2004a, 141.)

Huippu-urheilu, yrittäjäyys tai palkkatyö ja opiskelu voivat muodostaa huippu-urheilijan niin sanotun kaksoisuran tai jopa useamman uran yhdistelmän, joita urheilija toteuttaa yhtä aikaa rinnakkaisina tai jaksoittain vaihdellen. Kolmoisuran (urheilun, opiskelun, työn, yrittäjäyden) ja useamman asian yhtäaikainen, tehokas ja tuloksellinen toteuttaminen on haasteellinen kokonaisuus. Kaksois- ja kolmoisuralla tässä yhteydessä tarkoitetaan huippu-urheilijan eri uraroolien yhdistelmää. Urheilijoilla on halu hankkia koulutus ja takaus myöhemmälle elämänvaiheelle. Näin urheilija joutuu tasapainoilemaan vähintään kahden asian kanssa. Kolmoisuralla tässä yhteydessä tarkoitetaan urheilun, opiskelun ja työnteon yhdistämistä, erityisesti yrittäjäyttä. Aquilina (2009, 67) on väitöskirjassaan tutkinut huippu-urheilijoiden kaksoisuran urheilun ja opiskelun toteutumista ja tukitoimia Suomessa, Ranskassa ja UK:ssa. Näiden asioiden tavoitepohdinta ja tasapainottaminen on huippu-urheilijan uran kannalta tärkeää. Aquilinan (2009, 298) mukaan kaksoisuran toteuttaminen kasvattaa erityisesti organisaatiotaitoja, ajanhallintaa, johtamista, tavoitteellisuutta ja analyttisyyttä. Taidot ovat siirrettävissä muihin elämänalueisiin ja -vaiheisiin.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 13) on kuvattu huippu-urheilijan ulkoista yrittäjäyttä suhteessa urheilu-uraan ja uran jälkeiseen aikaan.

Ulkoinen yrittäjyys

KUVIO 13 Huippu-urheilija yrittäjänä urheilu-uran aikana ja sen jälkeen.

Urheilija voi toimia yrittäjänä jo huippu-urheilu-uran aikana ja jatkaa yrittäjyyttä myös uran jälkeen. Huippu-urheilija voi aloittaa aktiivisen yrittäjyyden vasta urheilu-uran päätyttyä. Yrittäjyys voi olla myös jaksoittaista. Huippu-urheilija voi toimia yrittäjänä aktiivisen huippu-urheilu-uran aikana jaksottain ja jatkaa sitä uran loppumisen jälkeen. Jaksottaisuus ilmenee myös palkkatyön ja yrittäjyyden vuorotteluna. Kolmannessa vaihtoehdossa yrittäjyys ei ole huippu-urheilijan valinta huippu-urheilu-uralla eikä sen jälkeen.

2.4 Yhteenveto huippu-urheilun polusta

Huippu-urheilu ilmiönä sisältää monia ulottuvuuksia. Urheilulla on pitkälti fyysinen olemus, mutta siihen liittyy vahvasti myös itsensä ilmaiseminen, kilpailu ja vahva voittamisen tahto. Urheilu ilmentää olemassa olevaa yhteiskuntaa ja kulttuuria. Urheilu muuntuu ja hakee muutoksia. Huippu-urheilu on nä-

kyvää ja tuottaa tunteita, synnyttää yhteenkuuluvuutta ja saa aikaan keskustelua.

Huippu-urheilijalta edellytetään harjoittelun ja uudelleen yrittämisen osaamista. Urheilua, kuten yrittäjyyttä, voidaan tarkastella elämäntapana ja asennoitumisena. Huippu-urheilija tekee valintoja, jotka koskettavat eri elämänalueita ja jotka tehdään varhaisessa vaiheessa uraa pitkälle tähdäten. Tasapainoilu eri elämänalueiden suhteen on haasteellista. Tämä on yksi tämän tutkimuksen lähtökohdista, miten yhdistää menestyksekkäs urheilu-ura, opiskelu, työ ja erityisesti yrittäjyys. Urheilijan ja yrittäjän toiminta edellyttävät sitoutumista, tavoitteiden asettamista ja niihin suuntaamista.

Huipulle tähtäävää urheilua kuvaa polku, joka on lahjakkuustekijöiden, tahdon, motivaation ja sitkeän harjoittelun yhdistelmä. Se tarkoittaa usein muista poluista luopumista tai niiden siirtämistä. Luopumisetkin ovat valintoja. Huippu-urheilijaan liittyvät odotukset ovat urheilijan omien odotusten ja ulkoisten odotusten yhdistelmä. Urheilijan identiteetti muodostuu itsetuntemuksesta ja elämänhallinnasta. Huippu-urheilijan ulkoinen identiteetti muovautuu julkisuus kuvasta ja tunnettuudesta. Huippu-urheiluun liittyvät vahvasti mitaaminen ja kyvykkyyden ja osaamisen tunnistaminen.

Kasvu ympäristöllä on tärkeä merkitys ja urheiluun sosiaalistuminen tapahtuu vanhempien, valmentajan ja muiden nuorelle urheilijalle tärkeiden henkilöiden vaikuttamana. Urheilu on verkostoitumista ja yhdessä tekemistä ja se mahdollistaa myös vanhempien verkostotoimimisen. Huipulle tähtävään nuoren perhettä voidaankin pitää sekä urheilijaperheenä että yrittäjäperheenä. Urheilu säilyttää koko perheen toimintaa. Huippu-urheiluun kasvaminen muokkaa urheilijaperheen arkea ja luo siihen rooleja. Urheilu-uran päätyminen on myös vanhempia askarruttava asia, koska sen myötä roolit ja ajankäyttö tulevat uudelleen arvioitaviksi.

Huippu-urheilu on elämänkaarella rajallinen jakso, jota seuraa siirtyminen uran jälkeiseen elämään. Siirtymät ovat murrosvaiheita ja edellyttävät ennakointia ja valmistautumista. Urheilijan oma kyky toimia siirtymävaiheessa on ratkaisevaa, mutta lisäksi siirtymävaiheessa saadulla tuella ja ohjauksella on tärkeä merkitys. Siirtymävaiheen prosessia tuetaan erilaisin ohjaustoimin, joilla on tarkoitus vähentää muutoksen aiheuttamaa stressiä, mahdollistaa huippu-urheilu-uran ja koulutuksen yhdistäminen ja mahdollisimman sujuva työelämään siirtyminen.

Tässä tutkimuksessa on oleellista se, että tuki ja ohjaus suunnataan myös urheilu-uralla kertyneen oppimisen ja pääoman näkyvyyteen. Resurssien hyödyntäminen koskee sekä yksilöä että työelämää. Nykyinen urakäsitys pohjaa yksilöllisen uran rakentamiseen, jota edistää henkilökohtaisten tekijöiden ja työn yhteensopivuus - itselle ominainen ja itsensämittainen työ. Urheilija voi toteuttaa joustavaa ja syklistä uraa urheilun, palkkatyön ja yrittäjyyden yhtäaikaisina tai peräkkäisinä yhdistelminä. Huippu-urheilu-ura voi vauhdittaa myöhempää urakehitystä. Yrittäjyyteen rinnastaen huippu-urheilija on urheilun polullaan ydintoimija yhtäläillä kuin yrittäjä on yrityksensä ydintoimija.

3 YRITTÄJYYS ILMIÖNÄ

3.1 Yrittäjyyden määrittelyä

Yrittäjyys on monitahoinen ilmiö, joten sitä myös kuvataan eri termein ja merkityssisällöin. Määrittelemiselle on ollut vaikea löytää yhtä yhteisesti ja yleisesti sovittua periaatetta. (Lumpkin & Dess 1996, 162; Shane & Venkataraman 2000, 217, Kim 2008, 39.) Yrittäjyyden määrittely ja tutkimus ovat monen osatekijän, vaikuttimen, tutkimussuuntauksen ja tieteenalan kokonaisuus. Oleellisia osatekijöitä ovat itse yrittäjä, mahdollisuudet ja niihin tarttuminen, strategiat, resurssit ja erityisesti näiden takana löytyvät selittävät tekijät ja yhteydet. Yrittäjyyden laaja kuva ilmentää sitä paremmin kuin yksittäisten osatekijöiden tarkasteluun keskittyminen. Tutkimuksellinen suuntaus on jakaantunut pääosin kahteen leiriin: yksilön toimintaan keskittyminen ja ulkoisten vaikuttimien merkitykset. (vrt. Shane 2003, 2.)

Terminologisesti määrittäen yrittäjä, entrepreneur, kuvaa henkilöä, joka perustaa yrityksen yksin tai sen osakkaana. Yrittäjyys, entrepreneurship, tarkoittaa yrittäjänä toimimista. Yritteliäisyydellä, entrepreneurial, kuvataan puolestaan yksilön yrittäjyyttä edistäviä ominaisuuksia. (Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners 2001, 515.) Yrittäjyys, yritteliäisyys ja yrittäjä-termit pohjautuvat sanaan yrittää. Yrittäjyydellä voidaan tarkoittaa myös yrittäjähenkeä, johon liittyy vahvasti luovuus. Englanninkielinen termi, entrepreneurship, vastaa laatumäärettä ja suomenkielinen yrittäjyys puolestaan yksilön harjoittamaa liiketoimintaa sekä yrittävyyttä ja yritteliäisyyttä. Määritelmien moninaisuuden kaltaisesti yrittäjyysilmiöllä on ulottuvuutensa eri tieteen- ja tutkimusaloille. (Huuskonen 1992, 10, 33.) Poikkitieteellisyys koostuu taloustieteistä, psykologiasta ja sosiologiasta. Tutkimuksen laajaa kuvaa lisäävät historiallinen tutkimus, organisaatiotutkimus, yhteiskunnallinen ja poliittinen tutkimus. (Shane 2003, 10.)

Yrittäjyystutkimus on integraatio, jossa otetaan huomioon yksilö-, organisaatio- ja ympäristötekijät. Yrittäjää koskevassa tutkimuksessa ja määrittelyssä Gartner (1988, 11) korostaa yksilön piirteiden sijasta käyttäytymiseen liittyviä

tekijöitä. Huuskosen (1992, 40) mukaan yrittäjiä voidaan tunnistaa erityisesti toimintojen kautta, ei pelkästään persoonallisuuden ominaisuuksien pohjalta. Yrittäjän ominaisuudet voivat olla yhtäläillä johtajilla, urheilijoilla ja taiteilijoilla.

Shanen ja Venkataramanin (2000, 217-223) mukaan yrittäjyyttä voidaan kiteyttää määrittelemällä yrittäjää, yrittäjän toimintaa ja mahdollisuuksien havaitsemista ja niihin tarttumista. Menestyvään yrittäjyyteen kuuluvat mahdollisuuksien havaitseminen, usko onnistumiseen sekä tahto kehittää ideaa. Onnistuminen edellyttää taloudellisia resursseja, riskinottamista sekä luottamusta omiin kykyihin (self-efficacy ja internal locus of control). Yksilöllä on vahva usko onnistumiseensa ja sisäinen tunne oman ympäristönsä hallinnasta. Shanen (2003, 45-46) mukaan yksilölliset erot mahdollisuuksien havaitsemisessa perustuvat kahteen tekijään: yksilön parempaan kykyyn saavuttaa tietoa olemassa olevista mahdollisuuksista ja parempaan kykyyn mahdollisuuksien havaitsemisessa. Tätä edistävät elämäkokemus, sosiaaliset suhteet, aktiivinen tiedon hankinta sekä yksilölliset ominaisuudet ja kyvyt. Yrittäjällä on niin sanottu tulevaisuusvainu ja herkkyys reagoida.

Yrittäjyyttä koskevassa tutkimuksessa kiinnitetään entisestään huomiota tilaisuuksien tunnistamistekijöihin. Etsitään vastausta kysymykseen, miksi osa ihmisistä ryhtyy yrittäjiksi. Yleisimmin yrittäjyys liitetään yrittäjyysidean toteuttamiseen ja uuden yrityksen perustamiseen. Laajassa merkityksessä yrittäjyys on yritysten perustamisen lisäksi organisaatioiden sisällä viriävää yrittäjyyttä. (Shane & Venkataraman 2000, 219.) Shane (2003, 5) painottaa yrittäjyyden itsensä työllistämisen ja uuden yrityksen perustamisen merkitystä ja tutkimusta.

Schumpeter (1934, 75, 85; 1976, 84) korostaa innovatiivisuuden merkitystä yrittäjyydessä. Se ilmenee taitona ottaa käyttöön ja edistää uusia ideoita, kekselöitä ja luovia prosesseja, joista voi syntyä uusia tuotteita, palveluja tai teknologisia prosesseja. Timmons (1994, 87) kiinnittää huomiota idean houkuttelevuuteen, kestävään hyötyyn sekä oikea-aikaisuuteen.

McClelland (1961, 57) on havainnut tutkimuksissaan suoritusmotivaation yksilöllisten erojen ja yrittäjyyteen liittyvän riskinottamisen välisen yhteyden sekä yhteiskunnallisella tasolla taloudellisen kasvun ja korkean suoritusmotivaation välisen yhteyden. Shanen (2003, 100) mukaan useat tutkimukset tukevat näkemystä, että yrittäjyyteen liittyy korkea suoritusmotivaatiotaso. Neckin ym. (1999, 25) mukaan riskin ottaminen yrittäjyydessä ilmenee yksilön taipumuksena lähteä mukaan projekteihin, joihin liittyy riskiä. Proaktiivisuus on tulevaisuuden ongelmien, tarpeiden ja haasteiden ennakoimista ja toimintojen käynnistämistä. Kilpailullinen aggressiivisuus ilmenee taipumuksena haastaa kilpailijoita tai parantaa omaa asemaansa.

Yrittäjyys edellyttää riskin arviointia ja hallintaa (Gibb 2005, 47). Yritys- ja yksilötason riskikäsitteeseen liittyvät riskikäyttäytyminen ja päätöksenteko. Riskiin ja riskikäyttäytymiseen kuuluvat riskin ottamisen alttius, riskipropensiteetti sekä riskiin suhtautuminen, riskiperseption. Riski koostuu suorituksen epävarmuus-, odotus- ja mahdollisuustekijöistä. (Sitkin ja Pablo 1992, 10, 30.)

Huuskosen (1992, 37) mukaan yrittäjä on henkilö, joka kantaa vastuuta ottamastaan riskistä. Riskiin suhtautuminen ja riskin ottaminen ovat kaksi eri asiaa. Riskin ottamista voi olla myös riskihakuisuus ja riskisuuntautuneisuus. Yrittäjä hyväksyy yrityksen omistamiseen liittyvät taloudelliset riskitekijät. Riskiin kuuluvat onnistumisen ja voiton mahdollistuminen. (Segal, Borgia & Schoenfeld 2005, 47.) Shanen (2003, 103) mukaan riskin ottamisella tarkoitetaan persoonallisuuden piirrettä, joka kuvaa yksilön halukkuutta osallistua riskiä sisältävään toimintaan. Burch (1986, 35) kuvaa yrittäjyyden riskialueet Lilesin (1974, 14-15) jaotteluun perustuen: taloudellinen riski, uraa koskeva riski, perheeseen ja sosiaaliseen elämään liittyvät riskit ja henkiset riskitekijät.

Yrittäjyyden yhteydessä tärkeitä esille otettavia asioita ovat myös itsenäisyys ja vapauden tunne. Ne liitetään yksilön vahvaan tahtoon tehdä omia päätöksiä. Tutkimusten mukaan nämä liittyvät vahvasti mahdollisuuksien hyödyntämiseen ja yrittäjyyteen. (Shane 2003, 106.)

Kyrö (1997, 225-226; Kyrö 2011) jakaa yrittäjyyden viiteen ryhmään. Ulkoinen yrittäjyys (entrepreneurship: the small business management and ownership, the interplay between individual and business) on yrityksen johtamista ja omistajuutta. Omaehtoinen yrittäjyys (individual entrepreneurship: self-oriented entrepreneurship, an individual's self-oriented behaviour) on yrittäjämäistä ja yksilön itseohjautuvaa tavoitteellista toimintaa. Organisaatioyrittäjyys (organisational entrepreneurship: organisation's collective behaviour) puolestaan liittyy organisaation toimintaan yhteisönä. Sisäisellä yrittäjyydellä (intrapreneurship: as interplay between organisational and individual entrepreneurship) kuvataan yksilön yrittäjämäistä toimintaa ja vuorovaikutusta organisaatiossa. Viides yrittäjyyden muoto on yhteiskunnallinen ja sosiaalinen yrittäjyys (public and social entrepreneurship).

Sarasvathy (2008, 12, 16, 73) painottaa hiljaisen tiedon, oppimisen ja opeutuksen mahdollisuuksia yrittäjyyden asiantuntijaksi kasvussa. Yrittäjyyden uudenlainen toiminta-ajatus, effectuation, laajentaa yksilöllisen yrittäjyyden asiantuntijaksi kasvun tarkastelua. Se tuo uutta yrittäjyyskäyttämisen tarkasteluun, jossa yksilön piirrettekijät ja ympäristön vaikutukset ovat perinteisesti olleet osana. Toiminnan tarkastelussa painottuvat kausaalisen logiikan sijasta uusien ratkaisujen etsimisen luovuus, jossa käytetään ennustamattomia strategioita - uuden luomisen logiikkaa. Yrittäjyyden tuomia vuorovaikutteisuuksia kuvaa enneminkin muotoutuminen kuin päätettävyyys.

Tässä tutkimuksessa yrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjyyttä yksilön toimintaan ja valintoihin liittyvänä ilmiönä sekä yritystoiminnan virittämiseen ja toteuttamiseen vaikuttavien tekijöiden tarkasteluna. Yrittäjäksi kasvua tarkastellaan sekä kasvuympäristön että yrittäjäksi kouluttautumisen näkökulmista.

3.1.1 Ulkoinen yrittäjyys

Yrittäjyyteen liittyvä kilpailu ja uusien asioiden yhdistäminen synnyttävät uutta. Yrittäjyyden peruselementtejä ovat taloudelliset innovaatiot ja uudistaminen, tuotteiden, prosessien, kaupallisten toimintaympäristöjen luominen sekä kilpailuedun ja voiton tavoittelu. (Hornaday 1992, 15.) Turner (2002, 33) mää-

rittelee yritystä organisaationa, joka edistää yrittäjyystoimintaa mukauttamalla rakenteita, johtamista ja prosesseja. Yrittäjyyden tavoitteena on toiminnan edellyttämä ketteruus, nopeus, luovuus ja kannattavuus, jotka suuntaavat yrityksen toimintakulttuuria.

Yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttavat yksilölliset tekijät, perheolosuhteet, koulutuksen ja työkokemuksen kartuttama inhimillinen pääoma, etniset tekijät ja taloudellinen pääoma. Persoonatekijöitä ovat korkea suoritusmotivaatio, itseluottamus, riskinottaminen, locus of control ja arvot. Korkea locus of control kuvataan myös yrittäjähengenä, ”spirittinä”. Yrittäjäperheessä kasvaminen lisää todennäköisyyttä ryhtyä yrittäjäksi. (Kim 2008, 39–40.)

Yrittäjäperheen vaikutus on tutkimuksellisesti kiinnostavaa. Colombierin ja Masclletin (2008, 434, 436) tutkimuksessa tulee ilmi samantyyppisen työn siirtyminen seuraaville sukupolville. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että koulutuksen merkitys korostuu ensimmäisen polven yrittäjillä, joilla ei ole yrittäjäperhetaustaa. Yrittäjäperheissä siirtyä niin sanottuja uraspesifejä taitoja seuraavalle sukupolvelle. Siirtymistä tapahtuu informaalina oppimisena.

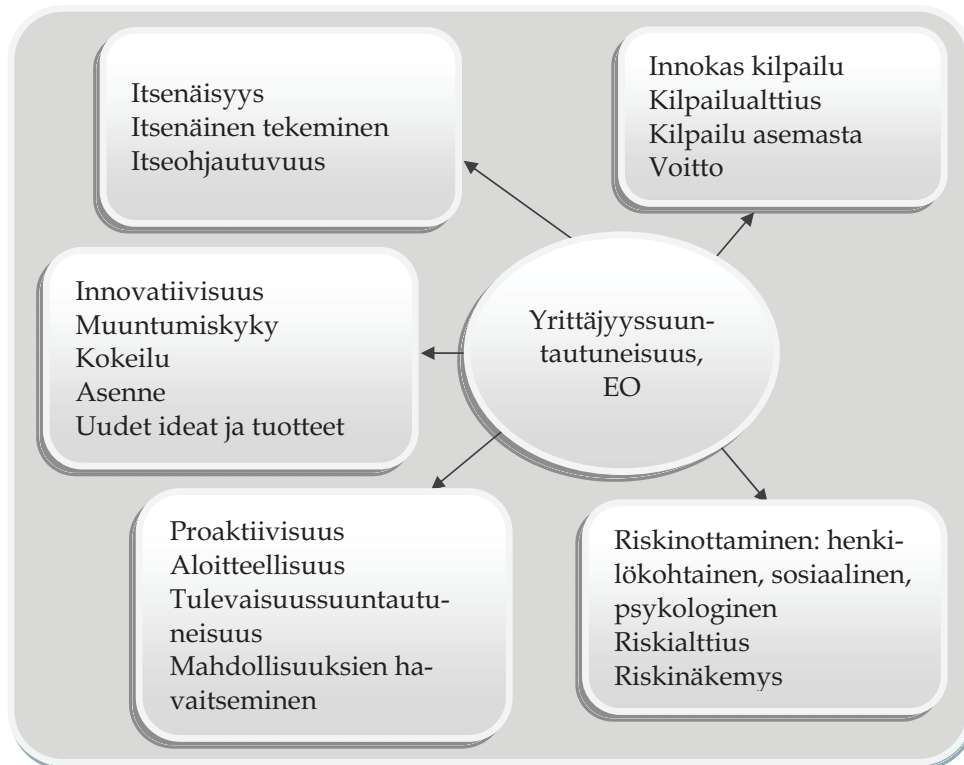
Intentio liittyy yksilön aikomukseen tehdä, teon tavoitteellisuutta ja päämäärän tavoittelemista. Yrittäjäksi ryhtyvää pidetään intentionaalisesti toimivana ja käyttäytyvänä henkilönä. Yrittäjyyden harkitsemisprosessi on yksilön strategista pohdintaa, itsensä johtamista. Yksilö punnitsee ominaisuuksiaan ja mahdollisuuksiaan ryhtyä yrittäjäksi, asettaa itselleen päämääriä ja pohtii niiden saavuttamista (Huuskonen 1992, 19, 21.) Yrittäjyys edellyttää perusteellista toiminnan suunnittelua, idean kehittelyä sekä talouden varmistamista, jotka eivät selity pelkästään yksilö- ja ympäristötekijöitä tutkimalla. Ulkoinen yrittäjyys rakentuu pystyvyystekijöiden, onnistumisodotusten ja tavoitteiden triangulaationa. (Segal ym. 2005, 49.)

Yrittäjyyskulttuurin syntyminen edellyttää verkostoja, foorumeita ja alueita, joissa potentiaalisilla yrittäjillä on mahdollisuus kohdata, lähteä luomaan ja kehittämään ideoitaan. Alueellisen yrittäjyyskulttuurin onnistumisen edellytyksenä on pienyrittäjien, hallinnon, julkisen ja kunnallisen sektorin hyvä yhteistyö. (Plummer & Taylor 2004, 435.)

Yrittäjyudessa proaktiivisuus on tulevaisuuteen suuntaavaa ajattelua ja toimintaa. Se on aloitteellisuudesta ja ennakkoinnista nousevaa aktiivisuutta ja hallintaa. Yrittäjä ja yritys ovat edelläkävijöitä, jotka tarttuvat rohkeasti uusiin mahdollisuuksiin ja tekemisen muotoihin. (Shane & Venkataraman, 2000, 218.) Kilpailu on aseman saavuttamista suhteessa kilpailijoihin. Ilmiötä voi kuvata myös kilpailualttiutena kohtaamaan kanssakilpailijat. (Lumpkin & Dess, 1996, 149.)

Lumpkin ja Dess (1996, 135–143, 150) ovat tutkineet organisaatioiden yrittäjyysuuntautuneisuutta (entrepreneurial orientation EO). He kuvaavat organisaation yrittäjyyttä prosessina, yrittäjämäisenä toimintatapana. Moniulotteinen termi liittyy pääosin uusien yritysten ja yritysorganisaatioiden toimintaan. Sen elementit ovat itsenäisyys, innovatiivisuus, riskin ottaminen, proaktiivisuus sekä kilpailullinen aggressiivisuus. Itsenäisyydellä kuvataan yksilön kykyä ja halua toimia itseohjautuvasti mahdollisuuksien hakemisessa. Yrittäjyysuun-

tautuneisuus liittyy yrityksen prosesseihin, käytänteisiin ja päätöksentekoon. Kuviossa (kuvio 14) on Lumpkinin ja Dessin (1996, 135–150) yrittäjyysuuntauneisuus-teoriaan pohjaava yrittäjyyden tekijöiden kokonaisuus.

KUVIO 14 Kuvaus yrittäjyysuuntauneisuudesta (Lumpkin & Dess 1996, 135-150).

Kuvio (kuvio 14) kuvaa pääosin organisaation yrittäjyysuuntauneisuutta. Termit kuvaavat myös yksilön yrittäjämäisen toiminnan tekijöitä. Osatekijät voivat vaihdella toisistaan riippumattomina eri asiayhteyksissä ja ympäristöissä. Innovatiivisuus voi ilmetä esimerkiksi kokeilunhaluna, asenteena, uusien tuotteiden suunnitteluna ja markkinointina tai teknologisenä kehityksenä. (Lumpkin & Dess 1996, 135–150.)

3.1.2 Sisäinen yrittäjyys

Yksilöllä on yritteliäisyyttä jo syntyessään. Sisäinen yrittäjyys on keino hyödyntää tätä ”spiritiä”². (vrt. Riley 1987). Terminä sisäinen yrittäjyys on yrittäjyys-termin tapaan monitahoinen. Se kuvaa sekä yksilön että organisaation toimintaa liiketoiminnan virittäjänä. Sisäinen yrittäjyys kehittää yrityksen strategista

² Spiritillä tarkoitetaan eteenpäin vievää voimaa, energiaa, sinnikkyyttä ja taistelutahtoa (vrt. Koironen ja Karlsson 2002, 443).

ydinosaamisaluetta (Slevin & Covin 1990, 44.) Sillä kuvataan myös työyhteisön yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa. (Heinonen 2001, 122; Koironen & Ruohotie 2001, 103; Kyrö 2004b, 7; Thornberry 2003, 330). Sisäisessä yrittäjyydessä on aineksia omaehtoisesta, ulkoisesta ja organisaatioyrittäjyydestä. (Kyrö & Carrier 2005, 22-23). Kiteytetysti sisäinen yrittäjä tekee työtään toisen palveluksessa kuin hoitaisi omaa yritystään. (Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 37).

Antoncic ja Hisrich (2003, 7-9) jakavat sisäisen yrittäjyyden tutkimuksen kolmeen alueeseen: yksilölliseen sisäiseen yrittäjyyteen, uudistuvaan yritystoimintaan ja uudennaisiin yrityksiin ja yritysorganisaatioihin. Todellisuudessa jako täysin yrittäjämäisiin ja täysin ei-yrittäjämäisiin organisaatioihin on teoreettinen.

Sisäiseen yrittäjyyteen liittyvät innovatiivisuus, vastuun kantaminen, riskin ottaminen ja ennakointi. (Carrier 1996, 6; Heinonen 2001, 124; Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 31; Slevin & Covin 1990, 43). Yksilö hyödyntää toimintamahdollisuuksia itsenäisesti ja innovatiivisesti. Sisäinen yrittäjyys on uusien liiketoimintojen kehittämistä olemassa olevissa yrityksissä. (Burgelman 1988, 75.) Sisäisestä yrittäjyydestä on tullut tärkeä selviytymistekijä nopeassa yhteiskunnan ja organisaatioiden muutoksessa. (Taylor 2001).

Kansikas (2004, 58) on koonnut väitöskirjassaan sisäisen yrittäjyyden vaihtelevien termien kirjoa, alkuperää ja merkityksiä seuraavasti (taulukko 1):

TAULUKKO 1 Sisäisen yrittäjyyden terminologiaa (Kansikas 2004, 57-58).

Corporate entrepreneurship	Kuvaa yrityksen strategiaa, taktiikkaa ja kilpailukykyä, kansainvälistä kilpailukykyä sekä liiketoiminnan uudistamista ja tehostamista.	Dess, Lumpkin & Covin, 1997; Hornsby ym. 1993; Vesper 1984; Covin & Slevin, 1994; Carrier, 1996; Birkinshaw, 2000.
Internal corporate entrepreneurship	Liittyy organisaation hajauttamiseen ja liiketoiminnan uudistamiseen ja tehostamiseen.	Schollhammer 1981; Birkinshaw, 2000
Intrapreneuring	Kuvaa yrittäjämäistä, innovatiivista toimintaa organisaation jäsenenä ilman omaa yritystä.	Pinchot 1985 Gibb 1990
Corporate venturing	Liittyy uuden liiketoiminnan kehittämiseen ja tuotekehitykseen.	MacMillan 1986; Vesper 1990; Guth & Gingsen, 1990

Antoncin ja Hisrichin (2003, 9) määrittelyssä löytyvät myös termit: intracorporate entrepreneurship, orientation, innovative, firm-level entrepreneurial posture ja entrepreneurial strategy making.

Shell (1998, 17) kuvaa sisäistä yrittäjyyttä tiimimäisenä toimintana, jolla on yhteiset visiot ja onnistumisen tavoitteet. Yhteiseen työhön kohdistuva intohi-

mo sekä työn omistajuus edistävät tiimien onnistumista. Pitkäjänteinen oppiminen ja kehittyminen nousevat yhteisön ja yrityksen suotuisasta kulttuurista. Sitoutuminen ja niin sanottu omavastuinen oppiminen (self managed learning) ovat ydintekijöitä. Omavastuinen oppiminen ja yrittäjämäinen toiminta ovat tavoitteiltaan hyvin samansuuntaisia. Yksilö oppii havaitsemaan resursinsa, kehittämään niitä ja johtamaan omaa toimintaansa. Yrittäjähenkiset toimijat ottavat itsensä lisäksi vastuuta tiimeistään ja yhteisöistä. (Lillia 2000, 100, 109.)

Koirasen ja Pohjansaaren (1994, 36–40, 67) mukaan sisäinen yrittäjyys on ideologia tai arvomaailma. Sitä voidaan tarkastella yhteisön yksilölle tarjoamien toiminnan ja yrittäjämäisyyden mahdollisuuksien yhdistelmänä. Sisäinen yrittäjä voi hyvin epävarmuudenkin keskellä. Hän näkee tulevaisuudessa varmuustekijöitä ja on valmis jakamaan tämän tuntemuksen ja uskon muiden kanssa.

Sisäinen yrittäjyys on myönteinen mielentila itseään, työtään ja osaamistaan kohtaan. Toiminta kuvaavat itsenäisyys, ongelmanratkaisu- ja aloitekykyisyys sekä työmoraalin korkea taso. Yksilöllä on tunne elämän hallinnasta ja päätösten teosta. Sisäinen yrittäjä on proaktiivinen, myönteinen ja uskoo tulevaisuuteen. Elämänhallinnan tunteella on voimakas vaikutus hyvinvoinnin kokemiseen ja työn hyvinvoinnillisiin tekijöihin. (Heikkilä 2005, 52–53, 58; Kansikas 2004, 67.)

Sisäinen yrittäjyys on avointa yhteistoimintaa, johon yksilön persoonalliset ominaisuudet antavat vaikutteita. (Heikkilä 2005, 50). Sisäinen yrittäjä suhtautuu asioihin avoimesti ja antaa itselleen ja muille tilaa nähdä ja löytää uusia asioita. Häntä motivoi onnistumisen tarve. (Lorange 1998, 58–61.) Rossin ja Unwallan (1986, 45–49) mukaan sisäinen yrittäjä keskittyy tuloksiin, kyseenalaistaa asioita, motivoituu haasteellisista tilanteista ja toimii muutoksentehtävänä ja innovaattorina. Yksilön toimintaan liittyvät myös kunnianhimo ja kilpailunhalu. Epäonnistumisissa sisäinen yrittäjä säilyy optimistisena eikä kohdistaa kritiikkiä muihin, vaan haluaa tehdä asian uudelleen ja paremmin. (Kuratko, Hornsby, Naffziger & Montagno 1993, 29.)

Honig (2001, 21–22, 31–33) on tutkinut aloittavien yrittäjien ja sisäisten yrittäjien oppimisstrategioita ja -resursseja ja niiden eroja. Tutkimustieto yksilön oppimisprosessista yrityksen aloitustilanteessa on kiinnostavaa sekä teorian että käytäntöön soveltamisen kannalta. Tutkimus tukee hypoteesia, jonka mukaan yrittäjien ja sisäisten yrittäjien oppimisstrategioissa on eroa. Sisäiset yrittäjät käyttävät enemmän oppimisstrategioita, jotka kohdistuvat yrityksen sisäiseen yhteisymmärrykseen. Yrittäjät puolestaan käyttävät enemmän joustavia ja mukautuvia oppimisstrategioita, jotka eivät välttämättä sovellu staattisiin ympäristöihin. Tutkimus tuo esille oppimisstrategian mitattavuuden ja vertailtavuuden.

3.1.3 Omaehtoinen yrittäjyys

Omaehtoinen yrittäjyys (individual, self-oriented entrepreneurship) on yksilön yrittäjämäistä, itseohjautuvaa tavoitteellista toimintaa, joka ilmenee yksilön asenteina, vastuullisuutena, toimintatapoina ja työllistymisenä. (Kyrön 1997, 226; Kyrö & Carrier 2005, 22.) Westerholmin (2007, 49) mukaan omaehtoinen yrittäjyys on taloudellista näkökulmaa laajempaa toimintaa yksin tai ryhmänä. Omaehtoisessa yrittäjyydessä korostuvat yrittäjän ominaisuustekijät, minäkäsitys, motivaatio, attribuutiot ja arvot, jotka vaikuttavat elämän valintoihin.

Vaikka yrittäjyyspersoonaa ei määritellä, Berrett, Burton and Slack (1993, 104) painottavat, että yrittäjillä on usein samankaltaisia piirteitä. Yrittäjät haluavat tuottaa laadukkaita tuotteita ja palveluja ja johtaa omaa toimintaansa. Taloudelliset tekijät eivät välttämättä ole oleellisin motivaatiotekijä yritysideoiden toteuttamisessa. Yrittäjät ovat kiinnostuneita toiminnastaan; osa toteuttaa sitä intohimoisesti ja harrastuksen kaltaisen intensiteetin innostamana. Koirasen ja Karlssonin (2002, 430) mukaan yksilön työstä saama ilo nousee työn vaihtelevuudesta, haasteellisuudesta ja sisällöstä. Yrittämisen luovuspotentiaali liittyy vahvasti yksilöön. Organisaatio voi hyödyntää potentiaalia mahdollistamalla ja kannustamalla. (Duobiene, Gavenas, Anskaitis & Pundziene 2007, 41.)

Psykologisesta näkökulmasta yrittäjää kuvaavat voimakas oman elämän hallinnan tunne sekä korkea suoriutumistarve. (Huuskonen 1992, 50). Wainerin ja Rubinin (1969, 183) mukaan yrittäjän onnistumista ja menestymistä ennustavia tekijöitä ovat yksilön toteuttamisen, tekemisen ja suorittamisen tarve (n Ach). Kreft ja Sobel (2005, 603-604) tuovat tutkimuksessaan esille yrittäjyysaktiivisuuden merkityksen yrittäjyyden kasvussa. Yrittäjäaktiivisuus on taloudellisen vapauden (alhainen verotus, rajoitusten vähäisyys ja turvattu yksityiseen omistamiseen liittyvät oikeudet) ja kasvun välinen puuttuva linkki.

Neckin ym. (1999, 3-4) mukaan yrittäjyyden mahdollisuusajattelu koostuu mahdollisuuksien havaitsemisesta, haasteista ja niistä selviämisestä. Vastakkaiseen esteajatteluun liittyy kielteisyyttä, mikä ilmenee haasteellisissa tilanteissa, periksi antamisena ja ongelmatilanteista perääntymisenä. Tutkimuksellisesti on kiinnostavaa, mitkä tekijät edistävät yrittäjän mahdollisuusajattelua ja mitkä tekijät saavat yrittäjän suuntaamaan ajatteluaan mahdollisuuksiin kohdatessaan vastoinkäymisiä.

Westerholm (2007, 121) korostaa yrittäjän osaamisessa ja taidoissa oman tavoitteellisen tahdon merkitystä. Huuskosen (1992, 9-10, 19) mukaan yrittäjyyspäätös on yksilöllinen päätös, johon vaikuttavat tilanne- ja ympäristötekijät. Ilman sopivaa tilannetta ja suotuisaa ympäristöä yrittäjyysidea ei kanna eteenpäin ja yrittäjäksi ryhtyminen jää toteutumatta. Yksilö voi kehittyä ja koulututtua yrittäjäksi ja muutoksia voi tapahtua sekä osaamisen ja tietämyksen tasolla että asenne- ja tunnetasolla. Yrittäjyyden tehokas edistäminen edellyttää sitä, että ulkoiset ja persoonatekijät huomioidaan samanaikaisesti. Mitalin toinen puoli on, että yrittäjäksi ryhtymisen päätös ei aina ole optimaalinen yksilön tai yhteiskunnan kannalta. Yksilön yrittäjäksi ryhtymisessä päätöksenteko pohjautuu yksilön käsityksiin omista vahvuus-, heikkous-, uhka- ja mahdollisuusteki-

jöistä, joiden pohjalta hän arvioi päämääriään ja niihin pääsemistä. Yrittäjämäisyyteen kasvamiseen vaikuttavia tekijöitä voi löytyä yksilön kokemus-, harrastus- ja elämäntapaympäristöistä. Kysymys on eri elämänpiirien leikkauspintojen etsimisestä ja löytämisestä, yrittäjyysideoista. Leikkauspinnat mahdollistavat uusia ideoita ja asioiden yhdistämistä - toisiaan kauempanakin olevien asioiden yhdistämisen.

Yksilön yrittäjämäiseen toimintaan liittyvät tilanteiden analysointi, kokonaisuuksien hahmottaminen ja asioiden vaikutussuhteiden oivaltaminen, jotka mahdollistavat innovaatioiden syntymisen. (Rubin 2002, 819). Taylorin (2001) mukaan tämä kehittämistyö on yhteiskunnan, median ja erityisesti kasvatuksen ja koulutuksen haaste. Yrittäjämäisyydestä on tullut tärkeä selviytymistekijä nopeassa yhteiskunnan ja organisaatioiden muutoksessa, mikä koskettaa erityisesti korkean teknologian yrityksiä, niiden uusia innovaatioita ja luovaa uudistumista.

Huuskosen (1992, 11) mukaan yrittäjyyttä edeltävien tekijöiden tutkiminen on hyödyllistä. Yrittäjyys ei selity persoonallisia piirteitä koskevalla tutkimuksella eikä pelkästään ulkoisiin tilanne- ja ympäristötekijöihin keskittyvällä tutkimuksella. Yksilön tavoitteellisen toiminnan ja sen suuntaamisen tutkiminen on keskeistä.

3.2 Perheyrittäjyys

Euroopan komissionin (2009, 9-10) perheyrittäjyyden määrittely pohjautuu pitkälti Suomen Kauppa- ja teollisuusministeriön asettaman perheyrittäjyyttä koskevan työryhmän (2006, 37) määrittelyyn. Määrittely kuvaa perheyrittäjyyden omistajuussuhteita, välillistä tai välitöntä äänivaltaenemmistöä. Äänivaltaenemmistö on luonnollisella henkilöllä, hänen puolisoillaan tai sukunsa jäsenellä. Yrityksen johdossa tai hallinnossa on vähintään yksi perheen tai suvun jäsen tai hänen laillinen edustajansa. Osakekannan hankkineella, perheen tai suvun jäsenellä on 25 prosentin osuus yhtiön osakkeiden tuomasta äänivallasta. Välillinen äänivalta listatussa yhtiössä on suvun määräysvallassa. (Kansikas, Tourunen & Laaksonen 2011, 52). Määritelmä kattaa myös perheyrietykset, jotka eivät vielä ole käyneet läpi sukupolvenvaihdosta. (European Commission 2009, 10).

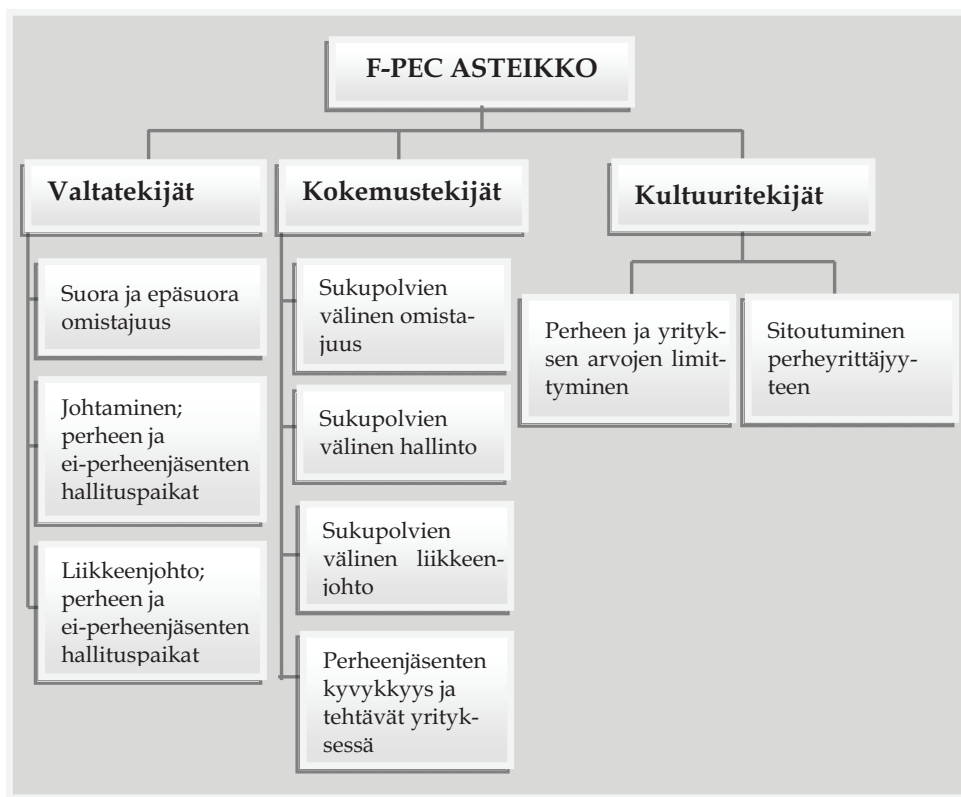
Huovinen ja Tihula (2008, 60) tuovat esille, että perheyrittäjyys on tutkimusalueena suhteellisen nuori. Yhtenäinen määrittely on vaikeaa, koska jokaisella perheyrietyksellä on oma historiansa, kulttuurinsa ja ominaispiirteensä. Stenin (2007, 168, 180-182) ja Nordqvistin (2005, 45-46, 322) mukaan perheyrietykset ovat hyvin heterogeenisiä. Perheyrietyksen toiminnan ja tutkimuksen kolme strategista aluetta ovat omistajuus, perhe ja liiketoiminta. Yrittäjäperheitä on akselilla bisnesvaikutteisista perheyrittäjyysvaikutteisiin perheisiin. Perheyrittäjyysaste on sopivampi kuvailu kuin jako perheyrietyksiin ja ei-perheyrietyksiin. Perheyritys ei ole välttämättä paras mahdollinen eri tilanteisiin soveltuva tutkimusyksikkö. Analyysiyksikkönä perheyritys mahdollistaa yrittä-

jjysaktiviteetteja laajemman arvioinnin siitä, miten perheyrietyksen jäsenet näkevät perhesuhteet ja bisneksen vaikuttavan perheeseen. Täsmälliselle määrittelylle luo haastetta se, että perheet ja sen jäsenten mukana olo yrityksessä vaihtelevat paljon. Perheyrittäjyyttä voidaan tarkastella perheen, omistajuuden, johtajuuden ja yrityksen ulkopuolisten henkilöiden näkökulmasta. (Römer-Paakkanen 2004, 21, 25.)

Malisen ja Stenholmin (2008, 81-82) tutkimus korostaa näkemystä perheyrietyksen edellisen polven ja jatkajien vahvaa itsenäisyyden tunnetta, yrittäjyyttä ja uskoa omiin yrittäjäominaisuuksiin. Kun perheyritys siirtyy seuraavalle sukupolvelle, perheyrittäjyys on yrittäjäksi ryhtymisen vaikuttaja. Jatkajat kokevat saaneensa uskallusta ja yrittäjyystaitoja kasvuympäristössään. Siirtymässä korostuu sukupolvien välinen yhteistyö. Perheyrittäjyys on yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaista, mikä lisää sen tutkimuksellista kiinnostavuutta. (Gupta, Levenburg, Moore, Motwani & Schwarz 2008, 262.)

Perheyrittäjyystutkimus on tulevaisuusorientoitunutta, se yhdistää eri tieteidenalojen ajattelua ja synnyttää uusia synteesejä ja teorioita. Erityisesti kiinnostus koulutusta, yrittäjyyttä, psykologiaa, sosiologiaa sekä poliittista tutkimusta kohtaan lisääntyy. Omistajuuden tutkimus koskettaa juridista ja liiketaloudellista, psykologista ja sosiaalipsykologista sekä sosiaalisen ja symbolisen pääoman ja näiden yhdistelmäalueiden tutkimusta. Perhettä tarkastellaan perinteistä laajemmin instituutiona. (Sharma, Hoy, Astrachan & Koiranen 2007, 1019.) Perheyrittäjyystutkimuksessa on kysymys moniulotteisesta suhteesta perheen ja perheyrietyksen välillä: rooleista ja vaikutuksista perheen elämään ja hyvinvointiin. (Tourunen 2009, 31).

Astrachanin, Kleinin ja Smyrnioksen (2002, 47-51) mukaan perheyrittäjyyden tärkeimpiä tekijöitä ovat valta, kokemus ja kulttuuri, joiden vaikutusta he kuvaavat F-PEC-skaalalla. Mittarilla on mahdollista kuvata perheen osallistumisen tasoja ja vaikutuksia liiketoimintaan. Valta käsittää omistajuuden, hallinnon ja liikkeenjohdon ulottuvuudet. Kokemus on sukupovien välistä omistajuutta, hallintoon ja liikkeenjohtoon osallistumista sekä perheenjäsenten kontribuutiota yrityksessä. Kulttuuridimensio ilmentää perheen ja yrityksen arvojen limittymistä ja perheyrietykseen sitoutumista. Asteikolla voidaan verrata ja mitata perheen osallistumista ja sen vaikutusta yrityksen hallintoon, johtamiseen ja toiminnan tehokkuuteen ja tulokseen. Kuviossa (kuvio 15) on kuvattu mittarin kokonaisuus.

KUVIO 15 F-PEC-asteikko ja perheyrittäjyyteen vaikuttavat tekijät (Astrachan ym. 2002, 52).

Kansikas ym. (2011, 53, 58) tuovat tutkimuksessaan esille perheyrittäjyyden sosiaalisen pääoman merkityksen. Sosiaalisen pääoman avulla voidaan selittää perheyrittäjyyden toimintaa, erityisesti ”yrittäjäspirititä” ja yrittäjyyden siirtymistä seuraavaan sukupolveen. Perheyrittäjyydessä sosiaalinen pääoma muodostuu vahvoista siteistä, suhteista, arvoista, asenteista, toimintatavoista ja hiljaisesta tiedosta. Omistajuustekijät, hallinta ja ohjaus sekä perheen kulttuurilliset tekijät selittävät ilmiötä ja perheyrittäjyyden kilpailukykyä ja menestymistä. Römer-Paakkasen (2002, 176) mukaan yrittäjäperheen toimintaan vaikuttavat erilaiset roolit, tehtäväjako ja roolien dynaamisuus. Roolit ja tehtäväkuvat voivat vaihdella joustavasti sekä yrittäjäperheen että yrityksen elinkaaren vaiheen mukaan.

3.3 Yrittäjyyden kasvaminen

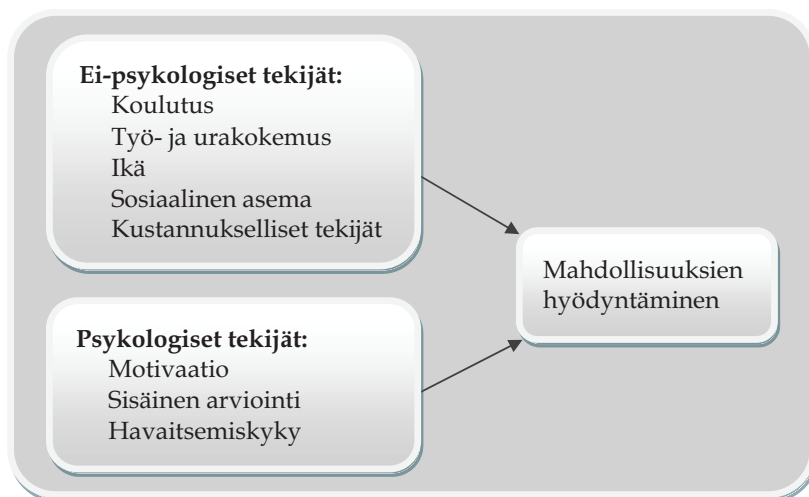
Gibbin (2005, 45-48) mukaan yrittäjyys liittyy käyttäytymiseen, persoonallisuuteen sekä taitoihin. Yrittäjän käyttäytymistä kuvaavat asioihin ja mahdollisuuksiin tarttuminen, aloitteellisuus, vastuu, luovuus, ongelmanratkaisutaito, vi-

sionäärisyys, yhteyksien rakentaminen ja hallittu riskinottaminen. Yrittäjäominaisuuksiin liittyvät kunnianhimoinenkin tavoitteellisuus ja päämäärätietoisuus, vahva itsetunto- ja luottamus ja toiminnallisuus. Yrittäjän taitoja puolestaan ovat luovien ratkaisujen löytäminen, neuvottelu- ja vuorovaikutustaidot, johtaminen, johdonmukainen ajattelu sekä epävarmuuden sieto. Gibbin (2005, 47) mukaan yrittäjyyttä edistäviä tekijöitä ovat:

- Tavoitehakuisuus ja kunnianhimoinen toiminta
- Itseluottamus ja pystyvyysusko
- Sinnikkyys
- Itsenäisyys (korkea sisäinen locus of control)
- Korkea toimintaorientaatio
- Tekemisen kautta oppiminen
- Ahkeruus
- Päätäväisyys
- Luovuus

Gibb (2005, 54–55) kiinnittää huomiota yrittäjyyskoulutusorganisaation toimintaan ja painottaa yrittäjämäisen organisaation merkitystä, jossa korostuvat tekeminen, omistajuus, vastuu, läpinäkyvyys ja yhteinen näkemys.

Mahdollisuuksien etsiminen, havaitseminen ja niihin tarttuminen liittyvät yrittäjyyteen ja yrittäjyyteen kasvamiseen. Kuviossa (kuvio 16) on esitetty mahdollisuuksien hyödyntämisen taustalla olevia yksilöllisiä psykologisia ja ei-psykologisia tekijöitä. (Shane 2003, 62).

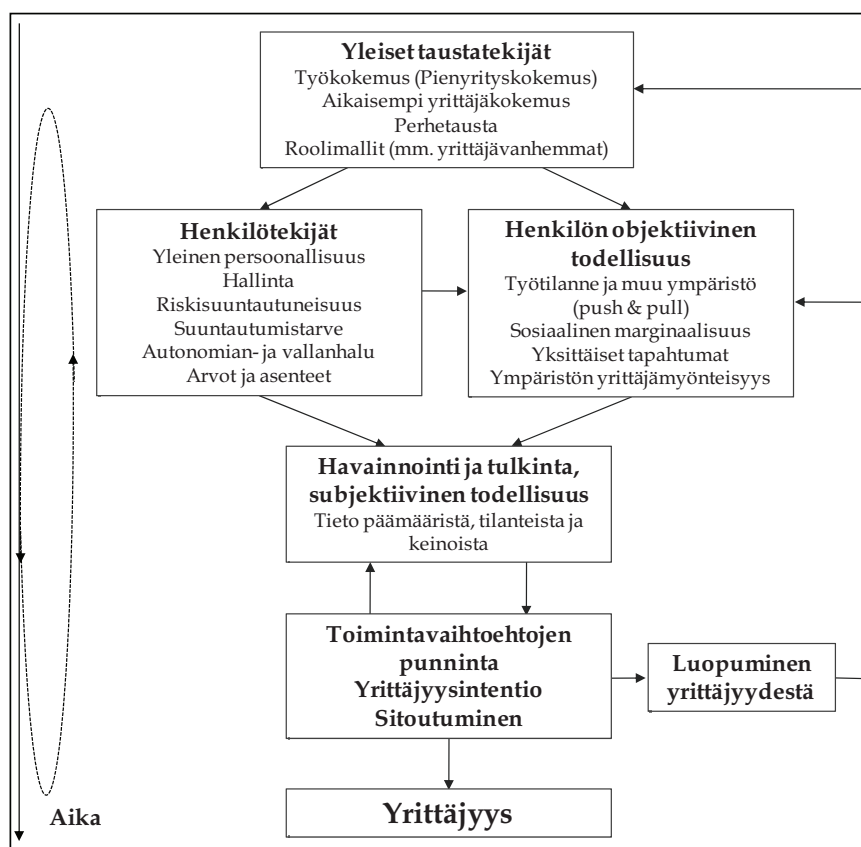

KUVIO 16 Yksilölliset tekijät mahdollisuuksien hyödyntämisessä (Shane 2003, 62).

Westerholm (2007, 121) on määritellyt yrittäjän osaamista ja asenteellisia valmiuksia. Yrittäjä kokee sekä kognitiiviset että affektiiviset ydinvalmiudet erittäin tärkeiksi työtilanteissaan. Kognitiivis-affektiivis-psykomotoriset valmiudet muodostavat yrittäjän sielun, joka omistautuu varsinkin johtamiselle ja myös

myynnille ja markkinoinnille. Ytimessä on unelmaa toteuttava vahva itsetunto. Pienyrittäjän tulee ymmärtää liiketoiminnan kokonaisuus, kognitiiviset tiedot ja alan erityispiirteet. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yrittäjän tulisi hallita kaikkea. Osan osaamisestaan yrittäjä voi hankkia tukipalveluina. Affektiivinen ydinsaaminen ja piilevä hiljainen tieto ovat menestymisen pohja. Tutkimustulosten kiinnostavuutta lisää se, että yrittäjältä vaadittavat valmiudet vaikuttavat olevan samankaltaiset maasta ja kulttuurista riippumatta. (Westerholm 2007, 121-122.)

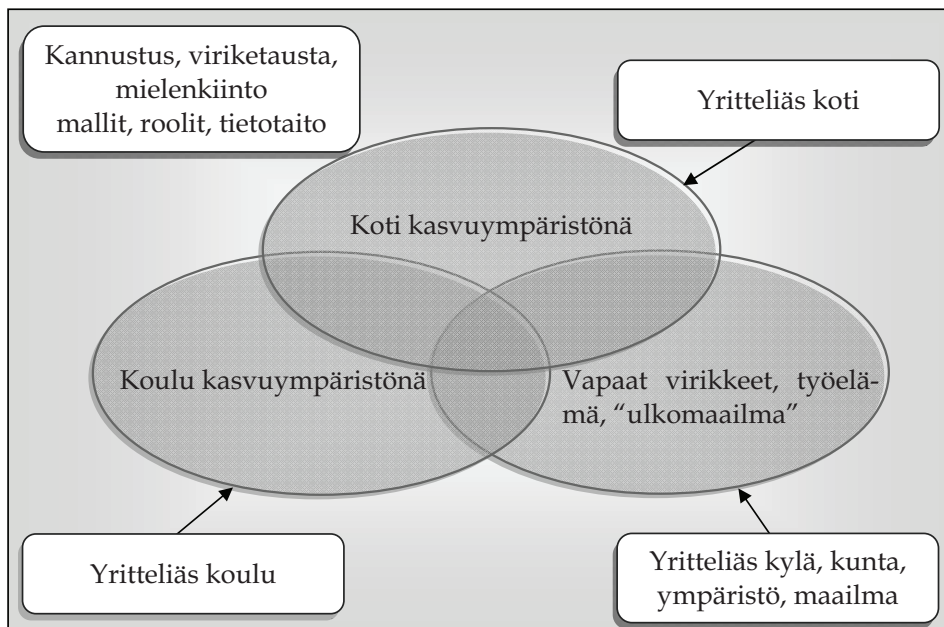
Huuskonen (1992, 12, 15-18) on rakentanut mallin, jossa taustatekijät, henkilötekijät ja tilannetekijät luovat perusasetelman yrittäjyyspäätökselle. Samoissa olosuhteissa kuitenkin vain osa henkilöistä ryhtyy yrittäjäksi. Tässä tarkastelussa oleellisinta on yksilön subjektiivisuuden ohjaama vuorovaikutus suhteessa olemassa olevaan ympäristöön. Tärkeä lähtökohta on, miksi yksilö tulkitsee tavoitteitaan, mahdollisuuksiaan ja tilannettaan siten, että ryhtyy yrittäjäksi. Huuskonen (1992, 147) on tutkimuksessaan rakentanut yrittäjäksi ryhtymisen, ideaaliyrittäjän, ideaalityypin mallin (kuvio 17), jonka kautta on mahdollistunut ymmärrys todellisten yrittäjäksi ryhtyvien ihmisten toiminnasta. Tarkastelumalli keskittyy yksilöön päätöksentekijänä.

KUVIO 17 Yrittäjäksi ryhtymisen prosessimalli (Huuskonen 1992, 147).

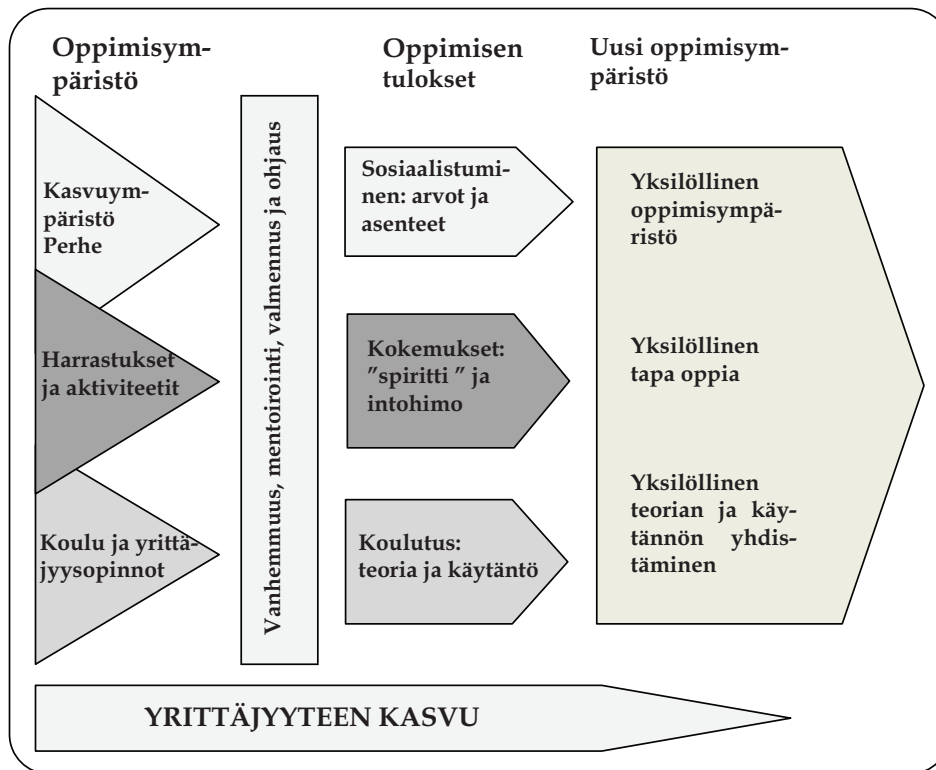
Huuskosen (1992, 19, 52) mukaan yrittäjäura aloitetaan usein yksin tai yhdessä muutaman kumppanin kanssa. Yrittäjyyden harkinta on strategista johtamista oman itsensä suhteen.

Koirasen (2000, 156) mukaan pitkän yrittäjäksi kasvun prosessin kolme ydinaluetta ovat perheessä tapahtuva kasvu, koulu kasvuympäristönä sekä muilla alueilla, kuten harrastuksessa ja työelämässä koetut asiat. Yrittäjäperheellä on positiivinen vaikutus yrittäjäksi ryhtymisessä. Koulutusjärjestelmän ja yhteiskunnan kannustavat toimet aktiiviseen ja innovatiiviseen käyttäytymismalliin ovat oleellisia, jotta yrittäjyydelle saadaan toimintamahdollisuuksia. Vähemmällä huomiolla on ollut non-formaali ja informaali oppiminen muualla kuin koulussa ja perheessä. Kuviossa (kuvio 18) on yrittäjäksi kasvun ja yrittäjähenkisyyden merkityksellisten alueiden kokonaisuus.

KUVIO 18 Yrittäjäksi kasvu ja yrittäjyyshenkisyys [Koiranen (2004) mukaillen].

Römer-Paakkasen, Pekkalan ja Koirasen (2011, 14) mukaan yksilön yrittäjäksi kasvussa painottuu kolmen pääalueen yhdistelmä: perheessä tapahtuvan kasvun ja sosiaalistumisen, muodollisen koulutuksen sekä vapaa-ajan informaalisen ja non-formaalisen oppimisen yhdistelmä. Yksilön aktiivisuus ja eri roolien yhtäaikainen hoitaminen yhdistää näitä kaikkia alueita. Kuviossa (kuvio 19) esitetään yksilöllisen yrittäjyyden oppimisympäristön merkitys ja syntyminen. Kuvio kuvaa yrittäjäksi kasvamisen viitekehystä ja sosiaalistumisen, kokemusten ja koulutuksen triangulaatiota.

KUVIO 19 Uuden yksilöllisen oppimisympäristön luominen (Römer-Paakkanen ym. 2011, 14).

Sosiaalistumista tapahtuu ja arvot syntyvät perheyhteisössä. Koulutus tukee opetusmenetelmällisillä ja rakenteellisilla ratkaisuilla yrittäjäksi kasvua. Vapaa-ajan aktiviteetit ja systemaattinen valmennus edistävät itsetuntoa ja minäpystyvyyttä. Vapaa-ajan aktiviteettiin liittyvä intohimoinen toiminta ja tekeminen voivat olla merkittäviä yrittäjyyttä edistäviä tekijöitä. Vanhemmuus, ohjaus, valmennus ja mentorointi ovat prosessin katalysaattoreita. Verrannollisesti urheilussa valmentajalla on tärkeä osuus urheilijan uraratkaisuissa ja uran jälkeisen elämän suunnittelussa. Opettajat ja perheenjäsenet voivat toimia yrittäjyyteen ohjaajina ja valmentajina. Perheenjäsenet ja toiset yrittäjät voivat toimia mentoreina. (Römer-Paakkanen ym. 2011, 13.) Malinen ja Vento-Vierikko (2002, 485) korostavat valmennuksen, ohjauksen, neuvonnan ja vastaavien ohjaavien menetelmien hyötyä yrittäjyyden siirtymisessä sukupolvelta toiselle.

Oppiminen tapahtuu formaalina oppimisena, non-formaalina oppimisena ja informaalina oppimisena. Formaali oppiminen on koulutusjärjestelmässä tapahtuvaa oppimista. Non-formaali oppiminen liittyy koulutuksen ulkopuoliseen organisoituun oppimiseen, kuten työssäoppimiseen. Informaali oppiminen tarkoittaa jokapäiväisessä elämässä tapahtuvaa oppimista. (Nokelainen 2010, 5.)

Perheen yrittäjyysasenteilla on oleellinen kasvumerkitys ja yrittäjämäiset toimintatavat omaksutaan kasvuym-päristössä. (Römer-Paakkanen 2006, 196).

Yrittäjäksi sosiaalistumisessa useimmiten esikuvana ja samaistumiskohteena ovat omat vanhemmat. Muut lähipiirin yrittäjämallit edistävät sosiaalistumista. (Huuskonen 1992, 54; Kirkwood 2007, 52, Kyrö ym. 2008, 274.) Vanhemmilla on innostajan rooli. Vanhemmat siirtävät suhtautumisellaan ja toiminnallaan yrittäjämäistä "spirittiä". Yrittäjäperhe antaa mallin tehdä asioita omalla erityisellä, yksilöllisellä tavalla. (Kirkwood 2007, 52-53.) Yrittäjäksi kasvua tapahtuu yrittäjävanhempien toimintaa seuraamalla sekä osallistumalla yrityksen toimintaan. Vanhempien yrittäjyyskyvykkyys hyödyntyy seuraavalle sukupolvelle. (Shane 2003, 88).

Smithin (2000, 1, 7) mukaan yrittäjävanhempien yhdessä yrittämistä, pariskuntayrittäjyyttä, kuvaa perheystävällisen työskentelyn ilmapiiri. Perheystävällinen ilmapiiri kasvattaa myös lasten yrittäjähenkisyyttä, jolla on merkitystä jatkumona seuraavan sukupolven lapsien yrittämiseen ja työllistymiseen. Perheiden pitkien työpäivien yhteydessä lapset saavat laajan kirjon liike-elämän tuntemusta. Tiedostamattaankin vanhemmat antavat lapsilleen syvempää liike-elämän ymmärrystä ja herättävät kiinnostuksen yrittäjyyttä kohtaan. Lapset saavat yrittäjämäisen mallin, josta on joka tapauksessa hyötyä työelämässä, ryhtyvät he sitten yrittäjiksi tai toimivat toisen palveluksessa.

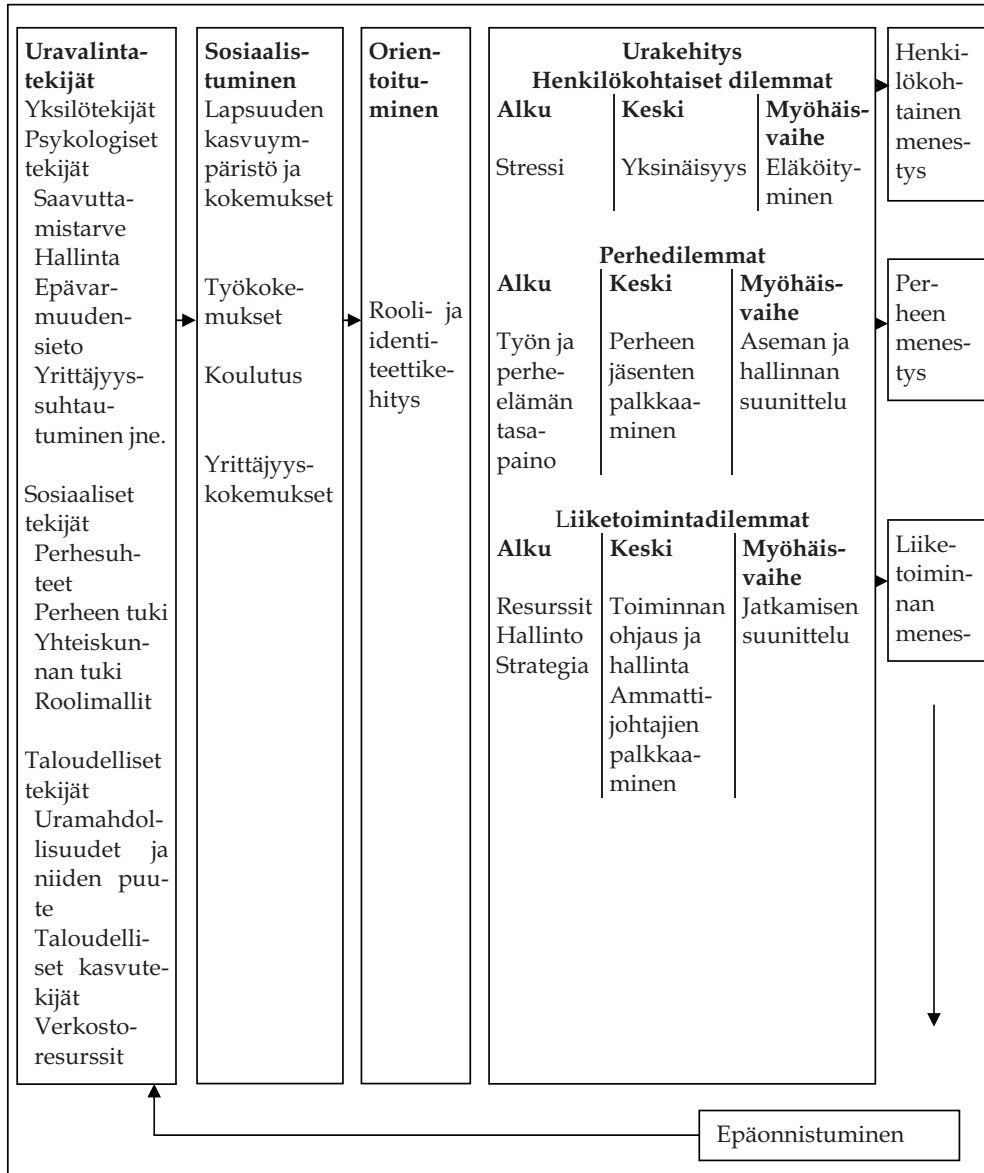
Eri tieteen aloilla, varsinkin psykologiassa ja kasvatustieteissä, on tutkittu tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön onnistumiseen tai epäonnistumiseen suoriutuksessaan. Näitä tekijöitä ovat aiemmat kokemukset, selkeät tavoitteet ja kriteerit sekä prosessin aikainen palaute. Koirasen (2007, 126) mukaan edellä mainittujen tekijöiden huomioon ottaminen ja tunteminen edesauttavat perheyrittäjyyskasvatusta, mentorointia sekä perheyritysten jatkajien kasvamista. Tunkkari-Eskelisen (2005, 20-21) mukaan selkeää eroa mentoroinnin, valmennuksen ja vanhemmuuden välillä on vaikea rajata. Hänen mukaansa vanhemmuutta ja mentorointia ei tulisi kuitenkaan käsitellä synonyymeinä. Perinteisesti mentorointi mielletään kahdenvälisenä, vuorovaikutuksellisenä ohjaussuhteena, jossa tietyllä alueella kokeneempi ohjaa toista.

Neergaardin ja Kruegerin (2005, 2) mukaan aktiiviseen urheilutoimintaan osallistuminen sosiaalistaa lapset yrittäjämäiseen ajattelu- ja toimintatapaan. Kilpailu on luontaista ja se kasvattaa uskoa pystyvyyteen. Urheilu luo mahdollisuuksia yrittää uudelleen ja olla lannistumatta epäonnistumisissa. Urheilun kautta on mahdollista kehittää proaktiivisuutta, innovatiivisuutta ja riskinsietokykyä. Urheilu mahdollistaa näiden asenteiden syvällisen oppimisen, vahvan kilpailun ja haasteiden kohtaamisen kautta. (Neergaard & Krueger 2005, 5.)

Yrittäjyyden opetus on yhdistelmä yrittäjyyden kautta opettamista ja yrittäjyyttä varten opettamista. (Gibb 2005, 60). Ristimäki (2004, 180) tuo esille yrittäjyyden tulkintasisältöihin vaikuttamisen. Yritysvaalintaan vaikuttaa ratkaisevasti, millaisen tulkintataustan yksilö saa yrittäjyydestä. Sosiaalinen ympäristö vaikuttaa valintaan tietoisesti, tiedostamatta sekä tavoitteellisesti ja tavoitteettomasti. Ristimäki korostaa yrittäjäksi kasvun laajempaa merkitystä koulujärjestelmässä. Se on laajempi yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa tapahtuva prosessi kuin varsinaisen liiketoimintaosaamisen ja ulkoisen yrittäjyyden edistäminen. (Ristimäki 2004, 182.) Römer-Paakkasen (2004, 82) mukaan yrittäjäksi

kasvetaan ja kasvu on yrittävän ja luovan asenteen omaksumista ja hyödyntämistä.

Dyerin (1994, 8, 18) mukaan yrittäjyyteen kasvuun, yrittäjäuraan, vaikuttavat osateoriat ovat uranvalintatekijät, sosiaalistuminen, uraorientaatio ja urakehitys. Kuviossa (kuvio 20) on Dyerin urateoreettinen yrittäjyyteen kasvun malli. Malli antaa pohjan yrittäjyysuran tarkastelulle eri näkökulmista uraa edeltävistä vaiheista uran päättymiseen saakka. Kuviossa tulevat esille eri kasvuympäristöt ja useat roolit, jotka voivat aiheuttaa myös ristiriitoja yksilön kasvuvaiheissa. On tärkeä tutkia tekijöitä, jotka edistävät yksilön tasapainoa yksilö-, perhe- ja liike-elämäroolin yhdistämisessä.

KUVIO 20 Yrittäjyyteen kasvun urateoreettinen malli (Dyer 1994, 9).

Yrittäjyyden kannalta formaali oppiminen voi vaikuttaa yrittäjämäisyyden todennäköisyyteen taitojen hankkimisen, suosittelemisen ja yksilöiden kykyihin ja valintoihin liittyvän valikoitumisen kautta. Kim, Aldrich ja Keister (2006, 8) tuovat esille aloittavan yrittäjän oppivan liiketoiminnallisia ja teknisiä taitoja tehokkaammin tähän kohdistetuilla erityiskursseilla ja valmennuksilla kuin eri kouluasteiden opintojaksoilla. Liiketoiminnallisten taitojen lisäksi opiskelijat oppivat kriittistä ajattelua, vuorovaikutusta, tiimityötä ja vastaavia taitoja, jotka ovat yrittäjänä toimimisessa oleellisia. Formaali oppiminen voi antaa tietoa lii-

ketoiminnallisesta ympäristöstä ja auttaa löytämään yrittäjyysuuntautuneisuutta ja rohkeutta. Aloittavan yrittäjän oppimisessa korostuu työssä ja tekemällä oppiminen.

Gibbin (2005, 50, 53) mukaan yrittäjyyteen kasvu ja koulutus kiteytyvät tapaan tehdä, nähdä, tuntea, viestiä, ohjata ja oppia. Tavoite on yrittäjämäisten toimintatapojen hallinta ja hyödyntäminen. Yrittäjyyskasvatus on laajempaa kuin liiketaloudellinen koulutus. Baumolin (1968, 82–83) näkemyksen mukaan jo havaittujen liiketaloudellisten mahdollisuuksien vahvistaminen on helpompaa kuin vahvistaa yksilöä näkemään ja tarttumaan uusiin mahdollisuuksiin.

Yrittäjyyden ydin on tekemisessä, toiminnassa, toiminnallisuudessa sekä uuden luomisessa. Kyrön (2004, 10) esittämän kasvatustieteellisen näkökulman mukaan yrittäjämäisessä oppimisessa on kysymys yksilöllisen ja kollektiivisen toiminnan dynamiikasta ja vuorovaikutteisuudesta. Tähän liittyvä oppiminen on yrittäjyyspedagogiikkaa. Yrittäjämäinen oppiminen on elinikäinen kontekstisidonnainen prosessi. Peruslähtökohta on, että yrittäjäksi kasvetaan. Yrittäjyyskasvatuksen painopiste on yrittäjämäisten valmiuksien kehittämisessä, yrittäjyysintentionissa ja innovatiivisuudessa. (Kyrö, Lehtonen & Ristimäki 2007, 115–116.)

Yrittäjyyskasvatuksen osatekijät ovat käytännönläheinen oppiminen sekä teoreettisen tiedon yhdistäminen. Plummerin ja Taylorin (2004, 427) mukaan Swedberg (2000) pitää yrittäjyyskasvatusta enemmän käytäntöön pohjaavana. Fiet (2000) painottaa teoreettisen tiedon lisäämistä yrittäjyyskasvatuksessa, mikä edistää opiskelijoiden ratkaisujen ja päätösten tekemistä. Koulutus lisää tietoa ja taitoja, joita tarvitaan mahdollisuuksien hyödyntämisessä ja yrittäjäksi ryhtymisessä. Hyödyllisiä taitoja ovat suunnittelu-, ongelmanratkaisu ja päätöksentekotaidot. (Shane 2003, 94).

Lazear (2004, 208, 211) kuvaa yrittäjän yleisosaajana, joka tarvittaessa kartuttaa yrityksen toimintoihin liittyvillä erityisalueilla. Yrittäjä tarvitsee erilaista inhimillisen pääoman kokonaisuutta verrattuna toisen palveluksessa tehtävän työn inhimillisen pääoman kokonaisuuteen. Yrittäjäksi ryhtyvän tulee kartuttaa hyvää yleisosaamista ja laaja-alaista inhimillistä pääomaa. Stanfordin MBA tutkinnon alumneille tehdyssä tutkimuksessa ilmeni, että yrittäjiksi ryhtyvät opiskelijat valitsevat laajemman kirjon opintoja verrattuna liiketalouden alumneihin, jotka tekevät työtä toisen palveluksessa. Tulos poikkeaa oletuksesta, että yrityksen perustajat olisivat tekniikan erityisosaajia ja yritykset perustetaan tiettyjen innovaatioiden pohjalta. Tämä vahvistaa käsitystä, että yrittäjät ovat innovaattoreita ja erityisesti liiketalouden innovaattoreita. Yrityksen perustamiseen liittyy useita tekijöitä, kuten yrityksen sijainnin tuottama hyöty ja tietyn liitetoiminnan tarpeellisuus kyseisellä alueella.

Plummer ja Taylor (2004, 436) painottavat, että yrittäjyyskasvatuksen tulisi peruselementtien lisäksi olla yhdistelmä tieteellistä, teknistä ja taide- ja kulttuurikoulutusta erityisesti korkeakouluissa. Näin laajennetaan perinteistä yrittäjyysajattelua ja koulutuksella voidaan vastata yhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin. Samoin he painottavat harjoittelun merkitystä yrittäjyyskulttuurin luomisessa ja taitotason nostamisessa. Yrittäjyyden hautomo- ja esihautomotoiminta

mahdollistavat opiskelijoiden yrittäjyysideoiden kehittämisen, testaamisen ja yritystoiminnan aloittamisen jo opintojen aikana. Yrittäjyyden edistäminen on tärkeä osa koulutuksen kehittämistä. Opiskelijat omaksuvat yrittäjämäiset toimintatavat ja sisäisen yrittäjyyden. Yrittäjäksi kasvu on pitkä prosessi löytää toiminnan välineitä ja realistinen kuva omasta toiminnasta. Koulun ja yhteiskunnan toiminnat heijastuvat nuorten yrittäjyyskäyttäytymiseen. Kodin, koulun ja muun elämän alueen kokemukset linkittyvät. (Römer-Paakkanen 2006, 196.)

Kyrö ja Ripatti (2006, 24) ovat koonneet yrittäjyyskasvatuksen kokonaisuutta, joka on esitetty seuraavassa taulukossa (taulukko 2).

TAULUKKO 2 Yrittäjyyskasvatuksen opetuksen sisällön, tavoitteiden ja painopisteiden vertailu (Kyrö & Ripatti 2006, 24).

Opetuksen sisällön painopiste	Persoonallisuuden ja älykkyyden rakenteiden painopiste ja orientaatio	Yrittäjyyskasvatuksen tavoite	Oppimisen painopiste
Tieto liiketoimintasuunnitelman laatimisesta ja pienyrityksen eri toiminnoista	Kognitiivinen orientaatio	Oppiminen yrittäjyydestä (about entrepreneurship)	Rationaalinen ajattelu ja päättely
Yrityksen perustaminen ja toimiminen omistaja-johantajana	Kognitiivinen ja konatiivinen orientaatio	Oppiminen yrittäjyyttä varten (for entrepreneurship)	Taito ja valmiudet perustaa yritys
Yrittäjämäinen käyttäytyminen	Affektiivinen ja konatiivinen alue	Oppiminen yrittäjämäisesti (through entrepreneurship)	Valmiuksien kehittäminen omaehtoiseen tiedonhankintaan, uuden tiedon ja toiminnan luomiseen
Yrittäjämäisen kehittämisen/kehittymisen tukeminen	Kognitiivinen, konatiivinen ja affektiivinen orientaatio niin yksilötasolla kuin kollektiivisena organisaatiokulttuurin ilmentyminä	Oppiminen yrittäjämäisessä oppimisympäristössä	Valmiudet 1) nauttia vapaudesta ja epävarmuudesta ja niiden suomista mahdollisuuksista, 2) valmiuksien kehittyminen mahdollisuuksien havaitsemiseen ja luomiseen

Taulukko (taulukko 2) ilmentää yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjäksi kasvamisen laajaa kenttää ja mahdollisuuksia. Yrittäjyyteen kasvu on yrittäjyyskasvatuksen, liiketoiminnan osaamisen ja yrittäjyysympäristöjen muodostama kokonaisuus. Kasvuun vaikuttavat yksilön kognitiiviset, affektiiviset ja konatiiviset valmiudet ja kehittyminen. Oppiminen yrittäjämäisessä ympäristössä, within entrepreneurship, tarkoittaa yrittäjyyden oppimista ja yrittäjyyteen kasvua yrittäjämäisissä toimintaympäristöissä. (vrt. Kettunen ym. 2003, 11, 38)

Kyrö ym. (2008, 271–272) kuvaavat yrittäjyyskasvatuksen määrittelyn kirjoja. Termejä käytetään eri vivahtein angloamerikkalaisessa ja eurooppalaisessa kontekstissa. Koulutukseen liittyviä yrittäjyyttä koskevia englanninkielisiä termejä ovat:

- entrepreneurship (yrittäjyys)
- enterprise (yritys)
- enterprising (yrittäjämäinen/yritteliäs toiminta)
- entrepreneurial (yrittäjämäinen toiminta liiketalouden kontekstissa)
- entrepreneur (vrt. Kyrö ja Ripatti 2006; Paasio & Nurmi 2006)

Yrittäjyyskasvatuksesta ja -koulutuksesta käytetään termejä:

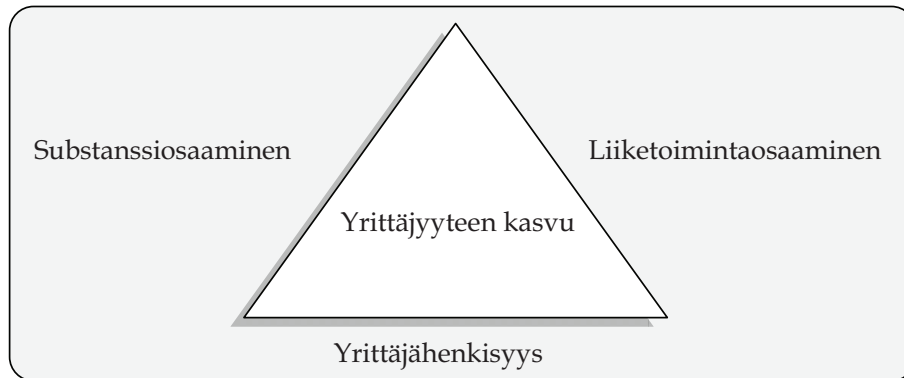
- entrepreneurial education (vrt. Erkkilä 2000) tai
- entrepreneurship education (vrt. Paasio & Nurmi 2006)
- enterprise education

Näsin ja Neilimon (2006, 54-58) ja Kettusen ym. (2003, 13, 29) mukaan liiketoimintaosaaminen perustuu yleiseen kykyyn luoda, tutkia ja kehittää liike-toimintaa. Liiketoiminnan osatekijöitä ovat työelämävalmiudet, viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen sekä yhteistyö- ja tiimiosaaminen. Liiketoiminta-osaamisen kokonaissisältöön kuuluvat yleinen kyky, liiketoiminnan hallinta, yrityksen kokonaistoiminta, pitkän ketjun hallitseminen, toimeenpanon korostuminen, työelämävalmiudet, jatkuva muuttuminen, innovaatiot ja tuottavuus sekä uudistumisen osaaminen. Kokonaisuuteen kuuluvat myös ansaintalogiikka, strategiaosaaminen, johtaminen, kilpailu ja kansainvälistyminen. Liiketoimintaosaaminen ilmenee yritystoiminnan kykynä viedä uudet ideat ja tutkimus- ja kehitystyön tulokset innovaatio- ja osaamisketjun osaksi ja kaupallisiksi tuotteiksi ja palveluiksi asiakkaille. Liiketoimintaosaaminen on tietoa, taitoa ja toimintaa. (Kettunen ym. 2003, 30.)

Näsi ja Neilimo (2006, 61) korostavat liiketoimintaosaamista yrityskokonaisuutena. Oleellisia osatekijöitä ovat muutosjohtaminen, yritysکوhtainen tietotaito ja kokonaisuuden hallinta. Laajassa merkityksessä liiketoimintaosaaminen on osaamista, joka eri tavoin liittyy liiketoiminnan alueisiin. Yrittäjän liiketoimintaosaaminen karttuu ja välittyy myös niin sanottuna hiljaisena tietona. (Westerholm 2007, 144). Hiljainen tieto siirtyy yrittäjäperheen kasvuympäristössä ja on hyödynnettävissä opiskelussa ja yrittäjyydessä. Käytännön työtilanteisiin linkittynyt yrittäjyyden koulutus on opiskelijan ja yrittäjyyden oppimisen kannalta hyödyllistä. Opintojen menetelmät ja ajoitusratkaisut ovat yrittäjäopiskelijan kannalta tärkeitä käytännön tekijöitä, joilla voidaan edistää liiketoimintaosaamista ja yrittäjyyttä. (Römer-Paakkanen & Pekkala 2008, 357.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on antaa vastauksia yrittäjäksi kasvun tekijöihin kasvu- rooli- ja uratekijöiden kautta. Tutkimuksessa keskeisiä yrittäjäksi ryhtymisen vaikutustekijöitä ovat yksilön tausta ja aikaisemmat elämäkokemukset. Seuraavassa kuviossa (kuvio 21) on kuvattu tutkimuksen yrittäjyyteen kasvun tekijät, jotka koostuvat syvällisestä tietyn alueen substanssiosaamisesta, yrittäjähenkisyydestä sekä mahdollisimman laajasta liiketoimintaosaamisesta. Liiketoimintaosaaminen koostuu yrityksen toimintatavan ymmärtämisestä ja toimintaprosessien hallinnasta, kuten markkinointi, logistiikka, rahoitus, johtaminen ja laskentatoimen järjestäminen kokonaisvaltaisena osaamisena – ei yksittäisinä oppiaineina. Hankittu syvällinen substanssiosaaminen

tarkoittaa ammattiosaamista, joka mahdollistaa alan yrittäjätoiminnan ja menestymisen. Yrittäjähenkisyydellä tarkoitetaan myönteistä yrittäjyyden asennetta ja arvostusta. (Kettunen ym. 2003, 52–53.)

KUVIO 21 Yrittäjän toiminnan kasvun edellytykset [Kettunen ym. (2003, 52) mukailen].

Lazearin (2004, 208) mukaan yrittäjä on moniosaaja, joka tarvitsee ymmärrystä ja osaamista yrityksensä kaikilta osa-alueilta. Tässä tutkimuksessa yrittäjyys rakentuu kuvion (kuvio 21) kolmen tekijän yhteispohjalle. Yrittäjä hyötyy laajasta yrittäjyyden alueen ymmärryksestä ja osaamisesta. Hänellä on tietyn alueen hyvä sekä teorian että käytännön osaaminen. Onnistumisen edellytyksenä on yrittäjähenkisyys. Kutsuttakoon sitä esimerkiksi tekemisen ”spiritiksi”, jota edistävät positiivinen itsetunto ja yrittäjyysasenne. Tämän tutkimuksen kannalta on oleellista, miten yksilö yhdistää ja hyödyntää nämä alueet.

3.4 Yhteenveto yrittäjyydestä

Yrittäjyys on monitahoinen. Kiteytettynä yrittäjyys on mahdollisuuksien havaitsemista, tekemistä ja toimintaa. Yrittäjyydessä on kysymys laajemmasta asiasta kuin persoonallisuuden piirteistä, kompetensseista ja osaamisesta. Se on tiedollisten ja taidollisten motivaatio-, tahto- ja attribuutitekijöiden yhdistelmä. Yrittäjyyteen liittyy yksilön vahva tahto tehdä omia päätöksiä, itsenäisyys ja vapauden tunne.

Omaehtoinen ja sisäinen yrittäjyys koskettavat kaikkia. Yksilö punnitsee ominaisuuksiaan, mahdollisuuksiaan ja pystyvyyttään. Toimintaa kuvaavat tavoitehakuisuus ja päämäärätietoisuus. Yrittäjyys suuntaa tulevaisuuteen. Yrittäjähengi ilmenee eteenpäin vievänä energiana ja vastuuna.

Ulkoinen yrittäjyys tähtää itsensä työllistämiseen ja uuden yritystoiminnan luomiseen. Yrittäjyys on sidoksissa ympäristöön ja kulttuuriin ja se edellyttää toimivia verkostoja ja sosiaalista pääomaa. Yrittäjyys edellyttää myös yksi-

öllisen inhimillisen pääoman kokonaisuutta, sen kartuttamista ja hyödyntämistä.

Yrittäjällä on onnistumisen usko ja uudelleen yrittämisen halu – yrittäjä ei lannistu epäonnistumisista. Yrittäjälle on tärkeää hallinnan tunne ja suoriutuminen. Yrittäjäksi kasvaminen tapahtuu erilaisissa oppimisympäristöissä, formaalin, informaalin ja non-formaalin oppimisen yhdistelmänä. Oppimisen vauhdittajina voivat toimia perheenjäsenet, ohjaajat, valmentajat, mentorit ja muut prosessin kannalta tärkeät henkilöt. Yrittäjyyteen liittyy hiljainen tieto ja sen siirtyminen eteenpäin. Ilmapiiri, arvot ja asenteet, työskentely- ja toimintatavat sekä liiketoiminnan ymmärrys siirtyvät eteenpäin sekä tiedostettuina että tiedostamattomina.

Tässä tutkimuksessa tarkastelukohteina ovat huippu-urheilijan yrittäjyyteen kasvun tekijät: kasvuympäristö, perhe, yrittäjäperhe ja yrittäjyyteen oppiminen. Yrittäjämäistä oppimista voidaan pitää elämänaikaisena kontekstisidonnaisena jatkumona, jossa yhdistyvät aiemmat kokemukset, käytännönläheisyys ja teoreettisen tiedon yhdistäminen ja soveltaminen. Huippu-urheilijan kasvuympäristössä karttuvan pääoman tarkastelu laajentaa yrittäjyyden ymmärrystä ja tuo uuden tarkastelunäkökulman yrittäjyyden tutkimuskenttään.

4 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

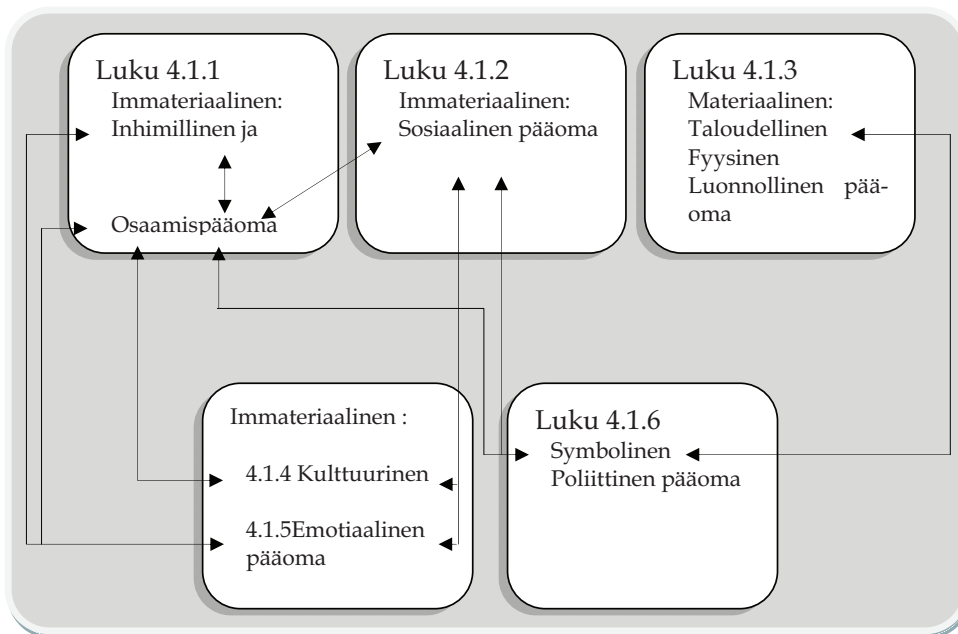
4.1 Pääomateoreettinen tarkastelu

Pääoman käsitteellä on taloudellinen lähtökohta, jossa se ilmentää fyysistä varantoa. Pääoma on investoitavissa oleva tuottava resurssi. (Piazza-Georgi 2002, 462). Pääoma ymmärretään laajempänä yhteisenä ajattelutapana, kun se on otettu käyttöön uusissa yhteyksissä, kuten koulutuksessa, valmennuksessa ja taitojen kehittymisessä inhimillisenä pääomana. (Gendron 2004, 3).

Pääomamuodot ja niiden yhdistelmät kuvaavat olemassa olevaa aikakautta ja sosiaalisen maailman rakennetta. Pääomalla on materiaallinen sekä immateriaalinen luonne. Peruspääomamuotoja ovat taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma. Materiaalinen pääoma esiintyy luonnollisena, fyysisenä ja taloudellisena. Immateriaalinen pääoma ilmenee sosiaalisena, inhimillisenä ja kulttuurisena pääomana. Sosiaalisen pääoman mielletään kasvavan erilaisissa verkostoissa. Erilaiset kasvuympäristöt, kuten perhe, yhteisöt ja yhtäläillä kannustus ja tuki, tuottavat kulttuurista pääomaa. Pääomalla on positiivisten vaikutusten lisäksi myös negatiivisia ilmentymiä ja ristiriitaisuuksia, kuten itsekäs kilpailu tai hyödyntäminen. Osa pääomamuodoista on toisilleen hyvin lähekkäisiä, kuten aineettoman pääoman käsitteistä sosiaalinen, inhimillinen, kulttuurinen ja osaamispääoma. Tämä lisää ilmiön määrittämisen haastetta. Aineettomien ja yksilöllisten tekijöiden tarkastelu laajentaa pääoman käsitettä. Pääomalla on pääomasta toiseen muutettavissa ja muuntuvissa oleva vaihtomaisuus. (Bourdieu 1986, 46–47; Bourdieu 1985, 196.) Pääomien vaihtomaisuutta kuvaa esimerkiksi se, että sosiaalinen pääoma voi mahdollistaa taloudellisen pääoman hyödyntämistä. Verkostojen ja kontaktien kautta on mahdollista kartuttaa kulttuurista pääomaa. (Portes 1998, 4.)

Inhimillisellä pääomalla on yhtä tärkeä vaikutus tuotantoprosessissa kuin fyysisellä ja taloudellisella pääomalla. Yrittäjyyttä edistävää pääomaa voidaan kuvata inhimillisen taitopääoman termillä. (Piazza-Georgi 2002, 463.) Pääoman paradigmaa kuvaa se, että tietty pääomaa edistävä toiminto voi olla hyödytön tai jopa haitallinen toisen toiminnon osalta. (Coleman 1988, 98).

Pääoma koostuu resursseista, joita luokitellaan niiden ilmenemismuodon ja luonteen mukaan. Tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käytetty luokittelu on esitetty kuviossa (kuvio 22), joka kuvaa, kuinka pääoman muodot linkittyvät toisiinsa. Ne eivät ole staattisia, vaan eri muotojen välillä voi tapahtua pääoman muuntumista hyödynnettäväksi toisessa muodossa. Pääomamuodot voivat ilmetä yhdistelminä ja niitä voidaan tarkastella toisiaan täydentävinä, kuten taloudellinen, inhimillinen ja sosiaalinen pääoma. (vrt. Madsen, Neergaard & Uthøi 2008, 72; Neergaard & Krueger 2005, 9.)

KUVIO 22 Tutkimuksessa käytetty pääomien luokittelu.

Perinteisesti liiketaloudessa on kiinnitetty huomio luonnolliseen ja inhimilliseen pääomaan, jotka edistävät tuottavuutta ja taloudellista toimintaa. Inhimillisen ja osaamispääoman merkitys resurssitekijänä on muodostunut entisestään tärkeämmäksi. Merkitys perustuu yksilön kehittymiseen, taitojen ja kyvykkyyden lisäämiseen sekä toiminnan kehittämiseen. (Coleman 1988, 100; Nahapiet & Ghoshal 1998, 245.) Sosiaalisen pääoman merkitys on viime vuosina otettu laajalti esille yhteiskunnan toimintoja koskevissa keskusteluissa ja tutkimuksessa, ikään kuin kaikenkattavana keinona ratkaista perheitä koskevia ja yhteiskunnallisia asioita. Sosiaalisen pääoman käsite on laajentunut ja muuttunut yhä moni-ilmeisemmäksi. (Portes 1998, 2, 9.) Pääomayhdistelmistä esimerkkinä on symbolis-sosiaalinen pääoma (Nordqvist 2005, 45). Sosiaalinen ja inhimillinen pääoma ovat monin osin lähekkäisiä.

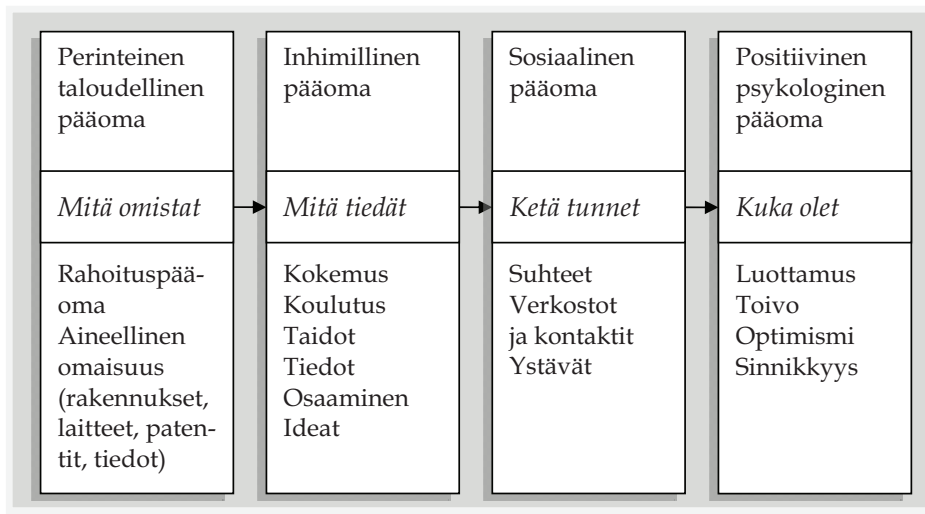
Inhimillinen pääoma liittyy taitoihin ja kykyihin, osaamiseen. Sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma liittyvät verkostoihin, arvoihin, kulttuuriin ja traditioihin. Emotionaalinen pääoma koskee yksilön emotionaalisia kykyjä. (Gendron

2004, 12.) Yrittäjyydessä inhimillinen pääoma nähdään käytettävissä olevana voimavarana, jota yksilö voi käyttää olemassa olevien mahdollisuuksien hyödyntämisessä. (Shmanske 2007, 11). Tämän tutkimuksen tarkastelussa tulee esille myös pääoman piilevä ominaisuus, latentti pääoma, joka tulee hyödynnettäväksi uudessa kontekstissa tai uudessa vaiheessa. (vrt. Koironen 2009).

Madsenin ym. (2008, 71–72, 79) mukaan yrittäjyyden näkökulmasta pääoma-termi voidaan nähdä sateenvarjona oleellisille pääoman muodoille: taloudellinen, inhimillinen ja sosiaalinen pääoma. Yrittäjä lisää taloudellisen pääoman arvoa harkitulla sijoittamistoiminnalla. Henkisen pääoman kartuttaminen mahdollistuu yrittäjyys- ja johtamisen koulutuksen sekä aiemman yrittäjyyskemuksen kautta. Sosiaalista pääomaa voidaan kartuttaa verkostoitumisen kautta tai kehittämällä sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja. Yrittäjyydelle taloudellinen pääoma on keskeinen. Inhimillisen ja sosiaalisen pääoman resurssit mahdollistavat ja lisäävät taloudellisen pääoman kartuttamista. Yrityksen toiminta-alue vaikuttaa ratkaisevasti tarvittavien pääomamuotojen painotuksiin. Yrittäjyydessä tarvittavan alkupääoman muodot ja tarpeet vaihtelevat riippuen muun muassa tarvittavan alkuinvestointien määrästä ja yrityksen toimintapohjasta.

Yritysten johtaminen on resurssien johtamista. Koironen (2009) mukaan johtamisen ja resurssien tarkastelu niin sanotun pääomalinssin läpi tuo näkyväksi sen, että johtaminen on monen pääoman johtamista. Yrittäjyys ja motivoiva johtajuus käynnistävät resurssien liikkumisen varannosta virraksi. Koironen (2009) korostaa perinteisen staattisen mielikuvan ohella pääoman dynaamisesta luonnetta, resurssivirtaa tuoton lähteenä. Pääoman dynaamisuus on resursseja, joita käytetään uudessa kontekstissa. Hän painottaa pääoman dynaamisen luonteen syvällisemmän tutkimuksen merkitystä, resurssien vaihtamista voimavarasta toiseen. Resurssit ilmenevät todellisina tai potentiaalisina. Piilevän potentiaalinen käyttö tulee ajankohtaiseksi myöhemmin toiminnan tai yhteistyön kehittyessä.

Pääomaresurssien dynaamisuutta, lähekkäisyyttä ja yhteyksiä kuvaa positiivinen psykologinen pääoma. (Luthans ym. 2004, 46). Se perustuu positiivisen psykologian näkemykseen. Se edistää inhimillisen toiminnan tuottavaa ja kannattavaa positiivisten voimavarjojen hyödyntämistä. (Luthans & Youssef 2004, 151.) Positiivinen psykologinen pääoman resurssit edistävät yrittäjyyttä ja yrityksen johtamista. (Jensen & Luthans 2006, 254). Seuraava kuvio (kuvio 23) kuvaa näiden kilpailuetua tuottavien pääomatekijöiden yhteyttä ja kasvua. Positiivinen psykologinen pääoma pohjautuu vahvuusnäkemykseen ja positiivisen energian, kuten työn ilon ja ”flown” hyödyntämiseen. Se syntyy inhimillisen ja sosiaalisen pääoman kautta. Se hyödyntää ja kasvattaa luottavaisuutta, toivoa, optimismia ja sinnikkyyttä, jotka liittyvät läheisesti myös urheiluun. Uudelleen yrittäminen ja uusien, vaihtoehtoisten toimintatapojen käyttäminen kuvaavat resurssien hyödyntämistä. (Luthans ym. 2004, 46; Luthans & Youssef 2004, 152.)

KUVIO 23 Pääoman laajeneminen kilpailuetuna (Luthans ym. 2004, 46).

Tesone, Platt ja Alexakis (2004, 22, 30) ovat tuoneet esille inhimillisen pääoman merkityksen urheilujohtamisessa. Organisaation toiminnan tuloksiin ja menestymiseen vaikuttavat inhimillinen pääoma ja sen kehittäminen. Analysoitaessa toiminnan tehokkuutta on tarkasteltava taloudellisten ja strategisten tekijöiden ohella inhimillisen pääoman hyödyntämisen tasoa ja mahdollisuuksia. Inhimillinen pääoma edustaa yhtä organisaatiotekijää. Se ei ole yksi ylitse muiden, mutta taitava inhimillisen pääoman käyttö voi auttaa selviämään organisaation talous- ja johtamistekijöiden sekä poliittiseen ympäristöön liittyvissä haasteissa.

Perks (2007, 378, 393) on tutkinut organisoituun urheiluun osallistumisen yhteyttä aikuisiän yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja aktiivisuuteen. Tekijöillä on positiivinen yhteys. Organisoituun urheilutoimintaan osallistuneiden yhteiskunnallinen aktiivisuus näyttää säilyvän pitkään, läpi elämän. Molemmat tulokset ovat linjassa sosiaalista pääomaa koskevan teorian ja aiemman tutkimuksen kanssa (vrt. Putnam 1995; Coleman 1988, 1990; Harris 1998). Putnam (2000, 411) on tuonut esille urheilun alueena, jossa sosiaalisen pääoman karttuminen, uusien yhteyksien luominen ja uusien yksilöiden kohtaaminen on luontaista. Erilaisesta taustasta ja viitekehuksesta tulevat yksilöt, heidän kohtaamisensa ja yhteistyönsä luovat uutta sosiaalista pääomaa. Toiminta yhdistää ja rakentaa siltoja. Urheilu on toimintaa, jonka tunnetaan edistävän sosiaalisen pääoman karttumista. Urheilussa syntyvät sosiaaliset suhteet edistävät materiaallittoman pääoman karttumista, millä on laajempi merkitys hyvinvoinnin edistämisessä. Urheiluseurat ovat yhteiskunnallisia rakenteita, jotka madaltavat raja-aitoja.

4.1.1 Inhimillinen- ja osaamispääoma

Inhimillisen pääoman määrittelemisessä on erilaisia näkemyssuuntauksia, jotka tarkastelevat taitoja ja osaamista. Inhimillinen pääomateoria on yleisin yrittäjän luonnehdintaa ja menestystä koskeva tutkimussuuntaus. (Diochon, Menzies & Gasse 2008, 153.)

Inhimillinen pääoma ilmenee osaamiskapasiteetteina, erityisosaamisena, erikoistumisena ja innovatiivisuutena. Yritysten perustamista koskevissa tutkimuksissa henkisen pääoman merkitys on osoittautunut taloudellista ja kulttuurista pääomaa merkittävämmäksi. Yrittäjä käyttää inhimillistä pääomaansa mahdollisuuksien havaitsemiseen. Koulutus ja työkokemus ovat yleisimmin tutkittuja yrittäjyyttä edistäviä inhimillisen pääoman tekijöitä. Aloittavat yrittäjät saavat etua vahvasta inhimillisen pääoman resurssipohjasta. Kattava koulutus sekä johtamistaidot ja -kokemus kartuttavat yrityksen perustamisessa tarvittavaa inhimillistä pääomaa, taitoja ja pätevyyttä. Riittävä taloudellisen ja inhimillisen pääoman yhdistelmä rohkaisee yrityksen perustamiseen. Tutkimukset osoittavat, että niukka koulutus yhtäläillä kuin liian korkeatasoinen koulutus eivät edistä yrittäjäksi ryhtymistä. (Kim ym. 2006, 5–6, 16; Shmanske 2007, 11.)

Työkokemus on yksi aloittavan yrittäjän pääomatekijä. Erilaiset työkokemukset voivat edistää yrittäjyyttä monilla tavoin. Mahdollisuuksien havaitsemisprosessit, verkostojen rakentaminen ja hyödyntäminen, markkinointi-, talous- ja henkilöstöosaaminen kartuttavat aloittavan yrittäjän taitoja. Inhimillisessä pääomassa korostuvat erilaisten henkisen pääoman muotojen laajempi hyödyntäminen yrittäjyydessä ja yrittäjyystutkimuksessa. Pitkä johtajakokemus kartuttaa yrittäjyydessä tarvittavaa monipuolista osaamista. Kymmenen vuoden johtamisen kokemus voi kaksinkertaistaa todennäköisyyttä ryhtyä yrittäjäksi. (Kim ym. 2006, 6, 9, 20.)

Chiricon (2007a, 66, 78-80) perheyrittäjyyttä koskevan tutkimuksen mukaan osaamispohjainen inhimillinen pääoma karttuu perheyrittäjyydessä kaiken aikaa. Sitä syntyy, sitä jaetaan ja se siirtyy perheyrittäjyyteen. Osaamispohjainen inhimillinen pääoma on tiedon ja taidon yhdistelmä, jota yrityksessä toimivat perheenjäsenet ja perheen ulkopuoliset jäsenet hankkivat ja kehittävät koulutuksen ja kokemuksen kartuttamana.

Tesonen ym. (2004, 22–24, 28, 30) mukaan inhimillisellä pääomalla on merkityksensä niin liike-elämän johtamisessa kuin huippu-urheilun johtamisessa. Sosiopoliittisesta näkökulmasta yritystoiminnassa ja urheilutoiminnassa on kysymys yksilöiden välisestä vuorovaikutuksesta. Menestyminen perustuu onnistuneeseen rekrytointitoimintaan, sijoittamiseen, hyvään johtamiseen ja yhteistoimintaan. Taloudellisen sijoitustoiminnan ohella inhimilliseen pääomaan sijoittaminen on vähintään yhtä tärkeää. Inhimillisen pääoman karttumisella lisätään organisaation toimintaresursseja. Urheilussa on tärkeä kiinnittää huomio inhimillisen pääomaan, joka edistää organisaation kokonaistoimintaa ja korvaa tarvittaessa muita resursseja.

Inhimillisen pääoman hyödyntäminen vaikuttaa merkittävästi taloudelliseen kasvuun sekä yksilö- että yhteisötasolla. (Gendron 2004, 3). Pääoma ja-

kaantuu yleis- ja erityisosaamiseen, mikä asettaa vaatimuksia yrittäjyyttä edistävälle koulutukselle. Pääoma karttuu koulutuksen ja kokemuksen kautta aiemmissa työtehtävissä ja harjoittelussa. Yrittäjyyttä edistävää yleisosaamista on liiketaloudellinen koulutus sekä kielitaito. Yleisosaaminen on siirrettävissä alasta ja työtehtävästä toiseen. Erityisosaaminen tähtää spesifin alan, esimerkiksi teknisen alan, osaamiseen ja karttuu alan erikoistavassa koulutuksessa ja aiemmissa työ- ja johtamistehtävissä ja yrittäjyydessä. (Madsen ym. 2008, 73; Ucbasaran, Westhead & Wright 2008, 155.) Liiketaloudellisen inhimillisen pääoman kartuttamisessa tarvitaan yrittäjyystaitoja ja ammatillista osaamista. Yrittäjyystaidot synnyttävät uusia ideoita, innovaatioita ja tuotteita. Ammatilliset taidot edistävät taloudellista liiketoimintaa. (Iyigun & Owen 1999, 213.)

Nahapiet & Ghoshal (1998, 245-246) tuovat esille inhimillisen ja osaamis-pääoman määrittelyjen samansuuntaisuuden. Osaamis-pääoma muodostuu henkisen, sosiaalisen, kulttuurisen, symbolisen ja emotionaalisen pääoman osatekijöistä. Osaamis-pääomalla kuvataan tietoon ja osaamiseen pohjautuvia resursseja ja toimintakykyä. Usein nämä liitetään organisaatiolliseen, yhteiskunnalliseen ja ammatilliseen toimintaan. Organisaatiot nähdään instituutioina, joille on etua osaamis-pääoman kartuttamisesta. Näkemykset vaihtelevat sen suhteen, mitkä ovat käytännöllisen, kokemuseräisen ja teoreettisen tiedon painotukset. Puhutaan tieto-taidosta, toimintatapoihin liittyvästä osaamisesta ja hiljaisesta tiedosta. Asiaa voidaan tarkastella myös kollektiivisen ja yksilön tason eroina siinä, miten organisaatiotason kollektiivinen ja sosiaalinen osaaminen ja yksittäisten organisaation jäsenten osaaminen kohtaavat.

4.1.2 Sosiaalinen pääoma

Laajassa merkityksessä sosiaalisessa pääomassa on kysymys positiivisten vuorovaikutusten tuottamasta aineettomasta hyödystä ja voimavarasta, jotka edistävät yhteistä hyvää ja hyvinvointia. (Portes 1998, 2). Sosiaalisella pääomalla on immateriaalinen luonne ja se mielletään merkitykseltään positiivisena. Ilmiönä se juontaa juurensa 1800-luvulta. Laajempaan tarkasteluun se on nousut 1970- ja 1980-luvuilla ja 1990-luvulla sen yhteiskunnalliset verkostoulettavuudet ovat tulleet erityisesti esille. Sosiaaliselle pääomalle ei ole kirkasta, kaikenkattavaa ja yhtenäistä määritelmää. Pääomaa määriteltäessä on tärkeä huomioida sen kontekstisidonnaisuus. Yhtenäisesti hyväksytyn määrittelyn haasteena on, mitä sosiaalinen pääoman itse asiassa on ja mikä on sen tarkastelunäkökulma. Yleisimmin määrittely pohjautuu pääoman karttumiseen ja kasvuun erilaisissa vuorovaikutuksissa. Näkemys painottuu niihin tekijöihin ja yhteyksiin, missä sosiaalista pääoma voi syntyä ja mihin tarkoitukseen sitä voidaan käyttää ja samalla mahdollistaa myös muiden pääoman muotojen hyödyntämisen. Sosiaalinen pääoma ei pohjautu pelkästään erilaisiin verkostoihin, vaan pikemminkin niiden toimintamuotoihin ja toiminnan sisältöihin. (Burt 2005, 4; Burt 1997, 355; Robison, Schmid & Siles 2000, 2.)

Sosiaaliset suhteet ja niiden kautta tulevat edut ovat oleellinen osa sosiaalisen pääoman voimaa. Pääoma liittyy jokapäiväisiä sosiaalisia käytänteitä oh-

jaaviin rakenteisiin ja mekanismeihin (Fuller & Tian 2006, 287.) Olemassa olevat yhteydet eivät ole riittäviä pääoman karttumiselle, vaan verkostojen laatu, määrä, sidokset verkoston jäseniin sekä muiden jäsenten säätelyt määrälliset ja laadulliset resurssit ratkaisevat. Verkostoihin liittyminen edellyttää inhimillisen pääoman resurssien hyödyntämistä, taitoja ja osaamista sekä kykyä arvioida omia verkostoresursseja ja verkostoihin liittymistä. (Hemingway 2006, 346, 351.)

Sosiaalisen pääoman paradigman määrittelyä vaikeuttaa eri tieteenalojen ja tutkijoiden eriävät näkemykset. Erilaisten määritelmien lisäksi osa tutkijoista esittää kritiikkiä sen pääomaluonteesta. Kritiikki kohdistuu siihen, tulisiko sosiaalista pääomaa ylipäättään määritellä pääomana. (Robison ym. 2000, 1.)

Bourdieu (1986, 47–48, 51) määritteli varhaisimmin systemaattisesti sosiaalisen pääoman resurssipohjaisena verkostoissa kasvavana pääomana. Sitä kerryttävät sosiaaliset verkostot, yhteisöjen sopimat ja ylläpitämät normit sekä yhteinen luottamus. Pääoman kasvu perustuu enemmän tai vähemmän institutionalisoituneissa verkostoissa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Pääoma on yksilön voimavaratekijä ja sillä on yhteisesti omistetun pääoman luonne. Portesin (1998, 3-4) mukaan resurssit edistävät yksilöiden vuorovaikutusta ja tavoitteiden toteutumista. Pääoma koostuu kahdesta oleellisesta tekijästä: sosiaalisista suhteista, jotka mahdollistavat resurssit sekä resurssien laadullisista ominaisuuksista. Sosiaalista pääomaa ilmentävät luottamus ja vastavuoroisuus.

Sosiaalisten toimintojen tutkimuksessa on kaksi pääsuuntausta. Sosiologinen näkemys perustuu yksilön sosiaalistumiseen, toimintoja säateleviin normeihin, sääntöihin ja velvollisuuksiin. Tutkimuksen lähtökohtana on toiminnan kuvaus sosiaalisessa kontekstissa. Sen tavoitteena on selittää toiminnan luonnetta, rakennetta ja suuntaamista. Liiketaloudellisessa pääomatarkastelussa puolestaan yksilö nähdään itsenäisenä toimijana, jolla on selkeä itseä hyödyttävä tavoite. Sosiaalisen pääoman määrittely on esiintynyt ensimmäiseksi Jacobsin (1961/1965) amerikkalaiseen naapuruusyhteisöön liittyvässä tutkimuksessa ”The Death and Life of Great American Cities”, joka on kuvannut kaupunkimaisen naapuruston verkostoja ja vuorovaikutussuhteita, jotka luovat perustan yhteistyölle. (Coleman 1988, 98.)

Verkosto- ja yhteisöllisyysnäkökulman ohella yksilönäkökulma on sosiaalisen pääoman tarkastelussa huomioitava tekijä. Pääoma koostuu yhtälailla persoonallisista tekijöistä kuin vuorovaikutustaidoista. Se liittyy sosiaaliseen statukseen, identiteettiin ja maineeseen. (Baron & Markman 2000, 108.) Fullerin ja Tianin (2006, 287, 293) mukaan sosiaalinen vastuu ja sosiaalinen pääoma eivät ole synonyymejä. Pääoma liittyy jokapäiväiseen toimintaan ja rakenteisiin, kun taas sosiaalinen vastuu liittyy moraaliin. Sosiaalisen pääoman kasvattaminen ei välttämättä johda vastuullisuuteen toisia kohtaan.

Nahapiet ja Ghoshal (1998, 242–245) ovat ottaneet tarkastelunsa lähtökohdaksi henkisen pääoman ja luokitelleet sosiaalisen pääoman koostuvan rakenteellisista, kognitiivisista ja suhteisiin liittyvistä ulottuvuuksista. Sosiaalinen pääoma on verkosto- ja kahdenvälisissä suhteissa kasvavaa pääomaa. Näkemys perustuu siihen, kenet tunnet ja vaikuttaa siihen, mitä tiedät. Kognitiivinen lähtökohta perustuu yhteisten tarkoitusten, kielen ja käsitteiden kehittymiseen,

jotka luovat pohjan yhteistyölle ja informaation vaihtamiselle. Kysymys on yhteisen ymmärryksen rakentumisesta, jossa syntyy luottamuksellisia suhteita.

Coleman (1988, 97-99, 106, 109) tarkastelee sosiaalista pääomaa sosiaalisten rakenteiden ja rationaalisten toimintojen kautta. Pohjan muodostavat sosiaaliset rakenteet, yksilöiden toimintaedellytykset ja toiminnat. Pääoma on väline rationaalisille prosesseille sosiaalisissa systeemeissä. Pääomaa kuvataan sen toimintojen kautta. Avaintekijöitä ovat velvoitteet, odotukset, luottamus ja yksilöiden välinen tiedonvaihto ja -kulku. Yhteisöjen normit määrittelevät toimintaa ja siihen liittyy vastavuoroisuus. Sosiaalinen pääoman kertyminen on kontekstisidonnaista. Pääoman tuottama resurssi luo mahdollisuuksia käyttää uusia resursseja. Toiminnalla on uutta luova tavoite. Sosiaalista pääomaa kuvataankin luottamuspääomaksi.

Coleman (1988, 106, 109-112) nostaa esille perheen merkityksen sosiaalisen pääoman siirtymisessä sukupolvelta toiselle. Siirto toteutuu inhimillisen pääoman kautta sukupolvelta toiselle. Sosiaalinen pääoma luo inhimillistä pääomaa. Perhetaustaan vaikuttavia pääomia ovat taloudellinen, inhimillinen sekä sosiaalinen pääoma. Toisaalta lasten sosiaalisen pääoman karttumiseen vaikuttavat myös vanhempien suhteet ympäröivään yhteiskuntaan ja instituutioihin.

Erityisesti Putnamin (1995, 67) näkemys perustuu yhteisön voimavaratekijöihin. Pääoma karttuu verkostojen, sopimusten, normien ja sosiaalisen luottamuksen tuottamina. Toiminta synnyttää molemmin puolista hyötyä. Vuorovaikutusten määrä on suhteessa keskinäisen luottamuksen määrään ja päinvastoin. Fyysisen ja taloudellisen pääoman tavoin verkostoitumiseen sijoittaminen tuottaa pääomaa sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Verkostoissa toimiminen ja sitoutuminen ovat suhteessa sosiaalisen pääoman karttumisen määrään ja moninkertaistumiseen. (Glover 2006, 365).

Putnam ja Goss (2002, 8-12) tuovat esille sosiaalisen pääoman karttumisen erilaisissa konteksteissa. Pääoma voi olla sekä formaalia että informaalialia. Aiemmissä tutkimuksissa on keskitytty enemmän formaaliin muotoon, kuten erilaisissa seuroissa ja järjestöissä toimimiseen. Informaalialia pääomaa kasvattavat puolestaan yhteisesti sovitut järjestymättömät tapaamiset ja vuorovaikutustilanteet. Sosiaalinen pääoma voidaan jaotella myös sidosten vahvuuden tai satunnaisuuden mukaan. Toiminta voi liittyä hyvin organisoituihin rakenteisiin, kuten ja kanssakäymiskäytänteisiin tai satunnaisiin tilanteisiin liittyviin vuorovaikutuksiin. Läheiset perhesiteet ja -kontaktit toimivat esimerkkinä vahvasta sosiaalisesta pääomasta. Sosiaalisen pääoman tarkastelua voidaan tehdä myös toiminnan suuntautumisen mukaan. Toiminta, joka edistää jäsentensä materiaalisia, sosiaalisia tai poliittisia tarkoituksia, on sisäsuuntaista pääomaa. Ja ulospäin suuntautuva pääoma kohdistuu yhteisen hyvän ja hyödyn tuottamiseen. Tarkastelukulmana voi olla myös sitoutumisen aste. Vahva sitoutuminen liittyy yhdistävään tekijään: etnisyys, ikä, sukupuoli tai sosiaalinen luokka. Silanrakentajaverkostot yhdistävät. Ympäröivä yhteiskunta vaikuttaa pääoman piirteisiin ja yhdistelmiin. Pääomaa tulisikin tutkijoiden mielestä kuvata laadullisin dimensioin.

Sosiaalinen kanssakäyminen ja verkostojen rakentaminen kuuluvat yrittäjyyteen. Se rohkaisee ja virittää yrittäjien väliseen yhteistyöhön, vastuun jakamiseen ja luottamukseen. Pääoma karttuu tietojen vaihtamisesta ja jakamisesta. Hyvä maine, aiemmat kokemukset ja henkilökohtaiset kontaktit edistävät yrittäjän menestymistä ja yritykseen kohdistuvaa rahoittamista. (Baron & Markman 2000, 106-107).

Verkostojen ja sosiaalisten suhteiden merkitys on oleellista, mutta sosiaalisen pääoman hyöty piilee yksilön toiminnassa ja verkostoista saamassa hyödyssä. (Glover 2006, 357). Sosiaaliset taidot, kuten tilanneymmärrys, vaikutuksen aikaansaaminen, vakuuttavuus ja mukautuminen, ovat yrityksen sosiaalisen pääoman resursseja. (Baron & Markman 2000, 107-108). Madsen ym. (2008, 73-74, 80) ovat kiinnittäneet huomion sosiaalisen pääoman mittaamisen haasteellisuuteen: miten sosiaalista pääomaa voidaan mitata verkostojen laadun ja niiden toiminnan osalta? Mittaaminen edellyttää verkstoresurssien tuottamien hyötyjen osoittamisen ja erittelemisen. Yrittäjyyden kannalta sosiaalinen pääoma on oleellinen tutkimuksen kohde ja toiminnan avaintekijä. Henkilökohtaiset ja työhön ja ammattiin liittyvät verkostot ovat yrittäjyydessä tärkeitä. Henkilökohtaiset verkostot koostuvat sukulaisista, ystäväistä ja kollegoista. Ammatilliset verkostot muodostuvat liike-elämän asiantuntijoista, jotka hyödyttävät yritystä suorina tai epäsuorina ammatillisina ja liiketaloudellisina resursseina. Liian läheiset henkilökohtaiset verkostot ja yksipuolinen osaamistausta voivat olla haaste yrityksen resursseille.

Glover (2006, 359) korostaa pääoman karttuvan hyvin erilaisissa sosiaalisissa rakenteissa, kahdenvälisissä suhteissa ja vapaaehtoistoiminnoissa. Urheilu voidaan nähdä positiivisena sosiaalisen pääoman kartuttajana, joka edistää yhteenkuuluvuutta, luottamusta ja sosiaalisia suhteita. Toisaalta pääoma saa negatiivisen luonteen esimerkiksi kaupallisuuden tai dopingin kautta. (Kamberidou & Patsadaras 2007, 22-23). Urheilu kuvaa aikansa yhteiskuntaa. Urheiluseurat ja järjestöt ovat yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä instituutioita. Niiden sosiaalinen ympäristö koostuu sovitusta säännöistä, ohjeista ja yhteisistä toimintatavoista. Säännöt ovat kirjattuja tai epävirallisia yhteisön hyväksymiä toimintoja ja odotuksia.

Perinteisesti urheilun yhteydessä sosiaalista pääomaa on tarkasteltu urheilun ja seuratoiminnan vaikutuksina sosiaalisen pääoman karttumiseen. (Coalter 2007, 537). Perks (2007, 394-395) on tutkinut urheilun ja sosiaalisen pääoman välistä yhteyttä. Tutkimuksen tulokset osoittavat positiivisen yhteyden organisoituun urheiluun osallistumisen ja myöhemmän elämän yhteiskunnallisen aktiivisuuden välillä. Lapsuus- ja nuoruusiän lyhytaikainenkin osallistuminen edistää yhteiskunnallista aktiivisuutta. Positiivinen suhtautuminen ja aktiivisuus näyttäisivät olevan hyvin pysyviä. Pääoman negatiiviset puolet voivat tulla esille enemmän huippu-urheilussa kuin harraste- ja virkistystoiminnassa. Lasten ja nuorten vahvasti kilpailullinen urheilutoiminta voi viedä terää sosiaalisen pääoman positiivisuudelta. Asia ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, koska samanaikaisesti vahva kilpailullisuus voi kasvattaa yhteisten kokemusten kaut-

ta yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteenkuuluvuus, yhteisyys voi taas innostaa muita mukaan urheilutoimintaan.

Sosiaalisen pääoman paradigmaa laajentaa kysymys, mikä on yksilökohtaisen pääoman ja yhteisöllisen sosiaalisen pääoman suhde. Collins ja Buller (2003, 423) ovat nostaneet esille kysymyksen siitä, millaista yksilön pääomaa sosiaalisen pääoman karttumisen edellyttää ja missä määrin verkostoissa toimiminen edistää yksilön pääomaa. Yksilönäkökulma laajentaa sosiaalisen pääoman tarkastelua. (vrt. Bosma, van Praag, Thurik & de Wit 2004, 229).

4.1.3 Taloudellinen, fyysinen ja luonnollinen pääoma

Taloudellisten pääomaresurssien voidaan katsoa muodostuvan taloudellisesta varallisuudesta ja tuloista. (Kim ym. 2006, 6). Yrityksen taloudellinen pääoma koostuu henkilökohtaisista ja muualta haetusta pääomasta. Henkilökohtaiset varat voivat olla yrittäjän säästöistä, perheen tai ystävien tuesta tai henkilökohtaisista pankkilainoista. Muu alkupääoma koostuu kehitysrahastojen, valtionlainojen tai sijoittajien alkupääomasta. (Madsen ym. 2008, 72; Shepherd 1999, 622.)

Uzzi (1999, 481, 502) tuo esille sosiaalisen pääoman, verkostojen vaikutuksen yritysten taloudellisen pääoman kartuttamiseen. Sosiaaliset rakenteet vaikuttavat yritysten luotonsaamiseen ja sen kustannuksiin. Yritysten suhteilla ja kilpailusuhteilla edistävillä verkostoilla on merkitystä. Verkostoilla on myös vaikutus yritysten tehokkaampaan toimintaan.

Urheilun talousulottuvuudet liittyvät urheilun tuotteistamiseen, yritys-toimintaan, työllistämiseen ja alueelliseen taloudelliseen kehitykseen ja investointitoimiin. Taloudelliset pääomatekijät liittyvät urheilun rahoittamiseen, taloustilanteen ja kulutuksen väliseen riippuvuuteen sekä urheiluun osallistumismääriin sekä seuraamisaktiivisuuteen. Urheilun työllistämisvaikutus on tärkeä pääomatekijä niin paikallisella tasolla kuin kansainvälisessä kaupassa. Kaupallisen urheilutoiminnan ohella vapaaehtoistyön taloudellinen kokonaisvaikutus on useissa maissa merkittävä. (Andreff & Weber 1995, 145–153.) Huippu-urheilijalle uralla karttunut taloudellinen pääoma voi mahdollistaa hyvän alun urheilun aikaisella tai jälkeisellä itsenäisellä työuralla. (Conzelmann & Nagel 2003, 276).

4.1.4 Kulttuurinen ja emotionaalinen pääoma

Yhteisesti jaetut tekijät, kuten kieli ja käyttäytyminen, ovat voimavaroja, jotka luovat kulttuurista pääomaa. Olemassa olevat resurssit ovat kulttuurin rakentumistekijöitä. Ne synnyttävät uutta kulttuurista pääomaa. Bourdieun (1986, 48-49) mukaan kulttuurinen pääoma voidaan jakaa kolmeen pääilmenemismuotoon: pitkäkestoiset mielelliset ja keholliset ilmentymät, kulttuurilliset tuotokset, kuten kirjat, kuvat ja vastaavat ilmentymät sekä institutionaaliset muodot, kuten koulutus ja sen laatutekijät. Kulttuuriseen pääomaan kuuluu oleellisesti sen siirtyminen, erityisesti sukupolvelta toiselle välittyminen. Pääoma on

koulutuksen, työelämän, harrastusten sekä yhteiskunnallisen toiminnan resursseja, rakenteita ja toimintatapoja. Kulttuurisen pääoman teorian, Cultural Capital Theory (CCT), avulla tutkitaan ja mitataan resurssien ilmentymiä sosiaalisissa systeemeissä. (Barone 2006, 1039.)

Sosiaalistavana ympäristönä perhe on tärkeä kulttuurisen ja myös piilevän pääoman siirtymisessä. Pääoma kasvaa aiempien kokemusten, elinympäristöjen ja yhteisten kokemusten tuottamana. Kulttuurisessa pääomassa yhdistyvät inhimillinen ja sosiaalinen pääoma. Taloudellisen, inhimillisen ja kulttuurisen pääoman yhdistelmä edistää yrittäjäksi ryhtymistä. Kasvu-ympäristönä yrittäjäperhe kartuttaa liiketoimintataitoja ja yrittäjyyden hiljaista tietoa. (Kim ym. 2006, 6, 10.)

Yrittäjäperheessä kasvaminen ja informaalinen oppiminen tuottavat kulttuurista pääomaa, jotka voivat lisätä kiinnostusta ryhtyä yrittäjäksi (Laband & Lentz 1983, 478). Kulttuurinen pääoma kasvaa vanhempien roolien ja esimerkkien sekä yrittäjyyden arvomaailman kautta, johon liittyy työn itsenäisyys. (Hout 1984, 1402). Yrittäjäperheiden lapset hyötyvät kasvu-ympäristönsä mento-roinnista ja liiketoiminnallisista verkostoista, jotka osaltaan kasvattavat yrittäjyyden kulttuurista pääomaa (Kim ym. 2006, 10).

Kulttuurista ja sosiaalista pääoma yhdistävät verkostojen syntyminen, yhteistyö ja kulttuurinen yhteisyys. Se koskettaa yksilön koko elämänkaarta ja elämänalueita. (Gendron 2004, 5.) Kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma ovat hyvin lähellä toisiaan. Urheilu voi olla erinomainen keino kulttuurisen identiteetin muokkauksessa. Uudessa ympäristössä ja kulttuurissa urheilu voi toimia sosiaalistumisen ja kulttuurin omaksumisen väylänä. Tämä koskee esimerkiksi maahanmuuttajia sekä urheilijoita, jotka siirtyvät ulkomaille urheilun ja opiskelun vuoksi. (Allen, Drane, Byon & Mohn 2010, 421.)

Huippu-urheilu on väylä kansainvälistymiseen. Huippu-urheilun ja kilpailun kulttuuri tarjoavat urheilijalle mahdollisuuden kasvattaa kielitaitoa, kartuttaa kulttuurista osaamista ja verkottumista. Huippu-urheilu on vuorovaikutteinen systeemi ja se luo semioottista yhteisyyttä. Urheilijalla on symbolinen merkitys tunnettuuden kautta. Tunnettuus ja huipulla olemisen identiteetti voivat tuottaa urheilijalle haasteita urheilu-uran lopettamisen yhteydessä. (Strählman, 1997, 21, 30.)

Gendronin (2004, 7-8) mukaan emotionaalinen pääoma koostuu tunneälystä ja emotionaalisista kyvyistä. Se ilmenee yksilön emotionaalisena suhteena ympäristöönsä ja niiden edellytyksissä selviämisestä. Tunneäly on yksilön kykyä arvioida omia tunteitaan ja tuntemuksiaan sekä asettua toisen asemaan. Se on kykyä aistia, ymmärtää ja hyödyntää tunteita voimavaroina. Tunneäly on emotionaalisten kykyjen kehittymisen pohjana. Tällaisia kykyjä ovat esimerkiksi itsetuntemus ja erilaiset sosiaaliset taidot. Emotionaalinen pääoma koostuu emotionaalisista kyvyistä resursseina yksilön persoonalliselle, sosiaaliselle ja taloudelliselle kehittymiselle. Emotionaalinen pääoma koostuu osittain inhimillisestä pääomasta ja sen vaikutukset ilmenevät usein sosiaalisessa pääomassa (Koiranen 2009).

Rossin (1988, 62–63) mukaan urheiluun kuuluu laaja tunteiden kirjo, ilo ja suru, mielihyvä ja harmi sekä onnistumisen ja pettymyksen tunteet. Tunteiden tuottamat kokemukset ja resurssit kasvattavat emotianaalista pääomaa. Epäonnistumisten hyödyntäminen on kehittymistä.

4.1.5 Symbolinen ja poliittinen pääoma

Muiden pääomamuotojen tarkastelu liike-elämässä taloudellisen pääoman rinnalla avartaa pääomanäkemyksiä. Tässä sosiaalisen ja symbolisen pääoman resurssit ovat tärkeitä. Symbolinen pääoma voi koostua taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta pääomasta. Symbolinen pääoma koostuu saavutetusta kunnioitetusta asemasta, arvostuksesta, tunnettuudesta ja maineesta. Symbolinen pääoma selittää ilmiön tai asian arvottamista. Tekijöitä ovat esimerkiksi yksilön tai yrityksen kunnia tai arvovalta. Symbolinen pääoma karttuu sosiaalisen pääoman kautta. Vastaavasti sitä voidaan hyödyntää sosiaalisen pääoman lisäämisessä. Symbolinen pääoma rakentuu sosiaalisten vuorovaikutusten kautta (Bourdieu, 1986, 47, 54.)

Symbolinen pääoma voidaan määritellä välillisenä arvovaltaan liittyvänä tekijänä, joka voi koostua taloudellisesta, sosiaalisesta tai kulttuurisesta pääomasta. Taloudellinen pääoma karttuu rationaalisemmin. (Fuller & Tian 2006, 290.) Sosiaalisen ja symbolisen pääoman yhteys ilmenee esimerkiksi yksilön verkostoissa syntyneen sosiaalisen pääoman kasvattamana symbolisena pääomana. Yksilön sosiaalinen pääoma karttumiseen vaikuttavat koulutustekijät, taloudelliset taidot sekä kulttuuriset ja symboliset tekijät, kuten elämäntyyli, itseluottamus ja itsensä ilmaiseminen. (Collins & Buller 2003, 423.)

Gergs (2003, 36, 40) ja Bourdieu (1986, 47, 54; 1985, 205–206) tuovat esille pääoman arvon, dynaamisuuden ja vaihdettavuuden. Pääoma voi muuntua käytettäväksi toisena pääomana. Symbolinen pääoma voidaan vaihtaa taloudelliseen pääomaan. Yritys voi lisätä symbolista pääomaansa vastuullisella ja eettisellä toiminnallaan. Arvostusta tuottavat pääomat lisäävät symbolista pääomaa.

Nordqvist (2005, 36, 266–267) on väitöskirjatutkimuksessaan tutkinut perheyrittäjien strategiaa ja omistajuutta symbolis-sosiaalisen vuorovaikutteisuu-den näkökulmasta. Näkökulma laajentaa omistajuuden perinteistä näkemystä. Sosiaalis-symbolinen omistajuus kasvattaa sosiaalisten vuorovaikutusten ja symbolisten prosessien kautta omistajuuden tunnetta ja toimintoja. Katsantokanta korostaa symbolisten suhteiden ja omistajuuteen liittyvien arvojen keskeytyttä. Perheyrittäjyys on hedelmällinen tutkimusalue, joka mahdollistaa jokapäiväisten toimintojen tutkimisen luonnollisessa ympäristössä, formaalisina ja informaalisina strategiaan vaikuttavien tekijöiden vuorovaikutuksena.

Poliittista pääomaa voidaan tarkastella mainepääomana tai edustuksellisenä pääomana. Lopez (2002, 211, 214) kuvaa edustuksellisen toiminnan yrittäjämäisenä sijoituksena poliittiseen pääomaan. Edustuksellista pääomaa voidaan pitää poliittisen inhimillisen pääoman vastaparina. Mainepääomaa on äänestäjiin ja muihin eturyhmiin suunnattua toimintaa. Sitä kuvaa edustajan suhde poliittiseen puolueeseen, vaalimenestys, kampanjan vaaliohjelma sekä tunnet-

tuus, jotka vaikuttavat äänestäjien toimintaan. Korkea ja selkeästi esille tuotu mainepääoma voi vähentää kustannuksia, joita edustajan valituksi tuleminen edellyttää. Lopezin (2002, 217) mukaan poliittiseen pääomaan sijoittamista voidaan verrata yrittäjämäiseen toimintaan markkinointiprosesseineen, niin sanottuun poliittiseen yrittäjyyteen.

Osa huippu-urheilijoista kiinnostuu poliittisesta urasta huippu-urheilun aikana ja varsinkin sen jälkeen. Urheilijalla mainepääoma on varteenotettava tekijä poliittisen uran aloittamisessa ja ehdokkaaksi asettumisessa. Tunnettuus on tekijä, joka on saavutettu urheilun aikana. Maine, tunnettuus ja luodut kontaktit luovat mahdollisuuksia työmarkkinoilla. (Conzelmann & Nagel 2003, 260.)

4.2 Pääoman dynaamisuus ja piilevä potentiaali

Pääoman dynaamisuudella tarkoitetaan sen muuntumista toiseen pääomamuotoon ja hyödynnettävyyttä uudessa kontekstissa. Esimerkiksi yksilön sosiaaliset suhteet ja taloudellinen pääoma voivat synnyttää uusia sosiaalisia verkostoja. (Glover 2006, 362). Pääoma ei ole staattista, vaan resurssien kautta se voi muuntua. Esimerkiksi sosiaalisen pääoman resursseja yhdistelemällä voidaan toimintaa suunnata haluttuun suuntaan. Tavoitteena voi olla joko systeemitason tai yksilötason toiminnan muutokset. (Coleman 1988, 101.) Symbolisen pääoman osiossa on tuotu esille pääomamuotojen hyödyntämistä ja uudelleen rakentamista, kuten taloudellisen sosiaalisen ja symbolisen pääoman taloudellista kartuttamista. Pääoma on käytettävissä oleva resurssien summa. Piilevä pääoma on olemassa olevaa pääomaa, joka on hyödynnettävissä uusissa olosuhteissa. (Gergs 2003, 40–41.)

Perheyritystutkimuksessa käytetään dynaamista kyvykkyystekijä-termiä osaamisen prosesseista, jotka edistävät sisäisten ja ulkoisten resurssien vaihtoa ja uusiutumista. Chiricon (2007b, 143, 154) mukaan perheyrittäjien sosiaalinen pääoma ja emotionaalinen sitoutuminen liiketoimintaan, perheyrittäjäkulttuuri, yrittäjähenkisyys ja/tai paternalismi ovat perheyrittäjien toiminnan menestystekijöitä. Ne edistävät dynaamisten kyvykkyystekijöiden hyödyntämistä ja toimintaa uudistuvissa liiketoiminnan olosuhteissa. Yrityksellä on kyvykkyyttä muokata ja uudistaa toimintaansa olemassa olevan tietopääoman ja perheyrittäjäkulttuuristen perinteidensä avulla.

Tutkijoita ovat kiinnostaneet urheilu-uralla syntyneet taidot, jotka ovat siirrettävissä muuhun elämään ja erityisesti taitojen merkitys siirryttäessä työelämään. Siirrettävyyteen vaikuttavat itse taito, sen erityisyys ja rajaus. Mitä lähempänä käytettävät alueet ovat toisiaan, sitä luontevammin taito on käytettävissä. Urheilupsykologisessa tutkimuksessa on nostettu esille huippusuorituksiin tähtäämisen ja elämänhallintataitojen välisen yhteyden ja tukiprosessien hyöty. Urheilun tuottamia ja siirrettäviä taitoja ovat tiimityötaidot, työn tekemisen ahkeruus, rehti urheilijamainen käyttäytyminen ja kyky luoda uusia suhteita.

ta. Siirrettävät taidot kasvavat urheilun ja kasvuympäristön tuottaman yhteisvaikutuksen myötä. (Lavallee 2005, 200; Jones & Lavallee 2009, 36, 46). Urheilun tuottama pääoma voi liittyä arvoihin ja toimintatapoihin ja yhtäläillä kasvaa harjoittelu- ja kilpailukulttuurissa ja joukkue toiminnassa. (Feng 2005, 62).

Neergaardin ja Kruegerin (2005, 9) tutkimustulokset vahvistavat sitä, että urheilu tuottaa taitoja ja inhimillistä pääomaa, joita on mahdollista siirtää muuhun alueeseen, erityisesti yrittäjyyteen. Yrittäjyydessä hyödynnettäviä resursseja ovat tiimissä toimiminen, pystyvyystuntemukset, tunneäly sekä fyysinen jaksaminen. Kyse on sekä taidoista että asenteista, joita aktiivinen kilpailutoiminta kasvattaa jo nuorena ikävaiheessa.

Kovin spesifin taidon, kuten tietyn suorituksen taito, ei ole niinkään siirrettävissä, kuten potentiaaliset siirrettävät taidot: paineensietokyky, ongelmanratkaisutaidot, organisointitaidot, ajanhallinta, haasteisiin tarttuminen, tavoitteiden asettaminen ja tavoitteisiin pyrkiminen, sitoutuminen ja sinnikkyys, kärsivällisyys, sopeutumiskyky ja joustavuus sekä omien rajojen tunnistamiskyky. (Mayocchi & Hanrahan 2000, 95–97.) Osallistuminen ja ryhmän sisäinen kilpailu edistävät tavoitteiden hyväksymistä ja niihin sitoutumista, tavoitteiden omistajuutta. (Rovio 2009, 138). Osa taidoista voi urheilijoiden mielestä olla työelämän kannalta rajaaviakin, kuten päättäväisyys, itsekkyyden ja aggressiivisuus.

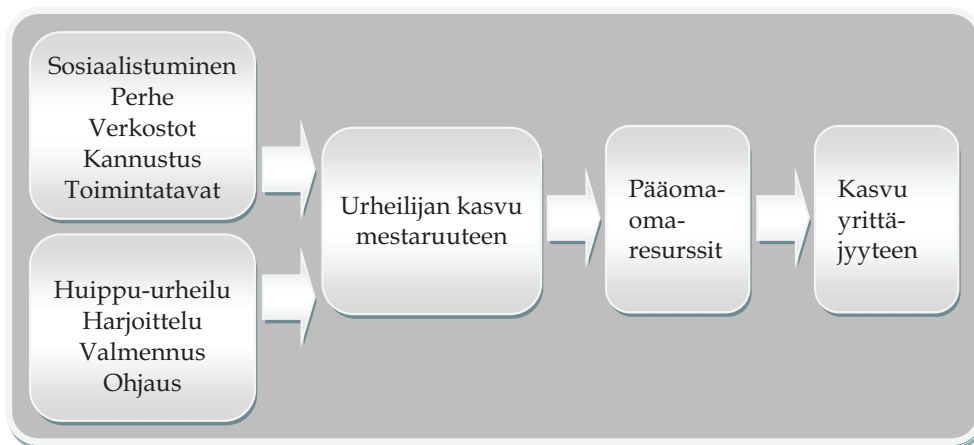
Lavalleen & Wyllemanin (2000, 98) mukaan urheilun tuottamia siirrettäviä taitoja ovat ihmissuhdetaidot, tiimityöskentely-, johtamis- ja ohjaustaidot, hallinnolliset taidot, ymmärrys, itseluottamus, pystyvyysuskomus, kunnianhimo ja tahtotekijät. Huippu-urheilu kasvattaa keskittymisen kykyä ja taitoa fokusoida asioita. Fokusoinnin merkitys on tullut esille huippu-urheilua ja sen edistämistä taitoja koskevissa tutkimuksissa. Kabushin & Orlickin (2001, 39) tutkimuksessa korostuvat keskittymistekniikoiden harjoittelu ja oppiminen, joiden avulla urheilija ylläpitää positiivisen asenteen kilpailusuorituksessa ja sen yksittäisissä haasteissa. Fokusointitaito karttuu urheilu-uran myötä. Fokusointitaidot edistävät elämänhallinnan tasapainoa.

Lavallee ja Wylleman (2000, 61, 101-102) tuovat esille rentoutumiskyvyn, positiivisten ajattelu- ja mielikuvaharjoitteiden hyödyn muussakin kuin urheilussa. Potentiaalinen hyödynnettävyyden edellytyksenä on taitojen erittely ja näkyväksi tuominen. Yksilön motivoituneisuus ja positiivinen palaute lisäävät hyödynnettävyyttä. Työympäristö voi kannustaa tai ehkäistä taitojen hyödyntämistä. Hiljaisen tiedon voidaan katsoa olevan osa piilevää pääomaa. Ihmissuhde- ja sosiaaliset taidot ovat piilevän, hiljaisen tai äänettömän ammattitaidon vahvuustekijöitä. Ammattitaidon kehittyminen on yksilöllinen sisäistetty kokemus, jota on vaikea sanallistaa. (Westerholm 2007, 69.)

Stempel (2006, 278) on tarkastellut urheilun kulttuurista ja symbolista pääomaa suhteessa taloudellisiin pääomatekijöihin. Urheilussa saavutettu maine ja asema siivittävät myöhempää uraa symbolisena voimavarana. Urheilun fyysinen pääoma, rooli ja maine, edistävät taloudellista asemaa, työhön sijoittumista ja työelämän verkostoitumista.

4.3 Teoretisointi: Huippu-urheilijan kasvaminen yrittäjyyteen

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan mestaruuspääoman karttumista huippu-urheilijan elämässä ja uran aikana suhteessa yrittäjyyteen. Tutkimuksen viitekehys on tuonut näkemystä huippu-urheilijaksi kasvamisesta ja kasvusta yrittäjyyteen. Tutkimuksen teoreettisen pohjan muodostaa pääomateoreettinen tarkastelu. Aiempaa tutkimustietoa ja haastatteluaineistoa tarkastellaan niin sanotun pääomalinssin kautta. Tästä synteesisistä nousevat teemat luovat pohjan tarkemmalle analyysille. Tarkastelu pohjautuu tutkimusaineistosta nousevien pääomatekijöiden määrittelyyn ja tulkitsemiseen. Tutkimuskysymyksittäin ja teemoittain casekohtaiset analyysit tuovat tietoa mestariksi kasvun tuottamasta mestaruuspääomasta eri muotoineen. Mestaruuteen kasvun tuottamaa pääomaa tarkastellaan sosiaalistumisprosessin sekä yrittäjäksi kasvun näkökulmista. Pääomalinssin kautta tapahtuvan analysoinnin jälkeen aineistoa tarkastellaan vielä kolmen mestaruuden alueen taituruus-mestaruus (master's capacity), loistavuus-mestaruus (excellence) ja voittamis-mestaruus (championship) mestaruusmuotojen kuvaamisena. Seuraavassa kuviossa (kuvio 24) on esitetty tutkimuksen tarkempi viitekehys ja pääomateoreettinen tarkastelupohja:

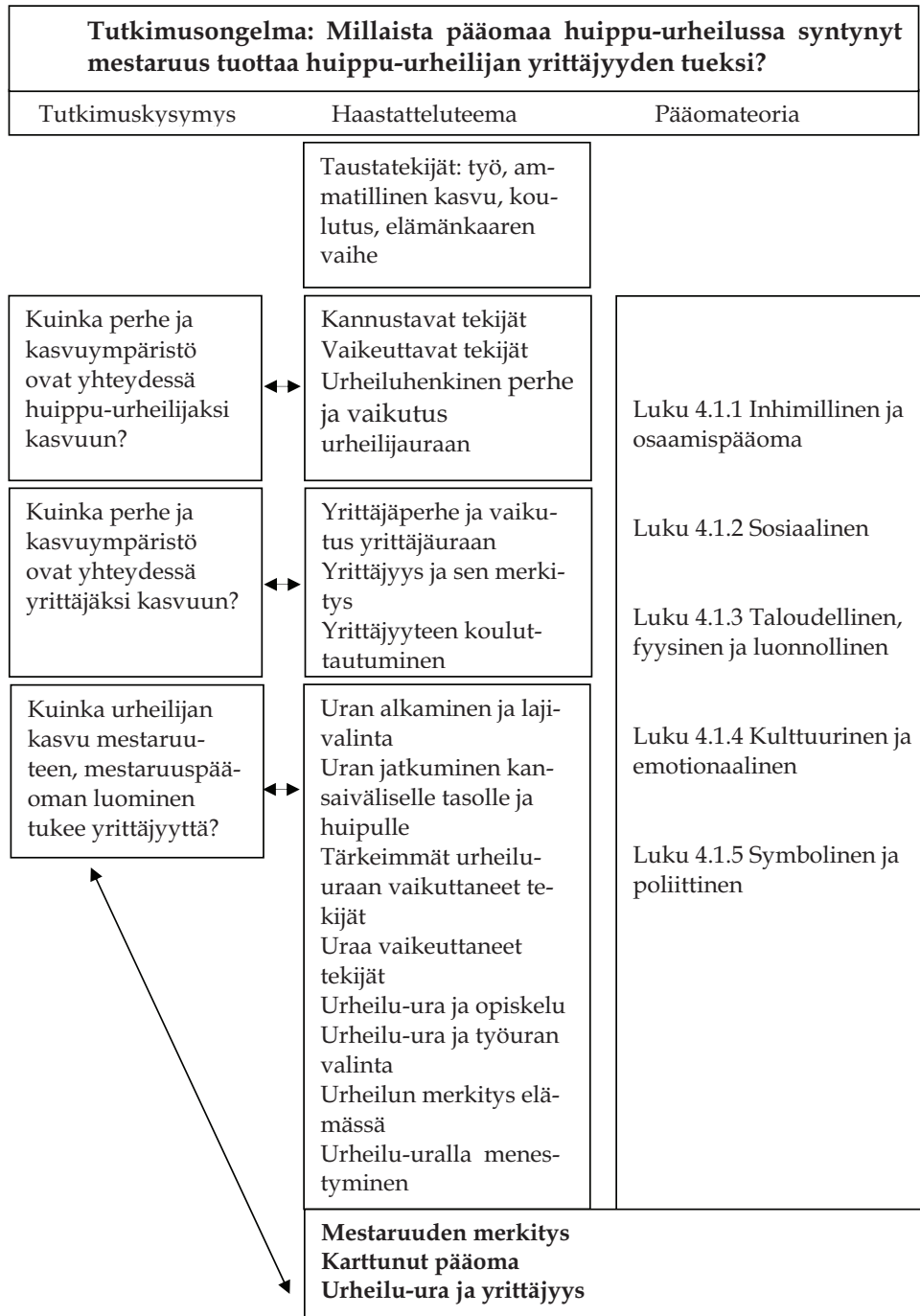
KUVIO 24 Tutkimuksen tarkempi viitekehys.

Mestaruuteen kasvu kulkee urheiluun sosiaalistumisesta ja valmennuksen, harjoittelun ja kilpailutoiminnan kokonaisuuden yhteisvaikutuksien kautta pääomaresurssien kasvuun, ilmenemiseen ja hyödynnettävyyteen työelämässä ja tässä tutkimuksessa erityisesti yrittäjyydessä.

4.4 Haastatteluteemojen yhteys tutkimuskysymyksiin ja pääomateoriaan

Tutkimuksen teoriatausta luo kuvan keskeisistä käsitteistä ja aiheen aiempien tutkimusten tuloksista. Aiheeseen perehtyminen ja tutkimusongelman rajaaminen ja muotoileminen tutkimuskysymykseksi luo johtavan langan tutkimuksen tekemiselle. (Metsämuuronen 2006, 45.)

Seuraavassa kuviossa (kuvio 25) on esitetty tutkimuksen haastatteluteemojen yhteys tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen teorian pohjana käytettyyn pääomateoriaan.

KUVIO 25

Haastatteluteemojen yhteys tutkimuskysymyksiin ja pääomateoriaan.

Pääomamuodot ovat nousseet tutkimusainestosta ja ne on esitelty tarkemmin luvussa 6.3. Tämän tutkimuksen pääkysymys on: Millaista pääomaa huippu-urheilussa syntynyt mestaruus tuottaa yrittäjyyden tueksi? Tutkimuksen alakysymyksiä ovat: Kuinka perhe ja kasvuympäristö ovat yhteydessä huippu-urheilijaksi kasvuun, kuinka perhe ja kasvuympäristö ovat yhteydessä yrittäjäksi kasvuun ja kuinka urheilijan kasvu mestaruuteen, mestaruuspääoman luominen tukee yrittäjyyttä? Tutkimuksen haastatteluteemojen pääalueet ovat urheilijan uraan vaikuttavat tausta- ja elämänkaaritekijät, urheilu-uran kannuste- ja estetekijät, perheen ja kasvuympäristön vaikutus urheilu-uraan ja yrittäjyyteen, huippu-urheilu-uran kokonaisuus ja yrittäjyysura. Teemojen pohjalta toteutetuissa haastatteluissa on pyritty saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Haastatteluista esille nousseita tekijöistä löytyivät linkit pääomateoriaan, joka nousi ilmiötä selittäväksi teoriaksi. Haastatteluaineistosta tuli esiin pääomia kartuttavia tarkempia resursseja. Resurssit muodostivat kokonaisuuksia, jotka olivat luokiteltavissa eri pääoma-alueita ilmentäviksi voimavaratekijöiksi.

5 METODOLOGISET VALINNAT JA TUTKIMUSMENETELMÄ

5.1 Tieteenfilosofiset perusteet ja metodologiset perusvalinnat

Tieteenfilosofia on filosofisen metodin soveltamista tieteeseen, tutkimustoimintaan ja tuloksiin. (Niiniluoto 1999, 21). Siinä voidaan nojata ontologiaan, oppiin olevaisesta ja epistemologiaan, tieto-oppiin. Ontologiassa tieto perustuu todellisuuden peruselementteihin ja rakenteeseen. Eri käsitejärjestelmät sisältävät erilaisia olemassaolo-oletuksia. Epistemologia keskittyy tiedon olemukseen. (Kyrö 2004a, 61.)

Tieteenfilosofiassa ja metodologiassa tieteen ja metodien kuvaamisen ohella on tärkeää näiden tekijöiden erittelemine ja kritisointi. Tiedon käsitettä ja sen saavuttamisen menetelmiä pohditaan tieto-opin, epistemologian ja logiikan filosofian osa-alueissa. Tieto-oppi on tiedon käsitteen, alkuperän ja lajien, saavuttamisen mahdollisuuksien ja rajojen, luotettavuuden ja varmuuden tutkimusta. Logiikka koskee oikean ajattelun eli muodollisesti pätevän päättelyn sääntöjä. Tieteellinen tieto on yleisimmin propositionaalista tietoa, jolta toivotaan objektiivisuutta sekä luotettavien tieteellisessä yhteisössä hyväksytyjen parhaiden menetelmien käyttämistä. (Niiniluoto 1999, 35, 37, 148.)

Oppi olevaisesta eli ontologiset sitoumukset vaikuttavat siihen, mitä tutkimuskohteesta oletetaan. Ontologia on todellisuutta ja sen alkuperää koskeva käsitys. Paradigman kautta tutkija peilaa suhteen aiempiin teorioihin ja niiden luonteeseen. (Kyrö 2004a, 61, 91.) Paradigmalla voidaan tarkoittaa tutkittavaa ilmiötä koskevaa mallikaaviota tai selitystä, jolla ei ole aiempaa teoreettista hyväksyntää. Se voi ilmentää myös tutkijan taustanäkemyistä tai -filosofiaa ja tutkimuksen perusteita, tutkijoiden yhteistä näkemystä oikeasta ja todesta. (Met-sämuuronen 2006, 41.) Paradigma-käsitteellä havainnollistetaan tieteenfilosofisten sitoumusten ja metodologisten ratkaisujen välistä yhteyttä ja se koskee oleellisesti teoreettisia valintoja ja keskustelua. Tieteellisessä keskustelussa paradigma koskee dynaamista näkemystä tieteen kehityksestä. Se ilmentää tie-

teenalalla tai teorioiden joukolle ominaista näkemystä maailmasta sekä ihmisen roolista siinä. Se kertoo soveltuvista metodeista, näkemykseen soveltuvista tiedonhankintamenetelmistä. (Kyrö 2004a, 57–59.) Paradigma liittyy tieteen kehityksen dynaamiseen näkemykseen.

Tieteellisen tiedon tarkastelu voi pohjata vastaavuuteen, yhteensopivuuteen, yhteisymmärrykseen tai tietoon käytännöllisenä arvona. Tavoitteita voidaan lähestyä tiedon intressiteorian kautta. Teoria voidaan jakaa teknisen tiedon intressiin, praktisen eli hermeneuttisen sekä kriittiseen, emansipatorisen tiedonintressiin. Teknisen tiedonintressin tavoitteena on ennustaminen, hermeneuttisen ymmärtäminen ja tulkitseminen ja emansipatorisena tavoitteena on ideologiakritiikki. (Niiniluoto 1999, 70–72.)

Metodologian ydin liittyy päättelyyn, päättelyn logiikkaan ja sen rakenteeseen. Päättelyn logiikka voidaan jakaa kolmeen lajiin: deduktiiviseen, induktiiviseen ja abduktiiviseen. Abduktiivinen päättely on keksimisen logiikkaa. Se pyrkii löytämään keksimiselle päättelysääntöjä. Tutkimusmenetelmän valintaa ohjaavat tavoitteet, tehtävät ja ongelmat sekä metodologiset valinnat. Tutkimusmenetelmät rajataan ja päätetään aineiston hankintamenetelmistä ja valitaan analyysimenetelmä. Nämä joko muodostavat erottamattoman kokonaisuuden tai kukin vaihe sisältää erilaisia vaihtoehtoja. Metodologiaa seuraavia valintoja voidaan kutsua tutkimustyön metodiikan tekniikoiksi. (Kyrö 2004a, 73–74.) Metodi on ajattelutapa ja tutkimusote, ei teknisesti säännönmukainen käsittelytapa. (Laine 2001, 31).

Ihmistieteellinen metodologia liitetään hermeneutiikkaan, jonka osana on fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne. Fenomenologisen ja hermeneuttisen ihmiskäsityksessä tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Fenomenologia on inhimillisen kokemuksen tutkimista ja kokemus muodostuu merkityksistä. Fenomenologis-hermeneuttisella tutkimuksella ilmiö käsitteellistetään. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 32–35.) Hermeneuttinen, praktinen tiedonintressi liittyy kulttuuri-ilmiöiden merkitysten ymmärtämiseen, ihmisen itseymmärryksen lisäämiseen kommunikaation ja traditionvälityksen kautta. (Niiniluoto 1999, 71). Praktinen eli tulkinnallinen tiedonintressi pyrkii ymmärtämään ihmistä ympäristössään käyttäen tulkitsevia tiedonhankinnan menetelmiä. (Anttila 2000, 21).

Hermeneuttinen, hengentieteellinen tieteenperinne on asioiden merkityksen ja mielen tutkimusta. Se on merkityssisältöjen, kulttuurin, tutkimista. Hermeneutiikka on tulkinnan menetelmä. Hermeneuttisella kehällä tarkoitetaan sitä, että jokin osa voidaan käsittää vain tietyn kokonaisuuden osana ja kokonaisuus muodostuu osista. (Anttila 2000, 24–25.) Hermeneutiikalla tarkoitetaan tulkintaan ja ymmärtämiseen liittyvää tieteellistä menetelmää, menetelmän tutkimista ja tieteenfilosofista humanistiset ja yhteiskuntatieteelliset tieteet luonnontieteistä erottavaa teesiä. (Niiniluoto 1989, 61.)

Fenomenologis-hermeneuttinen näkökulma edellyttää tutkijalta jatkuvaa perusteiden pohtimista tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuksen perustana olevia filosofisia ongelmia ovat muun muassa ihmiskäsitys ja tiedonkäsitys. (Laine 2001, 26.)

Tieteellisen käsitteen muodostamisen, kehittämisen ja täsmentämisen prosessia kutsutaan tieteelliseksi käsitteenmuodostukseksi. Käsitejärjestelmällä tieteellisessä tutkimuksessa tarkoitetaan käsitteiden ja intensioiden jäsenyntyä kokonaisuuksia ja suhteita. (Niiniluoto 1999, 122, 153.)

Teleologisessa tarkastelussa pyritään ymmärtämään inhimillistä toimintaa ja tapahtumia niiden päämääristä käsin. (Niiniluoto 1989, 54). Tämän tutkimuksen ontologiassa korostuu teleologinen näkemys siitä, että mestaruuteen kasvaminen on intentionaalinen eli tavoite- ja tarkoitushakuinen kehitymisprosessi. Ihminen toimii tarkoituksen ja tavoitteen ohjaamana. Ihmisen toimintaa ja käyttäytymistä ohjaa halutun todellisuuden luominen, mikä erityisesti huippu-urheilussa on silminnähtävän voimakasta. Tämä ilmenee kilpailussa menestymisen tahtona, urheilijan, valmentajan ja ympäristön tavoitteina. Henkinen kasvu yrittäjyyteen on tavoitellun tilan luomista.

Käsillä olevan tutkimuksen epistemologiassa korostuu narratiivisuus. Aineistona ovat haastateltujen kertomat tarinat niistä kehityspoluista, joiden kautta kasvu mestaruuteen on tapahtunut. Tämän tiedon saaminen on mahdollista vain urheilijan kertomana, mistä saadaan kuva narratiivien kautta. Tutkija toimii näiden narratiivien eli tarinoiden tulkitsijana. Tutkimus on myös sosiaalisen vuorovaikutuksen idean mukaisesti konstrukttiivinen. Tutkija konstruoi ja muodostaa uutta tietoa aiemman tiedon, kokemusten ja tarkoituserien ja vastaavien tekijöiden pohjalta. (Anttila 2000, 19.) Haastatteluissa ilmenee haastateltavan ääni ja tarinat. Haastattelija ja haastateltava tuottavat puheenvuoroillaan ja vuoropuhelullaan sitä todellisuutta, jota tutkija analyysivaiheessa tulkitsee ja analysoi. (Hennink, Hutter & Bailey 2011, 110.)

5.2 Tutkimusmenetelmä

Laadullinen tutkimusote on variaatio erilaisia lähestymistapoja. (Silverman 2001, 12). Se kattaa laajan kirjon tekniikoita ja filosofioita. Sillä voidaan kuvata tarkasti inhimillistä kokemusmaailmaa erilaisin tutkimusmenetelmin, kuten syvähaastattelut, focus-group-haastattelut, havainnointi, sisällönanalyysi, visuaaliset menetelmät, elämäntarinat ja elämänkerrat. Se on kuitenkin paljon muuta kuin käytetyt menetelmät. Se on merkitysten ja tulkintojen antamista käyttäytymiselle, tapahtumille ja tutkimuksen kohteille. Sillä on tulkinnallinen ja merkityksiä ilmentävä tavoite. (Hennink ym. 2011, 9.) Tutkimus koostuu erilaisista tulkinnallisista käytänteistä. Laadullisen tutkimuksen selkeää määrittelyä vaikeuttaa se, ettei sillä ole omaa erityistä teoriaa, paradigmaa ja metodeita. Lähes kaikkia laadullisia tutkimuksia voidaan pitää tapaustutkimuksina. Tapaustutkimuksen tavoitteena on saada yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta tosiinsa suhteessa olevia tapauksia. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2005, 125.) Tapaustutkimuksella saadaan kontekstisidonnaista tietoa inhimillisen toiminnan ilmiöistä. Tutkija ja tutkimuskohde voivat olla läheisessä vuorovaikutussuhteessa. (Flyvbjerg 2004, 421–423.)

Tapaustutkimuksella tuotetaan tietoa yksilöitä, ryhmiä, organisaatioita, sosiaalisia, poliittisia ja vastaavia asioita koskevista ilmiöistä. Tutkimusotetta käytetään yleisesti psykologisessa ja sosiologisessa sekä taloustieteellisessä tutkimuksessa. Kokeellista laadullista tapaustutkimusotetta käytetään, kun halutaan saada lisää tietoa tiettyihin tapauksiin liittyvistä syy-seuraussuhteista. Selittävä tapaustutkimus voidaan jakaa tutkivaan ja kuvailevaan tutkimukseen. Kuvailevaa tapaustutkimusta käytetään kuvailemaan ilmiötä omassa kontekstissaan, kuten sosiaalisissa organisaatioissa. Ilmiön ja ympäristön väliset rajat eivät ole selvästi osoitettavissa. (Yin 2003, 1, 13.) Tapaustutkimus perustuu laajemman ilmiön selittämiseen yksittäisten tapausten kautta. Tapaus, case, on edustava tutkittavan ilmiön suhteen. (Silverman 2001, 83; Eisenhardt 1989, 534.)

Tutkimus voi kohdistua esimerkiksi yksilöön, ryhmään tai yhteisöön. Ilmiöstä pyritään saamaan mahdollisimman syvälinen kuva. Tapaustutkimuksen käyttöä puolustaa se, että se perustuu informanttien omiin kokemuksiin ja siten mahdollistaa tulkinnan, yleistämisen ja käytäntöön soveltamisen. Tutkimuksen haasteellisuus liittyy analyysien ja tulkintojen tekemisen laatuun, jotta ilmiö on kattavasti esitettävissä. (Yin 2003, 109–114, 143.)

Tapaustutkimuksen tutkimusaineiston analyysi voidaan toteuttaa case-analyyseina tai tapausten yli, cross-case analyyseina. Aineiston edustavuus ja tapausten loogisuus varmentaa, laajentaa ja terävöittää teoriaa. Sisäinen validiteetti perustuu aineiston vertailuun olemassa olevaan erilaiseen tutkimustietoon. Vastaavaan tutkimustietoon peilaaminen terävöittää yleistettävyyttä ja tutkimuksellista tasoa. (Eisenhardt 1989, 533.)

Tämä tutkimus on laadullinen ja luonteeltaan abduktiivinen teorian ja empirian vuoropuhelu, joka on noussut esiyymmärryksestä. Anttilan (2000, 140) mukaan abduktiivinen päättely lähtee liikkeelle empiriasta, mutta siihen liittyy myös teorian olemassa olo taustalla inspiraation ja ideoitten lähteinä. Ajattelu, pohdinta ja tulkinnat virittävät päättelyä.

Tämän tutkimuksen esiyymmärrys koostuu kirjallisuudesta, aiheeseen liittyvistä asiantuntijakeskusteluista, lehti-, televisio- ja radiohaastatteluista ja tutkijan omista kokemuksista. Tutkijan työtehtävät ammattikorkeakoulun urheilukatemiohjaajien opintojen ohjaajana ja ohjausta koskevissa projekteissa, kuten Oped-projekti ja Get a Life -hanke ovat antaneet tutkijalle ohjaus-, ura- ja yrittäjyysnäkökulmia. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun yrittäjyyden esihautomo-opiskelijoiden ryhmässä tehty focus group-tutkimus (Römer-Paakkanen & Pekkala 2008) on valottanut omasta aktiviteetista tai harrastuksesta viriävän yrittäjyyden ilmiötä. Tutkija on edennyt esiyymmärryksen rakentamisesta reflektoinnin kautta ymmärrykseen ja uuden tiedon löytämiseen.

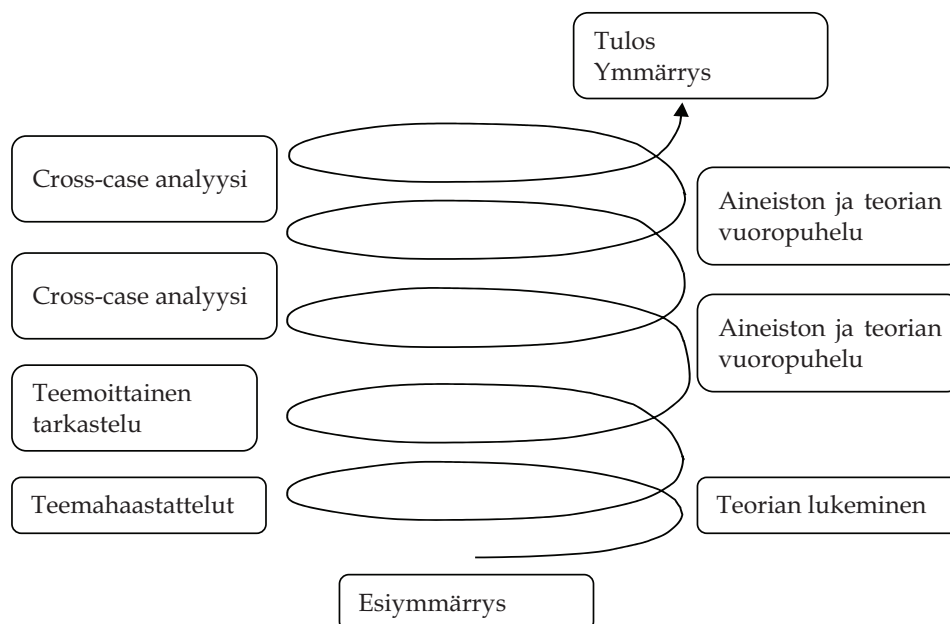
Kysymyksessä on laadullinen tapaustutkimus, haastattelututkimus, joka on toteutettu yksilöllisinä teemahaastatteluina. Haastateltavina ovat olleet viisi menestynyttä kansainvälisen tason huippu-urheilu-uransa lopettanutta urheilijaa, jotka ovat ryhtyneet yrittäjiksi joko jo urheilu-uransa aikana tai sen jälkeen. Haastateltavat edustavat eri urheilulajeja, yksilö- ja joukkuelajeja ja mukana on nais- ja miesurheilijoita sekä talvi- että kesälajeista. Osalla haastateltavista on myös yrittäjäperhetausta. Haastattelumenetelmällä on pyritty saamaan sisällöl-

listä tietoa tutkimusaiheesta ja tutkimusongelmasta, haastateltavien elämäntilannetta koskevista tekijöistä sekä aihetta koskevista mielipiteistä huippu-urheilun ja yrittäjyyden konteksteissa.

Hirsijärven ym. (2005, 196–197) mukaan haastattelumenetelmä on systemaattinen tiedonkeruumenetelmä, jolla pyritään mahdollisimman luotettavien ja pätevien tietojen saamiseen tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimushaastattelun yksi muoto on teemahaastattelu, jossa haastateltava pukee sanoiksi kokemuksensa. Haastattelun teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Laineen (2001, 29) mukaan kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. Tutkija pyrkii löytämään haastateltavan ilmaisusta mahdollisimman oikean tulkinnan. Syvähaastattelu koskee tietyn alueen syvällistä tiedonkeruumenetelmää. Hyvin toteutettuna se on haastateltavan kokemana keskustelua. Haastateltava kertoo ja kuvaa. Haastattelija virittää kysymyksillä, kuuntelee ja tulkitsee. Syvähaastattelu on merkityksiä esille tuovaa yhteistyötä, jossa ilmenee haastateltavan ääni ja tarina. (Hennink ym. 2011, 109.)

Tämän tutkimuksen menetelmä pohjautuu teemahaastatteluista koottaviin haastateltavien elämäntarinoihin, joista tutkija on muodostanut tulkinnat. Tulkinnat on tehty casekohtaisina analyyseina tutkimuskysymyksittäin ja haastatteluteemoittain. Tämän jälkeen tehtyjä tulkintoja on tarkasteltu cross-case menetelmän avulla tutkimuskysymyksittäin ja pääomateorioiden kautta.

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysi, keruu ja käsitteellistäminen limittyvät toisiinsa. (Anttila 2000, 195). Laadullinen analyysi kuvataan usein spiraalimaisena etenemisprosessina. Deyn (1993, 53) spiraalimainen analyysin etenemismalli on kuvattu kuviossa (kuvio 26). Siinä on esitetty tutkimuksen abduktiiviseen tutkimusotteeseen pohjautuva analyysiprosessin eteneminen mukailen Deyn analyysin spiraalimallia. Analyysillä tulkitaan ja luodaan malli tutkittavalle ilmiölle. Ilmiötä tarkastellaan käsitteellisen kehikon läpi. Tulkinnan kautta ilmiötä yleistetään. Sitä varten voidaan luoda uudet yhteyksiin sopivat käsitteet. Prosessi etenee aineiston lukemisena ja reflektiona. (Anttila 2000, 187.)

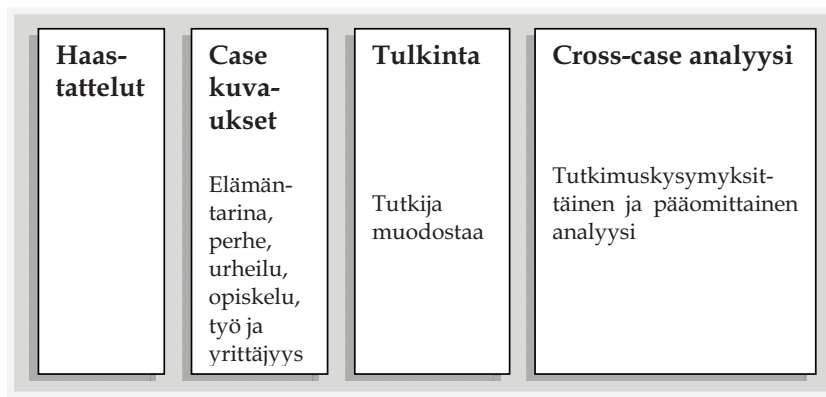
KUVIO 26 Tutkimusprosessin analyysin spiraalimalli [Dey (1993, 53) mukaillen].

Laineen (2001, 37-42) mukaan haastattelututkimuksen prosessi etenee aineistos-
sa sanotun kuvaamisesta, toisen kertomuksen kuvaamisesta mahdollisimman
alkuperäisesti. Suoria lainauksia esitetään tiivistäen aineiston merkitsevä aines-
tukijalle itselleen ja raportin lukijoille. Kuvausten jälkeen aineiston moninai-
suudesta pyritään saamaan esille merkitysten muodostamia kokonaisuuksia
koskeva analyysi. Nämä kokonaisuudet järjestäytyvät myös tutkijan tutkimus-
kysymysten ehdoilla. Tutkija tulkitsee omalla kielellään ensimmäisen tason ku-
vauskieltä. Analyysi pyrkii tematisoimaan, käsitteellistämään ja narratiivisesti
yhdistämään kuvauksessa esitettyä puhetta. Synteesissä erillään tarkastellut
merkityskokonaisuudet tuodaan yhteen samaan kuvaan. Lopullisen kuvan il-
miöstä tuo merkityskokonaisuuksien välisten suhteiden selvittäminen.

Heikkisen (2001, 116, 118, 121, 129) mukaan tutkimuksen narratiivisuus on
lähestymistapa, joka perustuu kertomuksiin tiedon välittäjinä ja rakentajina.
Narratiivisuus liittyy tiedonprosessiin, tutkimusaineiston luonteeseen, aineis-
ton analyysitapaan tai narratiivien käytännölliseen merkitykseen. Narratiivinen
tutkimusaineisto on suullista tai kirjallista kerrontaa. Narratiivinen analyysi
koskee kertomusten luokittelua, kuten tapaustyyppien, metaforien tai kategori-
oiden avulla. Narratiivinen analyysi tuottaa, kongfiguroi, uutta kertomusta ai-
neiston kertomusten perusteella. Yksilöt antavat asioille merkityksiä tarinoiden
kautta. Pyrkimys on tutkijan ja tutkittavan yhteiseen merkityksen luomiseen.

5.3 Tutkimuksen toteutus

Haastattelut toteutettiin vuoden 2009 aikana. Tutkija kokosi haasteltavat harkinnanvaraisesti siten, että he edustivat nais- ja mieshuippu-urheilijoita sekä yksilö- ja joukkuelajeja. Haasteltavat olivat tavoittaneet omassa lajissaan kansainvälisen huipputasen. Tutkija otti urheilijoihin yhteyttä puhelimitse ja sähköpostitse sekä toimitti ennakkoon tutkimusta ja haastattelua koskevan tarkoituus- ja tutkimussuunnitelmayhteenvedon ja haastattelupyynnön haastateltaville sähköpostitse (LIITE 1). Haastattelut sovittiin haastateltavien aikataulujen mukaan heidän esittämänsä paikkaan, jolla mahdollistui rentoutunut ja haastateltuun keskittynyt ilmapiiri ja ympäristö. Haastatteluun oli varattu runsaasti aikaa. Haastattelun pituus oli 1,5 – 2,5 tuntia. Haastattelut tallennettiin kokonaisuutena, sanasta sanaan kahdelle sanelulaitteelle. Tutkija teki haastattelujen yhteydessä muistiinpanoja haastattelun etenemisestä. Kuviossa (kuvio 27) on kuvattu haastatteluprosessin etenemistä analyysiprosessiin.

KUVIO 27 Haastatteluprosessin kuvaus ja eteneminen.

Tutkija itse kirjoitti tarkat yhteenvedot kahdesta ensimmäisestä haastattelusta saadakseen mahdollisimman syvällisen kuvan haastatteluaineistosta ja edistääkseen tutkimuksen analyysin tekemistä. Osan haastatteluiden litteroinnista tutkija teetti ulkopuolisella litteroijalla. Tutkija tarkisti kaikki tutkimukseen otetut sitaatit nauhoituksista. Sitaatit toimitettiin haastateltaville luettaviksi ja hyväksyttäväksi tutkimuksessa käytettäväksi.

Haastattelun pohjana olivat teemoittain esitetyt ilmiön syvälle menevät, avoimet ja puolistrukturoidut kysymykset. Haasteltavalla oli mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä haastattelijan esittämään kysymykseen haastattelun yhteydessä. Haastattelussa käytetyt teema-alueet olivat: perheen ja kasvuympäristön vaikutus huippu-urheilijaksi kasvuun, perheen ja kasvuympäristön vaikutus yrittäjäksi kasvuun, huippu-urheilun merkitys, kansainväliselle tasolle edennyt huippu-urheilu-uran kokonaisuus, huippu-urheilu ja opiskelu, huip-

pu-urheilu ja työ, huippu-urheilu ja yrittäjyys, huippu-urheilu ja mestaruuteen kasvu sekä urheilu-uran tuottama pääoma.

Haastateltavat antoivat itse tutkijan pyytämät tutkimuksen kannalta oleelliset taustatietonsa. Lainaukset ovat suoria tekstiotteita haasteltavien kertomista eri keskusteluteemoista.

5.3.1 Aineiston hankinta ja kuvaus

Kaikki haastateltavat ovat saavuttaneet kansainvälisen tason huippu-urheilurallaan. Haastateltavien valinnan perusteena on ollut se, että informantit ovat yrittäjiä. He ovat aloittaneet yrittäjyysuransa joko huippu-urheilu-uransa aikana tai sen jälkeen. Lisäksi osalla haastateltavista on yrittäjäperhetausta, joka ei ole ollut varsinaisena valintakriteerinä. Casekuvausten taustatiedot ovat koottuina seuraavassa taulukossa (taulukko 3).

TAULUKKO 3 Casekuvausten taustatiedot.

	Case A	Case B	Case C	Case D	CaseE
Sukupuoli	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Mies
Yksilö/ joukkuelaji	parilaji	joukkue- laji	joukkue- laji	yksilölaji	yksilölaji
Urheilu-uran kesto vuosina tai huippu- urheiluvuo- det	29 vuotta	27 vuotta, joista 15 huipulla	24 vuotta (9 – 32 ikä- vuodet)	8 vuotta maa- ilman huipul- la	14 vuotta, joista 10 ammatti- laisena
Koulutus	korkea- koulutut- kinto	opistotut- kinto	korkeakou- lututkinto	korkeakoulu- tutkinto	korkeakou- lututkinto
Tämänhetki- nen työ ja asema yrityksessä	yrittäjä, konsultti, partneri	yrittäjä, toimitusjoh- taja	yksityisyrit- täjä omistaja toimitusjoh- taja	toimitusjoh- taja	osakas markki- nointijohta- ja
Yritysmuoto	osakeyhtiö	osakeyhtiö	osakeyhtiö	osakeyhtiö	osakeyhtiö

Haastattelujen avulla on koottu informanttien elämäntarinat urheilun, huippu-urheilun, opiskelun, työn ja yrittäjyyden sekä yrittäjäperheen alueilta. Casekuvauksista on koottu elämänkulkuanalyysi, jossa on kuvattu haasteltavan huippu-urheilijan perhetaustaa ja kasvuympäristöä, urheilua, opiskelua sekä työ- ja yrittäjyysuraa.

5.3.2 Haastatteluaineiston käsittelyprosessi

Haastattelututkimuksen aineiston kanssa keskustelun, analyttisten teemojen keskinäisen vertailun ja analyysiin perustuvien kokonaisuuksien ja teoreettisten

mallien perustana ovat aineistoon tutustuminen, järjestäminen ja luokittelu. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 10). Pennasen ja Puhakan (1987, 161–162, 165, 167) mukaan tarkalla nauhoitettujen haastattelujen litteroinnilla tarkoitetaan haastateltavan puhuman kielen toistamista sellaisenaan. Haastateltavan olennaisten asioiden muistaminen ja esille saaminen on haastattelussa ja litteroinnissa oleellista. Litteroija käsittelee tekstiä kielen virheellisyyksiin puuttumatta, mutta voi oikoa epäoleellisia toistoja. Tekstissä säilytetään murteelliset sanonnat ja kielen paikallissävy. Litteroitu aineisto antaa kuvan haastattelujen sisällöstä. Tekstien analyysissä litteroinnin kanssa rinnakkain käytetään varsinaista nauhoitusta väärintulkintojen välttämiseksi. Nauhoitusten käyttäminen tuo esille puheen sävyt, vivahteet ja haastattelujen tunnelmat. Tarkkuuden varmistamisen jälkeen tutkija voi tehdä omat tulkintansa ja ratkaisunsa. Litterointi-, analyysi- ja tulkintaprosesseja helpottaa tutkijan läsnäolo tai haastattelijana toimiminen haastatteluissa.

Litteroidun aineiston käsittely edellyttää tarkkaa ja syvällistä lukemista ja pohdintaa. Tutkija hahmottaa kuvaa aineistosta ottaen huomioon vastausten ulottuvuudet. Tutkijan tavoitteena on ymmärtää aineiston todellinen sisältö. Haastattelun kuvailuluokittelut sidotaan haastattelun aitoon sisältöön. Niille annetaan todellisuutta vastaavia nimiä. Luokittelutyypit nousevat aineistosta. Tutkijan tulee päästä tulkinnassaan vastausten taakse ja rivien välistä löytyvään tietoon. (Anttila 2000, 187–188.)

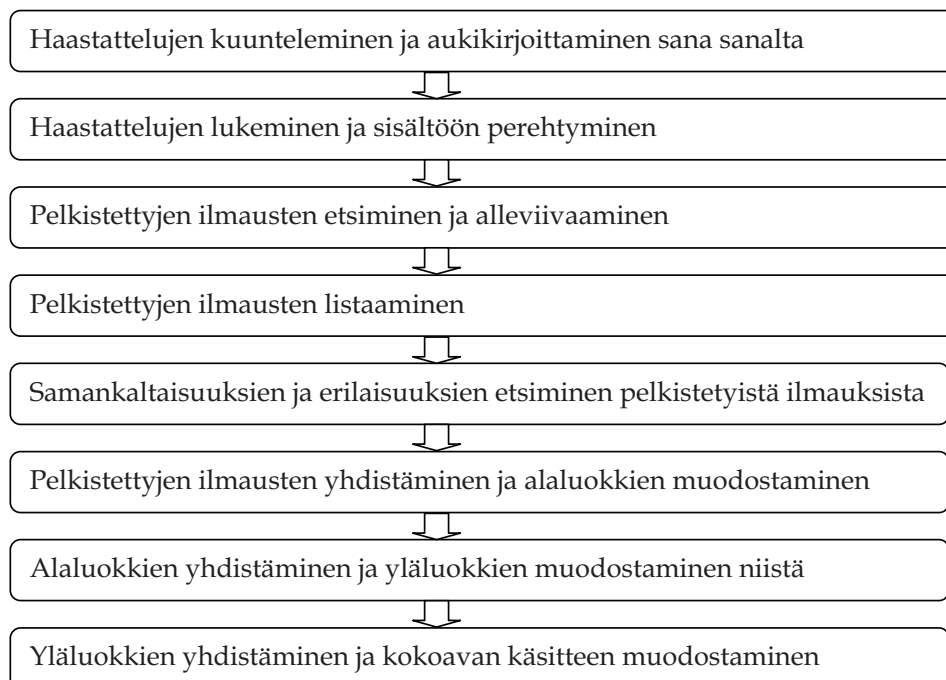
Laadullisen haastattelututkimuksen analyysi edellyttää tutkijalta tutkimusaineiston sisäistämistä ja todellisuuteen perustuvaa tutkittavan ilmiön ymmärrystä. Tulkinta tuo esille informanttien yksilöllisiä näkemyksiä ja niiden sosiaalisia ja kulttuurisia merkitysisältöjä. Laadullinen tutkimusprosessi edellyttää analyttistä otetta aineiston käsittelyssä, analysoinnissa ja tulkinnoissa. (Hennink ym. 2011, 205.)

Litteraatiossa tutkija tekee valintaa nähtävissä ja kuultavissa olevan informaation relevanttiuden suhteen meneillään olevan vuorovaikutuksen ymmärtämisen kannalta – tulkintaa puhujayhteisön jäsenen näkökulmasta. Aineistoista tehtävillä tulkinnoilla pyritään mahdollisimman hyvään läpinäkyvyyteen. (Ruusuvuori ym. 2010, 427–428.) Tutkija on tehnyt haastattelujen yhteydessä omia muistiinpanoja haastattelun tarkasta etenemisestä. Tutkija on käyttänyt nauhoituksia varmistaakseen tekstin oikeellisuutta sekä saadakseen esille haastatellun tekstin ilmettä ja haastattelujen tunnelmatiloja. Haastatteluaineistoa on tarkasteltu systemaattisesti sisällön ja merkitysten suhteen. Aineiston käsittely on koostunut sisällön tutkimisesta, vertailusta, tulkinnasta ja käsitteen muodostamisesta. Ruusuvuoren ym. (2010, 11) mukaan tutkijan valitsema näkökulma ja tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten asettelu muovaavat lähestymistapaa aineistoon.

5.3.3 Haastatteluaineiston analyysiprosessi

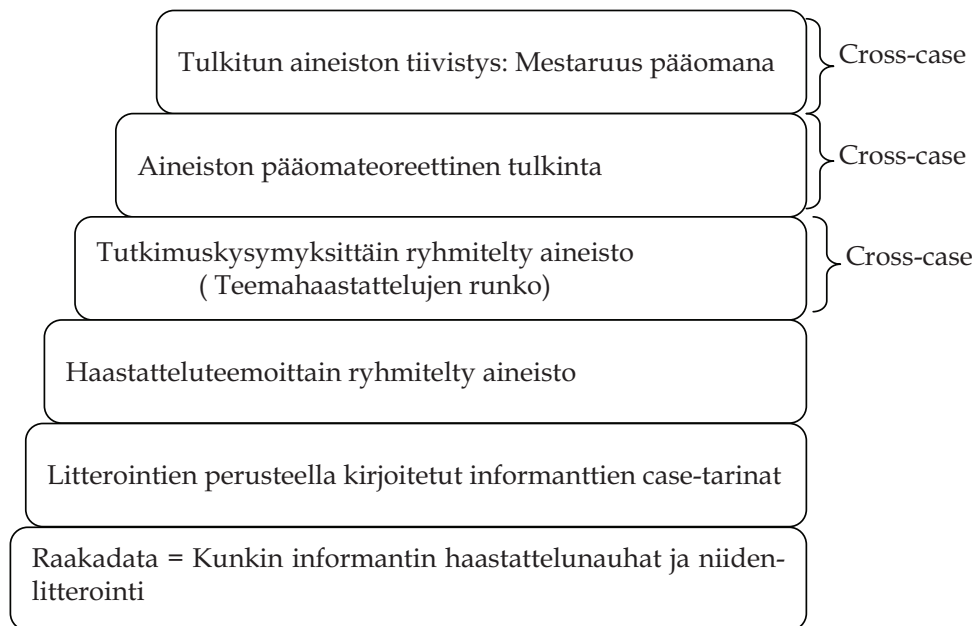
Tutkimusaineiston käsittelyssä casekuvausten kirjoittamisessa on sovellettu Tuomen ja Sarajärven (2006, 103, 111, 115) aineistolähtöistä sisällönanalyysin

mallia. Analyysissa tematisoidaan, käsitteellistetään tai kerronnallisesti yleistetään esitetyt kuvaukset. Aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. Aineistolähtöinen sisällön analyysi on käsitteiden yhdistelemistä, jonka tavoitteena on saada vastaus tutkimustehtävään. Prosessin kuluessa teoriaa ja johtopäätöksiä verrataan alkuperäisaineistoon ja empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Tuloksina esitetään empiirisestä aineistosta muodostettu malli, käsitejärjestelmä, käsitteet ja aineistoa kuvaavat teemat. Tulokset sisältävät luokitteluihin pohjautuvat käsitteet tai kategoriat ja niiden sisällöt. Johtopäätöksissä tutkija pyrkii ymmärtämään, minkä merkityksen tutkittavat asiat tutkittaville muodostavat. Seuraavassa kuviossa on esitetty aineistolähtöisen sisällön analyysin käsittelyn eteneminen (kuvio 28).

KUVIO 28 Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2006, 111).

Haastatteluaineiston analyysiprosessi on kuvattu alla olevassa kuviossa (kuvio 29). Raakadata koostuu haastatteluiden urheilijoiden tarinoista, eri elämäntilanteiden liittymisestä toisiinsa. Haastatteluissa on käytetty haastattelujen etene- mistä tukenutta teemahaastattelurunkoa. Tämän jälkeen aineisto on ryhmitelty tutkimuskysymyksittäin ja seuraavassa vaiheessa pääomittain cross-case analyysinä. Tätä on seurannut tutkimusaineiston tiivistys mestaruus pääomana tulkintana.

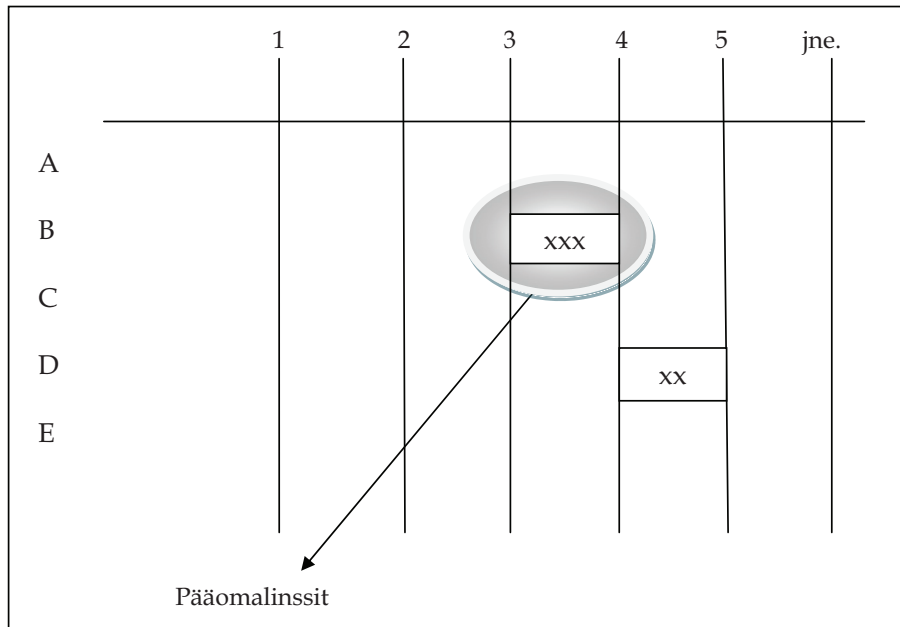

KUVIO 29 Haastatteluaineiston analyysiprosessin kulku.

Haastatteluaineiston analyysin tutkija on toteuttanut cross case -analyysia käyttäen. Kukin haastattelu on ensimmäisessä vaiheessa analysoitu teemakysymysten ja aihealueitten mukaan tutkimuskysymyksittäin. Toisessa analyysivaiheessa tuloksia on tarkasteltu cross-case analyysillä pääomalinssien kautta. Cross-case analyysillä on tuotu esille haastatteluista nousevat pääomatekijät. Tekijät on esitetty pääoma-alueina, jotka kuvaavat karttuneita resurssitekijöitä.

Kuviolla (kuvio 30) on kuvattu esimerkkinä cross-case analyysillä tapahtuvaa tarkastelua pääomalinssiä käyttäen.

Case Haastatteluteemat

KUVIO 30 Haastatteluteemojen ja case kuvausten cross-case-analyysistä nousevat pääomatekijät.

Tarkastelun kautta on nostettu esille tutkimusaineistosta ilmeneviä pääomatekijöitä. Pääomatekijöistä on tehty kokoava analyysi. Tämän jälkeen tuloksia on tarkasteltu vielä tutkimuskysymyksittäin. Analyysin seuraavassa vaiheessa mestaruuspääoma on kuvattu kolmen mestaruuden, taituruus-mestaruus (master's capacity), loistavuus-mestaruus (excellence) ja voittamis-mestaruus (championship) alueen pääomina.

5.4 Tutkimuksen arviointi

Yinin (2003, 19, 21, 24, 29) mukaan laadullisen casetutkimuksen edellytyksinä ovat rakennetta koskeva validiteetti, sisäinen validiteetti, ulkoinen validiteetti sekä luotettavuus. Tutkimuksen ja analyysin tulee edetä loogisesti ja tulosten tulee vastata tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymys on mukana prosessin runkona. Tutkimuskysymykset luovat pohjan analyysiyksiköille. Uuden teorian luomiseen vaikuttaa tulosten yleistettävyyden taso - analyttinen tieteellinen yleistettävyyden taso. Casetutkimuksen ydin on sosiaalisten ilmiöiden mahdollisimman kokonaisvaltainen ymmärtäminen.

Laadullisessa tutkimuksessa validiteetin arvioimisella tarkoitetaan aineistojen ja niistä tehtävien tulkintojen käyppyyden arviointia. Analyysin tuloksena ilmiö asettuu uuteen, tuoreen lähestymistavan valoon, mikä virittää jatkotutkimukseen ja dialogiin. (Ruusuvuori ym. 2010, 27, 29.) Tutkimuksen objektiivisuuden tarkasteluun kuuluvat havaintojen luotettavuus ja puolueettomuus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija luo ja tulkitsee tutkimusasetelman. (Tuomi & Sajajärvi 2006, 133.) Laadullisen tutkimuksen arviointi kohdistuu seuraaviin tekijöihin: tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkijan sitoumukset kyseisessä tutkimuksessa, aineistonkeruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkija-tiedonantajasuhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi, tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointi. (Tuomi & Sajajärvi 2008, 135-136.)

Tämän tutkimuksen kohde on mestaruuteen kasvun ilmiö, jota on tarkasteltu informanttien tuottamien narratiivisten kasvukertomusten kautta. Tutkijan kiinnostus aihetta kohtaan on noussut kolmen alueen triangulaatiosta: liikuntatieteellinen näkemys, ohjauksellinen näkemys sekä yrittäjyyden laaja kuva. Haastateltavien anonymiteetin takaamiseksi haastateltavien taustatiedoista on kerrottu vain tutkittavan ilmiön (mestaruuteen kasvamisen) kuvaamisen kannalta tärkeät seikat. Haastateltavat ovat myös itse tarkistaneet tutkimusraportissa käytetyt suorat lainaukset. Tutkittava ilmiö on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, jotta tutkijan tekemä tulkinta olisi mahdollisimman läpinäkyvä ja looginen.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Case-kuvaukset

Case A: Haastateltava A:n kasvuympäristössä liikunnalla on ollut keskeinen merkitys. Oma laji on löytynyt varhaisessa vaiheessa vanhempien löytämänä ja innostamana. Toinen vanhemmista on ollut huippu-urheilija. Laji vaihtui myöhemmin toiseen kilpalajiin, johon haastateltava koki vahvaa kiinnostusta ja vakuuttui omaavansa tarvittavia ominaisuuksia. Myös oikea-aikaisilla sattumatekijöillä oli vaikutusta. Lajin vaihtoa kuvaa vahva tahto harjoitteluun, oppimiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. Uralla eteneminen, harjoittelun mahdollistuminen ja tietotaidon kartuttaminen edellyttivät ulkomaille siirtymistä. Kokoaikainen huippu-urheilu-ura on kestänyt viitisentoista vuotta ja lajin parissa haastateltava on ollut melkein kolmekymmentä vuotta.

Vanhemmat ovat toteuttaneet omaa työuraansa yhdistellen työtä ja yksityisyrittäjyyttä, virkamiesuraa ja poliittista uraa. Haastateltavan yritystoiminnan aloittaminen liittyi urheilu-uran edellyttämään ja opettamaan yrittäjyyteen. Ulkomaille siirtyminen ja ammattilaisura kasvattivat talous-, markkinointi-, viestintä- ja yhteistyötehtävien hoitamisessa. Haastateltavan nykyinen yrittäjyys on yrittäjyyttä, jossa omia osaamisalueita hyödynnetään yhdessä tekemisessä ja oppimisessa. Käytännön työssä yhdistyvät itsenäinen yrittäjyys ja yhdessä yrittäminen. Yritysidea on noussut huippu-urheilu-uran kokemuksista ja oppimisesta.

Case B: Haastateltava B:n lapsuuden ajan ympäristöön on liittynyt vahva luontainen liikkuminen. Isovanhempien antamalla monipuolisella liikunnallisella mallilla on ollut tärkeä vaikutus urheilu-uran alkuun. Fyysisen kunnon pohja on syntynyt maaseutu- ja kaupunkiympäristön sosiaalistavien tekijöiden yhteisvaikutuksena. Lajivalintaan vaikuttivat vahva liikunnallisuus, lajin ominaisuuksitekijät ja osittain sattumatekijät.

Haastateltava oli nuoruusiässään Suomen mestari lajissa, johon liittyi tiukka ja monipuolinen fyysinen harjoittelu ja valmentautuminen. Tämä vaihe

on tuonut monipuolisen fyysisen pohjan - erityisesti kestävyysominaisuuksien kehittymisen. Haastateltava joutui terveydellisistä syistä miettimään urheilu-uransa uudestaan. Vahva side urheiluun jatkui uutena lajina. Vahva liikunnallinen tausta ja tahto edistivät nopean siirtymisen maajoukkue-tason urheiluun.

Yrittäjyyden malli on tullut isovanhemmilta seuraamalla läheltä heidän yritystoimintaansa. Haastateltava on ryhtynyt yrittäjäksi opiskeluaikanaan. Hän on ryhtynyt yrittäjäksi kahteen otteeseen urheilu-urallaan. Hän yhdisti urallaan urheilun, työn ja yrittäjyyden. Koulutustoiminta kuuluu osana nykyiseen yrittäjyyteen, joka on pääosaltaan räätälöityä palvelutoimintaa. Yrittäjyys on mahdollistanut elämäntilanteeseen sopivan työn. Verkostot kansainvälisiä verkostoja myöten ovat vaikuttaneet yrityksen perustamiseen ja toimintaan. Tulevaisuuden visiona on yrityksen palvelufilosofian laajentaminen.

Case C: Haastateltava C asui lapsuudessaan perheensä kanssa pitkän aikaa ulkomailta. Liikuntaharrastustoiminta alkoi noin kuuden vuoden ikäisenä, jolloin hän harrasti monipuolisesti eri lajeja. Oma laji löytyi yhdeksän vuoden iässä. Laji syytti ja vei mukanaan. Isän urheilutaustalla oli vaikutusta lajivalintaan.

Varsinainen urheilu-ura alkoi murrosikäen tultaessa. Uran etenemiseen vaikutti nousujohteinen siirtyminen korkeammille tasoille. Kansainvälinen kilpailutoiminta avasi uusia ovia ulkomailta.

Vanhempien yrittäjyys on ollut päätoimisen työn ohessa toteutettua pienimuotoista yrittäjyyttä. Perheessä on ollut yritystoimintaa haastateltavan varhaisesta lapsuudesta saakka.

Haastateltava kouluttautui samaan akateemiseen ammattiin kuin moni muukin perhepiirissä. Tutkinon jälkeen myöhemmässä vaiheessa hän teki uuden uravalinnan ja siirtyi ulkomaille suorittamaan toista tutkintoa. Hän yhdisti huippu-urheilun ja opiskelun. Opintojen loppuvaiheessa yhdistyivät huippu-urheilu, työ ja opinnot. Myöhempiä vaiheita kuvaa huippu-urheilun ja työn yhdistäminen. Oman lajin verkostoituminen on tuonut työtehtäviä, joissa huippu-urheilu on otettu huomioon. Haastateltava ryhtyi yrittäjäksi pian aktiiviuran jälkeen. Hän on hyödyntänyt huippu-urheilu-uran tuomaa osaamista myös kirjoitus- ja mediatyössä. Haastateltavalla on kaksi yritystä. Toinen yrityksistä toimii itsenäisenä ja samalla osana suurempaa yritystä.

Case D: Haastateltava D:n lapsuuden kasvuympäristö teki liikunnasta oleellisen osan elämää. Haastateltavan urheilu-ura on alkanut noin kuuden vuoden ikäisenä. Vanhemmat kannustivat lajin harrastamiseen. Taustalla on monien urheilulajien kokeilu ja kokemukset oman lajin löytämiseksi. Haastateltava koki omien vahvuksiensa sopivan erityisesti lajeihin, joissa hän ryhtyi kilpailemaan. Kilpailutoiminta ja menestyminen toivat lisätukea luontaiselle lajivalinnalle. Asuminen maaseutu-ympäristössä loi pohjansa liikkumiselle. Myöhemmässä vaiheessa kaupunkimainen ympäristö edisti lajin harjoittelumahdollisuuksia sekä urheilun ja koulun käynnin yhdistämistä. Toinen vanhemmista on toiminut oman työnsä ohella yrittäjänä. Kasvu yrittäjyyteen on tapahtunut lähisuku-laisen monipuolisen yritystoiminnan ja mallin kautta. Ensimmäiset yritysajat

ovat syntyneet urheilu-uralla ja uran esille tuomista tarpeista. Haastateltava on soveltanut jo urheilu-urallaan koulutuksensa tuottamaa yrittäjyystietämystä yritystoimintansa käytänteisiin.

Case E: Haastateltava E:n lapsuusaikaan liittyy vahva omaehtoinen liikunnallisuus eri talvi- ja kesälajeissa. Kasvuympäristössä ei ollut kilpaurheilutaustaa – liikunnan harrastaminen on ollut oleellinen osa arkea ja elämää.

Lajivalinta pohjautui kymmenen vuoden aktiiviseen kokemukseen ja usean lajin kartuttamaan urheilutaustaan. Varsinainen kilpaurheilu-ura alkoi opiskeluaikana. Valinnan perustana olivat urheilijan vahvuus- ja kestävyysominaisuustekijät. Vahvuustekijät virittivät halun ryhtyä mittamaan näitä tekijöitä uudessa lajissa. Lajin arvostetut, kansainväliset kisat olivat tärkeä innostustekijä. Haastateltavan siirtyminen lajin kansainväliselle uralle tapahtui nopeasti. Lajin urheilusta tuli ammatti.

Haastateltavan perheessä ei ole varsinaista yrittäjyystaustaa. Yrittäjämäinen toiminta on ilmennyt perheessä työn ohessa toteutettujen tehtävien muodossa, sisäisen yrittäjyyden ja tekemisen merkityksen painottumisena.

Haastateltavan yrittäjyysura jatkui urheilu-uran jälkeen jälleenmyyntinä ja kouluttamisena. Tätä seurasi työjakso toisen palveluksessa. Haastateltava on ollut viisi vuotta osakkaana yrityksessä. Haastateltava on yrityksen päätoiminen työntekijä. Yritysidea on löytynyt kansainvälisten kisojen yhteydessä. Tällaista yritystoimintaa ei Suomessa tuolloin ollut. Haastateltavan aktiivisia toiminta-alueita ovat myös yhteiskunnallinen ja poliittinen vaikuttaminen.

6.2 Tutkimusteemojen analyysi tutkimuskysymyksittäin

Litteroidusta haastatteluaineistosta on tehty tutkimusteemoittain ja tutkimuskysymyksittäin casekohtaiset koosteanalyysit, joiden pohjalta tämä analyysiosio on toteutettu. Tutkimuskysymyksiä ovat: huippu-urheilijaksi kasvu, yrittäjäksi kasvu sekä mestaruuteen kasvu ja yrittäjyys.

Haastatteluaineiston analyysit pohjautuvat haastatteluteema-alueilta nousseiden tekijöiden tulkintaan. Haastatteluteemoja ovat: perheen ja kasvuympäristön yhteys urheilijaksi kasvuun, omien lasten kannustaminen huippu-urheiluun, yrittäjyyteen kasvu perheessä ja kasvuympäristössä, omien lasten kannustaminen yrittäjyyteen, yrittäjyys ja yrittäjä, oma yritysidea, yritystoiminta ja tulevaisuuden haaveet, yrittäjyyteen kouluttautuminen, urheilu-ura kokonaisuutena, urheilu-uran jatkuminen kansainväliselle tasolle ja huipulle, huippu-urheilua vaikeuttavat tekijät, mahdollinen energian suuntautuminen ilman huippu-urheilua, urheilun ja opiskelun yhdistäminen, urheilu-ura ja työura, huippu-urheilun tärkein merkitys, mestaruuden merkitys, huippu-urheilun tuottama pääoma sekä urheilu-ura ja yrittäjyys. (kts. osio 4.4 kuvio 25)

Cross-case-analyyseista nousi esille eri teemoja ja tekijöitä, jotka vaikuttavat tutkimuksen kohteena olevaan mestaruuteen kasvuun. Nämä teema-alueet ja osatekijät on esitetty liitteenä (liite 2).

6.2.1 Perheen ja kasvuympäristön yhteys huippu-urheilijaksi kasvuun

Urheilun polun alkua kuvaavat olosuhde-, haku- ja sattumatekijöiden vaikutukset. Vanhempien osuus polun alkuvaiheessa on merkittävä. Vanhemmat etsivät liikuntaharrastusmahdollisuuksia, vievät lajin pariin, mahdollistavat ja kannustavat. Urheilun kautta syntyneet ystävyysuhteet kiinnittävät urheilulajien pariin. Lajiin kiinnittymistä kuvaa se, että urheilu sytyttää ja vie mukanaan.

Vanhempien asenteessa tulee esille urheilijan vapauden ja vastuun painottuminen. Tämä tulee erityisesti esille huippu-urheilutaustaisessa kasvuympäristössä, jolla on ollut vaikutusta huippu-urheilun maailmaan kasvamiseen. Oikeanlaisen henkisen kannustamisen merkitys tulee vahvasti esille. Kannustamisen kulttuuria kuvaa huomion keskittyminen positiivisiin kehittymistekijöihin virheiden hakemisen sijasta. Parhaimmillaan kannustavuus edesauttaa urheilijan kokemuksesta onnistujana. Toimintaa kuvaa positiivisen harjoittelu- ja suoritusilmapiiirin kulttuuri. Vanhemman tehtävänä on urheiluun kasvamisen seuraaminen läheltä ja kiinnostus sitä kohtaan, vaikkei hän osallistuisikaan aktiivisesti harjoitus- ja valmennustoimintaan. Vastuun ja vapauden tuntemiseen ja toteutumiseen liittyy se, että urheilu on nuoren oma elämän alue.

Vanhempien kannustaminen ja tuki ilmenevät käytännön tukena, mahdollistamisena, varusteiden hankintana ja kuljetuksina – aikaisten harjoitteluaamujen motivoituna. Myönteinen suhtautuminen ja eri lajien kokeilemisen mahdollistaminen ovat tärkeitä kannustetekijöitä. Perheen sisällä roolijaot voivat vaihdella ja täydentää toisiaan esimerkiksi lajikohtaisena innostajana, mahdollistajana ja henkisenä tukijana. Rooleihin vaikuttavat urheilijaperheen lasten harrastukset, urheilu ja huippu-urheilu. Lasten kasvaminen yhdessä urheiluun on sosiaalistumisprosessi, joka sisältää yhdessä oppimista, vertailua, kilpailua, kannustamista ja vertaispohdintoja. Urheilijaperheen jäsenten toisiaan tasapainottavien roolien kokonaisuus tulee esille.

Kasvuympäristön liikuntaan virittävyys on keskeistä. Kasvuympäristö itsessään on merkittävä mahdollistava tekijä. Kasvuympäristö vaikuttaa laji-mahdollisuuksiin ja lajivalintoihin. Koulumatkojen liikkuminen sekä kouluympäristössä toteutuva omaehtoinen liikkuminen ovat olleet tärkeitä vaikuttimia. Liikkuminen on ollut luontaista, osa omaa kasvavaa identiteettiä. Liikuntaa on toteutettu paljon ja monipuolisesti:

”Esimerkiksi ala-asteelta mä muistan, että meillä alko peli maanantaina. Kun koulu alko tehtiin jako ja se loppu perjantaina... kaikki välitunnit pelattiin ja ruokatunnit pelattiin...laskettiin sit pisteet yhteen siit jalkapallo-ottelusta.” Haastateltava B

Liikunta on koettu itsestään selvänä, tärkeänä osana elämää. Liikunta on liittynyt jokapäiväiseen tekemiseen. Harrastuksiin on menty omaehtoisesti ja itse-

näisesti. Haastatteluihissa tulee esille lasten ja nuorten arkiliikunnassa tapahtuneet muutokset:

”Vaikka otetaan nyt esimerkkiä, että harva kymmenvuotias tänä päivänä kävelee viikonloppuna vaikka kolkytviis kilometriä, mutta se oli siellä ihan tavallista... ja hiihrettiin ja käveltiin... kyl se sieltä on tullut se monipuolinen liikunta”. Haastateltava B

Urheilijaksi kasvussa eri lajien harrastamisella ja kokemuksilla on keskeinen merkitys. Liikuntaan ja lajeihin ei ole koettu painostamista. On annettu mahdollisuus etsiä ja löytää oma laji:

”...mut kyl se [oma laji] on semmonen, se ite niin kun vei mennessään heti ensimmäisestä kerrasta, et se oli semmonen, mikä syytti niinku ihan itsestään.” Haastateltava C

Kasvu ympäristön kannustamisella on merkitystä kansainvälisen huippu-urheilu-uraan kasvussa. Lajista riippuen vanhempien käytännöllinen ja taloudellinen tuki on ratkaiseva. Vanhemman lajisidonnaisuus voi jatkua lapsen huippu-urheilu-ura jälkeen lajin aktiivisena penkkiurheiluna ja kannustamisena. Myöhemmässä ikävaiheessa urheilijan oman perheen, puolison tuki ja ratkaisut ovat uran kannalta tärkeitä etenemistekijöitä:

”...et kylhän se on niinku semmonen perheen yhteinen projekti. Ei sitä voi niinku yksin heittää...jos on niinku kolme neljä kuukautta yhteen menoon ulkomailla ja oletat että homma toimii niin ei se toimi.” Haastateltava E

Liikunnallisuus ja urheiluun kasvaminen ovat osa oman identiteetin kasvua, itsensä ilmentämistä ja liikunnan omaehtoisuutta:

”Et en voisi kuvitella itseäni ilman, että liikun jollain tavalla, että tota se on ollu ihan pienestä pitäen.. muistan kansakouluikäsenä koulun jälkeen saatto lähtee hiihtää viiden kilsan latua, ja pyöräyttää sen kuus kertaa ympäri, eli 30 kilsaa. Ja se oli ihan niinku ajankuluksi-tyyppistä toimintaa. Ja mökillä soudeltiin hirveesti ja.. et se, se ei ole niin kun suorittamista, sen takia, että pitää tehdä, vaan se on tapa ilmentää itseänsä, osa identiteettiä.” Haastateltava E

Urheilijaksi kasvuun vaikuttavat myös erilaiset olosuhde- ja mahdollisuustekijät. Liikunta osana koulun toimintaa ja ympäristön liikuntaan kannustavuus vaikuttavat urheiluun innostumiseen. Keskeisimmät tekijät muodostuvat harjoitteluolosuhteista, seuratoiminnasta, opiskeluolosuhteista ja opiskeluympäristöistä.

Kasvu ympäristöteemaan liittyy haastateltavien suhtautuminen omien lasten mahdolliseen huippu-urheiluun. Vastauksissa painottuvat samat vapaus- ja vastuutekijät, kuten heidän omilla kasvu ympäristöissään ovat painottuneet. Oman huippu-urheilutaustan kautta sekä positiiviset että haasteelliset asiat ovat tuttuja ja tiedostettuja. Taitolajit edellyttävät varhaista valinnan tekemistä ja viikoittaiset harjoittelumäärät ovat suuria. Huippu-urheilu vaatii paljon. Kysymys on herättänyt pohdintaa. Suoran, nopean vastauksen antaminen ei ole helppoa.

Vastaus on kyllä, mikäli lapsi itse haluaa. Valinta on lapsen oma ratkaisu, kuten haastateltavat itse ovat voineet tehdä. Ympäristön tulee olla liikuntaan innostava ja kannustava. Liikunnallisuuden ja itsestä huolehtimisen arvon toivotaan joka tapauksessa siirtyvän eteenpäin. Lapsen olisi hyvä voida itse kokea liikkumisensa ja lajivalintansa hauskuus, ilo ja merkityksellisyys. Vanhemmat voivat vaikuttaa muun elämän tukemisella ja ohjaamisella. Lapsen mieltymyksiä ja valintoja on syytä kuulostella ja aistia ”herkällä korvalla”.

Urheiluun kasvamiseen vaikuttavat ystävät, tärkeät henkilösuhteet ja seura- ja järjestötoiminta, joilla on merkitystä jatkossa opiskelun, työn ja yrittäjyyden kannalta. Verkostot ovat urheilijalle tärkeä tukijoukko, jotka uskovat urheilijan pystyvyyteen, kehitykseen ja menestymiseen. Urheilun esikuvat ja valmentajat ovat merkityksellisiä. Valmentajien vaikutus kasvaa sitä suuremmaksi, mitä pidemmälle urheilu-ura etenee. Tarkemmin valmentajien osuutta on tarkasteltu mestaruuteen kasvun tutkimuskysymyksen yhteydessä.

6.2.2 Perheen ja kasvuympäristön yhteys yrittäjäksi kasvuun

Tekemisen ja työn merkitys perheen arjessa ja kasvuympäristössä tulee korostuneesti esille. Perheen yrittäjämäisyyttä kuvataan esimerkiksi ahkeran ja määrätietoisen tekemisen henkenä. Sisäisen yrittäjyyden merkitys korostuu. Tekeminen, toiminta ja tekemisen laatu ovat keskeisiä. Esille tulleet tekijät virittävät omaehtoiseen yrittämiseen.

Tekemisen omistajuus ja omaehtoisuus korostuvat. Tekemistä ja toimintaa koskevat yhteiset keskustelut ja asioiden jakaminen – yhteisyys ja yhteisöllisyys. ”Hyvässä porukassa pysyminen” -sanonta kuvaa yhteisöllisyyden kasvatavaa merkitystä. Yhteisö, koulu tai harrastus vaikuttavat yksilön kasvun suuntaan ja laatuun.

Kasvuympäristössä on kannustettu opiskeluun ja urheilu-uran jälkeisen työpaikan varmistamiseen. Perheellä on vaikutusta opiskelua koskeviin valintoihin, muun muassa toiveena ammatin hankkimisesta sekä opiskelutavoitteista. Toiveena on ollut tulevaisuuden takaaminen ajatuksella: ”elämää ei rakenneta yhden kortin varaan”. Urheilun riskitekijät voivat keskeyttää tai jopa lopettaa uran äkillisesti. Opiskelupaikan saaminen edistää huippu-urheiluun keskittymistä, vaikka valmistumiseen menisikin pitempi aika.

Opiskeluissa eteneminen edistää minäpystyvyyttä ja antaa henkistä vahvuutta. Opiskelu tuo vastapainoa urheilulle – ajatusten ja tekemisen siirtäminen muuhun. Huippu-urheilijan elämään kuuluu säännöllisyys. Hyvä kunto on opiskelujen kannalta tähdellistä. Opiskelua toteutetaan huippu-urheilun systematiikkaa ja aikataulujen suunnittelua, jatkuvaa suunnitelmallisuutta hyödynnäen. Huippu-urheilija etsii paikan ja ajan toteuttaa opintoja, kuten matkustaessa kisamatkoilla paikasta toiseen. Opintoja edistää urheilun alueen osaamisen ja kokemusmaailman yhdistäminen opiskeluun. Opiskeluyhteisön kannustavuus ja urheilijaelämän ymmärrys ovat oleellisia edistäviä tekijöitä. Optimaalisten opiskelumahdollisuuksien ja huippu-urheilijan resurssien yhdistelmä auttaa eri

alueiden välistä tasapainoilua. Tasapaino luo väylän päästä molemmilla alueilla asetettuihin tavoitteisiin.

Kasvu ympäristön tuoma tekemisen malli on positiivinen peruspohja. Se ei ole pakottanut, vaan on oleellisesti kannustanut yrittäjyyteen. Tekemisen malli näyttäisi siirtyvän myös omille lapsille. Tämä herättää samansuuntaista pohdintaa kuin lasten mahdollinen huippu-urheilu-ura: tekemisen määrää koskevan pohdinnan. Yrittäjähenkisyys ja yrittäjyyden malli löytyvät kasvu ympäristöstä, kotoa tai lähisukulaisten yritystoimintaa läheltä seurattuna. Ystävät ja verkostot ovat kiinnittäneet yrittäjyyteen ja edistäneet sitä. Haastateltava kuvaa yrittäjyyteen rohkaisemista seuraavasti.

”Ja siinä mielessä se perhetausta on se, että sua kannustetaan menestymään tietyllä lailla siihen, että sun omat jalat kantaa, että hei siitä vaan, ei ole mitään pelättävää.”
Haastateltava A

Huippu-urheilijaksi kasvuun kuuluva vastuun kantaminen on kasvattanut yrittäjyyteen. Vastuunkantamista ja omia ratkaisuja ilmentävät myös omat opiskeluvaihtoehdot ja ratkaisut eri vaiheissa omaa urheilu-, opiskelu-, työ- ja yrittäjyyttä koskevaa. Tämä ilmenee haastateltavan perheyhteisöä ylläpitävällä uran vaihtoa koskevassa pohdinnassa:

”...sit kun on jotain päättänyt...se on kyllä varmaan meillä...perheessä niin tunnusomasti kyllä jokaiselle, että tää itsepäisyys ja päättäväisyys. Ja...sit sen ensishokin jälkeen, ne tuki ja aina on tukenu kaikessa, mitä mä oon tehny, että se on hirveen tärkeä. Meillä on hirveen läheiset perhesuhteet, et kyl mä nään sen niinku ehdottomana voimavarana.” Haastateltava C

Toisen palveluksessa toimimisen ja itsenäisen yrittäjyyden vaihtelu, rinnakkaisuus ja peräkkäisyys ovat kuvaavia myös kasvu ympäristöissä. Raja työn ja yrittäjyyden välillä on ”häilyvä”. Perhe- ja lähipiirin yritystarinoilla, yritystoiminnan aktiivisella seuraamisella ja keskustelumahdollisuuksilla on merkitystä oman yrittäjyyden kasvuun. Oman liiketoiminnan kehittämiseen on ollut saatavissa mentorointia, valmennusta ja ”sparrausta” lähiympäristöstä.

Omien lasten kannustaminen yrittäjyyteen on pohdinnoiltaan samanlainen huippu-urheilu-uralle kannustamisen ajatusten kanssa. Avoimuus ja se, että yksilö tiedostaa yrittäjyyden merkityksen, on oleellista. Yrittäjyydessä on tärkeä tiedostaa oma ajankäyttönsä ja työnsä rajat. Yrittäjähenkisyys ja yrittämisen mallin saaminen perheeltä ja lähipiiriltä koetaan tärkeiksi kasvutekijöiksi. Haastateltavien omat kokemukset yrittäjyydestä tuovat suhtautumiseen positiivisuutta. Samoin kuin huippu-urheiluun kannustamisessa, yrittäjyyteen ryhtymisessä kiteytyy lapsen oma valinta ja vanhemman rooli kannustajana.

Yrittäjyys koetaan itsenäisenä vastuun kantamisena oman tekemisen kokonaisuudesta. Vapaus ja vastuu kulkevat rinnakkain. Vastuun kantamisen merkitys tulee konkreettisesti kuvaan yritystoiminnan vaikeissa tilanteissa ja vaiheissa. Vastuuntuntoisuus on myös joustavuutta, määrätietoisuutta ja asioiden loppuun tekemistä, ”turnauskestävyyttä”. Yrittäjyyteen liitetään oma arvomaailma, sitoutuminen, sinnikkyys, ahkeruus ja monet mahdollisuudet. Ta-

loudelliset, henkiset ja muut riskit kuuluvat yrittäjyyteen. Informantin iloista toteamusta lainaten tarvitaan myös "hulluutta".

Kaikessa tekemisessä korostetaan yrittäjähenkisyyden merkitystä. Kysymys on omasta tahdosta ja suhtautumisesta tekemiseen, olkoon kysymys asiantuntijatyöstä tai vapaaehtoisesta toiminnasta. Työn arvostaminen ja palkitsevuus, motivaatio, innostaminen ja inspirointi edistävät yrittäjämäistä tekemistä ja vastuuta omasta työstään. Yrityksen missio koetaan tärkeänä, jota kuvaa informantin ajatukset yritystoiminnastaan:

"Mä en koe myyväni koskaan tavaraa. Mä myyn ratkasuja ja palveluja niiden ihmisten tarpeisiin. Ja täällä ne on todellisia tarpeita... Se yrittäjyys merkitsee niin kun paljon muutakin kuin elämäntapaa. Mulle se merkitsee sitä, että sillä voi vaikuttaa ihmisten arkeen paremmin kuin olemalla ei-itsenäinen yrittäjä." Haastateltava B

Yrittäjyys kuvataan myös liiketoimintana, joka tuottaa elannon. Siihen liittyy oma taloudellinen sijoittaminen, ennakkoluulottomuus, innovatiivisuus ja ideoiden jalostaminen. Palkka määräytyy tehdyn työn ja onnistumisen mukaan. Yrittäjyysurasta sijasta määrittelyä ilmentää "yrittäjämäisten töiden tekeminen". Yrittäjyys tulee määritellyksi esimerkiksi seuraavasti:

"Se on tapa hankkia elanto...pistämällä itsensä likoon... omilla rahoillaan ja omalla osaamisellaan." Haastateltava E

"Elämä on vähän niin kuin seikkailu, johon on lähdetty urheilun myötä".
Haastateltava E

Yrittäjyyden syntymiseen vaikuttavat olosuhde-, kannuste- ja mahdollisuustekijät. Olosuhdetekijöihin kuuluu se, ettei täsmälleen omaa näkemystä, arvoja ja yritysideaa vastaavaa yritystä ole löytynyt omaksi työpaikaksi tai osakkuudeksi, mikä on virittänyt oman yritysideaan. Verkostot ovat olosuhdetekijä, joiden rakentamista ja hyödyntämistä yrittäjyys edellyttää. Verkostot rohkaisevat omaehtoisen yrittäjyyteen. Yrittäjyys on ratkaisujen hakemista ja löytämistä. Se mahdollistaa oman aikataulun suunnittelun. Urheilu-uran ja yrittäjyyden yhdistäminen on mahdollista. Haastateltava kuvaa työtään itsenäisenä yrittäjänä näin:

"...mä halusin ite kuitenkin vaikuttaa sitte vielä enemmän ja luoda jotain omaa ... ja uutta..." Haastateltava C

Koulutus, erityisesti liiketalouden opinnot ovat tukeneet yrittäjäksi ryhtymistä. Perustekijä on kuitenkin se, että yrittäjyys on koettu juuri sellaiseksi työksi, mitä haastateltavat haluavat tehdä. Yrittäjyyden osaamista kartuttava koulutus mahdollistaa ja tukee yrittäjyyttä – perustamista koskeva tietous ja käytänteet. Koulutuksen kannustavuus, yrittäjähenkisyys, teorian ja käytännön lomittaisuus myötävaikuttavat. Näistä hyvinä osoituksia ovat yrittäjyyden esihautomotoiminta ja yrittäjyyskoulutuksen poikkitieteellisyys. Koulutukselta edellytetään vahvuustekijöiden, innovatiivisuuden, yrittäjäaktiivisuuden ja mahdollisuustekijöiden kannustavuutta – energian ja aktiivisuuden suuntaamista yrittä-

yyteen. Yrittäjyyteen kasvattavat ja kouluttavat elämäkokemukset ja suhtautumistavat. Yritystoiminnan myötä asioita oppii selvittämällä, tutkimalla ja tekemällä.

Kokonaisuutena yrittäjyys on haastateltaville mieluinen ja ominainen tapa tehdä työtään, joka sopii huippu-urheilijalle. Yrittäjyyteen liittyvät minäpystyvyystekijät ilmenevät seuraavasti:

”Tajusin niinku, mitä tahansa mä teenkin, ni mä pärjään, jollain tavalla mä pärjään... niin sellainen sisäinen turvallisuus... jos sitä ei oo, ni sit on turha lähtee yrittäjäks.”
Haastateltava C

6.2.3 Kasvu mestaruuteen

Mestaruustien voidaan katsoa alkavan varhaisessa vaiheessa urheilu-uraa edeten kansallisen ja kansainvälisten kisojen kautta aikuisiän kansainvälisille kentille ja mahdolliseen ammattilaisuuteen. Polku on vaiheittainen eteneminen portaalta toiselle, jossa esimerkiksi edellisen vuoden kisamenestys avaa uusia ovia. Kasvu on kykyjen, vahvuuksien, taitojen, osaamisen ja ominaisuuksien mittaamista. Menestyminen palkitsee ja toimii mestaruuteen kasvun katalysaattorina. Mestaruuteen kasvuun kuuluu visio menestymisestä ja huipulle pääsemisestä. Tekijät kuvaavat mestaruuden urheilullista näkökulmaa.

Mestaruuteen kasvuun kuuluvat liikunnallisuus, fyysisyys ja monipuoliset liikuntakokemukset. Kasvu edellyttää vahvuus- ja voimavaratekijöiden oivaltamista ja hyödyntämistä. Tarvitsee löytää laji, joka vastaa näihin vahvuus- ja tahtotekijöihin. Kasvuun kuuluu itsensä tunteminen, vahvuustekijöiden sisäistäminen ja niiden suhteuttaminen muiden suoritustasoon. Haastateltava kuvaa omien kykyjen mittaamista näin:

”...sarja on yks parhaimmista sarjoista maailmassa...halusin jotenki kokee sen vielä, nähdä ja mitata siinä itseäni vielä...ja saada sen kokemuksen, et pystyy...ajattelin, et mä pystyn hyödyntää sitä myös myöhemmin. Et mä halusin ite kokee, et mulle ei riitä et joku kertoo mulle.” Haastateltava C

Urheilu on itsemotivoituneisuutta ja toteuttamisen vapautta. Mestaruuteen kasvussa harjoittelulla ja harjoittelun taitamisella on keskeinen merkitys. Harjoittelu luo pohjan menestymiselle, ajoittamiselle ja suoritukselle, joka lyhyimmillään on muutaman sekunnin mittainen. Huipulle tähtääminen edellyttää systemaattista valmennusta, omaehtoista harjoittelua, itsensä likoon laittamista, tietojen hankkimista ja niiden soveltamista. Tieto liittyy urheiluun sekä sen tukitoimiin, kuten ravitsemustietouden oleellisuuteen.

Mestaruus saavutetaan vahvalla tahdolla – myös näyttämisen tahdolla. Tahto on tahtoa harjoitella, oppia ja saavuttaa tavoite maailman kärkitasoon saakka. Urheilu on väylä osoittaa oman pystyvyytensä, ”pärjääväisyytensä”. Keskittyminen ja fokusointi ovat tärkeitä. Fokusointi ilmenee kausittaisina, väli- ja pitkälle asetettuina tavoitteina. Tavoitteiden laatiminen on yksilöllistä fokusointia ja etenemistä. Uran vaiheet tuovat mahdollisuuksia, joihin tarttua.

Mestaruus on pitkäjänteinen, monivaiheinen onnistumisten ja uudelleen yrittämisten matka - ”positiivisen jääräpäisyyden matka”. Huippu-urheilu edellyttää tahtoa ja kykyä haastaa ja voittaa vaikeudet. Oikea-aikaista kannustamista, tukijoukkoja, ”tsemppaajia” ja ”taustavahvistuksia” tarvitaan. Kasvuun kuuluu luovuus. Urheilu on väylä prosessoida asioita. Se on omaa aikaa, häiriötöntä olemista ja itseensä tutustumista. Se synnyttää uusia ajatuksia, oivalluksia ja miellelyhtymiä.

Mestaruuteen kasvu on oppimisen matka, jota kuvaavat pitkäjänteisyys, johdonmukaisuus ja asioiden loppuun tekeminen – valitun tien kulkeminen. Matka edellyttää ja kartuttaa tietotaitoa. Liiallinen hakeminen ja tieltä poikkeaminen kuluttavat energiaa. Haastateltava kuvaa matkaa seuraavasti:

”Että eihän siinä oo sellaista päätepistettä, vaan se on sellaista matkaa, jossa koko ajan kehitetään.” Haastateltava A

Matkaan kuuluu urheilumaailman roolien kasvattava vaikutus, kuten rooli joukkueessa, pariurheilussa ja tiimissä. Mestaruutta kuvaa lajikiintymys, mikä voi ilmetä loukkaantumisesta toipumisvaiheessa tapahtuvana valmennuksena tai aktiivisuutena lajin piirissä huippu-urheilu-uran jälkeen.

Kasvu onnistuu mahdollistamistekijöiden optimoinnilla. Tekijöitä on kuvattu perheen ja kasvuympäristön vaikutusta koskevassa analyysissä. Valmennus on oleellinen mahdollistamistekijä. Valmennuksella ja valmentajalla on merkittävä osuus matkalla mestaruuteen. Valmentajan kokeneisuudella, ammattitaidolla ja persoonallisuudella on tärkeä merkitys. Valmentajalla on vahva osuus urheilijan minäpystyvyyden kasvussa. Valmentajan sitoutuminen kannustaa ja virittää urheilijan tekemään parhaansa. Huippu-urheilijalla ja valmentajalla on yhteinen tavoite saavuttaa huipputaso. Yhteistyöhön kuuluvat yhteiset perusarvot, toiminnan säännöt, työnjako ja urheilijan ja valmentajan edellytystekijät.

Mahdollistamistekijöihin kuuluvat olosuhteet. Lajista riippuen tarvitaan valmentautumista ulkomailloilla. Ratkaisuja pitää tehdä varhaisessa vaiheessa ja ne vaikuttavat muihin elämänalueisiin. Ne ovat yksilöllistä fokusointia. Huippu-urheilu edellyttää täysipainoista keskittymistä, jota harjoitteluolosuhteiden optimointi ja yksilölliset opintojärjestelyt edesauttavat.

Kulttuuriseen näkökulmaan liittyy huippu-urheilun kansainvälisyys. Mestaruus mahdollistaa kansainvälisyyden, kielitaidon ja kulttuurisen osaamisen karttumisen. Kansainvälisyys tuo verkostoja, jotka ovat hyödynnettävissä muilla elämänalueilla ja uran jälkeen:

”Moni sanoo, että sä joudut luopuun monesta asiasta. Kyllä, sosiaalisista suhteista, ihmissuhteiden ajankäytöstä, vapaa-aikamenemisistä ja muista. Paljon enemmän sä saat oikeesti tilalle. Ja sit niinku se, et tuskin mä oisin matkustanu niinku noin paljon nuorena poikana varsinkaan. Ja riippuu, on se vaikuttanu ehkä mun uran valintaan-kin jopa, että mitä mä tässä isona sitten oon halunnut ruveta tekeen.” Haastateltava B

Sosiaalista näkökulmaa ilmentävät verkostot ja sosiaaliset suhteet. Huippu-urheilija tekee edellisen sitaatin kuvaamia kompromisseja tällä alueella. Yhte-

yksiä hoidetaan matkojen takaa puhelimitse ja sähköisten välineiden avulla. Ajankäyttö ja urheilun ja muiden elämänalueiden yhdistäminen ovat kompromissialueita. Opiskelun ja työn yhdistäminen urheilu-uraan edellyttää aikatauluttamista ja työratkaisuja. Yhdistäminen vaikuttaa levon määrään, palautumiseen ja tuottaa mahdollisesti ylimääräistä stressiä. Kompromissit, ratkaisut ja kokemukset ovat hyvin yksilöllisiä. Alueiden yhdistämistä kuvaa halu hoitaa asioita suunnitelmallisesti ja mahdollisimman hyvin.

Kehon signaalien kuuntelutaito kehittyy. Taitoa on omien rajojen tunteminen ja ”riskirealismi”: urheilija on omasta valinnastaan ja tahdostaan erilaisen riskien kantaja, mutta ei halua ottaa riskejä terveytensä osalta ja pyrkii välttämään loukkaantumisia.

Hyvinvointi- ja terveystieteiden tutkimukset ovat tärkeitä urheilu-uralla ja merkityksinä uran jälkeen. Urheilun perusolemuksen kuuluvat liikunta arvona ja elämäntapana, hyvinvointi ja terveys hyödynnettävinä pääomina. Resurssit karkautuvat teorianäkökulmista sekä kokemusten kautta oppimisena. Hyvinvointipääoman merkitys halutaan siirtää nuoremmille sukupolville:

”...mä pysyn näitten nuorten kanssa niin kuin kartalla, että missä mennään. Ja sitten siellä on sellasta asiaa, että sä et voi lukee. Sun pitäs ne elää, jotta sä voit sen sitten välittää eteenpäin.” Haastateltava B

Tietä kuvaa tekemisen tahto ja suunnattu toiminnallisuus. Kuvaavaa on, että tekemisen ilo säilyy harjoittelussa, pelaamisessa, kilpailemisessa ja yhteistoiminnassa. Motivaatio viriää sisältä ja menestys lisää iloa, innostusta ja intohimoa.

Haasteisiin suhtautuminen, uudelleen yrittäminen ja aloittaminen ovat kasvun tekijöitä: ”epäonnistumiseen, sen tunteeseen ja virheisiin ei tule lopettaa - on sitten kysymys urheilusta tai muusta elämänalueesta”. Huonoihin tunnetiloihin lopettaminen tuo mukanaan katkeruuden. Haastamista kuvaa:

”Et nyt on taas yks etappi, askel menty eteenpäin. Ja sanoisinkin näin: ei sinne lopulta sinne huipulle jää ne parhaat, vaan ne sitkeimmät. Ne, jotka on jaksanut niiden vastoinkäymisten ylitse, menee. Ja kun kaikilla tulee vastoinkäymisiä. Osa vaan lopettaa siinä...tossa se jääpäisyys sitten ehkä tulee.” Haastateltava A

Optimoitaito ajoituksessa ja tehokkuudessa ovat urheilu-uralla ja muilla alueilla hyödynnettäviä tekijöitä. Tehokkuus kasvaa oppimisen innon ja avoimuuden kautta ja keskittymällä tekemiseensä. Tavoitteet ovat korkealla ja tekeminen on viritetty sen mukaiseksi. Voittamisen tunteet ovat urheilijalle tärkeä voimavara. Voittamisen tunnetiloja odotetaan myös työelämän kokemuksina.

Urheilun myötä syntyvää osaamista voi hyödyntää ja muokata työtehtävissä, yritystoiminnassa, valmennuksessa ja työyhteisövalmennuksessa. Kasvamista tapahtuu itsensä johtamisessa ja elämänhallinnassa. Huippu-urheilu on kilpailun ja voittamisen kulttuuria. Huippu-urheilija tekee työllään eron muihin ollakseen paras, maailman paras. Paremmuus on osaamista, joka koskee harjoitusmäärien maksimointia, työn ja palautumisen mitoittamista, kullekin urheilijalle sopivimpien harjoitteiden valintaa ja tekemistä.

Huippu-urheilija hoitaa valmennukseen, harjoittelumahdollisuuksiin ja tukitoimiin liittyviä asioita uransa aikana. Verkostoituminen, verkosto-osaaminen ja sidosryhmätyön taitaminen ovat osa mestaruuteen kasvua. Siihen kuuluvat sidosryhmä- ja markkinointityö yhteistyökumppanien kanssa. Työ edellyttää pitkäjännitteisyyttä ja mahdollisuuksien näkemistä. Huippu-urheilija kartuttaa markkinointi- ja myyntiosaamistaan, toteuttaa urheilun rinnalla yhteistyökumppanuustyötä ja neuvotteluja, ennakoi ja hoitaa talousasioita. Tähän liittyvät median ja ihmisten kiinnostus urheilijaa kohtaan. Tästä seuraa toiminta ja yhteistyö median kanssa. Nämä kasvattavat vuorovaikutus- ja tiimityö ja ennakkointiosaimista.

Mestaruus on tavoitteen, unelman, toteutuminen - mahdollisuus päästä huipulle, maailman huipulle. Mestaruuden mitalin toinen puoli koostuu tehdystä matkasta saavuttaa tavoitteensa. Palkinnot ja huomionosoitukset ovat symboleja. Mestaruus on myös yksilön tilannekohtaisen tavoitetason saavuttamista: "taitava ja älykäs pelisuoritus". Oleellisinta on se, miten mestaruus syntyy.

Mestaruus on uskallusta ja työn tekemisen nöyryyttä. Se on yhdessä tekemistä ja joukkueen sisäistä kemiaa. Tietä kuvaa tyytyväisyys ja arvostus siitä, että se on tullut mentyä läpi ja sen osaisi kulkea uudestaan. Ydin nousee itse urheilusta, tekemisestä ja suorituksesta – intohimosta:

"Täytyy sanoa ihan itsekkäästi, et se on ollut nautinto, et mä oon vaan nauttinu siit niin paljon... et se on ihan ja sitä ei mikään penkkiurheilu pysty korvaamaan, et se on se itse tekeminen ja muu." Haastateltava C

Se ei ole voittamisenpakkoa vaan voittamisen iloa. Se on onnistuneiden asioiden ja tekijöiden tuottama tulos. Mestaruus on myös toisen ansaitun paremmuuden tunnustamista.

Huipulle pyrkiminen luo resursseja, pääomaa. Huippu-urheilija on yrittäjä, joka hyödyntää näitä resursseja elämänsäalueillaan. Huippu-urheilijalla ja yrittäjällä yhdistää halu menestyä, olla hyvä, mieluiten paras siinä, mitä tekee. Molemmat hakevat oman tiensä, parhaan tapansa toimia ja suuntaavat energiaansa tärkeäksi katsomiensa asioiden saavuttamiseksi. Kilpailuetu syntyy mahdollisuuksien jalostamisesta ja uusista toteutustavoista. Niitä yhdistävät lupauksista pitämisen periaate. Pystyvyys on myös sitä, että pitää rohkeasti kiinni omista valinnoistaan. Se on "tiukkaa työtä":

"Monesti oon sanonu, että se huippu-urheileminen on vähän niinku semmosta pienen yrityksen pyörittämistä, koska siinä on, on kuitenkin tota se tiimi tavallaan mukana ja sä, sä niinku jollain tavalla oot kuitenkin siinä se kapellimestari, että ... itse joutuu kasaamaan sitä tiimiä ja miettimään ketä siinä on." Haastateltava D

Mahdollinen kertynyt taloudellinen pääoma helpottaa urheilu-uran jälkeistä aikaa ja on käytettävissä yritystoimintaan. Ammattilaisuudessa huippu-urheilu on työ ja elinkeino, jolla hoidetaan, taataan ja suunnitellaan taloudellista pääomaa. Tunnettuus ja menestyksen tuoma urheilijaan kohdistuva kiinnostus kartuttavat pääomaa:

"Niin kylhän se tietty on aikamoista yrittäjäjyötä, että on pakko hakea rahoitus sille, että voi urheilla." Haastateltava A

Huippu-urheilijaksi ja yrittäjäksi kasvua yhdistävät omien rajojensa löytäminen ja hallinta ja yrittäjämäinen työn tekeminen - luontainen sisään rakennettu yrittäjyys. Huippu-urheilussa syntyneillä verkostoilla on ollut oleellinen merkitys yrittäjäksi ryhtymisessä. Huippu-urheilu tuottaa yrittäjyydessä tarvittavaa oppimista ja valmiuksia: ihmissuhdetaitoja, johtamistaitoja ja ongelmanratkaisukykyä. Huippu-urheilijalla voi olla uraltaan usean liiketoiminta- ja markkinointisuunnitelman laatimisen ja toteuttamisen kartuttama osaaminen, joka on hyödynnettävissä yrittäjyydessä:

”Siis vaikka markkinointisuunnitelmien tekeminen. Niitäkin me tehtiin yhteistyökumppaneille, että, et pakko niinku oli miettiä sitä, että...millä tavalla sen yhteistyösopimuksen saa aikaseks, että millä tavalla se yritys pystyy omassa markkinoinnissaan hyödyntää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti minua. Ja se, mitä mä pystyn tarjoo sille yritykselle, ni yks tämmönen konkreettinen taito. Se on niinku ehkä sitä, tavallaan sitä henkistä pääomaa just, mitä sieltä saa.” Haastateltava D

Erityisosaamista voi hyödyntää muilla elämänalueilla urheilu-uran jälkeen – rakentaa uutta ”experttiyttä”. Huippu-urheilija on harjoittelun asiantuntija. Tavoitteellisuus ja itsenäinen harjoittelu kasvattavat yrittäjyyteen. Harjoittelukulttuurin toteuttaminen työelämässä edistää yksilön ja työyhteisön toimintaa ja kehittymistä. Ura kasvattaa näkemään tulevaisuuteen, suuntaamaan ja muuntamaan toimintaa. Suunnattu tavoite auttaa eteenpäin huonoina hetkinä. Samat tekijät toimivat työyhteisöissä ja yritystoiminnassa. Motivaatio ja suunta edistävät pystyvyyttä. Tavoite ja tahto siivittävät mestaruuteen ja yrityksen menestymiseen.

6.3 Pääomakohtainen tarkastelu

Tutkimuskysymyksittäin ja tutkimusteemoittain tehdyn analyysin jälkeen aineistoa on tarkasteltu toisen vaiheen cross-case-analyysina pääomalinnin läpi. Aineistosta on nostettu esille eri pääomatekijöitä, jotka liittyvät huippu-urheilijaksi ja yrittäjäksi kasvamiseen. Tämän prosessin jälkeen pääomatekijät on jaoteltu kolmeen mestaruuteen, mestaruuspääomaan: taituruus-mestaruus (master’s capacity), loistavuus-mestaruus (excellence) ja voittamis-mestaruus (championship). Tutkimuksessa tarkastellut pääomaresurssit ja niiden mahdolliset implikaatiot huippu-urheilussa, jotka ovat olleet pohjana aineiston analyysissä, ovat: Inhimillinen, sosiaalinen, taloudellinen, luonnollinen, fyysinen, kulttuurinen, emotionaalinen, symbolinen ja poliittinen pääoma.

6.3.1 Inhimillinen ja osaamis pääoma

Inhimillinen pääoma (human capital) ilmenee kehitettynä taitona, asenteina ja pystyvyys- ja tehokkuuskokemuksina. Osaamis pääoma, intellectual capital, ilmenee uralta kertyneenä osaamisena, tietotaitona, kokemuksina ja toimintatapoina. Huippu-urheilijan inhimillinen pääoma voidaan jakaa lahjakkuuteen,

tietotaitoon ja toiminnalliseen tahtoon eli konaatioon. Toiminnalliseen tahtoon liittyvät motivaatio ja tahto, jotka aikaansaavat toimintaa. Motivaatioon vaikuttavat tarpeet ja kannusteet. Persoonallisuuden kautta nousevia tekijöitä ovat sitkeys, tavoitteellisuus, intohimo, harjoitteluahkeruus, kilpailusta nauttiminen, voiton tahto ja tappioista oppiminen.

Huippu-urheilijaksi kasvaa kuvaavia pääomaresursseja ovat pitkäjänteisyys ja tavoitteellisuus, informantin kuvaamaa ”positiivista jääräpäisyyttä ja urautumista”. Se on aloitetun asian loppuun saakka tekemistä. Loppuun saakka tekemiseen kuuluvat johdonmukaisuus, keskittyminen ja tekemisen intensiivisyys. Urheilija voi asettaa tavoitteensa jo hyvin varhaisessa vaiheessa aina maailman kärkeen saakka. Liikkumiseen liittyy vahva innostus ja tahto. Urheilu edellyttää aikaresursseja.

Huippu-urheilu-ura on pitkä, monivaiheinen tie, jolla tahto ja kyky sekä haasteista selviäminen ovat kasvaneet. Tämä tulee esiin fyysisten vammojen ja loukkaantumisten yhteydessä sekä epäonnistumisissa. Liikunnallinen ja fyysinen pohja ja tahto edesauttavat selviämistä ja urheilu-uran jatkamista. Vastoin käymisten ylitse pääsemisen, uudelleen yrittämisen ja aloittamisen resurssit nousevat esille tutkimusaineistosta. Inhimillinen pääoma voi kasvaa myös loukkaantumisen kautta. Tarvitaan oppimista ja sisukkuutta aloittaa uudestaan ja jatkaa lajin harjoittelua ja kilpailemista.

Huippu-urheilu edellyttää tietotaidon kartuttamista, jota haetaan eri osa-alueilta kotimaassa tai ulkomailta. Lajikiinnostuksen lisäksi nuoren urheilijan ymmärrys ja vakuuttuneisuus omista kyvyistään ovat resurssitekijöitä. Kilpailuun liittyy vahva tahto harjoitteluun, oppimiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. Osaaminen ja osaamisen tunne (vrt. emotionaalinen pääoma) kartuttavat resursseja. Osaaminen kasvaa eri urheilulajien tuottamasta yksilöllisestä osaamisepohjasta. Haastatteluaineisto tuo esille monipuolisen ja laajan liikuntaosaaminen ja kokemukset muistakin kuin omasta lajista.

Valmentajan toiminta korostuu oppimiseen resursseina: valmennuksen systematiikka, monipuolisuus ja harjoittelu. Prosessi edellyttää monipuolisten harjoittelutekijöiden sisäistämistä, aikaresursseja ja vastuuta.

Voittaminen ei yksinomaan ole keskeinen resurssi. Urheilun polku, tekeminen ja suoritukset merkitsevät. Kokonaisuus on sen tärkeys. Matka on itseltään oppimista, itseluottamuksen ja voimavaratekijöiden karttumista. Luottamus, uskallus ja työn tekemisen nöyryys ovat pääomaresursseja - onnistuminen on itsensä johtamista.

Inhimillisen pääoman alueella hyvä hyötysuhde tarkoittaa oppimiseen keskittymistä (fokusointia), avoimuutta (oivallusta) ja intoa (tahtoa). Liiallinen harjoittelu urheilussa on verrannollista työelämän liiallisen tehokkuuden lisäämisen kanssa.

Tahto

Huippu-urheiluun ja mestaruuteen kasvamiseen kuuluu vahva halu ja tahto, jotka ovat tässä yhteydessä inhimillisen pääoman ydinresursseja. Tahtoa ja kykyä haastaa ja voittaa vaikeudet kuvataan konatiivisena resurssina, jota tarvi-

taan uralla etenemiseen. Sitä ilmentävät työhön asennoituminen ja tekemisen nöyryys.

Tahto ja halu kuuluvat inhimillisen pääoman kasvuun. Tekijät liittyvät emotionaalisen pääoman alueeseen voimakkaiden tunnetilojen osalta ja vahvasti yrittäjyyteen kasvuun. Emotionaalisen pääoman alueella ne on kuvattu spirit-tiresurseina. Uudelleen yrittämisen tahto on luokiteltu myös kannustamisen kautta sosiaalisen pääoman alueeseen. Tahto inhimillisenä pääomaresurssina ilmenee vahvana näyttämisen tahtona:

”...mullahan ei ollu mitään muuta kun, että minähän näytän, että mä pärjään. Ja mä reenaan entistä enemmän ja se on urheilun etu. Se on ihan suunnaton voimavara.”
Haastateltava B

Huippu-urheilun tuottamaa vapautteen ja vastuuseen liittyvää tahto-osaamista ilmentää:

”Teini-ikäisenä, kun piti tehdä kestävyyttä, mistä mä en kauheesti tykännyt, tällaisia lenkkejä ja tän tyyppisiä, niin maalla..., joka päivä oli ohjelmassa jotakin. Ja sitten tietenkin pohdiskelin siinä, mahtaako tää olla niin tarpeellinen, kun tänään ei oikein tuntus siltä. Niin jollain lailla sitä, että onkohan tää nyt niin tärkeä juttu, että jos mä jättäisin tässä yhden päivän väliin. Sit se vaan kauheen lakoonisesti sano, että kyl urheilijan itse täytyy tietää, mitä sen pitää tehdä, et niin kun ei kerta kaikkiaan suostunut ottamaan sitä vastuuta...Ja se on ollut just hirveen fiksua, että sehän just kasvat-
taa siihen yrittäjyyteen, että et voi mennä kenenkään taakse pakoon, vaan sun on otettava ite vastuu siitä. Kukaan ei kysy perään, teetkö vai etkö tee. Se on niin kun, jos et tee, niin kilpailija taputtaa käsiään.” Haastateltava A

Fokusointi

Tavoitteellisuus, päämäärätietoisuus ja pitkäjännitteisyys ovat konkreettisesti asioiden loppuun tekemistä. Fokusointiresurssi on johdonmukaisuutta, keskittymistä ja intensiivisyyttä: tilanne- ja tekemisen fokusointia. Resurssit kasvavat, kun urheilija suuntaa toimintansa ja energiansa saavutettaviin tavoitteisiin: ”tietää kirkkaasti, mihin suuntaan on menossa”. Se edellyttää suunnan tarkistusta säännöllisin väliajoin ja pohdintaa, pohjautuvatko valinnat yksilön sisäisiin vai ulkoisiin lähtökohtiin. Tavoite kulkee linjassa tekemisen kanssa ja auttaa vastoinkäymisissä:

”...Yleensä me kaikki pelätään kaikenlaista epäonnistumista ja muuta, mutta tavallaan kun kerran on mennyt sen tien loppuun, niin se antaa siihen uskoa, että mä tiedän, miten se tehdään.” Haastateltava A

Sitoutuminen ja luottamus ilmentävät fokusointia resurssina. Kohdentaminen ja tavoitteellisuus edellyttävät joustoa muilta elämän alueilta. Fokusointi ilmenee rajaamisen taitona ja päätösten tekemisenä:

”Ja kyl se on niinku arvokas pääoma: eli mä osaan niinku rajata tarvittaessa hyvinkin tarkkaan, missä mä oon mukana, missä mä en oo mukana. Uskallan pistää itteni niinku täysillä likoon ja sitten ehkä kaikkein tärkein niin, ni mä uskallan olla oma iteni.” Haastateltava E

Voimavarojen tunteminen ilmentää fokuointia. Osaaminen ilmenee levon, palautumisen, rentoutumisen ja ajankäytön hallintana.

Sisu

Pitkäjännitteisyyttä, sinnikkyyttä ja tuskaakin matkan varrella kuvaa sisu pääomaresursseina. Se on hyvin lähellä tahtoresursseja. Sisukkuus ja itsensä ylittäminen ilmenevät kurinalaisena harjoitteluna, kilpailukykyä ja jopa ääri rajoille saakka suorittamisena. Äärisuoritus on *riskinottamista*, jota tarkastellaan myöhemmin taloudellisen pääoman tehokkuusresursseina.

Tietotaito

Oppiminen kartuttaa osaamispääomaa, urheilun tietotaitoresursseja. Oppiminen liittyy valmennukseen ja valmennustietouden kartuttamiseen, johon vaikuttavat valmentajan kokeneisuus, ammattitaito ja persoonallisuus:

”...et näkee itsessä enemmän kun itse näkee...niin kyllähän se antaa semmosta jotenki niinku mahdollisuutta kasvaa...” Haastateltava C

Uran eteneminen kansainväliselle tasolle avaa uusia ovia oppimiselle, kehitykselle ja näkökulmille:

”...kun on nähnyt erilaisissa kulttuureissa ihmisiä ja muita huippu-urheilijoita, se on ollut sillä tavalla niinku herättävää, että, että mones kohtaa on luullu, että tekee tosi hyvin ja on niinku huippu-urheilija... mutta, mutta totta sitten on vaan niin tavattoman monia, jotka tekee niinku tuplasti ja triplasti enemmän.” Haastateltava C

Eri lajien kokeiluista ja harrastamisesta on syntynyt monipuolisen osaamisen resurssi. Joukkuepelaamisessa se voi tarkoittaa eri pelipaikkojen osaamista. Osaaminen karttuu lajin vastuun kantamisena, kuten joukkueen kapteenin tehtävässä ja organisointitaitoina. Tässä inhimillisen ja sosiaalisen pääoman alueet linkittyvät. Itsensä johtamisen ja johtajuuden resurssit karttuvat. Harjoittelun oppiminen ja harjoittelutekijöiden sisäistäminen on oppimista. Harjoittelun taito on siirrettävissä työelämään ja yrittäjyyteen. Harjoittelu edellyttää tietotaitoa siitä, mitä pitäisi tehdä toisin ja miten aikaansaada kehittymistä.

Opiskelun ja urheilun yhdistämisestä tulee ottaa esille urheilun tuottaman osaamisen yhdistäminen ja potentiaali opiskeluun. Opinnot tuovat vaihtelua harjoitteluun ja kilpailuun. Urheilukontekstista nousevat aiheet voivat kasvat-
taa opiskelumotivaatiota.

Huippu-urheilu edellyttää prosessina loogisuutta, systemaattisuutta ja elämän säännöllisyyttä, jotka kasvavat uran myötä. Tätä voidaan kuvata oppimispääoman menetelmäosaamisena, kuten ongelmanratkaisukykyä. Urheilu kannustaa myös hyviin oppimistuloksiin. Jatkuvan oppimisen suunnittelun merkitys korostuu.

Identiteetti

Inhimillisen pääoman osana urheilua voi tarkastella osana yksilön identiteettiä ja sen ruottamia resursseja. Sen karttuminen on jatkumo varhaisista liikuntakokemuksista aina kansainvälisen tason huippu-urheiluun:

”...se ei ole niin kun suorittamista, sen takia, että pitää tehdä, vaan se on tapa ilmentää itseänsä, osa identiteettiä.” Haastateltava E

Itsestään oppiminen ja itseluottamuksen vahvistuminen kasvattavat identiteettiresursseja – uskallusta:

”...hirmuinen voimavara, koska siitähän tässä elämässä kaikki loppujen lopuksi on kiinni, et uskallatko vai etkö uskalla. Ootko rohkea tarttumaan asioihin vai eikö oo?” Haastateltava A

Pystyvyys kasvattaa identiteettiresursseja, johon yksilön asenne vaikuttaa:

”Missä määrin yksilö heittäytyy, sitoutuu laittaa itsenä peliin eikä estä itseään prosessissa”. Haastateltava C

Pystyvyys on itsestä ja kokemuksista nousevaa luottamusta omiin kykyihin:

”Tulis mitä takaiskuja, kun niistä aina sit nousee, et jollain tavalla niinku pääsee aina yli ni, ni must se on henkisesti ihan mieletön pääoma.” Haastateltava B

Oivallus

Inhimillisen pääoman aluetta on henkisen hyvinvoinnin merkitys. Liikunnan tuottamista henkisten prosessien viriäminen on oivallusresursseja. Urheilu ei ole pelkästään suorittamista, vaan ideoiden ja miellelyhtymien syntymistä liikkueessa. Liikkuminen edistää henkisiä prosesseja, asioiden käsittelyä ja itsetuntemusta.

Vahvuus

Vahvuus ilmenee yksilöllisinä voimavaroina. Stressin- ja paineensietokykyjen kasvaminen liittyy esimerkiksi eri alueiden yhdistämiseen: urheilu, opiskelu, työ ja muut elämän alueet:

”...ei oo tarvinnu yhdistää treeneistä jäädä pois töiden takia, mut, mut sehän ei oo poistanu sitä työn määrää ja paineita, mitä siel on ollu.” Haastateltava C

Vahvuusresurssit ovat lähekkäisiä tahtotekijöiden kanssa. Niitä yhdistää tekeminen ja toiminta, joiden merkitys tulee esille kasvuympäristöstä saakka. Elämänhallinta ilmentää vahvuuspotentiaalia. Edellisessä luvussa kuvattu mestaruuden kokeminen ilmentää vahvuusresurssia:

”...siihen kuuluu just niitä asioita, joita sun elämässäkin kuluu ja perhe-elämässä ja tavallisessa, et se on sun työtä. Siihen kuuluu sitoutuminen. Siihen kuuluu...kun sä harjoittelet. Sä teet niitä hommia. Se on sitä perustyötä. Sit siellä on niitä huippuja ja laskuja, taukoja. Sit siellä on se sosiaalinen verkko. Siihen kuuluu talousasiat. Siihen kuuluu sun ajankäyttö, kaikki. Niin jos ei se oo nyt semmosta, mikä auttaa yrittämi-

sessä ja yrittäjyyden pyörittämisessä, niin sit ei kyllä auta mikään, mun mielestä.”
Haastateltava B

Voitto

Voitto tässä yhteydessä ilmentää haasteiden voittamista ja inhimillisten pääomaresurssien hyödyntämistä tavoitteen ja voiton saavuttamisessa.

6.3.2 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalinen pääoma (social capital) ilmenee ystävyyssuhteina, verkostoina ja kumppanuuksina. Urheilussa sosiaalisen pääoman karttumiseen vaikuttavat kannustetekijöinä perhe, valmentaja, kanssaurheilijat ja muut tärkeät henkilöt. Valmentaja toimii kannustajana, harjoittelun suunnan näyttäjänä sekä konnaation vahvistajana. Kanssakilpailijoiden rooli kiteytyy kilpailuun, kannustuksen ja yhteistyöhön.

Urheilu on sosiaalisen oppimisen ympäristö. Perheellä on tärkeä vaikutus urheiluun sosiaalistumiseen. Perheyhteisön vaikutus ilmenee tutkinnon ja ammatin arvostamisena ja opiskeluun kannustamisena. Kiinnostuneisuus, oikeanlainen ja oikea-aikainen kannustaminen korostuvat – samoin vapaus ja vastuu. Urheiluharrastus voi viritä ilman vanhempien vahvaa, läheistä suhdetta urheiluun ja lajiin. Taustatuki voi olla neutraalia. Liikuntaan kannustavat ympäristöt edistävät resursseja. Sosiaalisen pääoman karttumiseen vaikuttavat muut prosessin kannalta tärkeät henkilöt, kuten kanssaurheilijat, lähisukulaiset, urheilijan esimiehet ja työnantajat.

Yhteisyys

Urheiluun sosiaalistuminen tapahtuu eri tekijöiden ja erilaisten kasvuympäristöjen yhteisvaikutuksena. Sosiaalinen pääoma on karttunut kaupunki- ja maaseutu ympäristöissä. Kasvu ympäristö on vaikuttanut lajivalintaan ja yhteisyyden kokemiseen, yhteisyysresurssien kasvuun.

Kun urheilu ja urheilu-ura on perheen yhteinen asia, sen voidaan katsoa kasvattanut urheilijaperheen yhteistä pääomaa. Perheissä on urheilijaperheen roolijakoja: kannustajia, mahdollistajia ja myötäeläjiä. Roolijakojen tasapainon merkitys on oleellista.

Omien lasten kannustaminen huippu-urheiluun ei ole yksiselitteistä. Suhdautuminen on neutraalia ja myönteistä, ei työntöä eikä estämistä. Pohdinnoissa korostuvat lapsen oma valinta ja innostus. Lapsen ajatuksia kuunnellaan herkillä korvalla. Terveysten ja liikunnan tärkeys, hyöty ja toive sen siirtymisestä seuraavalle sukupolvelle ilmenevät vahvana, mikä yhdistää tekijät kulttuurisen pääoman arvoresursseihin.

Yhteistoiminta

Urheilun sosiaalisen ympäristön merkitys on tärkeä oppimisen ympäristö yhteistoimintaresurssien kasvupaikkana. Se on sosiaalisten taitojen harjaantumista, oppimista ja kokemuksia pettymysten ja yhteisten onnistumisten kautta.

Pääoma karttuu vuorovaikutuksissa. Vastuulliset tehtävät kasvattavat ihmishuone- ja vuorovaikutustaitoja.

Joukkuelajeissa sisäinen kemia on tekijä, jonka avulla joukkue toimii yhdessä, kohtaa voitot ja käsittelee tappiot. Urheilun vetovoima on yhdessä tekemisestä ja kilpailullisesta intohimosta:

”...mikäs sen hienompaa kuin raskaan työpäivän jälkeen mennä kello yhdeksäntoista hyvien kavereitten kanssa, mennä tekemään jotain, josta oikeesti tykkää, tulee hiki ja nollautuu. En mä oikein parempaa keksi, että se antaa niin paljon. Se antaa niin kokonaisvaltaisesti.” Haastateltava B

Yhteistoimintaresursseja tarvitaan urheilu-uran vaikeissa vaiheissa. Tarvitaan niitä, jotka jaksavat kannustaa, suunnata katsetta tulevaisuuteen ja siirtää huomiota positiivisiin asioihin. Yhteistoimintaresurssit ovat yhdessä saavutettuja voittoja. Voittaminen ilmenee useilla pääoma-alueilla (vrt. emotionaalinen ja taloudellinen pääoma).

Verkosto

Varhaisessa urheilija-uravaiheessa alkava verkostoituminen kartuttaa resursseja. Sosiaalinen pääoma kasvaa ystävä-, huonehuone- ja seuraverkostoissa. Verkostoissa on valmentajia, esimiehiä ja kannustajia, jotka uskovat urheilijaan. Kansalliset ja kansainväliset verkostot avaavat ovia työelämään ja edistävät yrittäjyyttä. Oppiminen on hyödynnettävissä taloudellisena pääomana. Tässä sosiaalinen, inhimillinen ja taloudellinen pääoma yhdistyvät. Verkostoresurssit karttavat myös urheilujärjestötyössä. Järjestötyökokemuksesta on hyötyä työ- ja yrittäjäturalla.

6.3.3 Fyysinen, luonnollinen ja taloudellinen pääoma

Luonnollinen pääoma (natural capital) ilmenee terveytenä, fyysisinä resursseina ja kuntona. Huippu-urheilun luonnollinen pääoma kiteytyy fyysisyyteen, kehollisuuteen, fyysisiin ominaisuuksiin ja niiden arvostamiseen. Liikunnalliset ominaisuudet ja motorinen lahjakkuus ovat fyysistä pääomaa. Terveys ja sen arvostaminen ilmentävät luonnollista pääomaa. Luonnollinen ja fyysinen pääomaa ovat tässä yhteydessä rinnakkaisia.

Taloudellinen pääoma (financial capital) ilmenee huippu-urheilun tuottamana materiaalisena pääomana, rahana ja palkkiojärjestelmän tuottamana pääomana. Taloudellinen pääoma huippu-urheilussa kuvaa urheilun tuottamaa taloudellista hyötyä. Taloudellinen pääoma mahdollistaa urheilun ja se luo mahdollisuuksia uran jälkeisessä vaiheessa. Taloudellinen pääoma koostuu myös urheilijan lähipiirin taloudellista tukemisesta ja elämänvalinnoista.

Fyysinen ja luonnollinen pääoma

Liikkuminen on ollut haastateltaville tärkeää ja luontaista, mikä voidaan luokitella fyysisenä ja luonnollisena pääomatekijänä. Intensiivinen harjoittelu luo vahvan fyysisen pohjan ja fyysisten ominaisuuksien kehittymisen; eri lajien tuottama hyöty fyysisten ominaisuuksien karttumisesta ja hyödyntämisestä.

Terveyden merkitys korostuu erityisesti loukkaantumisen tai vammautumisen kontrastia vasten. Tietoa terveyden ja fyysisen kunnon hoitamisen tärkeydestä halutaan siirtää omassa perheessä ja nuoremmille urheilijoille. Kokonaisvaltaisen liikunta kartuttaa resursseja:

”Eli että jos ei liikuntaa, niin mitäs sitten. Kaikki oli pelkkää liikuntaa, siihen aikaan koulussa välitunnit, kaikki liikkumiset, pelit...kyllä se on ollut sellaista niin kuin kokonaisvaltaista liikuntaa.” Haastateltava B

Mahdollistaminen

Se että vanhemmat mahdollistavat lastensa urheilun taloudellisesti, voidaan katsoa osaksi taloudellista pääomaa mahdollistamisresursseina. Vanhemmat eivät välttämättä ole tiiviisti nuoren urheilun kanssa tekemisissä, mutta varustehankinnat ja harjoittelun taloudellinen mahdollistaminen on koettu tärkeäksi kannusteeksi:

”...et tietysti siinä suurena tukena sitte ollu omat vanhemmat, jotka siellä sitte on kierrättänyt, plus sitte harjoituksissa totta kai. Ettei ilman vanhempien tukea ja kускаamista, niin se ei ois ollu mahdollista, varsinkin kun asuttiin pienessä kylässä.” Haastateltava D

Tehokkuus

Fyysiset vahvuus- ja jaksamistekijät on luokiteltu tehokkuusresursseina. Inhimillisen pääoman osiossa on tarkasteltu tähän liittyvää huippu-urheilun tuomaa rajojen hallintaa ja riskialttiutta. Äärisuoritus voi olla myös riskin ottamista. Tämän voidaan katsoa kasvattavan inhimillisen pääoman alueen riskin ottamisen kykyä. Huippu-urheilussa ja yrittäjäksi ryhtymisessä tarvitaan riskin ottamisen alttiutta:

”...että se on ihan oma riski...et se on jo taloudellinen riski. Mut se on myöskin siis tämmönen niin kun, se on siis oikeestaan kaikki, kaikki riski, onnistumisen ja epäonnistumisen riski. Se ei niin kun putoo yhtään mihinkään. Siis siellä ei oo mitään verkkoa tietynlailla... urheilulla sinänsä ei ole verkkoa sillä lailla. Totta kai se opettaa niin kun hirveen suuria, mun mielestä, et opettaa mielettömän paljon semmosta, mikä on käyttökelpoista muualla, mutta se ei suoraan johda mihinkään muuhun. Se on aivan oma valinta ja riski. Ja myöskin sitten se onnistuminen niin on taas itsestä kiinni.” Haastateltava A

Urheilussa se tarkoittaa myös sitä, että pienikin vammautuminen on riski ja tehtyä työtä ei voi hyödyntää. Kehon signaalien lukeminen ja tulkinta voidaan katsoa myös fyysiseksi resurssiksi. Nämä ja aikaresurssien hallinta ovat pisimmillään taloudellisen pääoman karttumista. Tehokkuusresurssit ilmentävät työnteon tuloksellisuutta: tasapainoilutaidot, voimavarat ja venymiskyvyt aikataulujen ja eri alueiden yhdistämisessä. Harjoittelu ilmentää tehokkuusresurssien optimointia:

”Et jos tekee pelkästään niitä treenejä, mitä vaikka maajoukkueen valmentaja sanoo, että leireillä nytte kaikki tekee tän ohjelman mukaan harjotukset, ni sehän voi olla keskimäärin ihan hyvä sille porukalle...mut tota jos halua olla parempi kun muut, niin silloin täytyy tehdä vähän eri tavalla kun muut ja tehdä sillä lailla, mikä sopii itselle parhaiten, mikä kehittää omaa kuntoa parhaiten.” Haastateltava D

”Ja loppujenlopuks kysymys on niinku siitä, että, et pitää käyttää aika paljon päätä siihen, että miten sitä harjoittelua tekee. Se on mulla ollu se vahvuus tässä hommassa. Tietysti peruslahjakkuutta vaaditaan, mut sillä ei kuitenkaan vielä sinne maailmanhuipulle nousta.” Haastateltava D

Taloudellinen pääoma

Taloudellisen pääoman karttuminen on riippuvainen urheilussa menestymisestä ja sijoittumisesta. Ollakseen paras on tehtävä ero muihin. Palkitseminen perustuu huippuonnistumisiin. Erottuminen tapahtuu työllä, työn mitoittamisella, palautumisen takaamisella ja itselleen ominaisten parhaiden harjoitteiden toteuttamisella – ennakoimalla, keskittymällä ja onnistumalla.

Kilpailukyky

Taloudellisen pääoman alueelle on luokiteltu myös kilpailukyky. Urheilussa se kasvaa yksin tai yhdessä voittamisessa. Se vastaa työelämässä yksin tai yhdessä yrittämisen kautta tulevaa hyötyä - yhdessä saavutettuja voittoja.

Ammatti- ja tulonhankinta

Huippu-urheilu ammattina ja tulonlähteenä on osa taloudellista pääomaa. Tätä on kuvattu ammatti- ja tulonhankintaresursseina. Urheilullinen menestys vaikuttaa taloudellisen tuloksen tekemiseen. Se tuo urheilijalle taloudellista turvaa ja sijoittamista uran jälkeiseen elämään.

Tunnettuus tuottaa yhteistyö- ja sponsorointituloja. Yritysyhteistyö kartuttaa käytännön työkokemusta, mediaosaamista, markkinointi- myynti- ja neuvottelutaitoa. Sponsorointiyhteistyö edellyttää sitkeyttä ja mahdollisuuksien etsimistä. Markkinointiosaaminen karttuu muun muassa markkinointisuunnitelmien oppimisprosessina. Huippu-urheilu-uralla urheilijan työhön kuuluu paljon muutakin kuin harjoittelu ja kilpailu. Siihen liittyvät rahoituksen järjestäminen ja sidosryhmätyö yhteistyökumppanien kanssa. Työ edellyttää aika- ja työresursseja ja se ei saisi viedä resursseja urheilusuorituksista ja niihin keskittymisestä.

Laji- ja järjestöosaamista, liiketaloudellista ja hyvinvointiosaamista sekä kansallisia ja kansainvälisiä verkostoja on mahdollisuus hyödyntää taloudellisen pääoman kartuttamisessa työuralla ja yrittäjyydessä. Urheilu-ura vahvistaa osaamista, jota on mahdollisuus hyödyntää erilaisissa töissä, kuten konsultointi, myynti- ja markkinointi, johtaminen, valmennus, mediatyö, kirjallinen tuotanto sekä itsenäinen yritystoiminta.

6.3.4 Kulttuurinen ja emotionaalinen pääoma

Kulttuurinen pääoma (cultural capital) ilmenee harjoittelun ja voittamisen kulttuurina, perheen ja seuran kulttuurina. Kulttuurinen pääoma kasvaa seuratoiminnassa, harjoittelu- ja kilpailuympäristössä. Huippu-urheilulla ja sen lajeilla on yhteinen kieli, pelisäännöt ja kommunikointitavat. Kulttuurinen pääoma voi siirtyä edellisiltä polvilta seuraaville sukupolville. Siirtymistä tapahtuu perheen huippu-urheiluilmapiirin ja kulttuurin kautta. Kulttuurinen pääoma ilmenee seura- ja lajiaktiivisuutena. Kulttuurinen pääoma ilmenee myös tuotteina, joilla

halutaan ilmentää kuulumista ja osallistumista seuran tai lajin toimintaan. Kulttuurinen pääoma karttuu kasvuympäristössä, urheilija- ja yrittäjäperheissä, urheilun yhteisöissä ja ympäristöissä.

Emotionaalinen pääoma (emotional capital) ilmenee tunneälynä, itsesäätelykykyinä, nöyryytenä ja voittamisen tunteena. Se ilmenee tunteina, tunnesiteinä ja lajirakkautena, joka voi siirtyä sukupolvelta toiselle. Emotionaalisen pääoman alueeseen liittyvät urheilun voimakkaat tunteet, jotka auttavat pääsemään eteenpäin ja yrittämään uudelleen. Huippu-urheilu ilmenee tavoitteen, unelman toteutumisen, tunteina. Emotionaalinen pääoma urheilussa ilmenee myös katsojien ja median ilmentäminä ja välittäminä tunteina.

Arvo

Urheilijaperhe, kuten yrittäjäperhe, luo kulttuurisia resursseja. Toiminnassa on yhteiset arvot ja ne koetaan tärkeäksi, kuten kannustaminen. Ilman kannustavuutta urheilijan itsemotivoinnin tarve kasvaa. Kannustamisen kulttuuri muodostuu roolimalleista, oppimisesta, myönteisyydestä ja omistajuudesta:

” auttanu kyllä, kun aamulla kuudelta, kun meillä alko aina harjoitukset seitsemältä, niin mä en oikeen jaksanut lähteä. Se sanoi: Et kyllä me vaan lähetään, että ...tää ei oo se kohta, jossa mietitään, että halutaanko lähteä vai eikö haluta lähteä, että nyt me vaan mennään. Mutta sitten muuten niin kyllä sä saat lopettaa. Se on ihan oma juttu, mutta sitten iltapäivällä ja muulloinhan se ei enää ollutkaan se sama juttu kuin aamulla,...kello uudelta kun pitää herätä. Että kyl se sitten hyvin paljon on...auttanut ja tukenut. Mutta se on mun juttuni. Et mä sanoisin, että sillä on hirveän suuri merkitys.”Haastateltava A

Resursseja ilmentää lajin piirissä kehittyvä harjoittelun kulttuuri. Keskustelun kulttuuri ja oikeanaikainen palautteen anto toimivat kehittämisen välineenä. Lajikiintymys on kulttuurista pääomaa. Urheilun vahva side tulee esille loukkaantumis- tai vammautumistilanteissa. Urheilija haluaa pysyä lajin piirissä toipumisvaiheissa tai löytää uuden lajin, jossa on mahdollisuus jatkaa urheilua. Kiintymys ilmenee urheilijan uran jälkeisenä lajitoimintana tai työnä urheilun parissa. Arvoresursseihin kuuluu suhtautuminen koulutukseen ja tutkinnon ja ammatin arvostaminen:

”...niin oli sellainen olo, että meil on vakuutuspaperit taskussa, että heti seuraava päivänä tiedetään, mitä me voidaan jatkaa. Ja se olo oli aika mieltä rauhoittavaa, että tässä, vaikka me pistetään kaikki yhden kortin varaan, niin itse asiassa meillä on toiset kortit taskussa...et se kyl lisäs sitä rohkeutta heittäytyä.” Haastateltava A

Kulttuuriosaaminen

Kulttuurisessa pääomassa kansainvälisyys ilmenee urheilijan kansainvälisenä ja kulttuurisena osaamisena, johon kuuluvat erilaisissa kulttuureissa toimiminen ja vuorovaikutus eri kielillä. Kielitaito kuuluu osaamisena myös inhimillisen pääoman alueelle. Hyvä kielitaito ratkaisee monta käytännön tilannetta kansainvälisissä ympäristöissä ja tuottaa kilpailuetua.

Spiritti

Liikuntainnostus on virinnyt varhaisesta lapsuudesta saakka. Innostusta, joka jatkuu aina kansainväliselle uralle, voidaan tarkastella emotionaalisenä pääomaresurssina. Liikkumiseen liittyvä vahva tekemisen tunne, ”nappisuoritus” ja joukkuehenki kasvattavat emotionaalisia resursseja. Ilo, innostus ja *intohimo* on kuvattu spirittiresursseina. Parhaimmillaan se ilmenee tekemisen ilona, kaikkensa tekemisen ilona, harjoittelussa ja kilpailussa. Käytännössä se tarkoittaa innostusta, joka ylittää sateessa juoksemiseen mustalla, märällä asfalttitiellä, pukukoppielämään ja pitkille lentomatkoille kisapaikasta toiseen:

”...että täytyy sitä omaa intohimoa olla... mut mä voin kertoa, mitä se sit tarkoittaa kun sä teet töitä ja sun pitää, pitää yrittää olla ja pärjätä siellä huipulla.” Haastateltava B

Emotionaalisia resursseja kuvaa valinnan tasapainotunne:

”Niin kyllähän mä tiesin jo siinä vaiheessa, että et tämä on se hinta, mutta en mä sitä oo oikeestaan katunutkaan kyllä - siis aivan uskomattoman hienoa aikaa kymmenen vuotta elämästä.” Haastateltava E

Voittaminen

Voittamisen tuottamat tunneresurssit ilmentävät emotionaalista pääomaa, onnistumisen elämysten tuottamia voimakkaita tuntemuksia, jotka säilyvät mielessä ja niitä voi kaivata urheilu-uran jälkeen. Voittaminen on oikein tehtyjen, onnistuneiden asioiden toteutumista ja itsensä voittamista, mikä liittyy sen ihmillisen pääoman alueelle. Se voi olla toisen paremmuuden tunnustamista. Tunnepääomaan liittyvät mestaruuden tunteet:

”Tavoite on päästä niin hyvään kuntoon kuin mahdollista ja pystyä ajoittamaansa kuntonsa oikein, tehdä mahdollisimman hyvä suoritus ja samalla katsoa, mihin se riittää suhteessa toisten suorituksiin”. Haastateltava E

6.3.5 Symbolinen ja poliittinen pääoma

Symbolinen pääoma (symbolic capital) ilmenee julkisuutena, tunnettuna, idolina ja ihailun kohteena olemisena sekä imagona. Symbolisuuteen liittyy tiiviisti median arvostus ja välittämä kuva. Huippu-urheilun osalta symbolinen pääoma on pitkälti riippuvainen menestyksestä ja lajin kiinnostavuudesta. Symboliseen pääomaan liittyvät tuotteistaminen ja markkinointi. Symbolinen pääoma on myös altis riskitekijöille, kuten epäonnistuminen, tilapäinen tai pitempiaikainen vammautuminen, puhumattakaan uran äkillisestä päättymisestä.

Karttuneella symbolisella pääomalla on vaikutuksensa urheilijan siirtyessä työ- ja yritys-elämään. Tunnettuutta voi hyödyntää urheilun yhdistämisenä työelämän tarpeisiin esiintymisinä, konsultointina ja valmennuksena. Symbolista pääomaa ja mestaruutta ilmentävät palkinnot ja huomioimiset.

Poliittinen pääoma (political capital) ilmenee vaikuttavuutena, vaikutusvaltana järjestöissä, politiikassa ja yhteiskunnallisissa asioissa. Poliittinen pääoma tässä yhteydessä tarkoittaa huippu-urheilijan poliittista toimintaa ja yh-

teiskunnallista vaikuttamisaktiivisuutta. Tällä tarkoitetaan pääomaa, minkä urheilija katsoo syntyneen mestaruuteen kasvussa ja mitä hän hyödyntää yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa ja poliittisessa toiminnassaan.

Poliittisen pääoman kasvu voidaan jaotella sisältö- ja prosessiosaamiseksi. Nämä tekijät ovat tulleet esille vain osan haastateltavien osalta. Urheilun ja politiikan yhteyksiä kuvaa asennoituminen: ”itse tulee tiedostaa ne asiat, jotka pitää pystyä tekemään, on sitten kysymys urheilusta, työnteosta tai politiikasta”.

Poliittinen pääoma kasvaa yhteiskunnallisen kiinnostuksen pohjalta. Poliitikassa ja urheilussa edetään tavoitetta kohti. Eteneminen edellyttää harjoittelua, jota seuraa kisaan osallistuminen. Tavoitteen asettamiseen kuuluu edellytystekijöiden selvittäminen, valmentautuminen, opiskelu, vaikuttaminen, näkyvyys, ennakointi ja verkostotyö. Molemmilla alueilla valmentautumiseen kuuluu tarkka aikatauluttaminen ja mittaus. Huippu-urheilu on tuottanut aikatauluttamisen, valmentautumisen, prosessi- ja ennakointiosaamisen ja organisoimisen resursseja.

6.4 Pääomatekijät suhteessa taituruus-mestaruuteen (master’s capacity), loistavuus-mestaruuteen (excellence) ja voittamis-mestaruuteen (championship)

Mestaruusteemaan on luokiteltu haastatteluaineistojen analyyseista nousevat mestaruusilmiötä kuvaavat termit. Mestaruutta kuvataan pitkän tähtäimen tavoitteen saavuttamisena, paremmuus- ja voitettuna mestaruutena, kokeneisuutena, yllätys-, selviämisen- ja oman elämän hallinnan mestaruutena. Tutkimuksen viitekehysten mukaisesti se voidaan jakaa persoonallisuuteen liittyviin tekijöihin, tavoiteltuun voittoon tai loistokkuuteen.

Kuten Pirinen (2006, 45) on tuonut esille, sankari-termi liittyy arvostamiseen ja idolimerkitykseen. Mestaruus on laaja käsite. Siihen kuuluvat myös julkisuus, identiteetti ja idolimerkitykset. Tässä tutkimuksessa mestaruutta kuvataan enemmän elämäntapana, kuten yrittäjyyttä. Elämäntapana se liittyy erityisesti menestymisen, selviytymisen ja kokeneisuuden mestaruuteen.

Mestaruuden monitahoisuutta kuvaavat tutkimuksen jaottelu kasvun kolmeen alueeseen. Taituruus-mestaruus (master’s capacity), mestaruuden tie, on yksilön konatiivisen tahdon ja kognitiivisten taitojen ilmentymistä ja karttumista. Se ilmenee yksilön haluna ja tahtona toimia, suunnata energiansa itselleen tärkeään tavoitteeseen – hyödyntää ”spirittiä”. Se on itsenäistä työtä ja vastuun kantamista. Se ilmentää harjoittelemisen taitoa, uudelleen yrittämistä ja näyttämisen tahtoa. Se edistää kasvua itsetuntemiseen, pystyvyyteen, heikkouksien vahvistamiseen ja vahvuuksien hyödyntämiseen. Mestaruus on yhdessä kasvamista. Kasvu pohjaa luontaiseen liikkumiseen ja synnynnäisiin lahjakkuustekijöihin. Kasvun edellytyksiä ovat mahdollistamisresurssit taloudellisena ja muina tukimuotoina.

Taituruus-mestaruus (master's capacity) on yksilöllinen huippu-urheilijan kasvun tie tai väylä. Se on osaamispääoman ja taitojen karttumista, vahvuutta ja hallinnan tunnetta. Tie- ja hallintasympoliikkaa ja ilmentävät haastateltavien kiteytykset:

"Se merkitsee just sitä, että ...et on ikään kuin kävellyt sen polun ja saanut pisteen niille...se, että on todistanut itsellensä, että tää matka on mahdollista. Se on tullut tehtyä valmiiksi." Haastateltava A

"Et sen kokonaisympyrän siinä omassa elämässä hallitsee, niin se on mulle arvokkaampi asia kun se, että, että miten hyvin niitä töitä tekee." Haastateltava D

Loistavuus-mestaruus (excellence) kiteytyy mestaruuden tuomana edelläkävijyytenä, erottumisena ja uudistamisena. Siinä tarvitaan sisua ja sinnikkyyttä. Se ilmenee läpi elämän jatkuvana kiintymyksenä liikkumiseen, urheiluun ja omaan lajiin. Siihen liittyy riskialttiutta ja riskin ottamis- ja sietokykyä, riskirealismia. Edelläkävijyyteen kuuluu kokeilunhalu ja luovuus. Luovuus on asioiden loppuun tekemistä. Edelläkävijyyteen kuuluvat tunnettuus ja idolin asema. Loistavuusmestaruus edellyttää ja kartuttaa verkosto-, kulttuuri- ja kansainvälisyystaitojen hallintaa ja hyödyntämistä. Se on taitoa hyödyntää resurssejaan talouden hallinnassa ja resurssejaan urana ja ammattina.

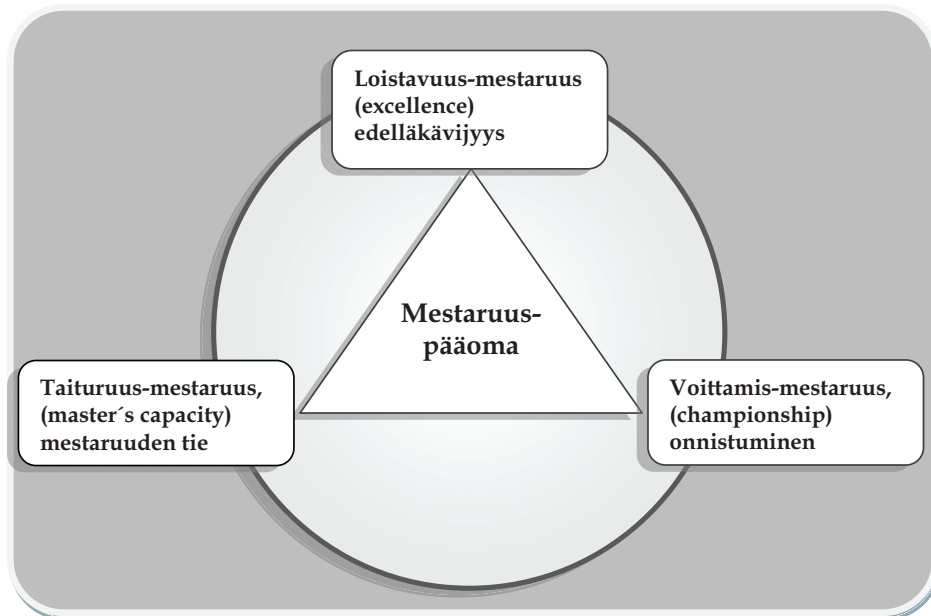
Loistavuus-mestaruus on laadullisesti mitattavissa ja pitkäjänteisen mastery-tien tavoite ja tavoiteltava taso. Mestaruutta voi kuvata joukoksi välineitä, joita tarvitaan, jotta saavutetaan excellence-taso. Se on myös valmennusprosessin pohjana olevaa vahvaa luottamusta. Se on henkilökohtaista ja sen taustalla ovat mestaruuteen kasvattavat resurssit:

"...se on melkein vähän niinku elämän tarkoitus että, että tekee, antaa itselleen mahdollisuuden olla sitä suurinta, mitä voi olla semmosella alalla tai semmosessa aiheessa, joka tota sytyttää itseä ja antaa itelleen nautintoa ja merkitystä." Haastateltava C

Voittamis-mestaruus (championship) on onnistumista. Se kuvaa voittamista ja yhteisyyttä. Se ilmentää voittamisen tahtoa ja kilpailunhalua. Se on taitoa saavuttaa tavoite, toteuttaa unelmansa. Se on ajoittamisen taitoa, onnistua juuri silloin kun on suunnitellut onnistuvansa. Mestaruus edellyttää täydellistä onnistumista ajoittamisen, tehokkuuden ja hyötysuhteiden osalta. Voittaminen on yksilöllinen onnistumisen kokemus. Se on vahva yhteinen kokemus valmennustiimien, kanssakilpailijoiden, joukkueovereiden ja taustajoukkojen kanssa. Se ilmenee kilpailukyknä, mahdollisuuksien jalostamisena ja yhdessä yrittämisenä. Mestaruus koskettaa kannustusjoukkoja ja suurta yleisöä. Symbolisena merkityksenä ovat palkinnot ja huomioimiset, tunnettuus ja julkisuus. Mestaruuteen ja voittamiseen vaikuttaa se, miten ja millaisen prosessin kautta ne syntyvät:

"On yllätysmestaruuksia. On vähän selvempiä mestaruuksia. On mestaruuksia, jotka on melkein hävitty tai sit on semmosia, jotka on taistelemalla taisteltu - semmosella materiaalilla, millä sen ei olis pitäny tulla." Haastateltava B

Seuraavassa kuviossa (kuvio 31) on koottu huippu-urheilussa kasvavan mestaruuspääoman pääilmenemismuodot.

KUVIO 31 Huippu-urheilun tuottama mestaruuspääoman kehä.

Tämän tutkimuksen yhteenvedona on kuvattu pääoma-analyysin kautta nousevat pääomamääresurssit suhteessa mestaruuden kolmeen alueeseen. Kutakin pääomamuotoa on kuvattu tutkimusaineistosta nousevien tarkempien määritelmien avulla. Seuraavassa taulukossa (taulukko 4) on koottu pääomamuodot suhteessa kolmeen mestaruuden alueeseen. Taulukon yhteenvedossa tulee esille pääomien limittäisyys, yhteydet toisiinsa ja yhdistelmät. Pääomaresurssit ilmenevät eri pääoma-alueilla, kuten voittamiseen, riskiin, intohimoon ja kansainvälisyyteen liittyvät resurssit, mikä osittaa pääoman monitahoisuutta ja dynaamisuutta. Tämä kuvaa pääomaresurssien piilevää, latenttia, ominaisuutta ja resurssien hyödynnettävyyttä toisella alueella.

TAULUKKO 4 Huippu-urheilun mestaruuspääoman ilmeneminen pääoma- ja mestaruusmuodoittain.

Mestaruus (Mastery)			
Pääomamuodot	Taituruus- Master's capacity	Loistavuus- Excellence	Voittamis- Championship
Inhimillinen ja osaamis-pääoma	<p>Tahto päätäväisyys sitkeys työn tekemiseen suhtautuminen työn tekemisen nöyryys kyky haastaa uudelleen yrittäminen näyttämisen tahto itsenäisyys ja vapauden tunne vastuunottamisen halu ja taito</p> <p>Fokusointi tavoitteellisuus päämäärätietoisuus sitoutuminen ja luottamus keskittyminen loogisuus systemaattisuus rajaamisen taito itsenäinen päätöksenteko</p> <p>Tietotaito harjoittelun tieto ja taito valmennus ja valmentautumisen tietotaito monipuolinen osaaminen urheilun ja sen tehtävien kautta johtamisosaaminen menetelmäosaaminen</p> <p>Identiteetti itsetunto pystyvyys itsestään oppiminen vahvuuksien löytäminen uskallus</p> <p>Oivallus itsensä tunteminen henkinen kasvu luovuus ja innovointikyky</p>	<p>Sisu pitkäjännitteisyys sinnikkyys kurinalaisuus täsmällisyys</p> <p>Vahvuus vahva tekemisen halu kokeilu ja harjaantuminen vahvuuksien ja voimavarojen hyödyntäminen ahkeruus itsenäisyys luovuus elämäntilannehallinta stressin ja paineen-sietokyky</p> <p>Riski rajojen ylittäminen itsensä ylittäminen äärisuoriutuminen riskirealism</p>	<p>Voitto ajoittamisen taito tietotaidon hyödyntäminen unelman toteuttaminen tavoitteen saavuttaminen</p>

Pääomamuodot	Taituruus- Master's capacity	Loistavuus- Excellence	Voittamis- Championship
Sosiaalinen pääoma	Yhteisyys valmennusyhteistyö tiimiosaaminen ihmissuhdeosaaminen vuorovaikutusosaaminen sosiaalinen osaaminen kannustamisen taito	Verkosto verkosto-osaaminen kansainvälisyys	Yhteistoiminta yhdessä tekeminen yhdessä oppiminen muilta oppiminen yhdessä onnistuminen johtaminen
Taloudellinen, fyysinen, luonnollinen	Fyysinen ja luonnollinen luontainen liikunnallisuus terveys fyysinen kunto fyysiset ominaisuudet Mahdollistaminen aika- ja taloudelliset resurssit Tehokkuus ajankäyttö fyysisten voimavarojen hallinta harjoittelun hyötysuhde tekemisen optimointi erottuminen kilpailijoista	Taloudellinen: tulonlähde, varallisuus Ammatti ja tulonhankinta urheilutyö käytännön työkokemus näkyvyys ja tunnettuus talouden hallinta sijoittaminen verkostot lajiosaaminen hyvinvointiosaaminen järjestöosaaminen konsultointi johtaminen media- ja viestintätyö kirjallinen työ	Taloudellinen: palkkiot Kilpailukyky mahdollisuuksien jalostaminen toteutustapojen havaitseminen yhdessä voittaminen yhdessä yrittäminen
Emotionaalinen Kulttuurinen	Spiritti vahva tekemisen tunne tekemisen ilo Arvo kannustamisen kulttuuri harjoittelun kulttuuri asentoituminen ja toimintakulttuuri keskustelun kulttuuri	Intohimo vahva, tavoitteellinen tunne tekemisen innostus lajikiintymys Kulttuuriosaaminen kansainvälisyys kielitaito	Voittamisen tunne itsensä voittaminen kilpailun ja voittamisen ilo yhdessä tekemisen ilo
Symbolinen Poliittinen	palkinnot ja huomioimiset sisältö-osaaminen prosessi-osaaminen ennakointi	tunnettuus tunnettuus sitoutuminen johtaminen	mestarius menestys ja eteneminen

6.5 Synteesi tutkimustuloksista

Mestaruuteen kasvu lähtee liikkeelle varhaisessa ikävaiheessa, jolloin luodaan pohja fyysiseen kasvuun ja eri lajien tuomaan osaamiseen. Tämä terveys, hyvinvointi- ja liikuntapääoma halutaan siirtää seuraaville sukupolville. Kasvuun kuuluu identiteettiresussin karttuminen. Huippu-urheilijan identiteetti säilyy.

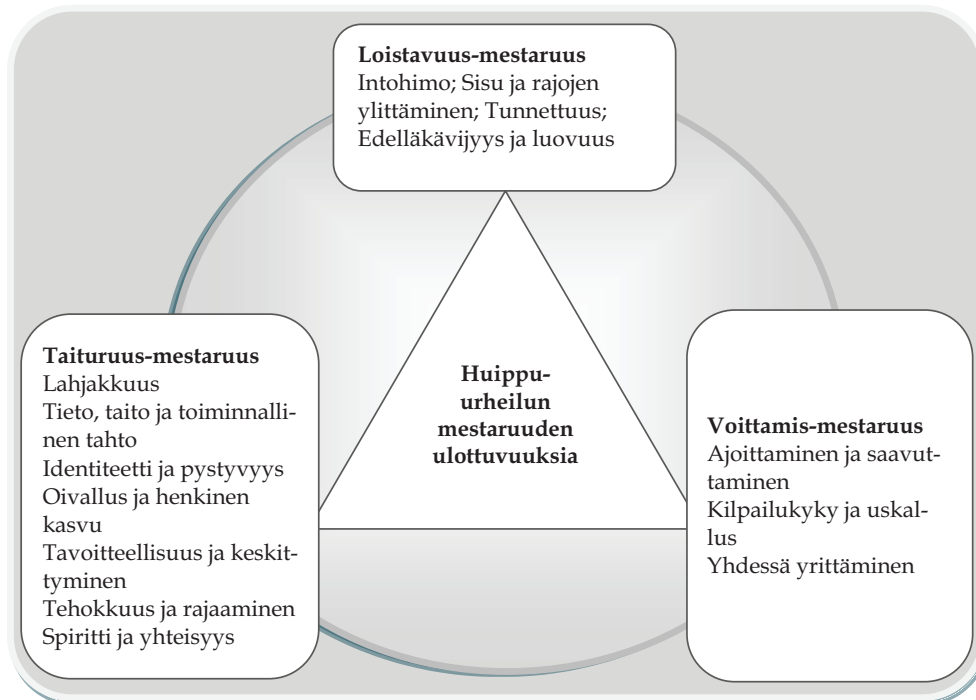
Työelämään siirtyminen voi tuoda identiteettiristiriitoja. Työtä odotetaan huippu-urheilu-uran kaltaisia kokemuksia. Se antaa mahdollisuuksia, kuten tunnettuus työnhakutilanteessa tai sen hyödyntäminen yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa ja poliittisena pääomana. Perheellä, kasvuympäristöllä ja valmentajalla on positiivinen yhteys mestaruuteen kasvuun. Kasvussa tarvitaan ja luodaan mahdollistamisresursseja: taloudellista tukea, käytännön apua, psyykkistä ja sosiaalista tukea.

Huippu-urheilu on tavoitteellista ja kulloiseenkin tilanteeseen keskittyvää, fokuoaitua toimintaa. Se ilmenee positiivisena psykologisena pääomana asenteina, uudelleen aloittamisina ja mahdollisuusajatteluna (vrt. Luthans ym. 2004, 45). Harjoittelun tulee tuottaa iloa. Harjoittelun tärkeys niin huippu-urheilussa kuin työelämässä nousee tutkimusaineistosta.

Huippu-urheilijan toimintaa kuvaa toiminnallinen tahto, tahtoresurssit. (vrt. Snow ym. 1996, 243–244). Tahto tarkoittaa yksilöllisiä valintoja. Mestaruuspolku on valintojen ja vuorovaikutusten tulos. Sisu on keskeinen resurssi, joka ilmentää osaltaan positiivista psykologista pääomaa. (vrt. Gendron 2004, 12; Luthans ym. 2004, 46; Luthans & Youssef 2004, 152.) Huippu-urheilun tuottamalla mestaruuteen kasvulla on mitalin tavoin kaksi puolta. Se on kasvua huipputason suorituksiin. Toisaalta se on lannistumattomuutta, epäonnistumisen tai vastoinikäymisen nollaamista ja uudelleen yrittämistä ja aloittamista. Huippu-urheilija ei voi jäädä pohtimaan kaatumistaan, vastapuolen maalia tai epäonnistumista – suoritus jatkuu. Pohdintojen aika on myöhemmin.

Huippu-urheilu edellyttää urasuunnittelua. Urheilun ympärillä ja rinnalla kulkevat uran jälkeisen elämän ennakointi. Aihetta on tutkittu ja se on edelleen keskiössä niin Suomen järjestelmissä kuin muuallakin. Tämän tutkimuksen pohjalta vahvistuu mahdollisuusajattelu, uran syklisyys ja joustavuus. (vrt. Inkson & Amundson 2002, 101, 103–105). Ura on polku rinnakkaisia ja peräkkäisiä vaiheita. Fokusoinnin merkitys korostuu uran ennakoinnissa, suunnittelussa ja elämänhallinnassa. (vrt. Kabush & Orlick 2001, 39; Stephan & Brewer 2007, 73). Uran ratkaisut edellyttävät keskustelua ja reflektointia. Tässä valmentajat ovat tärkeä ryhmä. Huippu-urheilijan opintojen ja uran suunnitteluun tarvitaan toimijoita ja yritysysteistyötä.

Tutkimusaineistosta tulee ilmi, että huippu-urheilijalle työelämään siirtyminen on rohkeutta vaativa hyppy osittain tuntemattomaan. Työltä odotetaan tavoitteita ja resurssien optimointia, johon urheilija on harjaantunut urallaan. Huippu-urheilu koetaan kokonaisuudeksi, joka kartuttaa monenlaisia pääomasursseja. Pääomalle on paljon käyttöä työelämässä ja yrittäjyydessä. Haasteltavat kokevat valinnat ja kuljetun huippu-urheilun mestaruuden tien merkitykselliseksi. Sosiaalisten suhteiden hoitaminen tai elämänalueiden tasapainoilu on vaatinut paljon, silti valintoja ei koeta uhrauksiksi. Pääomatekijä, jonka toivotaan siirtyvän seuraavalle sukupolvelle ja nuorille urheilijoille, on omien ratkaisujen tekemisen vapaus ja vastuu. Seuraavassa mestaruuden alueita kuvaavassa kuviossa (kuvio 32) on kiteytetty tutkimuksen kautta nousevat oleellimmat eri mestaruusalueiden pääomatekijät, jotka ovat hyödynnettävissä resursseina elämänhallinnassa, työssä ja yrittäjyydessä.

KUVIO 32 Huippu-urheilun tuottaman mestaruuden pääomista nousevia ulottuvuuksia.

Edellä kuvattuja resursseja huippu-urheilija voi käyttää pääomana uudessa kontekstissa. Kuten positiivisen psykologisen pääoman mahdollisuusasettelu tuo esille, eri pääomamuodot ovat muokattavissa ja yhdistettävissä hyödynnettäviksi. Oleellista on pääomatekijöiden näkeminen, näkyväksi tekeminen ja se että löytyy niitä henkilöitä, jotka tarvittaessa tukevat tätä prosessia. Seuraavassa taulukossa (taulukko 5) on kootusti esitetty mestaruuden muotojen ydin, niiden tuottamat tekijät ja niiden luonne.

TAULUKKO 5 Mestaruuspääoman alueiden ja niiden tuottamien tekijöiden luonne.

MESTARUUS	LUONNE
TAITURUUS	TIE, POLKU, VÄYLÄ
LOISTAVUUS	TASO, ASEMA
VOITTAMINEN	TULOS

Taulukossa kiteytyy taituruus-mestaruuden tuottama pääoma, yksilön kasvu, jossa ilmenee kasvun eteenpäin suuntautuneisuus: tie, polku ja väylä. Kasvu on loistavuusmestaruuden edellytys saavuttaa tietty mestaruuden tuottama tavoiteltu taso ja asema. Saavuttaminen mahdollistaa ja sitä tarvitaan voittamismestaruuteen ja sitä ilmentävän tuloksen aikaansaamiseksi.

7 MESTARUUS PÄÄOMANA YRITTÄJYYTEEN

Mestaruus ja yrittäjyys ilmentävät elämäntapaa. Tekeminen ja toiminta siivittävät kasvu ympäristön elämää. (vrt. Snow ym. 1996, 243–244; Kyrö 2004b, 10; Gibb 2005, 47; Kim ym. 2006, 10; Römer-Paakkanen 2006, 196). Tutkimusaineistossa urheilua on kuvattu yrittäjätöityneenä työnä ja yrittäjyyttä yrittäjämäisten töiden tekemisenä. Yrittäjyyden juuret ovat tekemisen malleissa, vaikka urheilija ei olisikaan kasvanut varsinaisessa perheyritysympäristössä. Yrittäjyyden mallit ovat tulleet lähiympäristöistä tai urheilun kautta syntyneissä verkostoissa. Ne ovat kasvaneet huippu-urheilun tuottamien pääomatekijöiden, tietotaidon tai verkostoresurssien kautta. Yritysideat ovat syntyneet mestariksi kasvun pääomaresurssien hyödyntäen.

Tutkimuksen perusteella huippu-urheilulla ja mestaruuteen kasvun pääomaresurssilla on yhteyttä yrittäjäksi kasvuun. Haastateltavat kokevat saaneensa urheilu-uraltaan sekä konatiivista pääomaa että liiketaloudellista osaamista yrittäjäksi ryhtymiseen. Huippu-urheilussa ja yrittäjyydessä käytetään spirittiresurssia, eteenpäin vievää voimaa. (vrt. Riley 1987; Linstead & Brewis 2007, 352; Kansikas ym. 2011, 53, 58; Mäkirintala 2011, 11, 92) Uran päättyessä urheilijalla on mahdollisuusverkostoja valmiina niin urheilun ja yritystoiminnan kentällä kuin kansainvälisissä kontaktiverkostoissa. Yrittäjyys voidaan nähdä uranäkökulmasta myös yhtenä uravaiheena ja yritysideat muokkaantuvat uusiksi tuotteiksi, palveluiksi ja yrityksiksi. Huippu-urheilijalle on luontaisinta joukkueessa ja yhteisöissä toimiminen. Yrittäjyydessäkin hyödynnetään ”yhdessä haaveilua” ja sparrausta.

Yrittäjäksi kasvu on tapahtunut oppimisella yrittäjämäisissä ympäristöissä, within entrepreneurship. Huippu-urheilija kartuttaa liiketaloudellista osaamistaan, oppii tekemällä, kuten laatimalla liiketoimintasuunnitelmia. Yrittäjyyteen kasvu on Kimin ym. (2006, 8) esille tuomaa tekemällä ja kokeilemalla oppimista:

”Siinä tulee sitte niitä erilaisii tilanteita vastaan. Et pitää vaan ottaa selvää, et mitä tässä pitää tehdä ja sit ku sen selvittää, sit sen tekee. Niin siinähan sitä oppii parhaiten, eli sen työn kautta.” Haastateltava D

Koulutus tukee yrittäjyyttä. Ydin on kuitenkin tahdossa, osaamisessa, tekemisessä ja yrittäjähenkisyydessä. (vrt. Shell 1998, 17; Kyrö, Lehtonen & Ristimäki 2007, 115–116.)

Yrittäjyys on urheilijalle ominainen toimintatapa sekä uran aikana ja erityisesti sen jälkeen. Uran aikana perustettu yritys voi olla hyödyllinen uralta siirtyessä sekä henkisenä että taloudellisena tekijänä. Sen myötä on mahdollista suunnitella elämää urheilu-uran jälkeen. Oleellista on, että valinta pohjautuu omaan intressiin ja motivaatioon. Menestyminen koskee yrittäjähenkisyyttä, yrittäjämäisiä toimintatapoja ja yrittäjänä toimimista. Huippu-urheilussa ja yrittäjyydessä on hyväksyttävä ja opittava epävarmuuteen ja epäonnistumisiin – aina ei voi voittaa. Huippu-urheilu on paljon itsenäistä ja yksinäistäkin harjoittelua – sisäistä yrittäjyyttä. Tutkimusaineiston pohjalta yrittäjyys on huippu-urheilijalle hyvä mahdollisuus mitata vahvuuksiaan ja tehdä työtä:

”...lähde tekemään sitä, missä olet hyvä; siis tää on ihan keskeistä, että jokaisen pitäis tunnistaa omat vahvuutensa ja sen jälkeen, kun on tunnistanut ne omat vahvuutensa, niin lähteä rakentamaan niille...” Haastateltava E

Kuten Mayocchi ja Hanrahan (2000, 101) ovat korostaneet, huippu-urheilijan on tärkeä oivaltaa ja hyödyntää vahvuustekijöitään suhteessa tulevaan työuraansa. Tässä tutkimuksessa mestaruuspääomalla on kuvattu urheilun kautta tapahtuvaa vahvuuksien löytämistä, yrittäjämäistä tekemistä ja toiminnallisuutta. Myönteinen perusajatus kannustaa omaehtoiseen yrittämiseen, yrittäjöpääoman kasvuun. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet sosiaalistumisen merkityksen yrittäjyyteen kasvussa. (Koiranen 2000, 157; Smith 2000, 1; Huuskonen 2002, 54; Ristimäki 2004, 180; Römer-Paakkanen 2006, 62–63; Römer-Paakkanen & Pekkala 2008, 356.) Toimintatavat ja yrittäjähenkisyys ovat kasvuympäristössä karttuneita arvoresursseja, joita halutaan välittää seuraaville sukupolville. Uskallus, itseluottamus ja minäpystyvyystekijät ovat tekijöitä, joiden merkitykset tulevat ilmi tutkimusaineistosta. Kuten Malinen ja Stenholm (2008, 82) ovat tuoneet esille, uskallus yrittäjyyteen kasvaa kasvuympäristössä. Tämä tutkimus tuo esille perheen ja kasvuympäristön tärkeänä tekijänä minäpystyvyyden ja uskalluksen kasvussa.

Perheen asennoituminen ilmenee positiivisena päättäväisyytenä, itsenäisyytenä ja vastuunkantamisena. Kuten Mayocchi & Hanrahan (2000, 95–97) ovat tuoneet esille, nämä ovat työelämään siirrettäviä hyödyllisiä taitoja. Konatiivinen alue, tahtopääoma on yrittäjäksi kasvun oleellinen alue. (vrt. Kyrö & Ripatti, 2006, 24; Westerholm 2007, 130; Snow ym. 1996, 243–244). Konatiivisuutta kuvaavat haastateltavien pohdinnat:

”Sanotaan, että ehkä siinä meidän perheessä ois vaikeeta olla tekemättä...että kyllähän siihen tietynlaiseen rytmiin imastuu. Onks se sitten hyvä tai huono asia?” Haastateltava A

”...kyllä se selvästi niinku yrittäjätyyppistä, jos ei muuta niin sitten ainakin sisäistä yrittäjyyttä, että työntekoa on arvostettu ja työtä on tehty.” Haastateltava E

Aiemmat tutkimukset vahvistavat huippu-urheilun positiivisen vaikutuksen itseluottamuksen kehittymiseen. (vrt. Stråhlman 1997, 279–280; Collins & Buller 2003, 423; Söyring 2004, 49; Neergaard & Krueger 2005, 9; Hays ym. 2007, 424). Valmentajan merkitys korostuu, mikä vahvistaa aiempia tutkimustuloksia. (vrt. Orlick & Partington 1988, 129; Hämäläinen 2008, 17). Minäpystyvyyttä tarvitaan yrittäjäksi ryhtymisessä. (vrt. Bandura 2002, 2; Segal ym. 2002, 49). Itseluottamus on yksi sosiaalisen pääoman karttumista edistävä tekijä.

Sitkeys, harjoittelu ja tekemisen nöyryys palkitsevat. Huippu-urheilua ja yrittäjyyttä yhdistävät itsenäisyys, vapaus, tekemisen ja kehittymisen vastuu. Molemmissa pitää löytää oma tiensä ja paras tapansa tehdä – sisäinen yrittäjyytensä. (vrt. Heikkilä 2005, 52–53; Kansikas 2004, 67). Kilpailuetu nousee vahvuuksista ja uusien toteutustapojen havaitsemisesta. (vrt. Mäkirintala 2011, 26; Shell 1998, 17). Se on luovuutta:

”mutta siitä tuleekin se kilpailuetukin, et mä teen sen näin. Tää on uniikki tapa tehdä.” Haastateltava A

”...just sillä, että sillä tavalla tehdä töitä ja sillä, että mietti, että miten tässä jutussa pärjää, ni sillä on iso merkitys myös yrittämisessä, jossa myös kilpaillaan niitä kilpakumppaneita vastaan...uskosin, että sillä asenteella ja sillä tavalla tehdä töitä ja sillä, että miettii niitä juttuja koko ajan ja on sitoutunu siihen hommaan...sillä pystyy pärjäämään niinku alalla, ku alalla, vaikka se kilpailu ois kuinka kovaa tahansa. Koska aina niin on, aina pystyy kuitenkin optimoimaan sitä työntekoa sillä lailla, että kovastikin kilpailevalla alalla pystyy pärjäämään.” Haastateltava D

Kannustaminen vaikuttaa yrittäjyysresursseihin. Kannustamisen kulttuuri on kulttuurinen pääomaresurssi. Cunninghamin ym. (2005, 124) mukaan kannustaminen vaikuttaa yksilön pystyvyyssarvoihin ja uravalintoihin. Tutkimus vahvistaa kannustavan ja positiivisen ympäristön merkityksen. Kannustamisen kulttuurin vaikutus on ilmeinen huippu-urheiluun ja mestaruuteen kasvussa ja oman yritystoiminnan aloittamisessa. Toisen palveluksessa toimimista on voitu pitää turvallisempänä valintana, mutta kasvuympäristössä yrittäjyyteen on joka tapauksessa kannustettu. Kuten urheilijoiden omien lasten kannustamisessa, huippu-urheiluun yrittäjyyteen kannustamisessa painottuu yrittäjähenkisyys. Yksilön on tärkeä itse tietää, mitä yrittäminen on:

”...urheilun termejä, että siis ratkaisu pitää tulla lapselta itseltään ja sitten vanhemmilta se kannustus, että jos hänellä on niinku intoa yrittäjyyteen, niin varmasti kannustan, mutta tota se pitää olla oma se päätös...” Haastateltava E

Conzelmann ja Nagel (2003, 262) ovat tuoneet esille, että urheilijan uralla kulkee useita rooleja rinnakkain. Tässä tutkimuksessa ilmenee, että toisen palveluksessa toimiminen ja yrittäjyys voivat vaihdella uralla ja olla rinnakkaisia. Osa haastatelluista on aloittanut yrittäjyyden jo huippu-urheilu-uran aikana. Raja toisen palveluksessa toimimisen ja yrittäjyyden välillä on häilyvä. Yrittäjämäistä toimintaa korostetaan entisestään työelämässä.

Tutkimuksen mukaan yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat oma kiinnostus ja tahto ja sitä edistävät verkostot. Yrittäjyydestä keskusteleminen ja sparraus

oman liiketoiminnallisen ajattelun kehittämiseksi on merkityksellistä. Yrittäjyystarinoilla on osuutensa kasvussa. Yrittäjäksi kasvuun ovat vaikuttaneet ystävät ja verkostot sosiaalisten resurssien myötä. Ystävät ovat kannustajia, urheilu-uralla syntyneitä verkostoja ja aktiivisen yritystoiminnan kumppaneita. Madsen ym. (2008, 80) korostavat sosiaalisen pääoman hyödyn piilevän yksilön toiminnassa ja verkostoista saamassa hyödyssä. Huippu-urheilijan verkostot kartuttavat sosiaalista pääomaa ja edesauttavat uran jälkeiseen työelämään siirtymistä. (vrt. Stråhlman 1997, 21; Metsä-Tokila 2001, 23; Lally ja Kerr 2008, 49). Tutkimusaineistosta tulee ilmi, että huippu-urheilija on yrittäjä ja yrittäjyys on ominainen uravaihtoehto. Mestaruuteen kasvulla on vaikutus yrittäjäksi kasvuun:

”No mä sanoisin siinä kyllä toi urheilu on ollut aivan avainasemassa, koska sehän on yrittäjyyttä, jos joku.” Haastateltava A

Menestyminen edellyttää Plummerin ja Taylorin (2004, 38-39) esille tuomaa harjoittelua, jota tarvitaan yrityskulttuurin luomisessa ja taitotason kasvattamisessa:

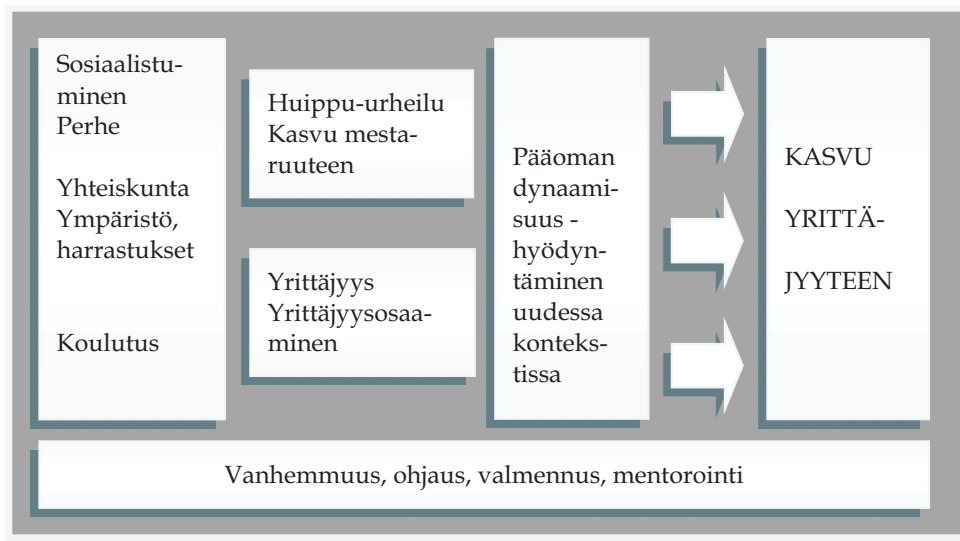
”Harjoittelemalla, tekemällä kymmenentuhatta tuntia, tulee ekspertiksi... et se tää vaatii siis sitä semmosta nöyrää asennetta, että on tietynlailla valmis tekemään töitä.” Haastateltava A

Yrittäjyyteen kuuluu yhdessä tekeminen, yhteisyys- ja yhteistoimintaresurssit. Se tähtää uudistumiseen, tulevaan ja edelläkävijyyteen. Nämä yhdistävät huippu-urheilua ja yrittäjyyttä: yhdessä yrittäminen, osaamisen jakaminen ja toisilta oppiminen. Tekijät ovat ammatillisen osaamisen kartuttamista. (vrt. Carrier 1996, 6; Ruohotie & Honka 2003, 23; Mäkirintala 2011, 26.) Osa haastateltavista on perustanut yrityksen yhteisyrittämisen muotoisena tai ryhtynyt yrityksen osakkaaksi. Halu tehdä ja yrittää yhdessä on tullut huippu-urheilun maailmasta. Yhdessä onnistumisen, voittamisen, tärkeiden hetkien yhteisiä tunnekokemuksia odotetaan myös työelämässä.

Kuten Kreiner-Phillips ja Orlick (1993, 47) ovat todenneet, voittamisen yksilölliset erot syntyvät kyvyssä pysyä huipulla ja suoriutua muita paremmin kilpailutilanteessa. Shmanske (2007, 11) on verrannut urheilun ja liike-elämän kilpailun samankaltaisuutta. Huippuosaaminen pohjautuu yksilö- ja tilannetekijöihin ja näiden onnistuneeseen vuorovaikutukseen. (Helkama 2005, 77). Huipulle pyrkiminen kasvattaa resursseja. Tavoitteita ovat huippuonnistuminen ja sen palkitsevuus. Mitä mestaruus merkitsee? -kysymykseen haastatellut korostavat vastauksissaan kuljetun tien merkitystä, tavoitteen saavuttamista ja asioiden loppuun tekemistä. Voitto, voittamisen symbolit, tunteet ja kuljetun matkan merkitys kulkevat rinnakkain.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 33) on kuvattu mestaruuteen ja yrittäjyyteen kasvun prosessia ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Yrittäjyyteen sosiaalistava ympäristö, huippu-urheilun tuottama kasvu mestaruuteen ja oma yrittäjyys kartuttavat resursseja, jotka ovat hyödynnettävissä urheilu-uran jälkeen elämänaalueilla, työssä ja omassa yritystoiminnassa. Kuten pääomakohtaisessa analyysissä

on ilmennyt, resurssit ovat muuntuvia ja ne ilmenevät eri pääoma-alueilla. Yksilötasolla on oleellista tunnistaa pääomaa kartuttavat resurssit, näkyvät ja piilevät tekijät. Huippu-urheilija ja yrittäjä tarvitsevat ympärilleen niitä, jotka tuovat resursseja näkyviksi ja saavat uskomaan itseensä, tekemiseensä ja yrittämiseensä. (vrt. Luthans ym. 2004, 45; Gendron 2004, 3; Nordqvist 2005, 36; Koironen 2009).

KUVIO 33 Huippu-urheilijan kasvu yrittäjyyteen.

Huippu-urheilua ja yrittäjyyttä yhdistävät tekemisen intohimo, haluaminen ja haluamansa saavuttaminen, kuten Linstead ja Brewis (2007, 352) ovat termin määritelleet. (vrt. Andersson 2008, 42). Huippu-urheilu-ura luo resursseja yrittäjäelämään:

"...et on niin kun nollapisteessä tietynlailla. Ja se on aika ikään kuin pelottava juttu. Et pystynks mä, kun mä en oikeestaan osaa mitään. Kaikki sitten, minkä mä osaan, sen mä nyt jätän. Ja... sit kuitenkin oli semmonen itseluottamus siihen, että hitsi vieköön täytyy vaan nöyrästi lähteä tästä nollapisteestä eteenpäin ja oppii uimaan, että sinne vaan. ...kun tos on... pitkin matkaa ...urheilu-uralla urheilupsykologin kanssa tehnyt töitä, että kyllä elämä, elämä kantaa, että kyllä se siitä. Se ei oo ihan niin pelottavaa, niin kun me ennen sitä ajateltiin, että kyllä se tästä. Kun on valmis tekeen töitä, niin sit pistää ne seuraavat kymmenentuhatta tuntia johonkin, niin kyllä sitä taas ihan ekspertiksi tulee." Haastateltava A

"... sulla on kirkas se loppupää. Se, mihin sä haluat päästä. Ja sä jaksat motivoida itses sen eteen." Haastateltava A

Huippu-urheilun kokonaisuus on sen tärkeys:

"Urheilun tärkein merkitys...urheilun tärkein merkitys ei ole fyysinen eikä se oo voittaminenkaan vaikka voittaminen on huippu- ja kilpaurheilulajeissa tärkeitä. Urheilun tärkein merkitys on urheilu sinänsä, se tekeminen, se suoritus, kaikki, mitä siihen liittyy, mitä se antaa sulle niin kuin kokonaisuutena..." Haastateltava B

”...mut kun sä sen oivallat, niin ei oo mitään hienompaa kuin se. Ja siihen ei enää pelkästään liity se, voitit sä. Sä voit hävitäkin hienon ottelun tai jonkun tapahtuman tai muuta, mut kun sä vain tajuut sen, että sä kehityt, sä meet eteenpäin.” Haastateltava B

Huippu-urheiluun ja yrittäjyyteen liittyvät riskialttius (vrt. Sitkin ja Pablo 1992, 10), riskin ottamiskyky ja riskinottamisresurssit. Huippu-urheilun ja yrittäjyyden riskien yhtenevyyksiä kuvaa haastateltavan pohdinta:

”...epävarmuuden sietoa ja heittäytymisen halua ja tän tyyppisiä asioita. Se on ehkä enemmän niinku yhdistävä tekijä, et ei niin että et yrittäjyys ois seurausta urheilusta vaan, että se tietty ajatusmaailma mahdollisti molempia.” Haastateltava E

Huippu-urheilua ja yrittäjyyttä yhdistävät itsenäinen tekeminen ja itsemotivoituneisuus, jotka kuvaavat yrittäjöpääomaa. Niitamo (2002, 44) puhuu itsearviotujen motiivien merkityksestä. Oman motivaation vuoksi on tärkeä pohtia yksilön ja yrityksen tavoitteita. Linjassa olevat yhtymäkohdat ja sitoutuminen tuovat menestystä. Neck ym. (1999, 5) ovat myös tuoneet tämän esille tutkimuksessaan. Aikatauluttaminen ja ajankäytön hallinta, jotka liittyvät itsensä johtamisen taitoihin, ovat molemmissa tärkeitä. Yrittäjyydessä se liittyy vapaa-ajan ja työajan rajaamiseen ja erottamiseen. Huippu-urheilu ja yrittäjyys vievät mukanaan. Itsellä pitää olla kyky tuntea voimavaransa ja hallita rajojen asettaminen. Huippu-urheilija oppii tunnistamaan myös kehon signaaleja. Ylitekeminen on riski sekä huippu-urheilussa että yrittäjyydessä. Haastateltavaa C lainaten: ”kalenteriin laitetuista lomapäivistä tulee pitää kiinni”.

Huippu-urheilijaksi kasvua, mestaruuspääomaa ja yrittäjyydessä tarvittavaa pääomaa yhdistää epäonnistumisista selviämisen taidot ja uudelleen yrittämisen tahto, kuten Kreiner-Phillips ja Orlick (1993, 47) sekä Neergaard ja Krueger (2005, 9) ovat tuoneet esille. Tahto lähtee yksilön motivaatiosta ja sitä edesauttavat ne kannustajat, jotka uskovat, luottavat ja ovat mukana, kun kaikki ei ole mennytkään suunnitelmien mukaan. Urheilu perustuu siihen, että jaksaa motivoida itseään tavoitteen saavuttamisen eteen ja vastoinkäymisten ylitse. Tätä tarvitaan yritys-elämässä.

Yrittäjyysidea tai yrittäjyyden muoto on voinut nousta huippu-urheiluran kokemusten ja oppimisen kautta. (vrt. Kim ym. 2006, 8). Konkreettisia asioita ovat tavoitteiden asettaminen, oman tahdon merkitys, yrittäjähenkisyys ja oppimisen merkitys, mitä Gibbin (2005, 45) näkemykset tuovat esille. Huippu-urheilu ja sen johtamisen näkökulma on ollut hyödynnettävissä yrittäjyydessä. Yrittäjyysideoissa tulevat esille hyvinvointi- ja suorituskykyosaamisen hyödyntäminen. Haastateltava kuvaa yksilön este- ja mahdollisuustekijöitä seuraavasti:

”... et miten yksilö estää itseään, koska siitähän se on useimmiten niinku kysymys, näihin eli sisäisten esteiden ylittäminen ja sisäisiin vahvuuksiin kytkeytyminen, et tota, enkä mä usko, että siihen on yhtä reseptiä olemassa, mut et tavallaan löytys. löytää vielä entistä kirkkaammin ne mihin itte sit pystys satsaamaan.” Haastateltava C

Huippu-urheilun johtamisen hyödyntäminen yritysjohtamisessa ja johtamisen konsultoinnissa tulevat esille, kuten myös vapaaehtoistyön ja yrittäjyyden yh-

tenevyydet. Yrityksen johtamiseen kuuluvat innostaminen, inspirointi, työn arvostamista ja palkitseminen. Johtamisosaamiseen kuuluva luovuuden johtaminen tulee myös esille. (vrt. Mäkirintala 2011, 26). Missiota kuvaa:

”...sitä motivaatiota kannattaa löytää ja oma tavoite olla siinä yrityksen suunnassa, missä ikinä yrityksessä onkaan. Koska silloin kun se on samassa suunnassa, niin se oma oppiminen on mahdollista. Sul on mahdollisuus oppia eniten, koska silloin se yritys tavallaan tukee sitä sun oppimista koko ajan. Mut et loppukädessähän jokainen saa sieltä yrityksestä siis...lisää omaa osaamista. Se on musta niin kuin isoin anti.”Haastateltava A

Huippu-urheilu-uran verkostot ja sponsoriyhteydet tuovat työmahdollisuuksia ja edistävät yrittäjyyttä. Urheilija joutuu uransa aikana hoitamaan itsenäisesti monia oheistoimintoihin, valmennukseen ja harjoittelumahdollisuuksiin liittyviä vaativia asioita. Urheilun rahoittaminen on yksi tärkeimmistä urheilijan osaamista ja työpanosta edellyttävää toimintaa. Markkinointi ja sponsoriyhteydet ovat menetelmien ja ratkaisujen kehittämistä. Työ voi löytyä oman lajin piiristä. Osa työnantajista näkee urheilu-uran osaamisen merkityksen työelämän kannalta, joskin muodollinen koulutus on oleellinen rekrytointitekijä.

Osalla haastateltavista työ on pohjautunut konkreettisesti huippu-urheilun kartuttamaan osaamiseen, kuten hyvinvointiosaaminen. Hyvinvointiosaaminen karttuu oppimis-, elämäntaito-, johtajuus- ja kokemusresursseina. Resursseja voi hyödyntää konsultointi- ja johtamisosaamisena, valmentamisena ja mentorointina sekä kirjallisena ja mediatyönä. Huippu-urheilija tekee sidosryhmätyötä yritysten kanssa ja on mukana neuvottelu- ja organisointitehtävissä. Työelämään siirtyessä tämä tuo hyötyä ja kontrastia. Työelämän tehtävät eivät välttämättä vastaa aiempia kokemuksia ja julkisuutta:

”Sitä omaa paikkaa lähtee sitte sen huippu-urheilu-uran jälkeen hakee tässä yhteiskunnassa. Ja että mikä se työ sitte on, joka pystyy edes jollain tavalla tarjoa samantaisia haasteita, mitä vaikka huippu-urheilu-ura tarjoaa.”Haastateltava D

Haastateltavat kannustavat huippu-urheilijoita yrittäjyyteen. Uranäkökulmasta yrittäjyys on jakso tai jatkumo. Huippu-urheilu, työura toisen palveluksessa ja yrittäjyys voivat olla jaksottaisia tai rinnakkaisia, kuten viitekehysten uraosuudessa kaksois- ja kolmoisura on tuotu esille. Urheilu ja yrittäjyys voivat yhdistyä jo huippu-urheilu-uran aikana:

”...toisaalta hyvä puoli yrittäjydessä on se, että sä kysyt vain iteltäs, et voinko mä pystynkö mä ja onnistuuks tää järjestely, että aina harjoitusten kannalta yrittäjyys on hyvä asia.” Haastateltava B

Urheilijan yrittäjyys tulee esille luontevana sisään rakennettuna yrittäjyytenä. Parhaimmillaan ulkoisen yrittäjyysuran perustana ovat koulutuksen tuottama teoreettinen pohja, työelämäkokemukset ja huippu-urheilun tuottamat resurssit – mestaruuspääoma. Sattumatekijät vaikuttavat ja onnellalla on osuutensa. Mestaruus on elämänhallinnallinen kokonaisuus. (vrt. Lavallee 2005, 200; Jones & Lavallee 2009, 36, 46). Mestaruuden kehää ja jatkumoa kuvaavat:

"Et ehkä urheilussa se on niin selkeesti, että kultamitali on kultamitali, niin ehkä yrityselämässä se, että niitä kultamitaleita on tarjolla tavallaan siellä sun täällä, että sen takia siihen visioonkin pitää jättää ...liikkumavaraa, antaa suuntaa, liikkumavaraa, että mitä mahdollisuuksia tarjoaa. Sä voit päästä ...eteenpäin erilaisia väyliä pitkin ja tarttuu niihin mahdollisuuksiin, mitä ikinä tulee." Haastateltava A

"Ja sit onkin hyvä kysymys, mitä sitä loppukädessä tavoittelee. Mä oon tullut siihen tulokseen, että se on loppukädessä se on ihan hyvää elämää vaan. Sitä pystyy kehittymään ja kehittämään omaa ajattelua." Haastateltava A

8 POHDINTA

8.1 Yhteenveto

Huippu-urheilua, yrittäjyyttä ja yrittäjäperhettä kasvuympäristöinä ei ole aiemmin tutkittu tämän tutkimuksen näkökulmista. Tutkimuksen viitekehyksinä ovat olleet huippu-urheilu ilmiönä ja yrittäjyys laajassa merkityksessään ja muodoissaan. Tutkimus liittyy opiskelua, uraa ja yrittäjyyttä koskevaan holistiseen näkemykseen. Tarkasteltavat alueet ovat laajoja, mikä on tuonut lisähaastetta tutkimukselle ja sen rajaamiselle. Tutkimuksen varsinainen tarkoitus ja tavoite on ollut tuoda esille viitekehyksen ja laadullisen syvähaastatteluaineiston kautta pääomalinssiä käyttäen huippu-urheilun mestariksi kasvun, mestaruuspääoman, vaikutusta yrittäjäksi kasvuun.

Huippu-urheilijoiden valinnan perusteena on ollut asian ajankohtaisuus urheilun maailmassa. Tavoitteena on ollut uuden tiedon tuottaminen erityisesti yrittäjäksi kasvun ja ohjaamisen edistämiseksi. Yrittäjyyteen kasvu on yhtäläillä ajankohtainen asia niin yhteiskunnallisina kuin koulutuksellisinä kysymyksinä. Tässä tutkimuksessa on yrittäjyyden ilmenemistä tarkasteltu laajassa näkökulmassa yrittäjämäisestä toiminnasta ulkoisen yrittäjyyden muotoihin.

Huippu-urheilijan mestariksi kasvua kuvaa konkreettisesti kasvun tie, jonka kerran kuljettuaan osaisi kulkea uudelleen - taituruusmestaruus. Tutkimukseni tavoitteena on ollut löytää näitä tien kulkemiseen liittyviä mestariksi kasvun pääomaresursseja, joita voi siirtää muuhun elämäänsä ja tässä tapauksessa erityisesti yrittäjyyteen. Urheilijan tie on yksilöllinen. Matka on omien vahvuuksien oivaltamista, hyödyntämistä ja mittaamista. Se on myös heikkojen alueiden työstämistä.

Yrittäjyys on väylä omien vahvuuksien työstämiseen. Mestariksi kasvuun sisältyy uudelleen yrittämistä ja epäonnistumisista oppimista. Uudelleen yrittäminen ja aloittaminen ovat tulleet tutkimuksen vaiheissa esille. Tässä yhdistyvät huippu-urheilun ja yrittäjyyden ideologiat. Toinen yhdistävä tekijä mestaruuteen kasvussa on harjoittelun merkitys. Se on kasvun edellytys. Urheilijan pääomaa on lahjakkuus harjoittella. Työelämässä on käyttöä harjoitteluntaidolle.

Yksi asia nousi pohdittavaksi tutkimuksen loppuvaiheessa. Huippu-urheilua kuvataan kurinalaiseksi toiminnaksi. Termi tulee esille viitekehyksessä. Se ilmenee kuitenkin vain muutamana mainintana tutkimuksen haastatteluissa. Vahvemmin tulevat esille oman tien, valintojen, vapauden ja vastuun korostuminen, jotka yhdistävät huippu-urheilua ja yrittäjyyttä. Kurinalaisuus on joko itsestään selvä tekijä, se ilmenee muiden määritteiden sisällä tai se on saanut uusia ulottuvuuksia ja määritteitä.

Mestariksi kasvu edellyttää tahtoresursseja ja spirittiä. Näitä tarvitaan kaikilla mestaruuden alueilla. Motivaatio on liikkeelle paneva voima ja intohimo on voimakas tarve toteuttaa itselleen tärkeää ja mieluista toimintaa. Ilman intohimoa ja fokusointiresursseja mestariksi kasvua ei voi ilmentää.

Tavoitteeseen pääseminen edellyttää pitkäjännitteisyyttä, sitkeyttä - esille tullutta turnauskestävyyttä, sisuresursseja. Nämä nousevat osittain persoonallisuus- ja temperamenttitekijöistä. Loistavuus-mestaruuteen, excellence, kasvussa hyödynnetään ja kartutetaan sisuresursseja. Esille nousee kysymys, mikä on lahjakkuuden, motivaation ja sisukkaan harjoittelun yksilöllinen yhdistelmä, jolla urheilija tavoittaa oikein ajoitetun huippusuorituksen.

Spirittiin liittyy matkasta nauttiminen. Kuuntelin huippu-urheilijan haastattelua, jossa hän painotti ilon ja nauttimisen merkitystä. Haastattelussa tuli esiin, että kaikista tilanteista, harjoittelusta, kilpailuista ja matkasta pitää pohjimmiltaan pitää ja nauttia. (vrt. Heikkala & Vuolle 1990, 95). Voittamismestaruuteen, championship, liittyvät kilpailu, voittaminen ja huippukokemukset. Tutkimusaineistosta nousi esiin huippukokemusten merkitys emotionaalisina resursseina. Emotionaalista pääomaa voi hyödyntää myöhemmällä urallaan yhdessä kokemisena ja onnistumisen tunteina. Yksin tai yhdessä koettujen kartutettujen resurssien siirtäminen työelämään ja yrittäjyyteen on hyödyllistä.

Huippu-urheilupolun pääomatekijöitä ovat osaamiseen ja huippuosaamiseen liittyvän tieto-aidon ja erilaisen osaamispääoman karttuminen. Kilpailukyky on minäpystyvyyttä, pystyvyytustuntemusta, rohkeutta ja voittamisen kulttuuria. Riskin ottaminen ilmenee kykynä, alttiutena, suuntautuneisuutena ja rohkeutena. Kuten haastatteluissa ja analyyseissa tulee esille, ura voi katketa äkillisesti lyhyeksi aikaa tai jopa lopullisesti. Työtä tehdään fyysisen pääoman avulla, jota ei tuolloin ole mahdollisuus käyttää taloudellisen pääoman turvana tai kartuttajana. Tunnettuus resursseina on hyödynnettävissä. Se on haavoittuvainen esimerkiksi urheilun lieveilmiöiden myötä. Maine ja tunnettuusresurssit on mahdollista hyödyntää urallaan työelämässä, yrittäjyydessä ja politiikassa. Kuten aiemmissa tutkimuksissa tulee esille, huippu-urheilijalla säilyy työelämässä huippu-urheilijan identiteetti. (vrt. Mayocchi & Hanrahan 2000, 102)

Edelläkävijyyden voidaan katsoa koostuvan asiantuntijuudesta, ammattimaisuudesta ja erityisosaamisesta. Tärkeä pääomatekijä työelämän ja yrittäjyyden kannalta on tiedostaa huippu-urheilijan urallaan tekemä työ, kokemukset ja osaamispääoma. Työhön on liittynyt talouden hoitamista, hallintaa, yhteistyösopimustyötä, markkinointia, viestintää, liiketoimintasuunnitelmien laadintaa. Siihen on kuulunut verkostotyötä kansallisella ja kansainvälisellä tasol-

la, yrittäjyyttä, johtamista ja organisointia. Lisäksi se kartuttaa kielitaitoa ja kulttuurista osaamista.

Urheilu-uran päättymisen on siirtymävaihe, jonka jokainen urheilija kokee yksilöllisellä tavallaan. Urheilijalla on tekemiseen suunnattavaa energiaa, jolle on tärkeä löytää itselle ominaisin kohde, urheilu-uran jälkeinen työ. Ilman energian suuntausta muutos on suuri. Muutosprosessi koskettaa urheilijan lisäksi hänen lähipiiriään. Se on tärkeä urheilijoiden keskeinen ja organisaatiotason keskustelun ja toimintojen kohde. Tutkimusaineisto tuo esiin uran lopettamisvaiheessa tarvittavien keskustelu-, sparraus- ja ohjausmahdollisuuksien merkityksen. Tulevaisuuden ratkaisut ovat omakohtaisia ja itsenäisiä. Oikea-aikaiset ohjausmahdollisuudet ovat tärkeitä. Yrittäjyys on yksi vaihtoehto ja mahdollisuus, omaehtoinen valinta, jossa yksilö voi vaikuttaa energiansa suuntaamiseen ja määrään.

Tutkimustuloksissa tulee ilmi, että huippu-urheilun ja koulutuksen entistä parempi integrointi on tarpeen. Tutkimustulosten perusteella haastateltavien yrittäjyys muodostuu kokonaisuudesta, jossa yhdistyvät substanssiosaaminen, liiketaloudellinen osaaminen ja yrittäjähenkisyys. Liiketaloudellinen osaaminen on karttunut sekä formaalissa koulutuksessa että uralla kokemusten ja tietotaidon myötä. Urheilijat joutuvat vastaamaan urheilunsa taloudesta ja rahoittamisesta. Substanssiosaaminen voi karttua myös urheilu-uralla. Sitä käytetään johtamisen ja konsultoinnin, hyvinvointiosaamisen ja psyykkisen valmennuksen alueilla. Yritysideat ovat virinneet urheilijan elämänympäristöstä tai kansainvälisen uran tuottamina ideoina.

Huippu-urheilun verkostoresurssit ovat yrittäjyyden innostus- ja mahdollisuustekijä. Urheilijat ovat luoneet verkostoja uransa aikana ja rakentaneet yrittäjyyttään näiden pohjalta. Osa urheilijoista haluaa toteuttaa yrittäjyyttään yksinyrittäjänä yhdessä vastaavien yrittäjien kanssa.

Yksi tämän tutkimuksen johtopäätöksiä on, että huippu-urheilu-uran lopettamisen aiheuttamaa stressiä ja ahdistusta on mahdollisuus pienentää uran jatkumisena itselle mielekkäällä ja ominaisella työllä. Laajempi kysymys koskee vastuunjakoja. Tutkimukseen pohjautuen vastuu on yksilöllä tiedon ja ohjauksen hakemisessa, oman elämänuran suunnittelussa ja pohdinnoissa. Järjestö- ja koulutusrakenteet voivat tukea kattavalla, oikein suunnatulla ja oikea-aikaisella opinto- ja uraohjauksella huippu-urheilu-uralla sekä työelämään siirtymisvaiheessa. Opintojen, ura- ja yrittäjyyteen ohjaamista ja vastuunjakoja tulee edelleen systematisoida ja kehittää uusia toimintatapoja. Työtä tehdään, mutta järjestelmän ja järjestöjen roolin tulee olla entisestään vahvempi tässä tehtävässä. Se koskee erityisesti myös huippu-urheilu-uran jälkeistä vaihetta.

Ohjaus on laaja käsite. Ytimekkäästi määritellen se on keskustelua toisen kanssa. Tässä tutkimuksessa ohjauksen tärkeys tulee esille omien valintojen tekemisenä ja oman tien kulkemisena. Yrittäjyyteen ohjaaminen erityisesti koulujärjestelmässä sekä urheilijoiden ohjausjärjestelmissä on tärkeää. Yrittäjyyteen ohjaaminen on urheilun alueella suhteellisen nuorta ja sille on tarvetta.

Huippu-urheilijan intohimo urheiluun on johtava tekijä. Lähtökohdat huippu-urheiluun ovat erilaisia kasvuympäristön, perhetaustan ja koulutuksen

suhteen. Huippu-urheilijaa eikä yrittäjää voida kuvailla yhdellä määrittelyllä. *Mestaruuden laaja kuva ei ole ylivoimaisuus tai tunnettuus. Se on monien osatekijöiden yhteisvaikutuksesta koostuva yksilöllisen kasvun tulos ja jatkumo, jossa tarvitaan niitä, jotka saavat huippu-urheilijan ja yrittäjän näkemään resurssinsa.*

8.2 Tutkimuksen merkitys ja käytännön sovellutukset

Tässä tutkimuksessa on yhdistetty huippu-urheilun ja yrittäjyyden tarkastelu pääomateorioiden kautta – mestaruuteen kasvun kartuttamana pääomana. Huippu-urheilua ja yrittäjyyttä on tutkimuksissa aiemmin tarkasteltu eri pääomatekijöiden, kuten inhimillisen, sosiaalisen ja taloudellisen pääoman näkökulmista. (vrt. Andreff & Weber 1995, 145–153; Conzelmann & Nagel 2003, 276; Tesone ym. 2004, 22, 30; Neergaard & Ulhoi 2005, 2; Glover 2006, 359; Coalter 2007, 537; Kamberidou & Patsadaras 2007, 22-23; Perks 2007, 378, 39; Madsen ym. 2008, 9; Jones & Lavalley 2009, 36, 46; Allen ym. 2010, 421). Aiempaa tutkimusta on urheilun tuottamista siirrettävistä taidoista. (vrt. Lavalley & Wylleman 2000, 61, 101–102; Mayocchi & Hanrahan 2000, 95–97; Kabush & Orlick 2001, 39; Söyring 2004, 49–51; Neergaard & Krueger 2005, 9; Chandler & Spink 2008, 249; Dieffenbach ym. 2008, 63)

Tämän tutkimuksen erityispiirre on mestaruusilmiön tarkastelu kasvuprosessina. Kasvuprosessi koskee huippu-urheilijan mestaruuteen ja yrittäjyyteen kasvua. Siirrettävien taitojen näkökulman laajentamiseksi tutkimus perustuu urheilu-uralla karttuvien pääomaresurssien tarkasteluun ja niiden näkyviksi tuomiseen. Tarkastelupohja muodostaa tutkimuksen vahvimman kontribuution.

Tutkimuksen tieteellinen kontribuutio koskee mestaruus, mastery-käsitteen laajentamista kolmeen mestaruuteen: taituruus-mestaruus (master's capacity), loistavuus-mestaruus (excellence) ja voittamis-mestaruus (championship). Tässä tutkimuksessa on ensimmäisen kerran yhdistetty pääomateoriat suhteessa huippu-urheilu- ja yrittäjyystutkimukseen. Asetelma on poikkitieteellinen ja haasteellinen. Tutkimuksessa yhdistyvät huippu-urheilun, yrittäjyyden ja pääomateorioiden triangulaatio. Triangulaatiota on hyödynnetty tutkimusprosessin aikana urheilijan uran polun tarkastelussa huippu-urheilun, opiskelun ja työn triangulaationa. Kolmen alueen yhdistäminen ilmenee huippu-urheilun, opiskelun ja yrittäjyyden triangulaationa. Triangulaatiota on hyödynnetty urheiluun sosiaalistumisen, yrittäjyyteen sosiaalistumisen ja mestaruuteen kasvun triangulaationa.

Tutkimuksen käytännöllinen hyöty, pragmaattinen validiteetti, käyttö tutkimusyhteisön ulkopuolella koostuu urheilun, yrittäjyyskasvatuksen ja opintojen ja uraohjauksen alueella käytettävästä tiedosta. Tutkimus liittyy huippu-urheilijan uraan ja uran siirtymävaiheeseen. Urheilijan uraa ja siirtymävaiheita koskevaa tutkimusta on tehty aiemmin. Tuoreimpia tutkimustietoja on Aquilinan (2009, 292) väitöskirjatutkimuksessa, jossa on edelleen tuotu esille tutki-

muksen tarpeellisuus. (vrt. Lavallee 2005, 194). Tutkimuksen käytännön, käytäntöä palveleva hyöty on käytettävissä huippu-urheilijan polkua koskevassa tarkastelussa, kehittämistyössä ja tukitoimissa.

Tutkimuksen tietoa voidaan hyödyntää urheilijoiden tukitoimissa, opintojen, uran ja elämänhallinnan ohjauksessa. Sen kontribuutio ilmenee mestaruuteen kasvun tuottamien pääomatekijöiden näkyväksi tuomisessa: piilevien ja näkyvien pääomaresurssien systemaattisena hyödyntämisenä. Tämä edellyttää ohjaus- ja tukijärjestelmien vahvistamista. Urheilijan uran ohjaus ja seuraaminen tulee jatkua urheilu-uran päättymisen jälkeen.

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu sekä kaksoisuraa että tuotu esille kolmoisura ja vieläkin useamman asian yhtäaikaisuus ja tasapainon löytäminen. Tutkimuksen käytännön hyöty liittyy huippu-urheilijan elämähallinnan ja tasapainon tarkasteluun ja edistämiseen. Tämän tutkimuksen haastateltavat ovat toteuttaneet huippu-urheilu-uraansa yhtäaikaisesti tai peräkkäisinä jaksoina urheilun, opiskelun, työnteon ja yrittäjyyden alueilla. (vrt. Aquilina 2009, 298). Tämän lisäksi tasapaino liittyy elämähallinnallisiin ja sosiaalisiin tekijöihin - kokonaisjaksamiseen. Tällä tiedolla on merkitystä pohdittaessa, miten tasapaino on mahdollisimman hyvin toteutettavissa.

Toisaalta tärkeä arvioitava asia on, missä määrin usean asian yhtäaikainen hoitaminen vie energiaa. Tutkimuksessa esille tuotu fokusointi on keskittymistä, aikataulujen suunnittelua ja tärkeysjärjestysten toteuttamista. Urheilija pystyy hyödyntämään näitä resursseja. Huippu-urheilu vaatii paljon, joten monen asian tekeminen edellyttää perusteluja ratkaisuja.

Tutkimus antaa tietoa urheilu-uran siirtymän toteutumisesta ja mahdollisuuksista. Huippu-urheilu-ura on merkittävä elämänkaaren työvaihe. Lajista riippuen kokonaiskesto on kahden- ja kolmenkymmenen vuoden välillä. Tutkimus tuottaa tietoa edellytyksistä toteuttaa huipulle saakka edennyt urheilu-ura ja siviiliuran varmistaminen. Tämä koskee sekä opiskelua että yrittäjyyttä. Nämä voivat tukea toisiaan ja edistää työelämään siirtymistä.

Tutkimuksen tietoja voidaan hyödyntää huippu-suorituksen tähtävässä harjoittelussa niin urheilussa kuin luovilla aloilla yleensä. Mäkirintala (2008) on väitöskirjassaan tutkinut musiikin alan huippusuoritustekijöitä. Musiikkia ja urheilua yhdistävät harjoittelu, joka tulee aloittaa jo varhaisessa lapsuudessa, jotta huipputaso on saavutettavissa. (vrt. Ericsson ym. 1993, 400; Gladwell 2010, 28–29). Urheilussa, musiikissa ja taiteen lajeissa kasvaa pääomatekijöitä. Luova ote ja huippusuoritukset edellyttävät ja edistävät hyvinvointia. (vrt. Mäkirintala 2008, 211; Mäkirintala 2011, 28).

Tutkimuksen pedagoginen hyöty koskee kasvua prosessina, tekemällä ja kokemuksiin perustuvana oppimisena ja karttuneiden resurssien hyödyntämisenä. Oppimisen ympäristöt ovat formaaleja, non-formaaleja ja informaaleja. Tähän linkittyy mestaruuteen kasvun tuottama osaaminen, resurssien tunnistaminen ja tunnustaminen koulutuksessa (AHOT) ja työelämässä. Tutkimus tuo uutta tietoa yrittäjyyteen kasvuun ja ohjaamiseen. Yrittäjyyteen kasvu tapahtuu yrittäjämäisissä oppimisympäristöissä, within entrepreneurship. Urheilija pääsee urheilu-urallaan harjoittamaan ja oppimaan liike-elämän taitoja ja osaamis-

ta. Koulutus tukee yrittäjäksi kasvua. Käytännön kokemukset, yritykset ja erehdykset kartuttavat osaamista, jonka pohjalle voi rakentaa omaa yrittäjyyttä. Osaltaan tutkimus vahvistaa kasvuympäristön vaikutusta yrittäjäksi kasvuun, joka on tullut esille useissa tutkimuksissa jo aiemmin. (vrt. Dyer 1994, 8, 18; Huuskonen 1992, 54; Koiranen 2000, 157; Smith 2000, 1; Huuskonen 1992, 54; Ristimäki 2004, 180; Kim ym. 2006, 10; Römer-Paakkanen 2006, 62–63; Gupta ym. 2008, 262; Kyrö ym. 2008, 274; Römer-Paakkanen & Pekkala 2008, 356).

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää opintojen ja uraohjauksessa. Pääomateoreettinen tarkastelu soveltuu vahvuuksien kartoittamiseen sekä piilevien pääomaresurssien esille tuomiseen. Näin mahdollistetaan myös formaalin oppimisen ohella non-formaalin ja informaalin oppimisen hyödyntäminen opinnoissa, uralla ja niiden suunnittelussa. (vrt. Laband & Lentz 1983, 478; Koiranen 2000, 157; Putnam & Goss 2002, 8–12).

Tutkimus tuo keskusteluun lahjakkuustekijöiden merkityksen. (vrt. Ericsson ym. 1993, 400). Mielenkiintoa herättää se, mitä lahjakkuus on suhteessa mestaruuteen kasvuun. Lahjakkuus voi ilmetä resurssien hyödyntämisenä.

8.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksesta nousee jatkotutkimusaiheena pääomateoreettisen näkökulman ja mestaruusajattelun hyödyntäminen. Pääomateoreettista näkökulmaa, tarkastelua pääomalinssiä hyödyntäen voidaan toteuttaa tutkimalla mestaruuteen kasvua muussa yhteydessä, kuten esimerkiksi luovilla aloilla. Mäkirintala (2009, 4, 48) on tuonut esille luovien alojen osaamisen tarkastelun tarpeellisuuden kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Liikunta- ja elämispalvelut kuuluvat luoviin aloihin. Liikunta-alan yrittäjyys on voimakkaasti kehittyvä alue. Liikunta- ja hyvinvointialueen yrittäjyyden tavoitteet ovat samansuuntaisia. (Liikunta-alan yrittäjyyden kehittämisstrategia 2020, 52.)

Ylipäätänsä tutkimusta voidaan syventää ja jatkaa laajemmilla tutkimusaineistoilla, pitkittäistutkimuksena ja kohdentamalla sitä tiettyyn ryhmään, kuten muusikot ja taiteilijat - laajentaa ja syventää pääomateoreettista tarkastelua. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto on koottu niin, että taustalla on menestynyt huippu-urheilu-ura ja yrittäjyys tavoiteltuna työnä. Voisi olla mielenkiintoista tutkia tekijöitä, jotka ehkäisevät ja estävät resurssien käyttöä.

Pääomapohjaisessa tarkastelussa tulee esille mestaruuteen kasvu ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Aihe on laaja ja edellyttää eri tarkastelunäkökulmia: yksilön kasvu mestaruuteen, huippu-urheilu osana yhteiskuntaa sekä yhteiskunnallisen ja poliittisen vaikuttamisen historiallista, nykyistä ja yhteiskunnallista muutosta koskevaa tarkastelua. Tässä tutkimuksessa yhteiskunnallinen vaikuttaminen on tullut jonkin verran esille sisältönäkökulman ja prosessinäkökulman osalta. Sisältönäkökulma nousee esille kasvuympäristöistä nousevana prosessina. Etenemisenäkökulmaan liittyvät tunnettuuden ja esikuvaseman tuomat tekijät. (vrt. Lopez 2002, 217)

Tutkimuksen viitekehyksessä ja tuloksissa tulevat esille urheilijaperhe ja sen sisäiset roolit. (vrt. Hout 1984, 1402; Howard & Madrigal 1990, 255; Côté & Hay 2008, 514–515). Urheilijaperhettä tässä tutkimuksessa on käsitelty verrannollisesti yrittäjäperheen kaltaisena kasvuympäristönä. Perheen jäsenten roolien merkitystä huippu-urheilijan mestaruuteen kasvussa olisi mielenkiintoista tarkastella tarkemmin. Näkemys pohjautuu siihen, että kannustaminen, kannustavuus ja kannustamisen kulttuuri tulevat vahvasti esille tutkimuksen aikana ja sen johtopäätöksissä. Roolit, tuki ja kannustus liittyvät urheilijaperheen toimintaan yhtäläillä kuin yrittäjäperheessä. (vrt. Laband & Lentz 1983, 478; Koironen 2000, 157; Römer-Paakkanen 2002, 176; Kim ym. 2006, 10; Kirkwood 2007, 52-53)

Tutkimus luo kuvan huippu-urheilijan kasvusta yrittäjyyteen. Sitä tukee formaalinen koulutus. Kasvuympäristöllä ja mestaruuteen kasvun osatekijöillä on tärkeä vaikutus. Tulokset herättävät kiinnostuksen yrittäjyyttä koskevan koulutuksen edelleen tarkasteluun. Non-formaalisella ja informaalisella oppimisella on tärkeä merkitys tässä kasvussa. Oppimispolkuja ja siirtymävaiheita koskevan tutkimuksen merkitys on tuotu esille tärkeänä yhteiskunnallisena tekijänä. (Nurmio & Turkki 2010, 48).

Tämä tutkimus koskee yksilön karttunutta osaamista, taitoja ja resursseja - mestaruuspääomaa. Näin ollen se liittyy laajempaan aiemman osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen kokonaisuuteen, AHOT. (vrt. Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto & Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2009). Urheilijaa tämä koskettaa sekä koulutuksessa että työelämään hakeutumisessa. Osaamisen näkyvyys ja hyödynnettävyys edellyttää uutta tutkimusta. Tarvitaan tietoa siitä, miten urheilijan osaaminen, mestaruuteen kasvun tuottama pääoma on hyödynnettävissä ja siirrettävissä konkreettisesti opiskeluun, työhön hakeutumiseen ja työhön.

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa analysoidaan ja tulkitaan huippu-urheilu-uran mestaruuteen kasvun ja mestaruuspääoman merkitystä yrittäjäksi ryhtymisessä. Tutkimus tuottaa tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat mestaruuteen kasvuun ja siihen, miten karttunut mestaruuspääoma on hyödynnettävissä. Tutkimus tuottaa tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat mestaruuteen kasvuun ja siihen, miten karttunut mestaruuspääoma on hyödynnettävissä, erityisesti yrittäjyydessä. Tutkimuksen pääkysymys on: Millaista pääomaa huippu-urheilussa syntynyt mestaruus tuottaa huippu-urheilijan yrittäjyyden tueksi? Tutkimuksen alakysymyksiä ovat: 1) Kuinka perhe ja kasvuympäristö ovat yhteydessä huippu-urheilijaksi kasvuun? 2) Kuinka perhe ja kasvuympäristö ovat yhteydessä yrittäjäksi kasvuun? 3) Kuinka urheilijan kasvu mestaruuteen, mestaruuspääoman luominen, tukee yrittäjyyttä?

Huippu-urheilua, mestaruuteen kasvua ja yrittäjyyttä ei aiemmin ole tutkittu tämän tutkimuksen mukaisesta pääomanäkökulmasta. Tutkimus on poikkitieteellinen pohjautuen liikuntatieteeseen, kauppatieteeseen ja sen sisällä erityisesti yrittäjyyteen ja käyttäytymistieteeseen. Tutkimuksen viitekehys muodostuu huippu-urheilusta ja yrittäjyydestä. Tutkimuksen teoreettinen pohja on pääomateoreettisessa tarkastelussa.

Tutkimus on laadullinen case-tutkimus, jossa on haastateltu urheilu-uransa päättäneitä huippu-urheilijoita, jotka ovat ryhtyneet yrittäjiksi. Haastateltavat on koottu siten, että edustavat yksilö- ja joukkuelajien nais- ja miesurheilijoita sekä kesä- ja talviurheilulajeja.

Mestaruus-käsitettä on tässä tutkimuksessa tarkasteltu kolmessa eri muodossa: taituruus-, loistavuus- ja voittamis-mestaruutena. Tutkimuksessa tarkasteltavat pääomamuodot ovat inhimillinen, sosiaalinen, taloudellinen, luonnollinen, fyysinen, kulttuurinen, emotionaalinen, symbolinen ja poliittinen pääoma. Resursien tarkastelu on toteutettu pääomamuodoittain niitä ilmentävin kuvauksin.

Toisilleen erillisten elämän alueiden triangulaatiosta nousee uutta tietoa mestaruuspääomasta, sen ilmenemismuodoista ja hyödynnettävyydestä. Huippu-urheilua ja yrittäjyyttä yhdistävät pitkäjännitteisyys, päämäärätietoisuus ja konatiivinen vahvuus. Tutkimuksen tärkeimpänä tuloksena voidaan pitää sitä, että huippu-urheilu-uran aikainen mestaruuteen kasvaminen tuottaa paljon muillakin elämänalueilla hyödynnettävää näkyvää ja piilevää pääomaa.

Tutkimus vahvistaa sitä käsitystä, että huippu-urheilijaa voidaan pitää yrittäjänä – yrittäjyyden laajassa merkityksessä. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää opinto- ja ura-ohjauksessa ja yrittäjyyskavastuksessa ja yrittäjyyteen ohjaamisessa.

Asiasanat: Huippu-urheilu, yrittäjyys, ura, mestaruus, pääoma

SUMMARY

Mastery as Capital - How Growth into the Elite Athlete and Mastery Capital Advances the Growth into Entrepreneurship

Introduction to the topic

The study explores the interface between two distinctive worlds, elite athlete and entrepreneurship. Both elite athlete and entrepreneurship are characterized by periods and processes demanding persistence and goal-oriented progress. (Bruner, Munroe-Chandler & Spink 2008, 247). The elite athletes have high targets in sports and as well as in other areas of life. The athlete's transition to the professional life is challenging. Promoting the conditions regarding training, education and other factors that sustain the growth to elite athlete is currently a relevant global challenge (EESE 2004, 3; Green & Oakley 2001, 263; Lavallee 2005, 194; Aquilina 2009; Aquilina & Henry 2010, 32). In this process entrepreneurship has significance. The main purpose of the study is to research what kind of capital the growth to mastery in elite athlete, i.e mastery capital, generates for the growth to entrepreneurship: What are the factors that have an impact on the growth to mastery, and how this growth can be capitalized in a career, particularly entrepreneurship. The interesting point of view is the significance of the athlete's family and growth environment for the growth to entrepreneurship. Based on this view, the athlete's family can be examined from the entrepreneur family perspective.

In the study, entrepreneurship is surveyed as a phenomenon related to the behavior of the individual and to the options and factors which contributed to the choice of starting and running an enterprise. The growth to entrepreneurship is investigated from the points of view of the environment, and education. In the study, the capital is examined as resources emerging from the growth to mastery in the elite athlete, the mastery capital. One point of view is the dynamic and latent capital created in a certain area that can be exploited as a resource in a new context. The family and growth environments are essential in accumulating social capital.

In the study, the mastery as a phenomenon is seen as the interplay of three elements: master's capacity, excellence and championship. The master's capacity incorporates individual skills, self-efficacy and the power needed in mastery. Superiority and splendor are the manifestations of excellence. The goal is mastery to a high standard. Championship is viewed as a result of winning the competition i.e. the championship. In the study, the mastery is surveyed as a combination of the joint effects of three mastery forms.

Theoretical framework, research question and empirical data

Internal motivation, proactive way of thinking and action are common elements in the elite athlete and entrepreneurship. The foundation of the study is based on the individual growth to entrepreneurship, the significance of entrepreneurial education and factors which promote entrepreneurship. Entrepreneurship is examined in its wider sense and forms. The study constitutes a multidisciplinary interaction of physical sciences, behavioral sciences and economic sciences. The study approaches entrepreneurship and growth to entrepreneurship from a capital theoretical point of view. The main theory is capital theory and the elite athlete's growth to mastery is viewed through the capital lens: what kind of resources does the career of the elite athlete generate for entrepreneurship. It is important for the elite athlete to consider his and her know-how and strengths from the point of view of working life. It is important to learn to make use of resources in the studies and in professional life. (Mayocchi & Hanrahan 2000, 101.)

Elite athletes as well as entrepreneurship can be considered as a way of life and athletes can be regarded as entrepreneurs. In this study the main interest is in the capital produced by the mastery and its manifestations. The main research problem is:

What kind of capital the growth to mastery is generating to the elite athlete's entrepreneurship?

The sub-questions are:

1. What is the significance of the family and growth environment to the growth of the elite athlete?
2. What is the significance of the family and growth environment to growth into entrepreneurship?
3. How does the athlete's growth to the mastery, (the mastery capital), support his or her entrepreneurship?

The forms of the capital which are examined in the study are the human, intellectual, social, financial, physical, natural, cultural, emotional, symbolic and political capital. The mastery phenomenon is examined from different points of view which define and interpret the master's capacity, excellence and championship. In the study, entrepreneurship is surveyed as elite athletes' entrepreneurship. The informants have pursued their active elite athlete's careers in 1980-2000.

The general frame of reference of the study is based on the triangulation of three areas: growth and socialization in the athlete family and the entrepreneur family, and the elite athlete's growth to entrepreneurship. The triangulation is illustrated in the following figure (figure 2).

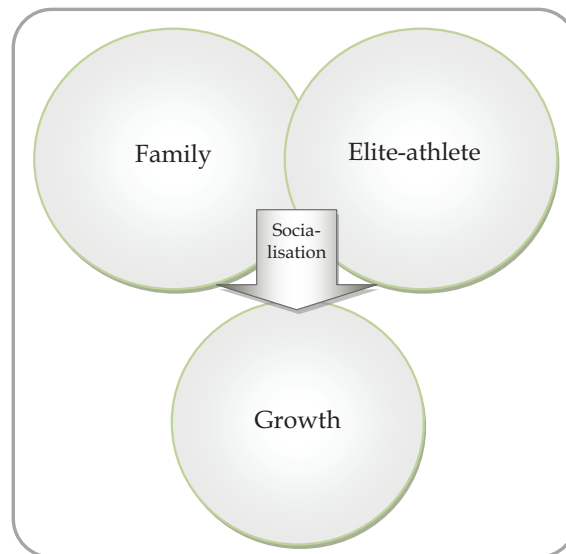

FIGURE 2 The general frame of the study.

The theoretical background of the study lies mainly on capital theories. The career theory deals with the choices in the course of one's life. The motivation and attribution theories explore the individual's target-oriented behavior. One point of view for the examination is the growth and socialization in a sports-minded family and entrepreneur family. The study focuses on the examination of the mastery phenomenon in elite athletics and on its significance as capital. The foundation for the capital theoretical examination of the study is presented in the following figure (figure 3).

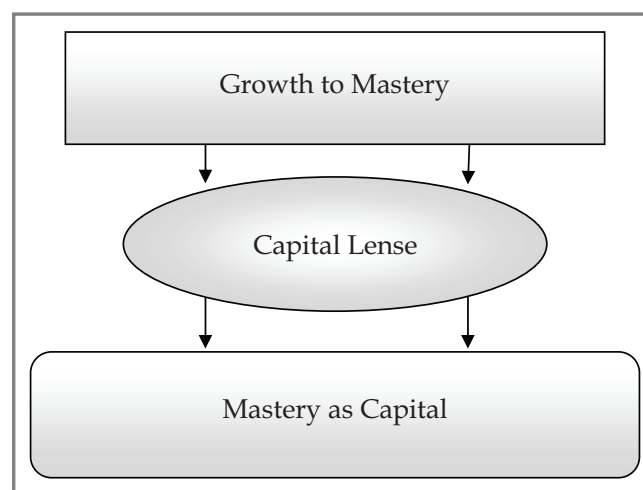

FIGURE 3 The capital theoretical examination of the study [Adapted from Koiranen (2009)].

The combining of elite athletics, studying and life management is challenging. Intensive training entails focus and scheduling. It is even more challenging to juggle elite athletics, studies and work career. This applies to the athletes who were engaged in entrepreneurship already during their elite athlete career.

Study design

An abductive approach has been applied to the study. The study report comprises of two parts i.e. theoretical and empirical. The theoretical part is based on the examination and analyses regarding prior research. This is followed by the conceptualization of the theoretical model for the elite athlete's growth to entrepreneurship. In the empirical part of the study, the research data is collected and analyzed and the results are compared with prior research results and theories. The following diagram (figure 22) illustrates the combination of capital used in the study.

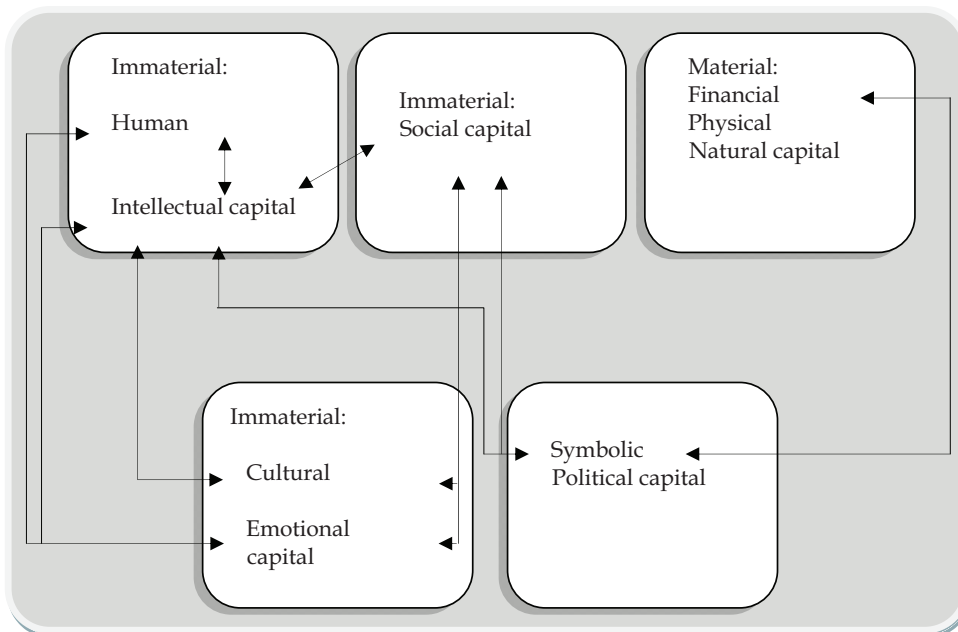

FIGURE 22 The capital categorization of the study

The examination is based on the defining and interpretation of the capital factors which rise from the research material. The research question and case-specific, cross-case analyses yielded information regarding the growth to mastery, mastery capital, in its different forms: the master's capacity, excellence and championship. The study is a qualitative case study where the five informants were interviewed by in-depth interviews. The interviewees were elite athletes who have succeeded at an international level, and who have finished their careers. They have become entrepreneurs, either already during their elite athlete

career or afterwards. Informants represent different individual and team sports activities encompassing female and male athletes in the fields of winter and summer sports. Some of the informants also have an entrepreneurial family background. The process of the analysis of the interview material is demonstrated in the diagram (figure 29) below.

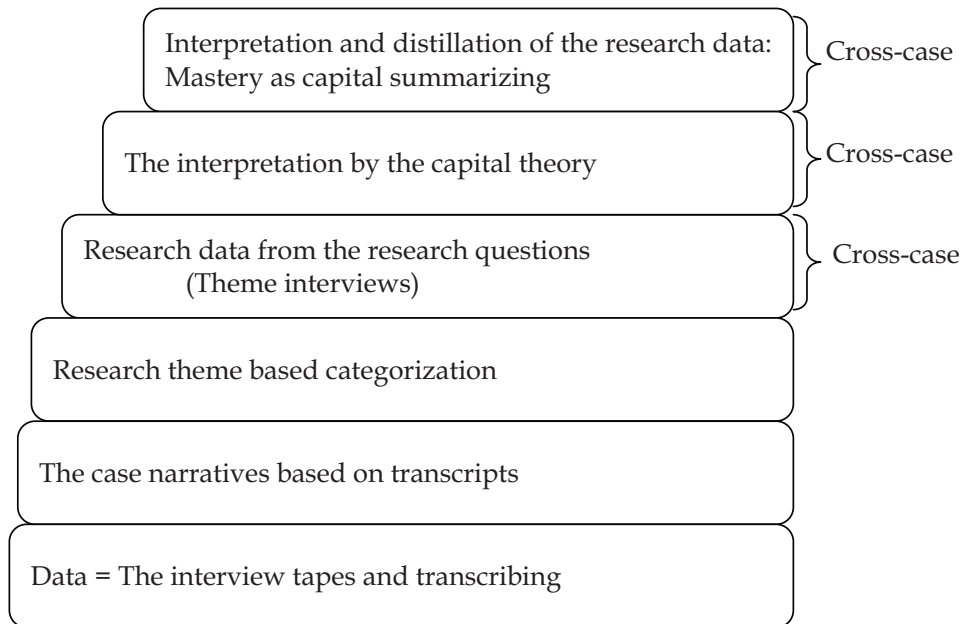

FIGURE 29 The analyze process of the interviewees.

The data consists of narratives concerning the athletes' lifecycles. Firstly, the research material was categorized by the themes that were used in the interviews, after that the data was categorized by means of the research questions. The next phase involved the categorizing of cross-case analyses, according to the forms of capital. This was followed by the summarizing of the research material for the interpretation of the mastery capital.

Findings of the study

The next table (table 5) depicts the mastery capital, the produced effects and their characteristics.

TABLE 5 Mastery capital, produced effects and its character.

MASTERY	CHARACTERISTICS
MASTER'S CAPACITY	PATH, ROUTE, CHANNEL
EXCELLENCE	LEVEL, STATUS
CHAMPIONSHIP	RESULT

The mastery capital enables the individual to attain the growth to the master's capacity, the progress and drive: the path, the route and the channel. The growth is a precondition for the excellence to reach the certain level and status. This achievement enables the individual to gain championship and to accomplish the results which reflect it.

The growth to mastery begins at an early stage, like physical and mental growth. Natural health, well-being and value capital are transferred and will be transferred to the next generations. The growth to mastery capital involves the growth of identity resources. The elite athlete's identity is an inexhaustible resource. Identity, fame and reputation provide opportunities for taking advantage of one's public image in the job market, or exerting social influence and political capital. The family, growth environment and the coach have a positive influence on the mastery capital growth. The growth requires and creates resources, and provides capital: financial support, practical assistance, physical and social support. The elite athlete is target-oriented, concentrated and focused. It manifests itself in the positive psychological capital: in attitudes, in one's motivation to start over and over again, in invested effort and in a positive psychological insight. (cf. Luthans 2004 45 etc.). The significance of focus is emphasized in career anticipation and planning and in life management. (cf. Kabush & Orlick 2001 39; Stephan & Brewer 2007, 73). The significance of training and exercising are important in elite athletics as well as in working life. The elite athlete's activity is characterized by a functional conation, conation resources. (cf. Snow 1996, 243 -244 etc.). The conation signifies individual choices. The path to mastery is a result of choices and interactions. Perseverance, stamina are central resources which also reflect positive psychological capital. (cf. Gendron 2004, 12; Luthans etc. 2004, 46; Luthans & Youssef 2004, 152.) The elite athlete's career and growth to mastery are regarded as coherent phenomena which increase many kinds of capital resources for life, regarding working life and entrepreneurship. The resources in human capital are: conation, focus, know-how, identity, vision, perseverance, strength, risk-taking and winning. The resources of social capital are the community, network and cooperation. In financial, natural and physical capital, resources are: enabling, effectiveness, source of income, wealth, profession, reward and competitiveness. Emotional capital refers to spirit, passion and an aspiration for winning. The cultural capital resources involve values and cultural capability. Symbolic and political capi-

tal resources derive from fame. Political capital refers to substance and process management.

These resources, mastery capital, can be used in new contexts. Positive psychological insight and positive psychological capital indicate that the different capital forms can be remodeled and integrated. The important others are essential to support this process. On the basis of the study, it is evident that the growth into the elite athlete and mastery capital advances the growth into entrepreneurship. The informants consider that they have acquired conative capital and business know-how during their elite athletic careers. The growth has taken place in the entrepreneurial environment, within entrepreneurship. Education supports entrepreneurship. However, the core factor lies in conation, know-how and in entrepreneurial spirit. The family and growth environment are essential in this process.

Conclusion

The elite-athlete and entrepreneurship are researched in this study in a new manner. The elite athlete's growth to mastery can be regarded as a path to growth. If you have once walked along this path, you are able to do it again - master's capacity. The entrepreneurship is a channel for the developing one's own strengths. The growth to mastery involves learning by trial and error. This is exactly what combines the ideology of the elite-athlete and entrepreneurship. Another connection is the significance of training and exercise. It is a precondition for the growth. The athlete's capital is the aptitude to train and exercise. Thus, acquired skills could be put into practice in working life.

The growth to mastery presupposes conative resources and spirit. These resources are needed in all the areas of the mastery. Motivation acts as a core power and passion derives from a strong urge to carry out a meaningful activity. Without enthusiasm and focus resources, the growth will not occur. The study also brings up the question: What kind of individual combination of talent, motivation and persistent training is required to enable the athlete to reach to the top within the right time frame? The capital factors of the mastery growth promote know-how and cognitive capital, competitive ability, self-efficacy, courage and the culture of winning. Risk-taking is reflected in aptitude, willingness, orientation and courage. Excellence can be considered to consist of expertise and specified knowledge.

The elite athlete's passion is a leading factor. The point of departure for the elite-athlete is the family background, growth environment and education. The essence of the elite athlete and the entrepreneur cannot be elucidated by one definition. The complete picture of the mastery does not involve merely excellence and fame. It is the result of the individual growth which consists of the interaction of many factors and the continuum. It is essential that somebody recognizes these resources and makes them visible for the athlete.

LÄHTEET

- Adamson, S. J., Doherty, N. & Viney, C. 1998. The meanings of career revisited. *British Journal of Management* 9 (4), 251-259.
- Allen, J. T., Drane, D. D., Byon, K. K. & Mohn, R. S. 2010. Sport as a vehicle for socialization and maintenance of cultural identity: International students attending American universities. *Sport Management Review* 2010 13 (4), 421-435.
- Andersson, C. 2008. Voittava kierre. Oppimistaidot ja valmistautuminen huipputasuorituksiin. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Andreff, W. & Weber, W. 1995. Scientific review. In Vuori I., Fentem, P., Svoboda B., Patriksson, G., Andreff, W. & Weber, W. (Eds.). The significance of sport society. Health, socialisation, economy. Committee for the development of sport. (CDDS). Council of Europe Press. Strasbourg, 145-168.
- Antoncic, B. & Hisrich, R. D. 2003. Clarifying the intrapreneurship concept. *Journal of Small business and Enterprise Development* 10 (1), 7-18.
- Anttila, P. 2000. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Aquilina, D. 2009. Degrees of Success. Negotiating Dual Career Paths in Elite Sport and University Education in Finland, France and the UK. A Doctoral Thesis in Partial Fulfilment of the Requirements for the Award of the Degree of Doctor of Philosophy Loughborough University.
- Aquilina, D. & Henry, I. 2010. Elite athletes and university education in Europe: a review of policy and practice in higher education in the European Union Member States. *International Journal of Sport Policy* 2 (1), March 2010, 25-47.
- Astrachan, J. H., Klein, S. B. & Smyrniotis, K. X. 2002. The F-PEC Scale of Family Influence: A Proposal for Solving the Family Business Definition Problem. *Family Business Review* 15 (1), 45-56.
- Baker, J., Horton, S., Robertson-Wilson, J. & Wall, M. 2003. Nutriting sport expertise: Factors influencing the development of elite athlete. *Journal of Sport Science and Medicine* 2003 2 (1), 1-9.
- Bandura, A. 1997. Self-Efficacy. *The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Bandura, A. 2002. Self-efficacy Changing Societies. Cambridge University Press.
- Barić, R. & Bucik, V. 2009. Motivational differences in athletes trained by coaches of different motivational and leadership profiles. *Kinesiology* 41 (2), 181-194.
- Barone, C. 2006. 2006. Cultural Capital, Ambition and the Explanation of Inequalities in Learning Outcomes: A Comparative Analysis. *Sociology* 40 (6), 1039-1058.
- Baron, R. A. & Markman, G. D. 2000. Beyond social capital: How social skills can enhance entrepreneurs' success. *Academy of Management Executive* 14 (1), 106-116.
- Baumol, W. 1986. Entrepreneurship in Economic Theory. *American Economic Review* 58 (2), 64-71.

- Berrett, T., Burton, T. L. & Slack, T. 1993. Quality products, quality service: factors leading to entrepreneurial success in the sport and leisure industry. *Leisure Studies* 12 (2), 93-106.
- Berry, J. M. & West, R. L. 1993. Cognitive Self-efficacy on Relation to Mastery and Goal Setting across the Life Span. *International Journal of Behavioral Development* 16 (2), 351-379.
- Bosma, N., van Praag, M., Thurik, R. & de Wit, G. 2004. The Value of Human and Social Capital Investments for the Business Performance of Startups. *Small Business Economics* 23 (3), 227-236.
- Bourdieu, P. 1985. The social space and the genesis of groups. *Social Science Information* SAGE, London, Beverly Hills and New Delhi, 24 (2), 195-220.
- Bourdieu, P. 1986. The Forms of Capital. in J.E.E. Richardson (ed.). *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241-258.
- Boyce, B. A., Gano-Overway, L. A. & Campell, A. L. 2009. Perceived Motivational Climate's Influence on Goal Orientations, Perceived Competence, and Practice Strategies across the Athletic Season. *Journal of Applied Sport Psychology* 21 (4), 381-394.
- Bruner, M. W., Munroe-Chandler, K. J. & Spink, K. S. 2008. Entry into Elite Sport: A Preliminary Investigation into the Transition Experiences of Rookie Athletes. *Journal of Applied Sport Psychology* 20 (2), 236-252.
- Burch, J. G. 1986. *Entrepreneurship*. New York: John Wiley & Sons, Inc. pg. 485.
- Burgelman, R. A. 1988. Strategy Making as a Social Learning Process: The Case of Internal Corporate venturing. *Interfaces* 18 (3), 74-85.
- Burt, R. S. 1997. A note on social capital and network content. *Social networks* 19 (4), 355-373.
- Burt, R. S. 2005. Brokerage and Closure. *An Introduction to Social Capital*. Oxford University Press, UK. pg. 294.
- Carrier, C. 1996. Intrapreneurship in Small Business: An Exploratory Study. *Entrepreneurship Theory and Practice* 21 (1), 5-20.
- Chirico, F. 2007a. The accumulation process of knowledge in family firms. *Electronic Journal of Family Studies (EJFBS)* 1 (1), 62-90.
<https://www.jyu.fi/jsbe/en/entrepreneurship/ejfbfs>. Luettu 12.12.2007.
- Chirico, F. 2007b. The value creation process in family firms. A dynamic capabilities approach. *Electronic Journal of Family business Studies (EJFBS)* 2 (1), 137-167.
<https://www.jyu.fi/jsbe/en/entrepreneurship/ejfbfs>. Luettu 12.12.2007.
- Coalter, F. 2007. Sport Clubs, Social Capital and Social Regeneration: 'ill-defined interventions with hard to follow outcomes'? *Sport in Society* 10 (4), 537-559.
- Cohen, L. & Mallon, M. 1999. The transition from organisational employment to portfolio working: perceptions of boundarylessness. *Work, Employment and Society* 13 (2), 329-352.
<http://wes.sagepub.com/content/13/2/329.refs.html>. Luettu 10.3.2011.

- Coleman, J. S. 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology* Vol. 94, 95-120.
- Collin, A. 1998. New challenges in the study of career. *Personnel Review* 27 (5) 1998, 412-425.
- Collins, M. F. & Buller J. R. 2003. Social Exclusion from High-Performance Sport: Are all Talented Young Sports People being given an Equal Opportunity of Reaching the Olympic Podium?. *Journal of Sport & Social Issues* 27 (4), 420-442.
- Colombier, N. & Masclet, D. 2008. Internal correlation in self employment: some further evidence from French ECHP data. *Small Business Economics* 30 (4), 423-437.
- Conzelmann, A. & Nagel S. 2003. Professional Careers of the German Olympic Athletes. *International Review for the Sociology of Sport* 38 (3), 259-280.
- Côté, J. & Hay, J. 2002. Family influences on youth sport performance and participation. In: Silva J. M. & Stevens D. (Eds.) *Psychological Foundations of Sport*. Moston: Merrill, 503-519
- Cunningham, G. B., Bruening, J., Sartore, M. L. & Fink, J. S. 2005. The Application of Social Cognitive Career Theory to Sport and Leisure Career Choices. *Journal of Career Development* December 2005, 32 (2), 122-138.
- Derr, C. B. & Laurent, A. 1989. The internal and external career: a theoretical and cross-cultural perspective. In Arthur, M.B., Hall, D.T. & Lawrence, B.S. (Eds). *Handbook of Career Theory*. New York: Cambridge University Press.
- Dey, I. 1993. *Qualitative Data Analysis. A User-Friendly Guide for Social Scientists*. London: Routledge.
- Dieffenbach, K., Gould, D. & Moffett, A. 2008. How Coaches Molded Olympians. *Soccer Journal*. January-February 2008, 53 (1), 63-65.
- Digel, H., Burk, V. & Fahrner M. 2006. High-performance sport. An international comparison. Vol. 9. 2006. Weilheim/Teck: Bräuer GmbH Druckerei und Ferlag.
- Diochon, M, Menzies, T. V. & Gasse, Y. 2008. Exploring the nature and impact of gestation-specific human capital among nascent entrepreneurs. *Journal of Developmental Entrepreneurship* 13 (2), 151-165.
- Duobiene, J., Gavenas, J., Anskaitis, A. & Pundziene, A. 2007. Applying Indicators of Orientation to Innovations, Potential of Growth and Strategic Objectives to Explain Corporate Entrepreneurship: Case Study of the Three Finnish Companies. *Problems and Perspectives in Management* 5 (3), 31-43.
- Dyer, G. W. 1994. Toward a Theory of Entrepreneurial Careers. *Entrepreneurship Theory and Practice* 19 (2), 7-21.
- Ericsson, K. A., Krampe, R. T. & Tesch-Römer, C. 1993. The Role of Deliberate Practice in the Acquisition of Expert Performance. *Psychological Review* 100 (3), 363-406.
- Eisenhardt, K. M. 1989. Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review* 14 (4), 532-550.

- European Commission. Directorate-General. Education and Culture. 2004a. Education of Young Sportspersons (LOT1) Final Report. PMP in partnership with the Institute of Sport and Leisure Policy Loughborough University. <http://ec.europa.eu/sport/documents/lot1.pdf>. Luettu 17.5.2008.
- European Commission. Directorate-General for Education and Culture. 2004b. Education and training 2010. Reforming guidance and counselling in Europe – changing politics, systems and practices. A briefing for policy makers, managers of services, practitioners, trainers, and researchers. December 2004.
- European Commission. 2007. White paper on sport. http://ec.europa.eu/sport/index_en.htm Luettu 7.5.2011.
- European Commission. 2009. Final Report of the Expert Group of Family Business Relevant Issues: Research, Networks, Policy Measures and Existing Studies. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/index_en.htm. Luettu 10.4.2011.
- European Parliament. Directorate-General for Research. 2003. Working Paper. Combining sports and education: Support for athletes in the EU Member States. Education and Culture series. EDUC 114 EN. Luxembourg: European Parliament. <http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-ma/ep/04/educ114-en.pdf>. Luettu 16.5.2008.
- Feng, J. 2005. Patterns of Career Involvement of Elite Chinese Athletes. LIKES-Research Reports on Sport and Health 169. Doctoral Dissertation in Sport Sciences. University of Jyväskylä. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Flyvbjerg, B. 2004. Five misunderstandings about case-study research. In Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J.F. & Silverman, D. (eds.) *Qualitative Research Practice*. London and Thousand Oaks, CA: Sage, 420-434. <http://poli.haifa.ac.il/~levi/res/fivemisunder.pdf>. Luettu 20.3.2009.
- Fuller, T. & Tian, Y. 2006. Social and Symbolic Capital and Responsible Entrepreneurship: An Empirical Investigation of SME Narratives. *Journal of Business Ethics* 67 (3), 287-304.
- Gartner, W. B. 1988. "Who is an entrepreneur?" is the Wrong Question. *American Journal of Small Business* 18 (4), 11-32.
- Gendron, B. 2004. Why Emotional Capital Matters in Education and in Labour? Toward an Optimal Exploitation of Human Capital and Knowledge Management, in *Les Cahiers de la Maison des Sciences Economiques série rouge*, n 113, Paris: Université Pantheon-Sorbonne, 35 p. <ftp://mse.univ-paris1.fr/pub/mse/cahiers2004/R04113.pdf> Luettu 27.2.2011.
- Gergs, H-J. 2003. Economic, Social, and Symbolic Capital. New Aspects for the Development of a Sociological Theory of the Market. *International Studies of Management & Organization* Summer 2003, 33 (2), 22-48.
- Gibb, A. 2005. The Future of Entrepreneurship Education - Determining the Basis for Coherent Policy and Practice. In Kyrö, P. & Carrier, C. (eds.) *The dynamics of learning entrepreneurship in cross-cultural university context*.

- Entrepreneurship Education series 2/2005. Hämeenlinna: University of Tampere, Research Centre for Vocational and Professional Education, 44-67.
- Gladwell, M. 2010. Kuka menestyy ja miksi? Onnistumisen elementit. Henkilökohtaisia menestystarinoita. Porvoo: WS Bookwell.
- Glover, T. D. 2006. Toward a Critical Examination of Social Capital within Leisure Contexts: From Production and Maintenance to Distribution. *Journal of Canadian Association for Leisure Studies* 30 (2), 357-367.
- Green, M. 2004. Power, Policy, and Political Priorities: Elite Sport Development in Canada and United Kingdom. *Sociology of Sport Journal* 21 (4), 376-396.
- Green, M. & Oakley, B. 2001. Elite sport development systems and playing to win: uniformity and diversity in international approaches. *Leisure Studies* 20 (4), 247-267.
- Guichard, J. & Lenz, J. Career Theory From an International Perspective. *The Career Development Quarterly* Sep 2005, 54 (1), 17-28.
- Gupta, V., Levenburg N., Moore, L. L., Motwani, J. & Schwarz, T. V. (Eds.) 2008. *Culturally-Sensitive Models of Family Business in Nordic Europe. A Compendium Using the GLOBE Paradigm*. 52, Narjuna Hills, Punjagutta: The Icfai University Press, 245-263.
- Hagger, M. & Chatzisarantis, N. 2008. Self-determination Theory and the psychology of exercise. *International Review of Sport and Exercise Psychology* 1 (1), 79-103.
- Halvari, H. & Thomassen, T. O. 1997. Achievement motivation, sports-related future orientation, and sporting career. *Genetic, Social & General Monographs* Aug 1997, 123 (3), 343-365.
- Harris, J. C. 1998. Civil Society, Physical Activity, and Involvement of Sport Sociologists in the Preparation of Physical Activity Professionals. *Sociology of Sport Journal* 15 (2), 138-153.
- Hayes, N. 2000. *Foundations of Psychology*. 3rd Edition. London: Thomson Learning.
- Hays, K., Maynard I, Thomas, O. & Bawden, M. 2007. Sources and Types of Confidence Identified by World Class Sport Performers. *Journal of Applied Sport Psychology* 19 (4), 434 - 456.
- Heikkala, J. & Vuolle, P. 1990. Suomalaisen huippu-urheilijan maailmankuvasta ja huippu-urheilun ideologiasta. Filosofispainotteinen ja diskurssianalyttinen peruskuvaus. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan ja sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia No 50.
- Heikkilä, M. 2005. Henkinen kasvu sisäisen yrittäjyyden perustana. Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunta. Julkaisuja 144:2005.
- Heikkinen, H. L. T. 2001. Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksina. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 116-131.

- Hein, V. & Hagger, M. S. 2007. Global self-esteem, goal achievement orientations, and self-determined behavioural regulations in a physical education setting. *Journal of Sport Sciences* 25 (2), 149-159.
- Heinilä, K. 1998a. Elite Sport in Transition. In Vuolle, P. (ed), *Sport in social context by Kalevi Heinilä. Studies in sport, physical education and health* 50. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 121-164.
- Heinilä, K. 1998b. Sociology of Sport. In Vuolle, P. (ed), *Sport in social context by Kalevi Heinilä. Studies in sport, physical education and health* 50. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House, 19-42.
- Heinilä, K. 2010. Liikunta- ja urheilukulttuurimme. Eilen - tänään - huomenna. Helsinki: Kirja kerrallaan.
- Heinonen, J. 2001. Sisäinen yrittäjyys organisaation kehittämisen välineenä. *Aikuiskasvatus* 2001. 21 (2), 122-129.
- Heinonen, J. & Vento-Vierikko, I. 2002. Sisäinen yrittäjyys - uskalla, muutu, menesty. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino Oy.
- Helkama, K. 2005. Huippuosajat ja kilpailukyky: HupS vastaan PIP. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (1), 77-81.
- Hemingway, J. L. 2006. Leisure, social capital and civic competence. *Journal of Leisure Research* 30 (2), 341-355.
- Hennink, M, Hutter, I. & Bailey, A. 2011. *Qualitative Research Methods*. Padstow, Cornwall: TJ International LTd.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11 painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Honig, B. 2001. Learning Strategies and Resources for Entrepreneurs and Intrapreneurs. *Entrepreneurship Theory & Practice* 26 (1), 21-35.
- Hornaday, R. W. 1992. Thinking about entrepreneurship: A fuzzy set approach. *Journal of Small Business Management* 30 (4), 12-23.
- Hout, M. 1984. Status, Autonomy, and Training in Occupational Mobility. *American Journal of Sociology* 89 (6), 1379-1409.
- Howard, D. R. & Madrigal, R. 1990. Who makes the decision: The parent or child? *Journal of Leisure Research* 22 (3), 244-258.
- Huovinen, J. & Tihula, S. 2008. Family business and habitual entrepreneurship: differences and similarities. *Electronic Journal of Family Business Studies (EJFBS)* 1 (2), 58-74.
<https://www.jyu.fi/jsbe/en/entrepreneurship/ejfbbs>. Luettu 9.4.2009.
- Huuskonen, V. 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turun Kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A-2:1992. Turku: Raison Painopojat Oy.
- Hämäläinen, K. 2008. Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa. Eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 127. University of Jyväskylä. Jyväskylä University Printing House.
- Inkson, K. 1995. Effects of Changing Economic Conditions on Managerial Job Changes and Careers. *British Journal of Management* 6 (3), 183-194.

- Inkson, K. & Amundson, N. 2002. Career metaphors and their application in theory and counseling practice. *Journal of Employment Counseling* 39 (3), 98-108.
- Iyigun, M. F. & Owen, A. L. 1999. Entrepreneurs, Professionals, and Growth. *Journal of Economic Growth* June 1999, 4 (2), 213-232.
- Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Kokkonen, J. 2003. Muutokset 9-luokkalaisten oppilaiden tavoiteorientaatiossa liikunnanopettajien täydennyskoulutusohjelman aikana. *Liikunta ja Tiede* 40 (1), 33-38.
- Jackson, B, Knapp, P. & Beauchamp, M. R. 2008. Origins and Consequences of Tripartite Efficacy Beliefs Within Elite Athlete Dyads. *Journal of Sport and Exercise Psychology* 30 (5), 512-540.
- Jensen, S. M. & Luthans, F. 2006. Relation between Entrepreneurs' Psychological Capital and Their Authentic Leadership. *Journal of Managerial Issues*. Summer 2006 18 (2), 254-273.
- Jones, M. I. & Lavalley, D. 2009. Exploring perceived life skills development and participation in sport. *Quality Research in Sport and Exercise* 1 (1), March 2009, 36-50.
- Kabush, D. & Orlick, T. 2001. Focusing For Excellence: Lessons From Elite Mountain Bike Racers. *Journal of Excellence* (5), 39-62.
- Kamberidou, I. & Patsadaras, N. 2007. A new concept in European sport governance: sport as social capital. *Biology of Exercise* Vol. 3, 21-34.
- Kansikas, J. 2004. Myyjiä, tuotekehittäjiä ja tuotejohtajia. Tuotepäälliköiden tehtävärakenteen heijastuminen tuotekehitysprojektissa sisäiseen yrittäjyyteen ja intuitiiviseen päätöksentekotyylisiin kuuluviin tekijöihin. *Jyväskylän Studies in Business and economics* 33. Jyväskylän yliopisto.
- Kansikas, J., Tourunen, K. & Laaksonen, S. 2011. Family influence on firm performance: Finnish publicly held family firm perspective. *Int. J. Entrepreneurship and Innovation Management* 13 (1), 48-61.
- Kanter, R. M. 1989. Careers and the wealth of nations: a macro-perspective on the structure and implications of career forms. In Arthur, M.B., Hall, D.T. & Lawrence, B.S. (eds). *Handbook of Career Theory*. New York: Cambridge University Press.
- Kerckhoff, A. C. 1959. Anomie and Achievement Motivation: a Study of Personality development within Cultural Disorganization. In *Social Forces* 37 (3), 196-202. University of North Carolina Press.
- Kettunen, P., Carlsson, C., Hukka, M., Hyppänen, T., Lyytinen, K., Mehtälä, R., Rissanen, R., Suviranta, L. & Mustonen, K. 2003. Suomalaista kilpailukykyä liiketoimintaosaamisella. Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 6:2003. Helsinki: Oyj Edita Abp.
- Kim G. 2008. Entrepreneurship and Self-Employment: The State-of-the-Art and Directions for Future Research. *New England Journal of Entrepreneurship*. Spring 2008 11 (1), 39 - 52.

- Kim, P. H., Aldrich, H. E. & Keister L. A. 2006. Access (Not) Denied: The Impact of Financial, Human, and Cultural Capital on Entrepreneurial Entry in the United States. *Small Business Economics* 27 (1), 5-22.
- Kirkwood, J. 2007. Igniting the entrepreneurial spirit: is the role parents play gendered? *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 13 (1), 39-59. <<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1190549051&Fmt=7&clientId=65345&ROF=309&VName=PQD>> Luettu 5.6.2008.
- Koiranen, M. 2000. Juuret ja siivet - Perheyriyksen sukupolvenvaihdos. OmaYritys-sarja. Helsinki: Edita.
- Koiranen, M. 2007. Family's Collective Motivation to Business Ownership: A Review of Alternative Theoretical Approaches. *Electronic Journal of Business Studies (EJFBS)* 1 (2), 118-136. <https://www.jyu.fi/jsbe/en/entrepreneurship/ejfb>. Luettu 9.4.2009.
- Koiranen, M. & Karlsson, N. 2002. Self-identified Sources of Work-Related Joy - A Comparative Study. In Koiranen, M. & Karlsson, N. (eds.) *The Future of Family Business. Values and Social Responsibility. Proceedings of the 13th Annual World Conference of the Family Business Network*, 11. - 14.9.2002. Helsinki, 425-445.
- Koiranen, M. & Peltonen, M. 1995. Yrittäjyyskasvatus. Ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta. Tammer-Paino.
- Koiranen, M. & Pohjansaari, T. 1994. Sisäinen yrittäjyys. Innovatiivisuuden, laadun ja tuottavuuden perusta. Tampere: Tammer-paino.
- Koiranen, M. & Ruohotie, P. 2001. Yrittäjyyskasvatus: analyysseja, synteesejä ja sovellutuksia. *Aikuiskasvatus* 2001. 21 (2), 102-111.
- Kreft, S. F. & Sobel R. S. 2005. Public Policy, Entrepreneurship, and Economic Freedom. *Cato Journal* Fall 2005, 25 (3), 595-616.
- Kreiner-Phillips, K. & Orlick, T. 1993. Winning After Winning: The Psychology of Ongoing Excellence. *The Sport Psychologist* 7 (1), 31-48.
- Kuratko, D. F. & Hornsby, J. S., Naffziger, D. W. & Montagno, R. V. 1993. Implementing Entrepreneurial Thinking in Established Organizations. *Advanced Management Journal* Winter 1993, 58 (1), 28-49.
- Kyrö, P. 1997. Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksissa. *Jyväskylä Studies in Computer Science and Economics and Statistics* 38. Jyväskylä University Printing House.
- Kyrö, P. 2004a. Tutkimusprosessi valintojen polkuna. Tampereen yliopisto, ammattikasvatustieteen tutkimus- ja koulutuskeskus. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Kyrö, P. 2004b. Yrittäjyyskasvatus ammattikasvatuksen kentässä - murroksien kautta integroitumiseen. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*. Osa 1, 7.
- Kyrö, P. & Carrier, C. 2005. Entrepreneurial Learning in Universities: Bridges across Borders. In P. Kyrö & C. Carrier (eds.) *The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a Cross-Cultural University Context*. University of Tampere. Research Center for Vocational and Professional Education. Hämeenlinna, 14-43.

- Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. 2007. Yrittäjyyskavatuksen suuntia etsimässä. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki K. (toim.) Yrittäjyyskavatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampere: Juvenes Print, 12-30.
- Kyrö, P., Mylläri, J. & Seikkula-Leino, J. 2008. Kognitiiviset, affektiiviset ja konatiiviset ulottuvuudet ja niihin liittyvät metavalmiudet yrittäjämäisessä oppimisessa. Liiketaloudellinen Aikakausikirja. 3/2008. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy, 269 - 296.
- Kyrö, P. & Ripatti, A. 2006. Yrittäjyyden opetuksen uudet tuulet. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.). Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 10-30.
- Laband, D. N. & Lentz, B. F. 1983. Like Father, Like Son: Toward an Economic Theory of Occupational Following. *Southern Economic Journal* 50 (2), 474-493.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 26-43.
- Lally, P. & Kerr, G. 2008. The Effects of Athlete Retirement on Parents. *Journal of Applied Psychology* 20 (1), 42- 56.
- Lavallee, D. 2005. The Effect of a Life Development Intervention on Sports Career Transition Adjustment. *The Sport Psychologist* 19 (2), 193-202.
- Lavallee, D., Nesti, M., Borkoles, E., Cockerill I. & Edge A. 2000. Intervention Strategies for Athletes in Transition. In Lavallee D. & Wylleman P. (Eds.) *Career Transitions in Sport. International Perspectives*. Morgantown: Fitness Information Technology.
- Lavallee, D. & Wylleman, P. 2000. (Eds.) *Career Transitions in Sport. International Perspectives*. Morgantown: Fitness Information Technology.
- Lazear, E. P. 2004. Balanced Skills and Entrepreneurship. *The American Economic Review* May 2004, 94 (2), 208-211.
- Lent, R. W. & Brown, S. D. 2008. Social Cognitive Career Theory and Subjective Well-Being in the Context of Work. *Journal of Career Assessment* 16 (1), 6-21.
- Lent, R. W. & Lopez, F. G. 2002. Cognitive ties that bind: A tripartite view of efficacy beliefs in growth-promoting relationship. *Journal of Social and Clinical Psychology* 21 (3), 256-286.
- Liles, P. R. 1974. *New Business Ventures and the Entrepreneur*. Homewood, Ill.: Irwing, R. D., 14-15.
- Lillia, T. 2000. Otetaan opiksi - kokemuksia omavastuisesta oppimisprosessista. Teoksessa Työssäoppimisen haasteet ammattikasvatuksessa. Ruohotie, P., Honka, J. & Mustonen, L. (toim.) Hämeen Ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna: Saarijärven offset Oy, 100-110.
- Linstead, S. & Brewis, J. 2007. Passion, Knowledge and Motivation: Ontologies of Desire. *Organization* May 2007, 14 (3), 351-371.

- Lopez, E. J. 2002. The Legislator as Political Entrepreneur: Investment in Political Capital. *Review of Austrian Economics* 15 (2/3), 211–228.
- Lorange, P. 1998. Sisäinen yrittäjä yrityksen kasvumootorina. *Yritystalous*. Osa 6/98, 57-61.
- Lumpkin, G. T. & Dess, G. G. 1996. Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance. *The Academy of Management Review* Jan 1996, 21 (1), 135.
- Luthans, F. & Youssef, C. M. 2004. Human, Social and Now Positive Psychological Capital Management: Investing in People for Competitive Advantage. *Organizational Dynamics* May 2004, 33 (2), 143–160.
- Luthans, F., Luthans, K. W. & Luthans, B. C. 2004. Positive psychological capital: Beyond human and social capital. *Business Horizons* January-February 2004, 47 (1), 45-50.
- Madsen, H., Neergaard, H. & Ullhøi, J. P. 2008. Factors influencing the establishment of knowledge-intensive ventures. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 14 (2), 70-84.
- Malinen, P. & Stenholm, P. 2008. Transfer of Entrepreneurship in the Finnish Small Family Business Succession Context. In Gupta, V., Levenburg N., Moore, L. L., Motwani, J. & Schwarz, T. V. (eds.) *Culturally-Sensitive Models of Family Business in Nordic Europe. A Compendium Using the GLOBE Paradigm*. 52, Narjuna Hills, Punjagutta: The Icfai University Press, 70-88.
- Malinen, P. & Vento-Vierikko, I. 2002. Like father Like Son? Transfer of Entrepreneurship in Small Family Businesses in the Finnish Context – Some Critical Elements. In Koironen, M. & Karlsson, N. (Eds.) *The Future of Family Business. Values and Social Responsibility. Proceedings of the 13th Annual World Conference of the Family Business Network*, 11. - 14.9.2002. Helsinki, 485–499.
- Mayocchi, L. & Hanrahan, S. J. 2000. Transferable skills for career change. In D. Lavalley D. & Wylleman, P. (Eds.), *Career transitions in sport: International perspectives*. Morgantown, WV: Fitness Information Technology, 105–110
- McClelland, D.C. 1961. *The Achieving Society*. Princeton, NJ: D.Van Nostrand Company.
- McMahon, M. & Watson, M. 2006. Career research in a post-modern era. *Australian Journal of Career development* Winter 2006, 15 (2), 26-30.
- Merikoski-Silius, T. 2006. Critical Evaluation of Aspects of the Athletes' Study and Career Support Service in Finland. Executive Masters in Sports Organisation Management –project. University Claude Bernard of Lyon. MEMOS IX.
- Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Metsä-Tokila, T. 2001. Koulussa ja kentällä. Vertaileva tutkimus huipulle tähtävään urheilun ja koulutuksen yhdistämisestä. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti: 55. Turun yliopisto. Turku: Painosalama Oy.

- Mignot, P. 2004. Metaphor and 'career'. *Journal of Vocational Behaviour* 64 (3), 455-469.
- Mäkirintala, E. 2008. *Feeling Better, Performing Better? Holistically-Oriented Top Performance and Well-Being (HOPE): Performance Enhancement and Its Perceived Impacts on Musicians*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, soveltavan kasvatustieteen laitos. Yliopistopaino.
- Mäkirintala, E. 2011. *Luova ote huippusuoritukseen. Resonanssi ratkaisee*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Nahapiet, J. & Ghoshal, S. 1998. Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. *Academy of Management Review* 23 (2), 242-266.
- Neck, C. P., Neck, H. M., Manz, C. C. & Godwin, J. "I think I can; I think I can" A self-leadership perspective toward enhancing entrepreneur thought patterns, self-efficacy, and performance. *Journal of Managerial Psychology*. Bradford: 1999. 14 (6), 477.
<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=116354301&sid=2&Fmt=3&clientId=29522&RQT=309&VName=PQD> Luettu 5.3.2009.
- Neergaard, H. & Krueger, N. F. 2005. Still playing the game? In: Iandoli, L. & Raffa, M. (eds.) 2005. *Entrepreneurship, Competitiveness and Local Development*. RENT XIX Conference Proceedings. Edizioni Scientifiche Italiane. 304 p.
- Niiniluoto, I. 1989. Pragmatismi. Teoksessa Niiniluoto, I. & Saarinen, E. (toim.) *Vuosisatamme filosofia*. Kolmas painos. Porvoo: WSOY, 40-73.
- Niiniluoto, I. 1999. Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen ja teorianmuodostus. 2. painos. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Niitamo, P. 2002. Tunneperäinen ja tietoperäinen motivaatio. Teoksessa Salme-la-Aro K. & Nurmi J-E. (toim.) *Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 40-53.
- Nokelainen, P. 2010. *Mistä on ammatilliset huippuosaajat tehty? Ammattikasvatuksen aikakauskirja*. 2010: 2. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 4-12.
- Nordqvist, M. 2005. *Understanding the Role of Ownership in Strategizing. A Study of Family Firms*. JIBS Dissertation Series No. 029. Jonköping: ARK Tryckaren AB.
- North, J. & Lavalley, D. 2004. An investigation of potential users of career transition services in the United Kingdom. *Psychology of Sport and Exercise* 5 (1), 77-84.
- Numminen, A. 2005. *Laulutaidottomasta kehittyväksi laulajaksi*. Tutkimus aikuisten laulutaidon lukoista ja niiden aukaisemisesta. *Studia Musica* 25. Sibelius Akatemia. Helsinki: Hakapaino.
- Näsi, J. & Neilimo, K. 2006. *Mitä on liiketoimintaosaaminen*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. *Elinikäisen ohjauksen kehittämisen strategiset tavoitteet*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:15. Helsinki.

- http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/elinikainen_ohjaus.html?lang=fi Luettu 1.8.2011.
- Orlick, T. & Partington, J. 1988. Mental Links to Excellence. *The Sport Psychologist* 2 (2), 105-130.
- Paasio, K. & Nurmi, P. 2006. Yliopistolliset yrittäjyysopinnot Suomessa. Teoksessa P. Kyrö & A. Ripatti (toim.) *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia*. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu. *Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja* 4/2006, 32-56.
- Pennanen, T. & Puhakka, P. 1987. Nauhoitusten litterointi. Teoksessa Haavikko, R. & Sala, K. (toim.) *Kirjailijahaastattelut*. Pieksämäki: Suomen Kirjon Sisälähetysseuran Kirjapaino Raamattutalo, 161-167.
- Perks, T. 2007. Does Sport Foster Social Capital? The Contribution of Sport to a Lifestyle of Community Participation. *Sociology of Sport Journal* 24 (4), 378-401.
- Pervin, L. A. 2003. *The Science of Personality*. Second Edition. New York: Oxford University Press.
- Piazza-Georgi, B. 2002. The role of human and social capital in growth: extending our understanding. *Cambridge Journal of Economics* Jul 2002, 26 (4), 461-479.
- Pietarinen, J. 1996. Spinozan aktiivinen ja passiivinen ilo. Teoksessa Niiniluoto, I. & Räikkä, J. (toim.) *Tunteet*. Helsinki: Yliopistopaino, 46-54.
- Pirinen, R. 2006. Urheileva nainen lehtitekstissä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. *Acta Universitatis Tampereensis* 1138. Tampereen yliopistopaino - Juvenes Print.
- Plummer, P. & Taylor, M. 2004. Entrepreneurship and human capital: distilling models of local economic growth to inform policy. *Journal of Small Business and Enterprise Development* 11 (4), 427-439.
- Portes, A. 1998. Social capital: Its origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology* 24 (1), 1-24.
- Putnam, R. D. 1995. Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy* 6 (1), 65-78
- Putnam, R. D. 2000. *Bowling alone*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.
- Putnam, R. D. & Goss, K. A. 2002. Introduction. In Putnam R. D. (Eds.). *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford University Press, 3-19.
- Redman, T. & Wilkinson, A. 2006. *Contemporary Human Resource Management*. Text and Cases. Second Edition. Gosport: Ashford Colour Press.
- Rees, T. & Hardy, L. 2000. An Investigation of the Social Support Experiences of High-Level Sports Performers. *The Sport Psychologist* Dec 2000, 14 (4), 327-347.
- Riley, M. 1987. Intrapreneurship: Making it happen. *Management Quarterly*. Washington: Spring 1987, 28 (1), 29, 5 pgs. Abstract.
<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1224894&sid=2&Fmt=2&clientId=29522&RQT=309&VName=PQD> Luettu 5.3.2009.

- Ristimäki, K. 2004. Yrittäjäksi identifioituminen. Fenomenologishermeneuttinen tutkimus nuorten yrittäjyyteen liittyvän identiteetin kehittymisestä. *Acta Wasaensia*, No 130. *Liiketaloustiede* 51. Johtaminen ja organisaatiot
- Robison, L. J., Schmid, A. A. & Siles, M. E. 2000. Is social capital really capital? Manuscript for Review of *Social Economy*, 1-17.
<http://www.eclac.cl/prensa/noticias/comunicados/3/7903/robison-siles2409.pdf>. Luettu 8.2.2010.
- Ross J. E. & Unwalla D. 1986. "Who Is an Intrapreneur? Personnel 1986 Dec, 63 (14), 45-49.
- Ross, S. 1988. Winning and Losing in Sport: A Radical Reassessment. In Galasso, P. J. (Ed.) *Philosophy of Sport and Physical Activity: Issues and Concepts* Toronto: Canadian Scholars' Press, 56-63.
- Rovio, E. 2009. Tavoitteellinen ryhmätoiminta. Julkaisussa Rovio E., Lintunen, T., & Salmi O. (toim.). 2009. *Ryhmäilmiöt liikunnassa*. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 127-154
- Rubin, A. 2002. Tulevaisuuden ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa *tulevaisuuden tutkimus, perusteet ja sovelluksia*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden Seura.
- Ruohotie, P. & Honka, J. 2003. Ammatillinen huippuosaaminen. Kompetenssitutkimusten avaama näkökulma huippuosaamiseen, sen kehittämiseen ja johtamiseen. Hämeen Ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Ruohotie, P., Nokelainen, P. & Korpelainen, K. 2008. Ammatillisen huippuosaamisen mallintaminen: Teoreettiset lähtökohdat ja mittausmalli. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 10 (1), 4-16.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Römer-Paakkanen, T. 2002. Family Entrepreneurship in a Retail Chain - The Grocer's Household-Enterprise Complex. Helsingin yliopisto, Taloustieteen laitos. Julkaisuja Nro 33, Kuluttajaekonomia.
- Römer-Paakkanen, T. 2004. Yrittäjyys ja perheyrittäjyys "Seniори-Suomessa" 2010-luvulla. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta. Julkaisuja N:o 139/2004.
- Römer-Paakkanen, T. 2006. Opettajien jatko-opinnot Jyväskylän yliopistossa: Yrittäjyyden säteilyttäminen kaikkeen opetukseen ammattikorkeakoulussa ja toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) 2006. *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia*. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 184-206
- Römer-Paakkanen, T. & Pekkala, A. 2008. Generating entrepreneurship and new learning environments from students' free-time activities and hobbies. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja*. 3/2008. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy, 341-361.

- Römer-Paakkanen, T., Pekkala, A. & Koiranen, M. 2011. Business Family Roots vs. Entrepreneurial Wings: Exploring the Views of Desired Future among the Students with a Business Family Background. Full Paper for Ifera 2011 Conference in Cicily.
- Salasuo, M. & Koski, P. 2010. Miten kilpaurheilu istuu nykynuorten sielunmaisemaan - näkökulmia liikuntasuhdetta vahvistaviin ja heikentäviin tekijöihin. *Liikunta & Tiede* 47 (2-3), 4-9.
- Sarasvathy, S. D. 2008. *Effectuation. Elements of Entrepreneurial Expertise*. Bodmin, Cornwall: MPG Books Ltd.
- Schumpeter, J. A. 1934. *The Theory of Economic Development. An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle* (trans. Opie, R.). Cambridge, Mass: Harvard University Press, 65-94.
- Schumpeter, J. A. 1976. *The Process of Creative Destruction. Teoksessa Capitalism, Socialism and Democracy*, luku VII. London: George Allen and Unwin, 81-86.
- Segal, G., Borgia D. & Schoenfeld, J. 2002. Using Social Cognitive Career Theory to Predict Self-Employment Goals. *New England Journal of Entrepreneurship* Fall 2002, 5 (2), 47-55.
- Segal, G., Borgia, D. & Schoenfeld, J. 2005. The motivation to become entrepreneur. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 11 (1), 42-57.
- Shane, S. 2003. *A General Theory of Entrepreneurship. The Individual-Opportunity Nexus*. Bodmin, Cornwall: MPG Books Ltd.
- Shane, S. & Venkataraman, S. 2000. The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review* 25 (1), 217-226.
- Sharma, P., Hoy, F., Astrachan, J. & Koiranen, M. 2007. The practice-driven evolution of family business education. *Journal of Business Research* 60 (10), 1012-1021.
- Shell, J. 1998. Ten principles of intrapreneuring. *Executive Excellence*. Provo: Jan 1998, 15 (1), 17-18.
- Shepherd, D. A. 1999. Venture capitalists' Assessment of new Venture Survival. *Management Science* 45 (5), 621-632.
- Shmanske, S. 2007. Austrian themes, data, and sports economics. *Review of Austrian Economics* 20 (1), 11-24.
- Silverman, D. 2002. *Qualitative Research: Theory, Method and Practice*. London: Sage.
- Sitkin, S. B. & Pablo, A. I. 1992. Reconceptualizing the determinants of risk behavior. *Academy of Management. The Academy of Management Review*; Jan 1992, 17 (1), 9-38.
- Slevin, D. P. & Covin, J. G. 1990. Juggling Entrepreneurial Style and Organizational Structure - How to Get Your Act Together. *Sloan Management Review* Winter 1990, 31 (2), 43-53.
- Smith, C. R. 2000. Making work and family in small "copreneurial" business: an Australian study. *Women in Management Review*. Bradford: 2000. 15 (5/6), 283-289.

- <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=115922238&Fmt=3&clientId=29522&RQT=309&VName=POD> Luettu 3.7.2008.
- Snow, R. E., Corno, L. & Jackson III, D. 1996. Individual differences in affective and conative functions. In Berliner, D. C. & Calfee, R. C. (eds.) *Handbook of Educational Psychology*. New York: Simon & Schuster Macmillan, 243 - 310.
- Stein, G. L. & Raedeke, T. D. & Glenn, S. D. 1999. Children's Perceptions of Parent Sport Involvement: It's Not How Much, But to What Degree That's Important. *Journal of Sport Behavior* 22 (4), 591-601.
- Stempel, C. 2006. Gender, Social Class, and the Sporting Capital-Economic Capital Nexus. *Sociology of Sport Journal* Sep2006, 23 (3), 237-292.
- Sten, J. 2007. What is business family? *Electronic Journal of Family Business Studies (EJFBS)* 1 (2), 168-185.
<https://www.jyu.fi/jsbe/en/entrepreneurship/ejfbs>. Luettu 9.4.2009.
- Stephan, Y. & Brewer, B. W. 2007. Perceived Determinants of Identification with the Athlete Role Among Elite Competitors. *Journal of Applied Sport Psychology* 19 (1), 67-79.
- Stråhlman, O. 1997. Elitidrott, karriär och avslutning. Göteborg Studies in Educational Sciences 117. Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Super, D. E. 1957. *The Psychology of Careers*. New York: Harper & Row.
- Svoboda, B. & Patriksson, G. 1995. Socialisation. In Vuori I., Fentem, P. Svoboda B., Patriksson, G., Andreff, W. & Weber, W. (eds.). *The significance of sport society. Health, socialisation, economy. Committee for the development of sport. (CDDS). Council of Europe Press. Strasbourg, 91-134.*
- Söyring, R. 2004. Hyvää elämää huippu-urheilu-uran jälkeenkin. Huippu-urheilijoiden ura- ja opinto-ohjausklinikan tuloksellisuus ja kehittämistarpeet. Case Vellamo-akatemia. Ammatilliset suuntautuva lisensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto. Aikuiskasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. 187 p.
- Takanen-Körperich, P. 2008. Sama koulutus - eri urat. Tutkimus Mainzin yliopistossa soveltavaa kielitiedettä vuosina 1965-2001 opiskelleiden suomalaisten urakehityksestä palkkatyöhön, freelancereiksi ja yrittäjiksi. Jyväskylä Studies in Business and Economics 66. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä University Printing House.
- Taylor, B. 2001. From corporate governance to corporate entrepreneurship. *Journal of Change Management* 2 (2), 128-147.
<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=101518069&sid=2&Fmt=2&clientId=29522&RQT=309&VName=POD> Luettu 8.3.2005.
- Tesone, D. V., Platt, A. & Alexakis, G. 2004. The Human Capital Factor: Strategies for Dealing with Performance Challenges in Business and Sport Management. *Journal of Applied Management and Entrepreneurship* Jul 2004, 9 (3), 22-33.
- Thornberry, N. E. 2003. Corporate entrepreneurship: Teaching managers to be entrepreneurs. *The Journal of Management Development* 22 (4), 329-344.

- Timmons, J. A. 1999. *New Venture Creation*. 5. painos. Boston: Irwin/McGraw-Hill.
- Tourunen, K. 2009. Perheyrytykset kansantalouden resurssina. Keski suurten ja suurten yritysten omistajuus, toiminnan laajuus ja kannattavuus Suomessa 2000-2005. *Jyväskylä Studies in Business and Economics* 71. Jyväskylä University Printing House.
- Tunkkari-Eskelinen, M. 2005. Mentored to feel free. Exploring family business next generation members' experiences of non-family mentoring. *Jyväskylä Studies in Business and Economics*. 44.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. 1.-4. painos. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Turner, C. 2002. *Lead to Succeed: Creating Entrepreneurial Organizations*. Padstow, Cornwall: T J International Limited.
- Tynjälä, P. 2010. Asiantuntijuuden kehittämisen pedagogiikkaa. Teoksessa Collin, K., Paloniemi, S., Rasku-Puttonen, H. & Tynjälä, P. (toim.) *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus*. Helsinki: WSOYpro Oy, 79-95.
- Ucbasaran, D, Westhead, P. & Wright, M. 2008. Opportunity Identification and Pursuit: Does an Entrepreneur's Human Capital Matter? *Small Business Economics* 30 (2), 153-173.
- Uzzi, B. 1999. Embeddedness in the making of financial capital: How social relations and networks benefit firms seeking financing. *American Sociological Review* 64 (4), 481-505.
- Vuolle, P. 1977. Suomalaisen huippu-urheilijan elämänura: perustietoja vuosina 1956-1972 huipulla olleiden suomalaisten urheilijoiden urheilu-urasta, sosiaalisesta taustasta, koulutuksesta, ammatista ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta. *Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* 17. Jyväskylä: Liikunnan ja Kansanterveyden Edistämissäätiön Tutkimuslaitos.
- Vuorinen, R. 2006. Elinaikaisen ohjauksen yhteiset puitteet Euroopan Unionin jäsenmaissa. Teoksessa Karjalainen, M. & Kasurinen, H. (toim.) *Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä*. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen raportti. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto, 31-38.
- Wainer, H. A. & Rubin, I. M. 1969. Motivation research and development entrepreneurs: determinants of company success. *Journal of Applied Psychology* 53 (3), 178-184.
- Walsh, W. B. 2008. Introduction: Special Issue on Career Theory, Assessment and Subjective Well-Being. *Journal of Career Assessment* 16 (1) 2008, 3-5.
- Weiner, B. 2000. Intrapersonal and Interpersonal Theories of Motivation from an Attributional Perspective. *Educational Psychology Review* 12 (1), 1-14.
- Westerholm, H. 2007. Tutkimusmatka pienyrittäjän työvalmiuksien ytimeen. Kirjallisuuteen ja DACUM-analyysiin perustuva kartoitus. *Jyväskylä Studies of Business and Economics*. 55. Jyväskylä University Printing House. 221 p.
- Wilensky, H. 1961. Work, Careers and social Integration. *International Social Science Journal* 12 (4), 543-74.

- Wuerth, S, Lee, M. J. & Alfermann, D. 2004. Parental involvement and athletes' careers in youth sport. *Psychology of Sport and Exercise* 5 (1), 21-33.
- Yang, X., Telama, R., Laakso, L., Keltikangas-Järvinen, L. & Pulkki, L. 2007. Determinants of adult physical activity: Relative importance of youth physical activity and demographic, psychological, behavioral, and environmental factors in adulthood. *Acta Kinesiologiae Universitatis Tartuensis*. 2007, Vol. 12, 129-146.
- Yin, R. 2003. *Case Study Research. Design and Methods*. Third Edition. California: Sage Publications. Inc.

Populaari- ja yleisjulkaisut

- Alaja, E. 2009. Respect. Ajatuksia, esimerkkejä ja ideoita urheilijoiden elämänhallintataitojen kehittämiseksi. No. 2. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners. 2001. Third edition. Glasgow: HarperCollinsPublishers.
- Education in Elite Sport in Europe – EESE – Technical Report. 2004.
- Ekholm, R. 2009. Taistelen kelloa vastaan. Hiihtäjä Aino-Kaisa Saarinen: Arjessa varaan aikaa myös levolle. *Ajassa* 2009 (4), 32.
- Elinvoimainen Suomi -raportti. 2010. Nurmio, A. & Turkki, T. (toim.). Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Helsinki: Rekommanded Finland Oy.
- Forssell, M. & Alaja E. 2007. Vielä yksi maali. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Harkimo H. 2010. "Olen sydämen asialla". *Helsingin Sanomat* 11.4.2010, 98, D, 6.
- Huippu-urheilutyöryhmän muistio. 2004. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:22. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huippu-urheilu pohjoismaissa. Selvitys Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta, huippu-urheilujärjestelmästä sekä urheilun rahoituksesta. 2004. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:21. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huippu-urheilu 2000-luvulla. Strategia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi 2002-2006. Suomen Olympiayhdistys ry. Kainuun Sanomain Kirjapaino.
- Kaukalon jälkeen kiekkoilijat luovat uutta uraa yrittäjinä. 2009. *Aamulehti* 5.10.2009, 10.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö. 2005. Perheyrittäjäyys. Perheyrietykset jatkuvuuden, uusiutumisen ja kasvuhakuisuuden moottorina. KTM. Julkaisuja 16/2005. Elinkeino-osasto.
- Liikunta-alan yrittäjyyden kehittämissstrategia 2020. 2010. Luovien alojen kehittämissyhdystys Diges ry. Sporttipaino Oy.
- Miettinen, H. 2010. Teemu Selänne valmistautuu jo uransa jälkeiseen aikaan. *Helsingin Sanomat* 27.8.2010, B Urheilu, 8.
- Mäkirintala, E. 2009. Taidetaustaisen osaamisen hyödyntäminen yritysten kilpailukyvyn vahvistamisessa. Luovan Suomen julkaisuja 1. Teknillinen korkeakoulu. Koulutuskeskus Dipoli.
- Raevuori, A. 2005. *Urheilusanakirja*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Riikonen, T. 2010. Huipulta toiselle. X – Veikkauksen asiakaslehti 2010. 3, 20–25. "Sanoista teoiksi" Huippu-urheilutyöryhmän ajatuksia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:13. Helsinki: Yliopistopaino.
- Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto & Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. 2009. Oppimisesta osaamiseen: Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Työryhmäraportti. Maaliskuu 2009.

Urheiluakatemioiden osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää, 2007. Suomen Olympiakomitean nimeämän työryhmän esitys urheiluakatemioiden osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää.

Julkaisemattomat lähteet

Koiranen, M. 2004. Growing Up to Entrepreneurship. Doctoral Course. In: Entrepreneurship at University of Jyväskylä. Unpublished Course Material, Autumn 2004.

Koiranen, M. 2009. Johtaminen ja pääomaresurssit. Julkaisematon käsikirjoitus. Johtamistaidon opisto.

Kyrö, P. 2011. Yrittäjyyskasvatuksen arvioinnin perusteita ja lähtökohtia. Yrittäjyyskasvatuksen arviointi -workshop 15.3.2011. Aalto-yliopisto

LIITTEET

LIITE 1 Haastattelupyyntö

Auli Pekkala
 auli.pekkala@haaga-helia.fi
 050 545 5888

Hyvä huippu-urheilija,

pyydän sinua haastateltavaksi väitöskirjatutkimustani varten.

Mestaruus ja yrittäjyys ovat elämänasenteita. Yrittäjähenkisyyttä edistävät positiivinen itsetunto ja yrittäjyysasenne, jotka omaksutaan jo nuorena. Teen työni ohessa Jyväskylän yliopiston taloustieteiden tiedekunnassa yrittäjyyden väitöskirjatutkimusta aiheesta ”Mestaruus pääomana - huippu-urheilun tuottama pääoma yrittäjäksi ryhtymisen kannalta”. Koulutukseltani olen liikuntatieteiden maisteri ja opinto-ohjaaja. Toimin HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa lehtorina ja opinto-ohjaajana. Tässä työssä olen mukana myös Urhea-akatemian toiminnassa.

Lyhyt toteuttamiskuvaus tutkimuksestani:

Urheilupiireissä ja yrityselämässä on havaittu, että urheilu-uralla opittuja asioita voidaan hyödyntää liike-elämässä ja yritystoiminnassa. Suomalainen yritys- ja työelämä edellyttää useimmiten muodollista koulutusta eivätkä urheilijat välttämättä työnhakutilanteissa osaa tuoda tarpeeksi laajasti esille huippu-urheilu-uralla opittuja asioita ja osaamistaan. Tämän vuoksi olisi tärkeää tutkia, minkälaisia ominaisuuksia ja taitoja huippu-urheilussa syntyy ja miten näitä taitoja voidaan käyttää hyväksi huippu-urheilijoiden valmennuksessa, koulutuksessa ja urheilu-uran jälkeisessä elämässä. Huippu-urheilua ja yrittäjyyttä ei ole aikaisemmin yhdistetty samaan tutkimukseen. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille urheilijan perhetaustan, yrittäjäperheen ja urheilu-uran vaikutuksia urheilijan toimintaan ja erityisesti uran jälkeiseen elämään ja yrittäjäksi ryhtymiseen. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan soveltaa suunniteltaessa urheilijoiden koulutusta ja urheilun jälkeistä uraa sekä urheilijoille – ja muillekin – suunnattua yrittäjyyskasvatusta.

Haastattelu: Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus. Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina. Ne nauhoitetaan ja kirjoitetaan jatkoanalyysia varten. Minun lisäksi aineistoa saattaa käsitellä nauhoitusten kirjoittaja. Haastattelua, aineiston käsittelyä ja analysointia sitovat hyvän, eettisen tieteellisen toiminnan periaatteet, johon liittyy myös haastateltavien anonymiteetin suojaamiseen liittyvät tekijät. Tutkimukseni ohjaajina toimivat professori Matti Koiranen ja dosentti Tarja Römer-Paakkanen Jyväskylän yliopistosta.

Haastateltavien joukon muodostavat noin kymmenen eri lajien huippu-urheilijaa, joilla on yrittäjäperhetaustaa ja omaa yritystoimintaa.

Aikataulu: Aloitan haastattelut kevään ja kesän 2009 aikana ja jatkan mahdollisia lisähaastatteluja syksyllä 2009. Haastattelun arvioitu kesto on 1,5 – 2 tuntia. Haastattelut toteutetaan haastateltavien kotipaikkakunnilla.

LIITE 2

Tutkimuksen cross-case analyysistä esille tulevat teemat:

Perhe: Oikeanlainen henkinen kannustaminen, kannustaminen ja tuki harrastuksen ja kilpailun mahdollistamisessa, vaikutus lajivalintoihin ja mahdollistamiseen, yrittäjämäisen tekemisen malli, vastuu ja vapaus, yrittäjyyteen kasvattaminen, lapsen oman valinnan korostaminen, positiivinen tekemisen perustaus omaehtoiseen yrittämiseen, tekeminen ja toiminta, yrittämisen malli omasta perheestä tai lähisukulaisilta, mahdollisuus keskustella yrittäjyydestä, sparraus oman liiketoiminnallisen ajattelun kehittämisessä, yrittäjyystarinat, vapauden ja itsemotivoituneisuuden merkitykset

Urheilu: Luontainen liikkuminen, liikunnan monipuolisuus, eri lajien kokeilu, laaja lajikirjo, ystävät, henkilösuhteet ja seurat, liikuntaan käytetty aika, fyysinen kunto, monipuolinen osaaminen, fyysiset ominaisuudet, kestävyysominaisuudet, tekemisen innokkuus, tekemisen ilo, tekemisen tunne, sisäinen motivaatio, päämäärätietoisuus, sisään rakennettu yrittäjyys, innostus, intohimo, urheiluun ”syttyminen”, voimakas tahto ja halu, vahvuustekijöiden löytäminen, itse urheilun tärkeys, itsestään selvä ja oleellinen elämän osa, osa identiteettiä, vapaus ja vastuu, itsetuntemus ja henkiset prosessit, uudet ajatukset ja mielle yhtymät, ajattelun prosessit, oivallukset, mahdollisuustekijöiden hakeminen ja löytäminen, vahvuustekijöiden todentaminen, mahdollisuus menestyä ja päästä huipulle, harjoittelu, systemaattisuus, optimointi, kilpailukyky, kilpailuetu, toiminnan suuntaaminen, sosiaalinen ympäristö, oppiminen, tietotaito, sosiaalinen oppiminen, yhdessä oppiminen, muilta oppiminen, onnistuminen, onnistumisen jakaminen, itsensä johtaminen, kansainvälisyys, kulttuuriosaaminen, sosiaaliset taidot, ystävyyssuhteet, tsemppaajat ja taustavaikuttajat, lajivalinnan haku- ja sattumatekijät, intensiivisyys, jääräpäisyys, urautuminen, johdonmukaisuus, valitun tien kulkeminen, pitkäjännitteisyys, jatkuva kehitysmatka, tieto-aidon hakeminen ja sen mahdollistaminen, mahdollisuustekijöiden hakeminen ja löytäminen, urheiluun liittyvä intohimo, urheilussa kehittyminen ja sen mukainen kilpailujen valikoituminen, vastoinkäymisten ylitse pääseminen, uudelleen yrittäminen, riskitekijät, kuten loukkaantuminen tai uran äkillinen loppuminen, harjoittelutekijät ja tehokas harjoittelu, harjoittelutekijöiden sisäistäminen, ero pitää tehdä tekemällä enemmän töitä kuin muut eli harjoitusmäärien maksimoinnilla, ennakointi kehittävien harjoitusten suhteen, tekemiseen ja tavoitteeseen keskittyminen, työn määrän suhteuttaminen palautumisen onnistumiseen, oikeiden harjoitteiden valinta, harjoituksen kohdistaminen oikeisiin asioihin, määrän ja laadun samanaikainen maksimointi, äärisuoritukset, positiivinen harjoittelu- ja suoritusilmapiirin kulttuuri, unelman toteuttaminen, maailman huipulle pääsemisen mahdollistuminen, tavoitteen eteen tehty matka, itsestään oppiminen, itseluottamuksen kasvu, uskallus ja rohkeus käyttää omia voimavarojaan, näyttämisen tahto, urheilu sinänsä on se merkitys, itse tekeminen ja suoritus, urheilun kokonaisuus on sen tärkeys, yhdessä tekeminen, lajikiintymys, seuran merkitys, joukkuelajien sisäinen ke-

mia, intohimoinen toiminta, terveys, henkinen ja fyysinen hyvinvointi, kasvat-
taa yrittäjyyteen, ammatti ja tulonlähde, taloudellinen pääoma

Ympäristö- ja olosuhdetekijät: Lähipiirin kannustus, kannustavuus, kannus-
tusjoukot, lajivalinnat suhteessa ympäristö- ja olosuhdetekijöihin, harjoitus-
mahdollisuudet ja tehokkaan harjoittelun toteuttaminen, urheiluseura, lajiliitto,
urheiluorganisaatio

Valmennus: Valmentajatoiminta, sparraus, yrittäjähenkisyys, ohjaajat ja val-
mentajat, valmentajan kokeneisuus ja vahva urheilutausta, ammattitaito ja per-
soonallisuus, valmentajan pyyteetön ja itsensä likoon pistävää toiminta, yhteiset
sijoittumistavoitteet, perusarvot, toiminnan säännöt ja työnjako urheilijan kans-
sa, kansainvälinen tietotaito

Verkostot: Ystävät urheilun kautta, järjestöverkostot, työnantajat, sidosryhmät,
sponsori- ja markkinointiryhmät, neuvottelutaidot, kansainvälisyys, ystävien,
henkilösuhteiden ja seurojen merkitys, vuorovaikutusverkostot

Yrittäjyys: Positiivinen tekemisen peruslataus, tekeminen ja toiminta, omatoi-
misuus, ahkeruus, päättäväisyys, omaehtoinen yrittäjyys, sisäinen yrittäjyys,
yrittäjämäinen työ, yhteisön (koulu) merkitys, ystävien merkitys, oma yrittäjäk-
si ryhtymisen halu, kaupallinen koulutus, yrittäjyyden ja palkkatyön häilyvä
raja, yrittäjyystarinat, vapaus, vapauden ja vastuun rinnakkaisuus, vastuuntun-
toisuus, yrittäjähenkisyys kaikessa tekemisessä, asenne ja tapa tehdä, innosta-
minen ja inspirointi, arvostaminen ja palkitseminen, yrityksen mission tärkeys,
joustavuus, määrätietoisuus, asioiden loppuun saakka hoitaminen, elannon
tuottava liiketoiminta, idean kehittäminen, asioiden edistäminen, huippu-
urheilu kokemusten ja oppimisen tuottama yritysidea, oma tahto, luovuuden
johtaminen, yhdessä haaveilu, uudistumisenhalu, edelläkävijyys, oman työn
jälki, aikaansaaminen, innovatiivisuus, ennakkoluuloton kokeilu, uuteen ideaan
uskominen, sitkeys ja usko omaan ideaan ja tekemiseen, yrittäjyyteen mahdol-
listavat tekijät, verkostojen merkitys ja hyödyntäminen, urheilu-uran kautta
toimintaan jäävä yritys, elämän kouluttava vaikutus, koulutuksen tuottamat
työvälineet, yrittäjyyden teoria- ja liiketoimintaosaaminen, yritystoimintaan
harjaantuminen, yrittäjänä oppiminen, teorian, kokemuksen ja tekemällä oppi-
misen yhdistelmä, verkostoituminen, kielitaito, pärjäävyisyys, sitkeys ja määrä-
tietoisuus vastoinkäymisten ylitse puskemisessa, terveys, fyysinen kunto

Opiskelu: Vakuutus tulevaisuuteen, tutkinnon merkitys, systemaattisuus, hen-
kinen tuki, vaihtelu harjoitteluun ja kilpailuun, opiskeluyhteisön myötämieli-
nen suhtautuminen, huippu-urheilijan elämän ymmärrys, vaihtoehtoisten suor-
itustapojen etsiminen ja mahdollistaminen, opiskelun joustot, tasapainoilu,
venyminen ja kapasiteetti opiskelun, urheilun ja muun elämän välillä, opiske-
lun mahdollistaminen, väylöittäminen, alanvalinnan kompromissit, urheilijan
elämän säännöllisyys, urheilija keskittyy tekemäänsä, hyvä kunto, alan ja opis-

kelun mieluisuus, urheilu kannustaa hyviin opiskelutuloksiin, oppimisympäristön kannustavuutta liikkumiseen, suunnitelmallinen ja tehokas aikatauluttaminen, jatkuvan suunnitelmallisuuden merkitys, opintojen suuntautumisvalinta

Työura: Huippu-urheilun osaaminen, harjoittelun merkitys, harjoittelun kautta yksilö saa aikaan asioita ja vaikutuksia, harjoittelun kulttuuri, kirkas näkemys toiminnan suunnasta, tavoitteen tiedostaminen, jaksaminen edellyttää motivaatiota ja suuntaa, sitoutuminen, yhtymäkohdat yksilön ja yrityksen halujen ja tavoitteiden osalta, tavoite ja tahto vievät eteenpäin, itsemotivointi tavoitteen saavuttamiseksi ja vastoinkäymisten ylitse pääsemisessä, hyvinvointi on oppimisen määrän ja voittamisen oleellinen tekijä, keskittyminen, avoimuus oppimiselle, tekemisen into, tekemisen optimointi, huippu-urheilussa syntyneiden yhteyksien, verkostojen tuottamat työ- ja yritystoiminnan mahdollisuudet, kompromissien tekeminen ja jousto urheilun ja työuran suhteen, optimointi ja korkealle asetetut tavoitteet eivät välttämättä toteudu työelämässä, kuten urheilussa, markkinointityö, sidosryhmätyö, työskentely tiimissä, neuvottelu- ja organisaatiotehtävät, media- ja julkisuus, huippu-urheilijan sisään rakennettu yrittäjäyys, urheilu-uran ja työuran kontrasti, työuran, urheilun ja elämän rytmittämisen haasteet, työnantajan ja esimiehen merkitys

Mestaruus: Pitkäjännitteisyys, tahto ja kyky haastaa ja voittaa vaikeudet, kannustamisen merkitys: tsemppaaminen ja taustavahvistus, vapaus ja vastuu, positiiviset asiat fokuksena, positiivisen harjoittelu- ja suoritusilmapiirin kulttuuri, oppiminen, kehittyminen, jatkuva kehitysmatka, omien vahvuustekijöiden tiedostaminen, vahva tahto harjoitteluun, oppimiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen, näyttämisen tahto, vahva osaaminen, maailman tason kärkeen asetettu tavoite, lajikiintymys, sisukkuus, urheilun esikuvien merkitys, valmentajan merkitys, laaja lajikirjo, hyvien ohjaajien ja valmentajien merkitys, monipuolinen fyysinen harjoittelu ja valmentautuminen, vahva fyysinen pohja, kestävyysominaisuudet, harjoittelutekijöiden monipuolisuus, harjoittelun vastuullisuus, urheilun vahva side, liikuntakulttuurin vahvuustekijät, vahva tahto, verkostot, kokeilun merkitys, omien vahvuuksien mieltäminen, mestaruuteen kasvu on tavoitteellinen ja määrätietoinen tie tai polku, arvostus ja tyytyväisyys tehtyä tietä kohtaan, oppimisen tie, oppimisen hyödynnettävyys elämässään ja työssään, pitkälle asetetun tavoitteen saavuttaminen ja pitkä työsraka, tavoitteen huipennus, oman tilannekohtaisen tavoitetason saavuttaminen, taitava ja älykäs pelisuoritus, mestaruuden syntymisen tavan merkitys, yksilön tärkeän saavutuksen merkitys, pysyvät symbolit ja kunnianosoitukset, mestaruuden palkintojen ja huomioimisen merkitys, urheilumestaruus, omalla alallaan parempi kuin muut, oman elämän hallinnan mestaruus

Pääoma: Rohkeus ja itseluottamus, työn tekeminen ja ratkaisujen löytäminen, itsensä johtaminen, työn tekemisen nöyryys, eksperttiys, voimavaratekijät moniin asioihin, huippu-urheilu on ikään kuin minielämä, elämässä ja elämänhallinnassa tarvittavat tekijät, yhteistyökumppanit, verkostot, täydellinen sitoutu-

minen, kaikkensa antaminen, tekemiseen antautuminen ja heittäytyminen, urheilun itsessään tuoma lahja, oman tekemisensä tuottama perintö, huippu-urheilun ja yrittäjyyden samankaltaisuus, työn tekemiseen suhtautuminen, työasenne, käytännön työkokemuksen karttuminen, mediataidot, markkinointi-, myynti- ja neuvotteluiden kokemukset ja oppiminen, markkinointisuunnitelmat, liiketoimintasuunnitelmat, sponsorointiyhteistyö, sitkeys ja mahdollisuuksien etsiminen, tilanteisiin tarttuminen, osaamisen myyntitaidot, yritysten ja urheilijan molemminpuolinen hyöty, fyysinen pääoma taloudellisena hyötynä, yrittämisessä tarvittavien taitojen karttuminen, valmiudet toimia yrittäjänä, osaamispääoma, kielitaito, kulttuurien tuntemus, kansainvälinen osaaminen, koulutuksen teoreettinen pohja ja urheilun tuottama yrittäjämäinen työskentelytapa oman yrittäjyydsuran perustana, yrittäjämäinen toimintatapa ja huippu-urheilu-uralla kasvaminen käytännössä tarvittavaa osaamispääomaa

Huippu-urheilu ja yrittäjyys: Urheilija on yrittäjä, omasta valinnastaan ja tahdostaan erilaisten riskien kantaja, huippu-urheiluun liittyvät vapaus ja vastuu tekemisestään innostavat yrittäjyyteen, urheilija kantaa vastuun kehittymisestään, palvelusysteemiin, valmennukseen ja harjoittelumahdollisuuksiin liittyvien asioiden itsenäinen hoitaminen, kehitystyön tuottamat uudenlaiset menettelmät ja ratkaisut, halu menestyä, pitää olla hyvä siinä, mitä tekee, siihen pääsee harjoittelemalla, vahva usko omiin kykyihin, kannustamisen merkitys, mahdollisuuksien jalostaminen ja uusien toteutustapojen havaitseminen, josta nousee kilpailuetu, oma paras tapansa tehdä, omien vahvuuksien löytäminen, oman tien löytäminen, ovi auki sattumatekijöille, liikkumavara visioon, hyvän elämän kokonaisuuden tavoite, fyysisen kunto, kurinalaisuus, täsmällisyys, määrätietoisuus, tavoitteellisuus, ajankäytön suunnittelu, eri lajien ominaisuudet ja erityispiirteet ja vaatimukset, jotka edellyttävät ja kasvattavat yrittäjämäisyyttä, palkkiot tulevat huippuonnistumisista, urheilun kovat tavoitteet, parhaana oleminen, asenteen ja sitoutumisen merkitys, yrittäjämäinen tapa tehdä työtä, tavoitteiden asettaminen korkealle, kilpailijat, joista pitää erottua, olla se paras, tavoitteiden asettaminen, tapa tehdä töitä ja omavastuisuus, työn tekeminen määrittelee tuloksen, yrittäjyyteen voi suunnata niin paljon energiaansa kuin haluaa, urheilun tuottama yrittäjyyden oppiminen

Oppiminen: Erilaisten roolimallien merkitys ja oppiminen, positiivinen ja kannustava oppimisen ympäristö, vahvuustekijöiden löytäminen, idearikkauteen, aktiivisuuteen ja mahdollisuuksien näkemiseen kannustaminen, vuorovaikutustaidot

Intohimo: Palo, elämänsisältö, spiritti, innostus, energia, halu menestyä, motivaatio, nautinto, uuden hakeminen, kilpailu, voimakas tahto, mahdollisuuksien hakeminen

Turnauskestävyys: Pitkäjännitteisyys, sitoutuminen, ahkeruus, sitkeys, kannustamisen merkitys

Jääräpäisyys: Tavoitteellisuus, päämäärätietoisuus, oma tahto, kurinalaisuus, täsmällisyys

Oma tie: Itsenäisyys, yksin tekeminen, itsensä johtaminen, vastuu, vapaus

Minäpystyvyys: Itseluottamus, vahvuus, itsetuntemus, usko, riski, rohkeus, intuitio

Osaaminen: Oppiminen, onnistuminen, kehittyminen, kokemus, uudelleen yrittäminen, vastaanottavuus, avoimuus, mahdollisuuksien hakeminen, johtaminen, uskon vahvistuminen, prosessioppiminen, kokemusten tie

Tekeminen: Tapa prosessoida, yrittäjähenkisyys, tuloksellisuus, tavoitteen saavuttaminen, täysillä tekeminen, äärisuorittaminen, motivoiva tekeminen, nöyryys työn tekemiseen, tapa tehdä työtä, tehokkuus, tekemisen ja levon rajojen oivaltaminen

Optimointi: Aikatauluttaminen, ajoittaminen, elämän hallinta, keskittäminen, keskittyminen, rajaaminen

Eettisyys: Arvot ja asenteet

- about entrepreneurship in juvenile degree schools and the efforts in developing the curriculum of entrepreneurship education. 210 p. Summary 2 p. 2003.
- 25 JOUTSEN-ONNELA, MERJA, Turvallisuuutta ja sopusointua vai jännitystä ja valtaa. Tutkimus sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoiden yrittäjyys- ja muista arvoista. - Security and harmony or thrills power. 229 p. Summary 3 p. 2003.
- 26 RAJOTTE, ALAIN, Knowledge and decisions in environmental contexts. A case study of the pulp and paper industry. 190 p. 2003.
- 27 HAAAPANEN, MIKA, Studies on the Determinants of Migration and the Spatial Concentration of Labour. 127 p. Yhteenveto 1 p. 2003.
- 28 SUORANTA, MARI, Adoption of mobile banking in Finland. - Mobiilipankkipalveluiden adoptio Suomessa. 79 p. (167 p.) Yhteenveto 3 p. 2003.
- 29 MATTILA, ANSSI, Understanding seamless mobile service interface between customer and technology: An empirical study 62 p. (170 p.) Yhteenveto 3 p. 2003.
- 30 HALTUNEN, JUSSI, Teollisten perheyriyten kasvudynamiikan systeemiteoreettinen tarkastelu. - The growth dynamics of industrial family-owned firms - a systems theory approach. 302 p. Summary 8 p. 2004.
- 31 MADUREIRA, RICARDO, The role of personal contacts of foreign subsidiary managers in the coordination of industrial multinationals: the case of Finnish subsidiaries in Portugal. 186 p. - Ulkomaisten tytäryhtiöiden johtajien henkilökohtaisten kontaktien rooli koordinoinnissa monikansallisissa teollisuusyrityksissä. Case: Suomalaiset tytäryhtiöt Portugalissa. Yhteenveto 1 p. 2004.
- 32 KOIVUNEN, MAURI, Osaamisperustaisen kilpailukyvyn ja yrittäjyyden edistäminen. Tutkimustapauksena Raahan tietotekniikan muun- tokoulutusohjelma insinööreille. - Enhancing competence-based competitiveness and entrepreneurship. Research case: Professional degree upgrading in information technology for engineers in Raaha. 216 p. Summary 3 p. 2004.
- 33 KANSIKAS, JUHA, Myyjiä, tuotekehittäjiä ja tuotejohtajia. Tuotepäälliköiden tehtävä- rakenteen heijastuminen tuotekehitys- projektissa sisäiseen yrittäjyyteen ja intuitiivi- seen päätöksentekotyylin kuuluviin tekijöi- hin. - Sales people, product developers and product champions - product managers' responsibilities and job roles in a product development project and their reflection to intrapreneurship and intuitive decision making style. 258 p. Summary 6 p. 2004.
- 34 MUNNUKKA, JUHA, Perception-based pricing strategies for mobile services in customer marketing context. 65 p. (151 p.) Yhteenveto 1 p. 2004.
- 35 PALOVIITA, ARI, Matrix Sustainability: Applying input-output analysis to environmental and economic sustainability indicators. Case: Finnish forest sector. - Matriisikestävyys: Panos-tuotosanalyysin soveltaminen ekologisen ja taloudellisen kestävyuden indikaattoreihin. Case: Suomen metsäsektori. 216 p. Yhteenveto 2 p. 2004.
- 36 HANZELKOVA, ALENA, Re-establishing traditional Czech family businesses. A multiple case study on the present challenges. 306 p. Tiivistelmä 1 p. 2004.
- 37 TUUNANEN, MIKA, Essays on franchising in Finland - Empirical findings on franchisors and franchisees, and their relationships. 143 p. (252 p.) 2005.
- 38 AHLFORS, ULLA, Successful interactive business: Integration of strategy and IT. - Menestykselli- nen vuorovaikutteinen e-liiketoiminta: Strate- gian ja informaatioteknologian integrointia. 353 p. Yhteenveto 2 p. 2005.
- 39 NIEMI, LIISA, The father, the son and the refreshed spirit. Strategic renewal after family business succession in the context of the textile, clothing, leather and footwear industry. - Isä, poika ja yritys yhä hengissä. Perheyriyksen strateginen uudistuminen sukupolvenvaihdoksen jälkeen - tapaus- tutkimus tekstiili-, vaatetus, nahka- ja kenkä- teollisuudessa. 219 p. Summary 2 p. 2005.
- 40 LASSILA, HILKKA, Matkailutilan sukupolven- vaihdos talonpoikaisten arvojen ohjaamana prosessina. - Traditional values affecting succession in farm tourism businesses. 206 p. Summary 12 p. 2005.
- 41 TURJANMAA, PIRKKO, Laadun oppiminen pienissä yrityksissä. Mallin konstruointi ja kehittäminen. - Learning of quality in small companies. Construction and Development of a model. 204 p. Summary 6 p. 2005.
- 42 YLÄOUTINEN, SAMI, Development and functioning of fiscal frameworks in the Central and Eastern European countries. - Finassipolitiikan kehikkojen kehittyminen ja toiminta Keski- ja Itä-Euroopan maissa. 220 p. Yhteenveto 4 p. 2005.
- 43 TÖRMÄKANGAS, RAILI, Perheyriittäjyyden arjen kulttuuri. Kolmen sukupolven sahatoimintaa. - The everyday culture of entrepreneurship over three generations in a saw mill. 203 p. Summary 3 p. 2005.
- 44 TUNKKARI-ESKELINEN, MINNA, Mentored to feel free. Exploring family business next generation members' experiences of non- family mentoring. - Mentoroinnilla vapauden- tunteeseen: Kartoittava tutkimus perheyriy- ten seuraajasukupolven mentoroinnista saamistaan kokemuksista. 233 p. Yhteenveto 3 p. 2005.

- 45 LINTULA, PAAVO, Maakuntalehden toimittajan toimintatila teknis-rationaalisessa ajassa. - The action scope of a journalist in a regional newspaper under pressure of a technical-rational discourse. 321 p. Summary 3 p. 2005.
- 46 HEIKKILÄ, MAURI, Minäkäsitys, itsetunto ja elämänhallinnan tunne sisäisen yrittäjyyden determinanteina. - The self-concept, the self-esteem and the sense of life control as the determinants of the intrapreneurship. 209 p. Summary 5p. 2006.
- 47 SYRJÄLÄ, JARI, Valoon piirrettyjä kuvia. Tarinoita ja tulkintoja sähköalan murroksesta hyvinvoinnin ja henkilöstöstrategian näkökulmasta. - Pictures in Light. Narratives and interpretations of changes in the energy sector from the point of view of welfare and personnel strategy. 333 p. 2006.
- 48 NIEMELÄ, MARGIT, Pitkäikäisten perheyritysten arvoprofiili. Pitkäikäisten perheyritysten arvojen ja jatkuvuuden kuvaus Bronfenbrennerin ekologisen teorian avulla. - The value profile of long-lived family firms. The description of the values and the continuity of long-lived family firms as seen through Bronfenbrenner's ecological theory. 187 p. Summary 2 p. 2006.
- 49 KAKKONEN, MARJA-LIISA, Intuition and entrepreneurs. A Phenomenological Study of managerial intuition of Finnish family entrepreneurs. 176 p. Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 50 LAHTONEN, JUUKA, Matching heterogeneous job seekers and vacancies. Empirical studies using Finnish data. 110 p. Yhteenveto 2 p. 2006.
- 51 OLLIKAINEN, VIRVE, Gender Differences in Unemployment in Finland. 157. p. Yhteenveto 1 p. 2006.
- 52 PURONAHO, KARI, Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi - Tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista. - Sport marketing by sport clubs for children and youngsters - Exploring the production process, resources and costs of children's and youngsters' sport activities. 236 p. Summary 3 p. 2006.
- 53 POIKKIMÄKI, SANNA, Look closer to see further. Exploring definitions, goals and activities of environmental life cycle management 153. p. Yhteenveto 1 p. 2006.
- 54 SILJANEN, TUULA, Narratives of expatriates in the Middle East. Adaptation, identity and learning in non-profit organizations. 250 p. Tiivistelmä 2p. 2007.
- 55 WESTERHOLM, HELY, Tutkimusmatka pienyrityksen työvalmiuksien ytimeen. Kirjallisuuteen ja DACUM-analyysiin perustuva kartoitus. - A journey into the core of the occupational competence and attitudes of small business entrepreneurs. 221 p. Summary 5 p. 2007.
- 56 HYNINEN, SANNA-MARI, Matching in local labour markets: Empirical studies from Finland. 100 p. Summary 2 p. 2007.
- 57 TOHMO, TIMO, Regional economic structures in Finland: Analyses of location and regional economic impact. 53 p. (273 p.) Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 58 HIIRONEN, MARJA-LIISA, Hoivayritykset kotona asuvien ikääntyvien toimintakyvyn tukena. Ikääntyvien, kuntapäätäjien ja hoivayrittäjien näkökulma. - Care enterprises and the functionality of elderly people living at home. The perspectives of aging people, municipal decision-makers and care entrepreneurs. 153 p. Summary 2 p. 2007.
- 59 ARHIO, KAIJA, Luova laatu ja arvoinnovaatiot oppivan verkoston tuottamina. Tapaus-tutkimus rakennuspuutuoteollisuuden verkostosta. - Creative quality and value innovations created by a learning network. Case-study within a building components manufacturing network. 191 p. Summary 10p. 2007.
- 60 HEIKKINEN, EILA, Yrittäjän persoonallisuus ja sen yhteys yrityksen kasvuun BigFive-teorian mukaan tarkasteltuna. - An entrepreneur's personality and its impact on the firm's growth: An analysis through the Big Five Theory. 139 p. Summary 5 p. 2007.
- 61 ELO-PÄRSSINEN, KRISTA, Arvot ja yhteiskunta-vastuullinen toiminta suurissa suomalaisissa perheyrityksissä. Omistajan näkökulma. - Values and corporate social performance in large Finnish family firms. Owners view. 188 p. Summary 2 p. 2007.
- 62 NYSSÖLÄ, HANNU, Omistajaohjaus, sisäinen yrittäjyys ja tuloksellisuus ammattikorkeakouluissa. - Corporate governance, intrapreneurship and effectiveness in the Universities of Applied Sciences. 361 p. Summary 9 p. 2008.
- 63 KAUKO-VALLI, SOFIA, Subjective well-being as an individually constructed phenomenon. 179 p. Summary 1 p. 2008.
- 64 SINTONEN, TEPPO, Diversiteetti ja narratiivisuus. Tutkielmia diskursiivisesta organisaatiotodellisuudesta. - Diversity and Narrative. Discursive approaches to organizational reality. 59 p (123 p.) Summary 2 p. 2008.
- 65 KOOSKORA, MARI, Understanding corporate moral development in the context of rapid and radical changes. The case of Estonia. 105 p. (198 p.) Tiivistelmä 9 p. 2008.
- 66 TAKANEN-KÖRPERICH, PIIRJO, Sama koulutus - eri urat. Tutkimus Mainzin yliopistossa soveltaa kielitiedettä vuosina 1965-2001 opiskelleiden suomalaisten urakehityksestä palkkatyöhön, freelancereiksi ja yrittäjiksi. - Same Education - Different Careers. The study of the Finnish nationals who have studied applied linguistics in the University of Mainz, Germany, during the years 1965-

- 2001, and their working development as employees, freelancers and entrepreneurs. 203 p. Summary 2 p. Zusammenfassung 3 p. 2008.
- 67 RANKINEN, ARJA, Kulttuurinen osaaminen Etelä- ja Itä-Kiinassa toimittaessa. Illustraationa eräs tulkinta suomalaisjohtajien Kiina-kokemuksista. - Cultural competence when operating in Southern and Eastern China. An interpretation of some Finnish business managers' experiences in China as an illustration. 294 p. Summary 4 p. 2008.
- 68 KOTAJA, SARI MAARIT SUSANNA, Keskipohjalaisyriykset toimintaympäristönsä ja sen hyvinvoinnin rakentajina. Diskurssianalyttinen näkökulma. - Central Ostrobothnian SMEs as constructors of their operating environment and regional welfare. Discourse analytic research. 209 p. Summary 3 p. 2008.
- 69 TEITTINEN, HENRI, Näkymätön ERP. Taloudellisen toiminnanohjauksen rakentuminen. - Invisibile ERP. Construction of enterprise resource planning. 206 p. Summary 2 p. 2008.
- 70 LUOTO, JANI, Bayesian applications in dynamic econometric models. - Bayesilaisia sovelluksia dynaamisissa ekonometrisissa malleissa. 148 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 71 TOURUNEN, KALEVI, Perheyriykset kansantalouden resurssina. Keskisuurten ja suurten yritysten omistajuus, toiminnan laajuus ja kannattavuus Suomessa 2000–2005. - Family businesses as an economic resource. Ownership, scale and profitability of middle-sized and large-sized businesses in Finland in 2000–2005. 174 p. Summary 3 p. 2009.
- 72 NIEMELÄ-NYRHINEN, JENNI, Factors affecting acceptance of mobile content services among mature consumers. - Mobiilien sisältöpalveluiden omaksumiseen vaikuttavat tekijät ikääntyvien kuluttajien keskuudessa. 148 p. Yhteenveto 3 p. 2009.
- 73 LAURONEN, MIRJA, Yrittäjämäinen elinkeinopolitiikka. Kolmevaiheinen, diskurssianalyttinen tarkastelu kunnan elinkeinopolitiikan roolista ja tehtävistä. - Entrepreneurial economic policy. A three-phase discourse-analytical study of the roles and functions of municipal economic policy. 193 p. Summary 4 p. 2009.
- 74 KOSKINEN, MARKETTA, Omistajuus erilaisten yrittäjien käsityksinä ja tulkintoina. Fenomenografinen tutkimus. - Ownership as understood and interpreted by various entrepreneur types. A phenomenographic study. 227 p. Summary 2 p. 2009.
- 75 FRANTSI, TAPANI, Ikääntyvä johtaja tienhaaras. Ikääntyvien johtajien kertomukset johtajuuden ja identiteetin rakentajana. - Stories as identity construction of ageing leaders at the career crossroads. 247 p. 2009.
- 76 ONKILA, TIINA, Environmental rhetoric in Finnish business. Environmental values and stakeholder relations in the corporate argumentation of acceptable environmental management. 200 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 77 HARTIKAINEN, PERTTI, "Tätä peliä ei hävitä" Abduktiivinen tutkimus Halton-konsernin oppimishistoriasta 1968–2006. - "We won't lose this game." Abductive research on learning history of Halton Group 1968–2006. 190 p. Summary 4 p. 2009.
- 78 KERTTULA, KARI, Valta ja muutos. Ylimmän johdon tulkinta vallan ilmenemisestä organisaation strategisessa muutosprosessissa. - Power and change. Interpretation of the top management about the power arising from a strategic change process: qualitative case study within a forest industry organization. 206 p. Summary 3 p. 2009.
- 79 ANTTONEN, RITVA, »Manne takaraivossa». Ennakkoluulot ja syrjintä suomalaisten romaniyrittäjien kokemana. Fenomenografinen tutkimus. - Experiences of prejudice and discrimination of Roma entrepreneurs in Finland. A phenomenographic study. 199 p. Summary 3 p. 2009.
- 80 SALVADOR, PABLO F., Labour market dynamics in the Nordic countries according to the chain reaction theory. 148 p. 2009.
- 81 PELLINEN, ANTTI, Sijoitusrahastoasiakkaiden taloudellinen kyvykkyys ja tulevat lisäsijoituspäätökset. - Financial capability of mutual fund clients and additional investment decisions. 196 p. 2009.
- 82 KALLIOMAA, SAMI, Sisäinen markkinointi johtamisena. Tapaustutkimus konepajateollisuuden projektiorganisaatiosta. - Internal marketing as management –case study: project organisation within the engineering industry. 232 p. Summary 8 p. 2009.
- 83 VON BONSDORFF, MONIKA E., Intentions of early retirement and continuing to work among middle-aged and older employees. - Keski-ikäisten ja ikääntyneiden työntekijöiden eläke- ja työssä jatkamisaikheet. 86 p. (194 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 84 LAAKKONEN, HELINÄ, Essays on the asymmetric news effects on exchange rate volatility. - Esseitä makrotalouden uutisten vaikutuksista valuuttakurssien volatilitettiin. 124 p. Yhteenveto 4 p. 2009.
- 85 LAPPALAINEN, MINNA, Entrepreneurial orientation at the level of dyad relationships in supply chains and networks. 138 p. Yhteenveto 3 p. 2009.
- 86 SILTAOJA, MARJO, Discarding the mirror - The importance of intangible social resources to responsibility in business in a Finnish context. - Peiliä hylkäämässä. Aineettomien sosiaalisten resurssien merkitys liiketoiminnan vastuille. 204 p. Yhteenveto 3 p. 2010.

- 87 OVASKAINEN, MARKO, Qualification requirements of SMEs in Internet-based electronic commerce. - Findings from Finland. - Pk-yritysten kvalifikaatiovaatimukset Internet-pohjaisessa elektronisessa kaupankäynnissä - löydöksiä Suomesta. 273 p. Yhteenveto 6 p. 2010.
- 88 KUIVANIEMI, LENI, Evaluation and reasoning in the entrepreneurial opportunity process: Narratives from sex industry entrepreneurs. - Arviointi ja päättely liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamisprosessissa. Yrittäjien tarinoita seksiteollisuudesta. 216 p. 2010.
- 89 STORHAMMAR, ESA, Toimintaympäristö ja PK-yritykset. Havaintoja yritysten toimintaan vaikuttavista tekijöistä. - Local environment and the small and medium sized enterprises. Observations of the factors which affect the operations of firms. 188 p. Summary 3 p. 2010.
- 90 KOSKINEN, HANNU, Studies on money and labour market dynamics and goods market imperfections. - Tutkimuksia raha- ja työmarkkinadynamiikasta ja hyödyke-markkinoiden epätäydellisyyksistä. 106 p. Yhteenveto 2 p. 2010.
- 91 HÄMÄLÄINEN, ILKKA, Suunnittelijat innovaatio-toiminnan ja kasvun ytimessä. - Architects and consulting engineers in the core of innovation and growth. 270 p. Summary 2 p. 2010.
- 92 KETOLA, HANNU U., Tulokkaasta tuottavaksi asiantuntijaksi. Perehdyttäminen kehittämisen välineenä eräissä suomalaisissa tietualan yrityksissä. - Transformation from a recruit (newcomer) into a productive expert. The job orientation process as a tool for personnel development in Finnish ICT companies. 212 p. 2010.
- 93 RAUTIAINEN, ANTTI, Conflicting legitimations and pressures in performance measurement adoption, use and change in Finnish municipalities. - Ristiriitaiset legitimaatiot ja paineet suoritustilauksen käyttöönotossa, käytössä ja muutoksessa Suomen kunnissa. 52 p. (109 p.) Summary 4p. 2010.
- 94 JAUHIAINEN, SIGNE, Studies on human capital flows and spatial labour markets. - Tutkimuksia inhimillisen pääoman virroista ja alueellisista työmarkkinoista Suomessa. 98 p. Summary 1p. 2010.
- 95 KORSUNOVA, ANGELINA, Encouraging energy conservation with 'no hard feelings': a two-part analysis of communication between energy companies and Finnish households. 213 p. 2010.
- 96 NOKSO-KOIVISTO, PEKKA, Verkostoaktivaattorien roolit yritysten verkostoituessa. - Roles of Network Activators in Business Networking Process. 262 p. Summary 6 p. 2010.
- 97 AALTONEN, HELI, Co-creation of value in advertising. An interpretive study from the consumers' perspective. - Yhteinen arvonluonti mainonnassa. Kuluttajakeskainen tulkitseva tutkimus. 186 p. Yhteenveto 2 p. 2010.
- 98 YLINEN, AULIS, Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiudet Etelä-Pohjanmaan lukioissa. - Teachers' readiness for entrepreneurship education at Southern Ostrobothnia upper secondary schools. 221 p. Summary 8 p. 2011.
- 99 MUKKALA, KIRSI, Essays on regional development and labor mobility in a knowledge-based economy. - Alueellinen kehitys ja työvoiman liikkuvuus maantieteellisen keskittymisen ja osaamisintensivisten alojen näkökulmasta. 127 p. Yhteenveto 2 p. 2011.
- 100 KONTINEN, TANJA, Internationalization pathways of family SMEs. - PK-perheyriyten kansainvälistymispolkuja. 98 p. (243 p.) Yhteenveto 1 p. 2011.
- 101 ESKOLA, ANNE, Good learning in accounting. Phenomenographic study on experiences of Finnish higher education students. - Hyvä oppiminen laskentatoimessa. Fenomenografinen tutkimus suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden kokemuksista 191 p. Yhteenveto 5 p. 2011.
- 102 TURUNEN, TERO, Yrittäjyys - mitä se merkitsee? Yrittäjyyden ja sen sukulaiskäsitteiden käyttö koulutuksessa, tutkimuksessa ja politiikassa 1900-luvun loppupuolelta 2000-luvun alkuun. - Entrepreneurship - What does it mean? The applications of entrepreneurship and its kindred concepts in education, research and policy from the end of the 20th century until the beginning of the 21st century. 238 p. 2011.
- 103 PATJA, PÄIVI, Perheiden omistamisen muuttuvat merkitykset. Diskurssianalyttinen tutkimus perheiden omistamisen merkityksellistymisestä Suomessa vuosina 1976-2005. - The Changing Meanings of Family Ownership. 122 p. Summary 2 p. 2011.
- 104 TOKILA, ANU, Econometric studies of public support to entrepreneurship. - Ekonometrisia tutkimuksia yrittäjyyden julkisesta tukemisesta. 157 p. Yhteenveto 3 p. 2011.
- 105 HALME, PINJA, Iästä johtamiseen - Ikäjohtaminen ja eri-ikäisyys johtajuuden tutkimuskohteena. - Moving from Concepts of Age to Management - Age Management and Age Diversity in Management Research. 61 p. (130 p.) Summary 1 p. 2011.
- 106 OMAIR, KATLIN, Women's managerial careers in the context of the United Arab Emirates. 57 p. (120 p.) 2011.

- 107 PEKKALA, AULI, Mestaruus pääomana. Huippu-urheilun tuottama pääoma yrittäjäksi ryhtymisen kannalta. - Mastery as capital - How growth into the elite athlete and mastery capital advances the growth into entrepreneurship. 184 p. Summary 7 p. 2011.